Camilo Guevara. Pratarmė

Fidel Castro. Įvadas

Ernesto Che Guevara
Bolivijos dienoraštis

AUTORIZUOTAS LEIDIMAS

Ernesto Che Guevara
Bolivijos dienoraštis

Autorizuotas leidimas

Fidelio Castro įvadas

Camilo Guevara'os pratarmė

Iš ispanų kalbos vertė
Alma Naujokaitienė

kitos
knygos

UDK ~~984~~
Gu89

Ernesto Che Guevara,
El Diario del Che en Bolivia,
Edicion autorizada
Ocean Press, 2006

Ernesto Che Guevara
BOLIVIJOS DIENORAŠTIS
Autorizuotas leidimas
Fidelio Castro įvadas
Camilo Guevara'os pratarmė

Tiražas 3000 egz.
Išleido: kitos knygos
Vienybės g. 21, LT-51379 Kaunas
info@kitosknygos.lt, www.kitosknygos.lt
Spausdino: ARX baltica
Veiverių g. 142b, LT-46353 Kaunas

ISBN 978-9955-640-27-1

Turinys

Leidėjų pastaba

Šį Če Gevaros „Bolivijos dienoraščio“ leidimą parengė Če Gevaros studijų centras Havanoje. Jo pagrindas – pirmasis autorizuotas leidimas, kurį 1968 m. ispaniškai išleido Kubos knygų institutas. Į paskutinės redakcijos tekstą buvo įtraukti puslapiai, kurių trūko pirmajame leidime. Šių dienoraščio įrašų, iš pradžių Bolivijos vyriausybės nuslėptų „saugumo“ sumetimais, datos tokios: sausio 4, 5, 8 ir 9 d., vasario 8 ir 9 d., kovo 14 d., balandžio 4 ir 5 d., birželio 9 ir 10 d., liepos 4 ir 5 d.

Siekiant identifikuoti neįskaitomus terminus ar žodžius, pirmojo leidimo tekstas buvo nuodugniai patikrintas ir palygintas su paties dienoraščio faksimilėmis. Deja, keliais atvejais teksto atkurti nepavyko, tokios vietos pažymėtos „neįskaitoma originale“.

Savo dienoraštyje Če naudojo daugybę įvairių *noms de guerre** bei pravardžių ir kartais tas pats asmuo vadinamas keletu skirtingų vardų. Kad skaitytojui būtų lengviau, knygos gale pateikiama asmenvardžių rodyklė.

Taip pat Če skirtingai rašė vietovių, kuriose vyko partizanų veiksmai, pavadinimus. Taigi dėl skaitytojų interesų kai kurie pavadinimai buvo standartizuoti – tarkime, Njakahuasu upės pavadinimas. Tačiau bendras originalaus dienoraščio vientisumas liko išsaugotas.

*Kovos vardų (*pranc.*).

Į knygą kaip priedai buvo įtraukti keli su Bolivijos revoliuciniu judėjimu susiję dokumentai. Tačiau dienoraštyje Če remiasi ir kitais dokumentais, kurie šiame leidinyje neskelbiami.

Ocean Press

Ernestas Če Gevara

Vienas iš žurnalo „Times" paskelbtų „amžiaus simbolių" Ernestas Gevara de la Serna gimė 1928 m. birželio 14 d. Rosarijuje, Argentinoje. Studijuodamas Buenos Airių medicinos mokykloje ir išsyk po studijų jis ne kartą leidosi į keliones po Lotynų Ameriką, tuomet įvyko ir garsioji 1952 m. kelionė su Albertu Granado nepatikimu „Norton" motociklu, aprašyta „Motociklininko dienoraščiuose".

Kai 1954 m. CŽV organizuotos karinės operacijos metu buvo nuversta teisėtai išrinkta Chakobo Arbenso vyriausybė, Ernestas gyveno Gvatemaloje ir jau buvo įsitraukęs į politinę veiklą. Tada jis pabėgo į Meksiką, o jo pažiūros smarkiai pakrypo radikalumo link.

Remdamasis informacija, gauta per vieną susitikimą Gvatemaloje, Gevara Meksike susirado ištremtų Kubos revoliucionierių grupę. 1955 m. liepą jis susitiko su Fideliu Kastro ir nedelsdamas pritarė partizanų ketinimams nuversti Kubos diktatorių Fulgencijų Batistą. Kubiečiai praminė Gevarą „Če" – Argentinoje taip buvo įprasta kreiptis į bičiulius.

1956 m. lapkričio 25 d. Gevara kaip gydytojas jachta „Granma" išplaukė į Kubą pas partizanų grupę, kuri buvo pradėjusi ginkluotą revoliucinę kovą šalies Siera Maestros kalnuose. Po kelių mėnesių Fidelis Kastro jį paskyrė pirmuoju Sukilėlių armijos vadu, nors Gevara ir toliau teikė medicininę pagalbą sužeistiems partizanams ir į nelaisvę paimtiems Batistos armijos kareiviams.

1958 m. rugsėjį triuškinant Batistą, Gevara, drauge su Kamilo Sjenfuega išvesdamas paskiras partizanų kolonas iš Siera Maestros kalnų į vakarus, suvaidino lemiamą vaidmenį (vėliau Gevara tai aprašė savo knygoje „Prisiminimai apie Kubos revoliucinį karą").

1959 m. sausio 1 d. Batistai pabėgus, Gevara tapo naujosios revoliucinės vyriausybės lyderiu, iš pradžių vadovavo Nacionalinio agrarinių reformų instituto Industrijos skyriui, paskui tapo Nacionalinio banko prezidentu. 1961 m. vasarį jis buvo paskirtas pramonės ministru. Taip pat Gevara buvo svarbiausias organizacijos, iš kurios 1965 m. susiformavo Kubos komunistų partijač asmuo.

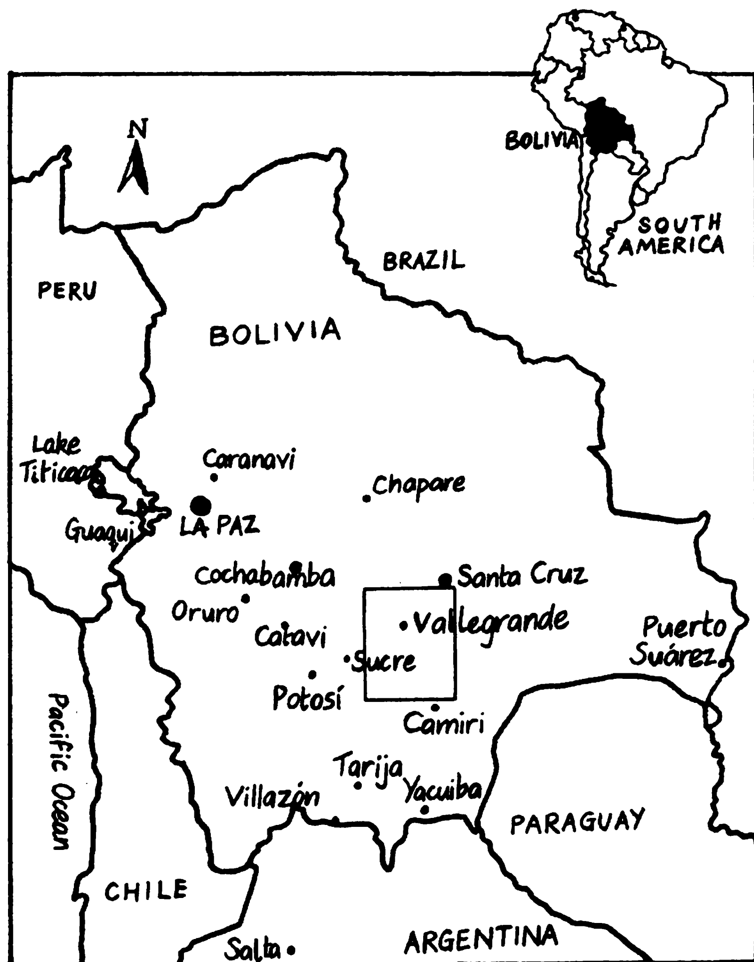
Be šių pareigų, Gevara dažnai atstovaudavo Kubos revoliucinei vyriausybei visame pasaulyje, vadovaudavo gausioms delegacijoms, sakydavo kalbas Jungtinių Tautų ir kituose tarptautiniuose forumuose Azijoje, Afrikoje, Lotynų Amerikoje ir socialistinio bloko šalyse. Tarp Trečiojo pasaulio žmonių jis įgijo aistringo, sklandžiai reiškiančio mintis delegato reputaciją – labiausiai išgarsėjo 1961 m. Punta del Estės konferencijoje Urugvajuje, pasmerkęs JAV prezidento Kenedžio Progreso aljansą.

Kaip buvo ketinęs nuo pat savo veiklos Kubos revoliucinio judėjime pradžios, Gevara 1965 m. balandį išvyko iš Kubos – pirmiausia organizuoti Kubos partizanų misiją ir paremti revoliucinę kovą Konge. 1965 m. gruodį jis slapta grįžo į Kubą ir sutelkė naujas kubiečių pajėgas kovai Bolivijoje. Į šią šalį Gevara atvyko 1966 m. lapkritį, jis planavo mesti iššūkį karinei Bolivijos diktatūrai ir pamažu sukurstyti revoliucinį judėjimą, kuris išplistų po visą Lotynų Amerikos žemyną. 1967 m. spalio 8 d. Gevarą sužeidė ir paėmė į nelaisvę JAV apmokyti ir vadovaujami sukilimo malšintojų būriai. Kitą dieną jis buvo nužudytas, o jo kūnas – paslėptas. Bolivijos periodu rašytas dienoraštis skelbiamas šioje knygoje.

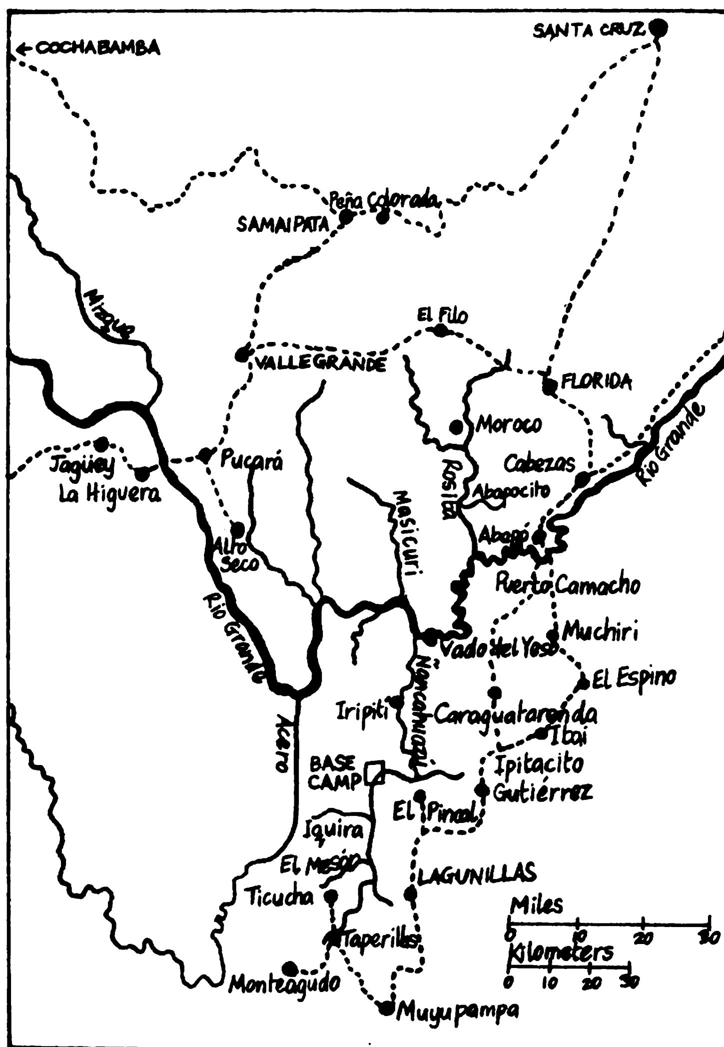
Če Gevaros palaikai buvo aptikti tik 1997 m. ir pargabenti į Kubą. Centrinėje šalies dalyje, Santa Klaroje, – ten, kur jis laimėjo svarbiausią revoliucinio karo mūšį, jam buvo pastatytas paminklas.

Bolivijos žemėlapis

Partizanų veiksmų zona

PARTIZANŲ VEIKSMŲ ZONA

Pratarmė

Kamilo Gevara

BOLIVIJA, SANTA KRUZAS, 1967

Kova užsitęsė kone metus, Choakino būrį skundikai įvilioja į pasalą Vado de Jese, o Če būrys, vis labiau spaudžiant blokadai, traukiasi ieškoti tinkamesnės vietovės partizanų kovai organizuoti. Po pusiaudienio kareiviai pradeda rengtis atakai, susirėmimas tampa neišvengiamas.

Bolivijos kariškių konfiskuotame dienoraštyje, paskutiniame užrašų knygelės žaliais viršeliais puslapyje, 1967 m. spalio 7 d. tekstas vos įskaitomas, autoriaus rašyseną sunku iššifruoti: „Vienuolika mėnesių praėjo nuo tos dienos, kai atvykome į Njakahuasu. Diena buvo rami, beveik idiliška..." Žodžiai nė iš tolo neprimena šiame dienoraštyje fiksuoto herojinio epo epilogo, nė šešėlio žlugimą pranašaujančios nevilties ar pesimizmo gaidelės, priešingai, tai veikiau primena pradžią – įžangą.

Spalio 8 d.: į laikiną mokyklos pastatą Iguerase jis nuvežamas kaip belaisvis: sužeistas, prislėgtas, dūstantis, vos galintis paeiti, jo pečius slegia kovų našta, susikaupusi per pastaruosius mėnesius. Jėgas jam atėmė nelaimės, ligos, bičiulių bei bendražygių mirtys, kelios išdavystės, nepavydėtina atsakomybė, kurią jis prisiėmė už svetimų ar artimų žmonių gyvenimus, artimųjų ir namų ilgesys. Jo pečiams tekusi našta pareikalavo nežemiškų pastangų, ir vis dėlto

jis liko ryžtingas, nepalaužiamas, tvirtų įsitikinimų ir pasirengęs stoti į dar vieną mūšį.

Jau vėliau, surištas ir priremtas prie nedegtų plytų sienos, laukdamas neatšaukiamo sprendimo, jis tylomis stebėjo sargybos vadus. Vieni už kitus arogantiškesni, kaip ir samdomi žudikai, skambant pernelyg ankstyvai pergalės giesmei, retsykiais vis pasityčioja iš to, kurį laiko auka, tačiau jo išdidi laikysena ir veriančio žvilgsnio skleidžiama jėga priverčia visus nuščiūti ir sutrikdo, neleidžia rastis nė užuominai apie baimę. Be to, jie ketina atkeršyti šiam įžūliam partizanui, kuris su penkiasdešimčia vyrų nepabūgo stoti prieš imperijos apmokytą ir finansuojamą armiją.

Jiems iškyla didelė dilema: jų rankose atsidūrė vienas garsiausių revoliucionierių, kurį galima sutapatinti su užsienio agresija arba makabrišku komunizmo įsiviešpatavimo pasaulyje planu. Kita vertus, jis buvo atkaklus kaltintojas, savo iškalba galintis paveikti bet kokį teismo procesą, nepaisant sprendimo teisėtumo, paversti jį pavojingu politiniu žaidimu su nenuspėjama pabaiga.

Nacionalinė Bolivijos išsivadavimo armija dramatiškai pagarsėjo daugybe veiksmų Bolivijos teritorijoje, beveik visuomet jie būdavo sėkmingi, o vyriausybė nesugebėjo duoti jai veiksmingo atkirčio. Šiurpius įvykius seka ir viešoji tautinė opinija, ir pasaulis; nors masės dar neįsiliejo į partizanų būrius, judėjimas sulaukė simpatijos ir palaikymo.

Šių dienų įvykiai, nesvarbu, ar jie buvo sėkmingi, ar ne, partizanus labai išgarsino, per sąlygiškai trumpą laiką parengta dirva davė pirmuosius vaisius. Itin opus momentas: tie, kurie siekia išlaikyti *status quo*, jaučia, kad tai bus lemiamas sprendimas.

Mokyklą paversti kalėjimu yra paradoksalus nesusipratimas, tai paprasčiausiai bergždžias (neprotingas ir nusikalstamas) užmojis – šūviais numalšinti idėjas. Tvyranti keršto atmosfera – tai

tipiškas elgesys, kurio niekšingai griebiasi marionetės, savo „motyvus“ dažniausiai ginančios ne pačiais subtiliausiais metodais.

Trumpomis ramybės akimirkomis šiek tiek pamankštinęs sustingusius pečius, jis pasineria į prisiminimus: šalia jo žmona, jis pats apsuptas vaikų, giminių ir artimiausių bičiulių, savo Argentinoje, savo Kuboje, savo pasaulyje, su Fideliu. Jis mąsto, nerimauja dėl tų, kuriems pavyko gyviems prasiveržti iš apsupties...

Neabejotinai buvo ir tokių, kurie sveikino arba buvo pasveikinti už tokią Bolivijos armijai suteiktą „šlovę“. *Comandante* Če Gevaros suėmimas buvo oro gurkšnis leisgyviam ir prestižą praradusiam režimui, bent jie taip mąstė, tačiau argi galima praeityje įkalinti ateities dvasią, argi įmanoma paslėpti įkvepiantį pavyzdį? Tą dieną jiems pavyko jį sulaikyti, – kraujuojanti koja, sugedęs šautuvas be šovinių, – bet tik todėl, kad jis buvo kilnus žmogus, tikras bendražygių brolis ir revoliucionierius, iš tų žmonių, kuriuos įveikti gali tik meilės jausmas.

Jis galėjo išsiveržti iš apsupties, niekas neabejojo taktiniais vado gebėjimais, bet jis pasiryžo likti su tais, kurie negalėjo savimi pasirūpinti patys, kalbu apie paliegusiuosius ir sužeistuosius. Jis senokai galėjo pasitraukti į Santa Kruzą, bet nusprendė palaukti, tęsti paieškas, kad ir kiek dienų prabėgo, ir nepalikti likimo valiai Choakino būrio – nes niekada netikėjo, kad tie žmonės žuvo. Galėjo neprieštarauti, kad Pelao ir Prancūzas, kurie vėliau jį demonizuos, pasinaudoję jo ryšiais, pasiektų miestą ir atliktų numatytas užduotis, bet nutarė palikti juos ten, kur manė esant saugiausia.

Jis toks stiprus ir nuovokus žmogus, kad jam pateikti kaltinimai neįspraudžiami tarp siaurų kriterijų, nėra prasmės neigti ir to, kad daugelis jo bijosi ir kritikuoja, tie prisiekę kabinetiniai revoliucionieriai, biurokratai, bailiai, garbę praradę oportunistai, oligarchijų tironai ir demokratijų oligarchai. Jie dėl įvairių priežasčių nuo jo slapstosi ir stengiasi įtikinti, kad jo utopijos neįgyvendinamos,

tačiau tie, kurie gerbia ir vertina, bent iš dalies arba visiškai pritaria jo ateities vizijai. Suėmimo akimirkomis jis atrodė menkas ir paliegęs, bet jo didybę istorija atskleis vėliau.

Naktį tarp uolingų skardžių susirinko nedidelis būrelis vyrų, kai kurie aptekę negyjančiomis žaizdomis, visi išsekę, alkani ir neapsakomai nusilpę, jų veiduose netikrumas, jie desperatiškai laukia žinių iš nešiojamojo radijo imtuvo apie kitų bendražygių ir jų gerbiamo vado apsistojimo vietą. Jie nežino, kokia lemtis juos ištiko. Kamuojami žlugimo nuojautos, jie nervingai sukioja rankenėlę, ieškodami radijo stočių, kuriomis labiausiai pasitiki. Iš patirties jie žino, kad amžinu informacijos troškimu subtiliai manipuliuojama, žinios partizanui gali tapti mirtinais spąstais arba nuvesti klaidinga kryptimi. Bet šįkart jie pasirengę pasikliauti menkiausiu ženklu, kuris duotų teisę veikti, negalvojant apie padarinius.

Jie pasiryžę veikti iš solidarumo jausmo ginklo broliams bei idėjoms. Ryžtas juos išgelbėti ir išsaugoti judėjimą stipresnis už racionalias dvejones dėl gelbėjimo veiksmų. Svarbiausia, kad pradiniam Nacionalinio išsivadavimo armijos kūrimo etapui iškilo grėsmė, nors dėl to tiek sykių rizikuota gyvybe.

Jie tiksliai laikėsi iš anksto nustatytos krypties, – jei ne čia, vadinasi – tenai ar dar toliau, – buvo numatę galimą pajėgų evakuaciją, numatę, kur galėtų susitikti ištikus nesėkmei arba organizuotai atsitraukiant. Jie tiksliai vykdė anksčiau parengtą planą. Nebuvo ko gėdytis, bet po tiek mėnesių trukusios kovos atokiose Bolivijos vietose kai kurie pasijuto pažeidžiami, kamuojami nesuvokiamo ir nepateisinamo kaltės jausmo. Kiti praleido visą gyvenimą permainų sūkury, su menkomis maisto atsargomis, vedini didelių vilčių bei lūkesčių ir bijodami – pergyventi kitus, rizikuoti gyvybe, netekti mylimų draugų ir artimųjų. Juos kankina sielvartas ir slepiama neviltis, jie tylomis trokšta sulaukti bendražygių lemties, kad ir kokia ji būtų, nors puoselėjo optimistiškas mintis, kad net gniaužė

kvapą, bet jų plakančios širdys leido suprasti tai, ką anksčiau manė esant neįmanoma.

Tada juos pasiekė dramatiška žinia, kad Če žuvo mūšyje. Kuo išsamiausiai išvardyti asmeniniai daiktai ir smulkmenos, apie kurias žinojo tik tie, kurie buvo šalia jo. Tada jau nebeliko abejonių, jie suvokė, kad tai, ką laikė tolima galimybe, dabar tapo žiauri ir slegianti, dvasią bei jėgas gniuždanti tikrovė. Ką daryti, ką dar galima pakeisti, kodėl jie buvo ten, kur yra, kokia jų pareiga? Atsakymą turėjo pateikti patys įvykiai, partizanus draskė prieštaringi jausmai, o laikas ragino, armijos daliniai dar nenutraukė paieškų, bet kurią akimirką juos galėjo užklupti, todėl reikėjo veikti nedelsiant. Kiek prisiminimų juos užplūdo, kiek jie girdėjo dar gyvai skambančių balsų, kokią bendrystę jautė... Galima prisiminti skambią frazę, iš tų, kurios dideles tiesas paverčia mažomis raidėmis: „Per revoliuciją, jei tai tikra revoliucija, nugalima arba mirštama.“

Galbūt buvo ir kita nuomonė, blaškymasis tarp netvirto atsisveikinimo ir ryžtingo tikėjimo savo tikslu: „Iki galutinės pergalės.“ Nesvarbu, svarbiausia faktas: jeigu kova neišblės, nepaisant didžiulių praradimų, Če su savo bendražygiais bus laimėjęs, o jeigu jos šiandien arba rytoj bus atsisakyta, jo kovos šūkis, sukurtas skurstantiesiems ir jų pagaulioms ausims, mirs kaip ir kūnas.

Jų sprendimas nulems istorijos kryptį. Bet mes žinome, kad paskutinį žodį tars paprasti žmonės, tai palankus, akivaizdus ženklas, jog revoliucinis judėjimas neatsiejamas nuo jo lyderių mąstymo bei veiksmų. Tai įprasmina pastangas, o žuvusiųjų arba išsižadėjusiųjų vietas užims kiti, jie sutelks reikalingų jėgų pergalei pasiekti. Likę nedidukės Bolivijos išsivadavimo armijos nariai priėmė garsųjį paktą, raginantį kautis iki paskutiniųjų, tęsti kovą, kol bus įgyvendinti pagrindiniai partizanų kovos tikslai. Šis judėjimas stipriai susijęs su istoriniu Lotynų Amerikos ir Če Gevaros mąstymu, atveriančiu horizontus naujoms liaudies kovų už laisvę epopėjoms.

Spalio 9-oji. Mažoje apšiurusioje mokykloje Iguerase įkalintas vienas iš žymiausių kada nors gyvenusių žmonių. Jis kantriai laukia mirties. Vašingtone duodamas įsakymas jį nužudyti, budeliai stropiai vykdo įsakymą, nuaidi vienas šūvis, kitas, – ir partizanė kovotojo gyvybė užgęsta. Siaubinga ir skaudi klaida.

Prieš savo valią Če tampa aršaus pasipriešinimo, kovos už teisybę, kankinio ir reikalingo žmogaus simbolis, jis įsikūnija nesuskaičiuojamų kovotojų idealuose bei ginkluose, o juk to užvis labiau ir baiminosi jų visagalis šeimininkas ir jo pakalikai.

Jie niekada ir nesuprato, kad beprasmiška stengtis nužudyti ryžtingą, kūrybingą dvasią; Če buvo drąsus kūrėjas, darbininkas ir nepailstantis, žinių ištroškęs tyrinėtojas, galingas ruporas, kuris nenuilstamai kritikavo biurokratiją bei aristokratiją. Netgi dabar, kai jo jau nebėra tarp gyvųjų; priešininkai neįsisąmonino, kad jo neįmanoma sumenkinti, nes Če įkūnija pavyzdžiu pagrįstą tiesą, kad žmogus gali būti tobulesnis, tapti didingesnis ir praturtinti tauresnėmis idėjomis visuomenę.

Iš tvirtų kovotojo įsitikinimų buvo galima spėti, kad jis nesileis palaužiamas, netgi žiauriai kankinamas neišsižadės savo tikslų, nes revoliucionieriai jėgos griebdavosi tik kraštutiniu atveju, jėga – tik primityvus impulsas, ir niekada jos neprilygindavo žiaurumui, nes tikram revoliucionieriui tai visiškai svetima. Ši idėja – tiesiogiai proporcinga buvimo revoliucionieriumi būsenai.

Be teismo nuosprendžių nuo žudiko rankos dėl idėjos krito naujai susiformavęs žmogus. Tačiau gimsta viltis sulaukti žmogaus, kuris nebebus nei iliuzija, nei fantazija. Randasi svajonė apie naują žmogų, kuris nuolatos atsinaujins, kuris aukosis dėl kitų, pranoks vidutinybę, kad nors akimirką taptų kitoks, geresnis... Tiek amžių snūduriavusi utopija įgauna kontūrus, šiuo at-

veju nauja yra tai, kas moralu, teisinga, už ką nelaukiama atlygio; šį kartą atsikračiusi mistikos svajonė privalo būti iš esmės žmogiška.

Kamilo Gevara Marč
Če Gevaros studijų centras

2005 m. liepa

Fidelis Kastro

Būtinas Če „Bolivijos dienoraščio“ įvadas

Gyvendamas partizanų būryje Če buvo įpratęs kiekvienos dienos pastabas kruopščiai pasižymėti asmeniniame dienoraštyje. Kai vyrai, sulinkę po sunkiomis kuprinėmis, šaudmenų ir ginklų našta, stabtelėdavo trumpo atokvėpio po ilgų klajonių sunkiai praeinamais, stačiais skardžiais ir atogrąžų miškais arba kai po varginančio dienos žygio būriui aukštesnių vadų būdavo įsakoma įsirengti stovyklavietę, Če – taip nuo pat pradžių draugiškai jį pavadino kubiečiai (Argentinoje *che* – draugiškas kreipinys į bičiulį – *aut. past.*) – dažnai atokiau prisėsdavo su nediduke užrašų knygele ir smulkia, veik neįskaitoma mediko rašysena rašydavo savo užrašus.

Tos pastabos, kurias pavyko išsaugoti, vėliau padėjo sukurti įdomių istorinių pasakojimų apie Kubos revoliucinį judėjimą, jie kupini revoliucinės, mokomosios ir žmogiškosios prasmės.

Dėl nesikeičiančio įpročio – visada pasižymėti pagrindinius kiekvienos dienos veiksmus ir įvykius – turime galimybę disponuoti smulkia, preciziškai tikslia ir neįkainojama tų herojiškų, paskutinių Če gyvenimo metų Bolivijoje informacija.

Šios pastabos, rašytos anaiptol ne publikavimui, pasitarnavo darbui, nuosekliems veiksmams, situacijų ir žmonių įvertinimui, kartu leido pasireikšti nuodugniam stebėtojui, analitikui, nors jos neretai atrodo nuspalvintos ir subtilaus humoro. Pastabos nuosaikios ir nuo pradžios iki galo sudaro nuoseklią visumą.

Reikia turėti omeny, kad visa tai būdavo užrašoma trumpomis poilsio akimirkomis, antžmogiškų fizinių pastangų reikalaujančiomis aplinkibėmis. Atsakingam partizanų karinio būrio vadui tai buvo viena iš pareigų sunkiu pradinės kovos, kuri plėtojosi labai sudėtingomis sąlygomis, etapu, o tai dar kartą atskleidžia jo veiklos stilių ir geležinę valią.

Šiame dienoraštyje nuodugniai aprašinėdamas kiekvienos dienos įvykius, jis konstatavo klaidas, sugebėjo kritiškai pažvelgti į pareikštus kaltinimus, kas partizaniniam revoliuciniam judėjimui yra būdinga ir privalu.

Formuojantis partizaniniam judėjimui tokios kritinės pastabos turi būti pateikiamos nuolat, ypač tuo laiku, kai būrį sudaro tik nedidukas branduolys, veikiantis sunkiomis materialinėmis, absoliučiai nepalankiomis sąlygomis, kai priešas lenkia kiekybiškai, kai mažiausias neatsargumas ar menkiausia klaida gali tapti lemtinga ir vadas privalo būti iš paskutiniųjų reiklus bei griežtas, pasinaudoti kiekvienu epizodu ar įvykiu, kad ir koks nereikšmingas jis atrodytų, apmokyti bendražygius ir nušviesti būsimą partizanų būrio veiklą.

Partizaninės kovos formavimosi procesas – nepaliaujamas beldimasis į kiekvieno žmogaus sąžinę ir garbę. Če žinojo, kaip užgauti pačias jautriausias revoliucionierių sielų stygas. Štai Markosas, nuolat Če peikiamas, buvo įspėtas, kad gali būti gėdingai pašalintas iš partizanų būrio, ir tuomet atsakė: „Jau verčiau mirti!“ Vėliau jis didvyriškai paaukojo savo gyvybę. Toks pat buvo elgesys ir kitų vyrų, kuriais Če pasitikėjo ir kuriuos kovos metu jautė turįs dėl vienos ar kitos priežasties kritiškai perspėti. Vadas, kaip brolis ir kaip žmogus, esant būtinybei sugebėjo būti reiklus, sykiais net griežtas, bet tai pirmiausia ir labiau nei kitiems jis buvo linkęs taikyti sau pačiam. Če discipliną grindė moraliniais partizano principais ir nepaprastai tvirtos savo paties valios pavyzdžiu.

Dienoraštyje daug kartų paminėtas Debrė, tai įrodo, kaip Če buvo susirūpinęs dėl rašytojo revoliucionieriaus, kuriam buvo patikėta misija Europoje, suėmimo bei įkalinimo, nors giliai širdyje ir norėjo, kad tas liktų partizanų būryje. Todėl vadas išreiškia akivaizdų nepasitenkinimą, retsykiais net abejonių dėl jo elgesio.

Če turėjo galimybę susipažinti su Debrė patirta odisėja represinių organų gniaužtuose ir žinojo apie tvirtą bei nepalenkiamą rašytojo poziciją jį įkalinusių kankintojų akivaizdoje.

Be viso to, jis pabrėžė didžiulę politinę proceso reikšmę, ir spalio 13 d., šešios dienos prieš Debrė mirtį, intensyvių įvykių sūkuryje su kartėliu pabrėžė: „Išklausėme labai drąsų Debrė interviu – atkirtį provokatoriui studentui.“ Ir tai buvo paskutinė užuomina apie rašytoją.

Kadangi šiame dienoraštyje ne kartą kalbama apie Kubos revoliuciją ir jos įtaką partizaniniam judėjimui, galbūt kai kas mūsų pastangomis išleistą publikaciją palaikys provokacijos aktu. Tai suteiktų Revoliucijos priešams – jankių imperialistams ir jų pakalikams, Lotynų Amerikos oligarchams – dar daugiau priežasčių padidinti Kubos blokados planus, izoliaciją bei agresiją.

Tiems, kurie šitaip susidaro nuomonę apie įvykius, neprošal priminti, kad jankių imperializmui niekada nereikėjo pretekstų bet kuriame pasaulio kampelyje vykdyti piktadarystes ir kad jų siekiai užgniaužti Kubos revoliuciją prasidėjo nuo pat pirmojo mūsų šalyje įvesto revoliucinio įstatymo. Žinomas ir kasdieniškas faktas, kad tas imperializmas yra pasaulinio pasipriešinimo judėjimo įvykių grandinės žandaras, nuolatinis kontrrevoliucijos iniciatorius ir labiausiai degradavusių ir antihumaniškų struktūrų, kurios tik egzistuoja pasaulyje, gynėjas.

Solidarumas su revoliuciniu judėjimu gali būti laikomas dingstimi, bet niekada nebus jankių agresijos priežastis. Neigti solidarumą, kad paneigtumei dingstį, tai – juokinga stručio politika, neturinti

nieko bendra su tarptautiniu šiuolaikinių socialinių revoliucijų pobūdžiu. Nutraukti solidarizavimąsi su revoliuciniu judėjimu reiškia ne dingsties paneigimą, o iš tiesų solidarizavimąsi su jankių imperializmu, jų viešpatavimu pasaulyje ir pavergimo politika.

Kuba tėra maža besivystančios ekonomikos šalis, iš tų, kurias ne vieną šimtmetį valdė ir išnaudojo kolonistai bei imperialistai, ji tik 90 mylių nutolusi nuo Jungtinių Amerikos Valstijų krantų, jos teritorijoje patruliuoja jankių karinis jūrų laivynas, o tai trikdo socialinę ir ekonominę šalies plėtrą. Nuo pat Revoliucijos triumfo mūsų tėvynei grėsė didžiuliai pavojai, tačiau imperializmas bet kokia kaina stengsis ją palaužti, kad mums nerūpėtų sunkumai, kuriuos gali sukelti nuosekli revoliucinė kryptis.

Revoliuciniu požiūriu Če „Bolivijos dienoraščio" publikavimas nepalieka alternatyvos. Če dienoraštis pateko į Barjentoso rankas, ir šis nieko nelaukdamas įteikė kopiją CŽV, Pentagonui ir Jungtinių Valstijų valdžiai. CŽV lojalūs žurnalistai turėjo galimybę dar Bolivijoje susipažinti su dokumentu ir padarę fotokopijas pasirinko kompromisą kol kas jo nepublikuoti.

Barjentoso vadovaujama vyriausybė ir aukščiausi kariniai pareigūnai turi pakankamai priežasčių nepublikuoti „Dienoraščio" – čia akivaizdžiai parodytas absoliutus jo armijos nepajėgumas ir nesuskaičiuojamos netektys, kai per kelias savaites saujelė ryžtingų partizanų iš jų atėmė apie du šimtus ginklų.

Be viso kito, Če aprašo Barjentosą ir jo režimą tokiais terminais, kad tuo nusipelnė garbės kaip naujų žodžių, kurių iš istorijos neįmanoma išbraukti, kūrėjas.

Kita vertus, imperializmas irgi turėjo savo dingsčių: Če ir jo nepaprastas vardas pasaulyje įgyja kaskart vis didesnės galios. Jo idėjos, jo atvaizdas, vardas, jo kova su neteisybe – tarsi vėliava pažemintiesiems ir engiamiesiems, jos įkvepia ir aistringą studentų bei intelektualų susidomėjimą visame pasaulyje.

Jungtinėse Valstijose juodaodžiai ir progresyviai nusiteikę studentai – jų skaičius nuolat auga – Če figūrą padarė sava. Jo portretai naudojami kaip ginklas, kaip kovos simbolis kovingiausiose manifestacijose dėl pilietinių teisių ir prieš agresiją Vietname. Istorijoje retai būna, o galbūt dar nėra buvę, kad vienas žmogus, vienas vardas, vienas pavyzdys išplistų taip veržliai ir su tokia ugninga jėga. Nes Če pačia tikriausia ir nesavanaudiška forma įkūnija internacionalizmo dvasią, kuri būdinga pasaulio šiandienai ir bus dar aktualesnė ateityje.

Greta vakardienos galingų kolonizatorių pavergto žemyno, šiandien jankių imperializmo eksploatuojamo ir priveto iki labiausiai neteisėto, klastingo skurdo bei atsilikimo, kyla ši didinga figūra, net ir pačiose imperialistų bei kolonistų metropolijose ji tampa revoliucinės kovos alsavimu.

Jankių imperialistai baiminasi šio pavyzdžio galios ir visko, kas tik gali jį populiarinti. Šioji pagrindinė „Dienoraščio“ vertė ir gyva ypatingos asmenybės valios manifestacija, su kiekvienos dienos karščiu bei įtampa rašytas partizaninis vadovėlis, degus parakas – realus įrodymas, kad Lotynų Amerikos žmogus nėra bejėgis prieš tautų pavergėjus ir jų išlaikomas kariuomenes, ir dėl to „Dienoraštis“ iki šiol nebuvo paskelbtas.

Jie galbūt suinteresuoti, kad „Dienoraštis“ niekada nebūtų paviešintas. Pseudorevoliucionieriai, oportunistai ir visokio plauko šarlatanai, susireikšminę marksistai, komunistai ir kiti panašūs veikėjai neapsiribojo Če išvadinę klystančiu, nuotykių ieškotoju ir, geriausiu atveju, idealistu, kurio mirtis tapo ginkluotos kovos Lotynų Amerikoje gulbės giesme. „Jeigu jau Če – didžiausias šių idėjų reiškėjas ir patyręs partizanas – kovų metu buvo nužudytas, o jo organizuotas partizaninis judėjimas Bolivijos neišlaisvino, – šaukia jie, – tai akivaizdus įrodymas, kad jis ėjo klaidingu keliu!“ Kiek tokių apgailėtinų menkystų pradžiugino Če mirtis, jie nė nerausdami

patvirtina, kad jų požiūriai visiškai prilygsta patiems reakcingiausiems oligarchams ir imperializmui!

Taip jie pasiteisina patys arba išteisina išdavikus vadovus, kurie lemiamą akimirką nedvejodami sužaidė ginkluotą kovą ketindami – kaip paaiškėjo – sunaikinti partizanų kovinius būrius, sustabdyti revoliucinę veiklą, primesti gėdingus ir juokingus politinius žaidimus, nes nesugebėjo laikytis jokios kitos linijos; arba tuos, kurie nenori kovoti ir niekada nekovos už savo šalį ir jos žmonių išlaisvinimą; kurie revoliucines idėjas pavertė karikatūra ir dogmatišku opijumi, nedavė jokio postūmio sukelti mases, o liaudies kovos organizacijas pavertė susitaikymo su vidaus ir išorės išnaudotojais instrumentu ir rėmėjais politikos, neturinčios nieko bendra su tikraisiais išnaudojamų šio žemyno žmonių interesais.

Če šiame procese numatė savo mirtį kaip natūralią ir tikėtiną, ypač paskutiniuose savo įrašuose jis stengėsi pabrėžti, kad šis atsitiktinumas Lotynų Amerikoje nesustabdys neišvengiamos revoliucijos plėtros. Trijų kontinentų suvažiavimui parengtame pranešime jis pakartojo savo mintis: „Visi mūsų veiksmai – tai kvietimas kilti į kovą su imperializmu... Kad ir kur mus užklups mirtis, tebūnie ji pasveikinta, jei tik mūsų kvietimas kovoti pasieks pagaulią ausį ir dar viena ranka griebsis mūsų ginklo."

Jis save vadino revoliucijos kariu, išgyventi nebuvo svarbiausias jo tikslas. Tie, kurie revoliucinės kovos Bolivijoje atomazgą mato kaip jo idėjų žlugimą, lygiai taip pat galėtų neigti ir pačias idėjas kaip vertybę, ir visų didžiųjų revoliucijos pirmtakų bei mąstytojų kovas, taip pat ir marksizmo pradininkus, kurie nesugebėjo įgyvendinti tikslų ir savo didžių pastangų vaisių neišvydo tikrovėje.

Nei kovoje kritusio Marti, nei Masėjaus mirtys, nei vėlesnė jankių invazija Nepriklausomybės karų pabaigoje kovotojams Kuboje nesutrukdė, neužkirto jiems kelio siekti tikslo. Imperialistinių tarnybų

agentai nužudė didžiuosius socialistinės revoliucijos šauklius, tokius kaip Chulijas Antonijas Meja, bet nepajėgė sustabdyti jau prieš šimtą metų prasidėjusio proceso ir išsklaidė visas abejones dėl absoliutaus pirmtakų kovos tikslų ir nuoseklios krypties bei jų esminių idėjų tikrumo – jos visuomet buvo Kubos revoliucionierių įkvėpimas.

Iš Če „Dienoraščio“ galima įsitikinti, kokios tikros buvo pergalės galimybės ir kokia ypatinga buvo partizanų būrio varomoji jėga. Konkrečiu atveju, įvertinęs akivaizdžius Bolivijos režimo silpnumo ir lėto žlugimo simptomus, jis pareiškė: „Vyriausybė sparčiai skyla, apmaudu, kad šią akimirką neturiu dar šimto vyrų.“

Če iš patirties Kuboje gerai žinojo, kiek kartų mūsų nedideliam partizanų būriui grėsė sunaikinimas. Tai galėjo nutikti dėl karo pavojų ir netikėtumų. Tačiau ar tokia tikimybė kam nors suteikė teisę vadinti mūsų liniją klaidinga ir tuo pasinaudojus atvėsinti revoliucinį įkarštį ir žmonėms tvirtinti, jog jie bejėgiai? Daug sykių istorijoje revoliuciniai procesai prasidėdavo prieštaringais epizodais! Argi prieš šešerius galutinės liaudies ginkluotos kovos pergalės Kuboje metus mes neturėjome Monkados patirties?

Nuo Monkados būstinės užpuolimo Santjago de Kubos mieste 1953 m. liepos 26 d. iki „Granma“ prisišvartavimo 1956 m. gruodžio 2 d. Kuboje vykusi revoliucinė kova su šiuolaikiškai ginkluota armija nesuteikė jokių perspektyvų, ir grupelės kovotojų veiksmai atrodė iliuziškas „smarkiai klystančių“ idealistų svajotojų išsišokimas. Staigus žlugimas ir visiškas nepatyrusio partizanų būrio išsiblaškymas 1956 m. gruodžio 5 d., atrodė, galutinai patvirtino pesimistų pranašystes... Bet jau po dvidešimt penkių mėnesių to paties būrio likučiai sutelkė naujas jėgas ir patirtį, reikalingą priešo armijai sunaikinti.

Visais laikais ir visomis aplinkybėmis pakaktų priežasčių nekovoti, bet tai ir bus vienintelis kelias niekada neatgauti laisvės. Če neįgyvendino savo idėjų, bet jos suvešėjo aplaistytos jo krauju.

Nėra abejonių, kad politiniu bailumu ir amžinu neveiklumu pasižymintys pseudorevoliuciniai kritikai sulauks savo trumparegiškumo įrodymų.

Perskaičius „Dienoraštį“ vertėtų pažymėti, kad vienas iš tokių revoliucijos žinovų Lotynų Amerikoje – Bolivijos komunistų partijos sekretorius Marijo Monchė nusprendė užginčyti Če vadovavimą politiniam ir kariniam judėjimui. Šį sprendimą pagrindė išankstiniu ketinimu atsistatydinti iš pareigų Partijoje. Matyt, reikalaujant prerogatyvos tokiam sprendimui, jam pakako turėti išimtinę teisę.

Suprantama, Marijo Monchė neturi jokios partizaninės kovos patirties, nėra dalyvavęs mūšiuose, tad jo komunistinė savimonė neįstengia atsižadėti netašyto pasaulietinio šovinizmo, kurio pavyko atsikratyti revoliucijos šaukliams, kovojusiems už pirmąją nepriklausomybę.

Vedini tų pačių idėjų, kokia turėtų būti revoliucinė kova šiame kontinente, tokie „komunistiniai vadai“ nesiekia net internacionalistų čiabuvių genčių, kurias užkariavo ir pajungė Europos kolonizatoriai, lygmens.

Bolivija ir jos istorinė sostinė Sukrė taip buvo pavadintos pirmųjų kovotojų garbei – abu jie venesueliečiai (Simonas Bolivaras ir Antonijas Chosė de Sukrė – *vert. past.*). Ir šioje šalyje vykstant kovai už visišką žmonių išsivadavimą, Bolivijos komunistų partijos vadovas turėjo galimybę suvienyti revoliucinio galiūno politines, organizacines bei karines pajėgas, asmens, kuris neapsiribojo siauromis ir, be to, neteisingai dirbtinai nustatytomis tos šalies sienomis. Tačiau šis vadovas nesumojo nieko daugiau, kaip pasiduoti gėdingiems, juoką keliantiems ir nepagrįstiems valdžios reikalavimams.

Kadangi Bolivija neturi išėjimo į jūrą, išsivadavimas jai būtinas labiau nei bet kuriai kitai šaliai – jei revoliucija triumfuotų kaimynystėje, nereikėtų patirti žiaurios apgulties. Če, be viso savo di-

džiulio autoriteto, sugebėjimų ir patirties, buvo tas žmogus, kuris būtų tą procesą pagreitinęs.

Če užmezgė santykius su Bolivijos komunistų partijos vadais ir aktyvistais anksčiau nei joje prasidėjo skilimas. Iš jų tikėjosi paramos revoliuciniam judėjimui Pietų Amerikoje. Vykdant įvairias užduotis drauge dirbo ir kai kurie Partijos siųsti aktyvistai. Įvykus garsiosios Partijos skilimui, susidarė ypatinga padėtis – daugelis aktyvistų, anksčiau dirbusių su Če, atsidūrė skirtingose barikadų pusėse. Bet Če kovą Bolivijoje laikė ne atskiru reiškiniu, o revoliucinio išsivadavimo, kuris netruks išplisti po kitas Pietų Amerikos šalis, dalimi. Jo sumanymas buvo suorganizuoti judėjimą be sektantiškos dvasios, kad į jį įsitrauktų visi, norintys kovoti už Bolivijos ir kitų imperializmo pavergtų Lotynų Amerikos tautų išvadavimą. Bet pradiniu pasirengimo partizaniniam karui etapu iš tikrųjų viską lėmė drąsių ir diskretiškų bendraminčių, po skilimo likusių Monchės partijoje, parama. Tik iš pagarbos jiems jis pakvietė Monchę apsilankyti stovykloje, nors jam veikiausiai nejautė didelio prielankumo. Paskui pasikvietė kalnakasių lyderį ir politiką Moisesą Gevarą – jis, atskilęs nuo Partijos, padėjo suformuoti kitą organizaciją, kuriai vadovavo Oskaras Samora, tačiau vėliau taip pat nuo jos atsišliejo, nes nesitaikstė su antruoju Monche save laikančiu Samora. Šis iš pradžių palaikė Če ir sutiko dirbti organizuojant ginkluotą partizaninę kovą Bolivijoje, bet vėliau susitarimų išsižadėjo ir lemiamu momentu nusiplovė rankas, o po Če mirties kaip marksizmo-leninizmo atstovas tapo vienu aršiausių jo kritikų. Moisesas Gevara ryžtingai prisijungė prie Če, kaip buvo žadėjęs dar prieš šiam atvykstant į Boliviją, palaikė jį ir didvyriškai paaukojo gyvybę revoliuciniam tikslui.

Lygiai taip pat pasielgė grupė bolivų partizanų, anksčiau priklausiusių Monchės organizacijai. Vadovaujami Inti ir Koko Peredo jie atskilo nuo organizacijos ir nedvejodami parėmė Če, vėliau

pasirodė kaip narsūs ir ryžtingi bendražygiai. Tačiau Monchė, nepatenkintas rezultatu, pradėjo sabotuoti judėjimą ir La Pase sulaikė gerai parengtus komunistų aktyvistus, kurie ketino prisijungti prie partizaninio judėjimo. Šie veiksmai rodo, kaip revoliucionierių gretose atsiranda žmonių, tinkamai parengtų kovai ir turinčių visas galimybes, bet jiems nusikalstamai trukdo nevykėliai, intrigantai bei šarlatanai vadovai.

Če buvo žmogus, kuriam niekada nerūpėjo šlovė, postai ar pareigos, bet jis tvirtai tikėjo, kad revoliucinis partizaninis judėjimas – tai svarbiausia veiklos forma, siekiant išlaisvinti Lotynų Amerikos tautas, atsižvelgiant į beveik visų Lotynų Amerikos šalių ekonominę, politinę ir visuomeninę padėtį. Karinis ir politinis vadovavimas partizaniniams būriams turi būti suvienytas, o partizaninėms kovoms reikia vadovauti ne iš patogių biurokratų miesto kabinetų, bet tik iš kovos lauko. Ir dėl šio punkto jis buvo pasirengęs nenusileisti ir nepatikėti kokiam nors patirties neturinčiam, siaurų pažiūrų nemokšai šovinistui vadovavimo partizaninei kovai, kurios tikslas – ilgainiui išaugti į kovą, apimančią visą Pietų Ameriką. Če teigė, kad šis šovinizmas, kaip reakcingas, niekingas ir sterilus požiūris, daugeliu atvejų kenkia patiems įvairių Lotynų Amerikos šalių revoliucionieriams ir turi būti išgyvendintas. „Tegu išsivysto tikrasis proletariato internacionalizmas, – pranešime Trijų kontinentų kongrese skelbė jis. – Vėliava, su kuria kovojama, lai tampa šventu tikslu išlaisvinti žmoniją – taigi mirti po Vietnamo, Venesuelos, Gvatemalos, Laoso, Gvinėjos, Kolumbijos, Bolivijos vėliavomis... Šiandieninė ginkluota kova bus lygiai tokia pat šlovinga ir trokštama ir amerikiečio, ir aziječio, ir afrikiečio, ir net europiečio. Kiekvienas kraujo lašas, pralietas žemėje, kurios vėliavos dar neegzistuoja, – tai patirtis, kurios semiasi išgyvenusieji, kad vėliau pritaikytų ją kovoje už savo gimtosios šalies išlaisvinimą. Ir kiekvienas išsivadavęs kraštas – tos tautos kovos už laisvę laimėtas etapas."

Če taip pat siekė, kad partizanų būryje dalyvautų kovotojai iš įvairių Lotynų Amerikos šalių ir kad Bolivijos partizanų būriai taptų Revoliucionierių, kurių patirtis grūdinsis mūšiuose, kalve. Šalia jis norėjo turėti padėjėją šiam uždaviniui spręsti, drauge su bolivais, – ir nedidukę grupę patyrusių kovotojų, kurie beveik visi buvo jo bendražygiai Siera Maestroje Kubos revoliucinės kovos metu. Jis neabejojo jų sugebėjimais, ryžtu ir pasiaukojimo dvasia. Nė vienas iš tų vyrų priimdamas kvietimą nedvejojo, nė vienas jo neapleido ir nepasidavė.

Kampanijos Bolivijoje metu Če veikė kupinas jam būdingos tvirtybės, meistriškumo, atsidavimo ir pavyzdžiu tapusio ryžto. Galima sakyti, jis tvirtai tikėjo savo misija, nė akimirką nepamiršo atsakingumo ir nepriekaištingos reputacijos. Tais atvejais, kai partizanų būrys nusižengdavo nuostatoms, jis suskubdavo perspėti ir ištaisyti klaidas, viską pažymėdamas savo „Dienoraštyje“.

Likimas jam dažnai kaišiojo pagalius į ratus: tarkime, partizanų būrio, narsių kovotojų – kai kurie jų buvo pasiligoję arba sužeisti – grupės, išsiskyrimas, numatytas tik kelioms dienoms, praradus ryšį tarp abiejų grupių sudėtingoje, kalnuotoje vietovėje, užsitęsė ilgus mėnesius. Če visaip stengėsi surasti bendražygius. Tuo metu jam labai paūmėjo astma. Negalią jam pavykdavo palengvinti paprasčiausiais medikamentais, bet dėl jų stygiaus liga virto pikčiausiu priešu, be gailesčio jį prislėgė ir tapo rimtu rūpesčiu, nes medikamentus, kuriais apdairiai buvo apsirūpinęs partizanų būrys, priešas surado ir konfiskavo. Tai drauge su rugpjūčio pabaigos pralaimėjimu ir partizanų būrio dalies, su kuria buvo prarasti visi kontaktai, sunaikinimu tapo faktoriais, smarkiai apsunkinusiais tolesnių įvykių eigą. Bet Če nė akimirką nesustojo, jis su geležine ištverme įveikė fizinę negalią, ir jo dvasia nesusilpnėjo.

Jis užmezgė nemažai kontaktų su Bolivijos žemdirbiais. Če nestebino nepatiklūs ir atsargūs kaimo žmonės, nes jis gerai pažinojo jų mentalitetą: norint nuteikti juos savo naudai, reikia ilgo, sun-

kaus ir kantraus darbo, tačiau neliko abejonių dėl to, kad ilgainiui jis tai pasieks.

Jeigu atidžiai seksime įvykius, pastebėsime, kad žmonių, kurių būta rugsėjį, labai sumažėjo likus kelioms savaitėms iki Če mirties. Partizanų būrys veikė aktyviai ir kai kurie, pavyzdžiui, broliai Inti ir Koko Peredo, jau pasižymėjo kaip puikūs būsimieji vadai. Pasala Igueraso tarpeklyje, vienintelė sėkmingai armijos įvykdyta operacija prieš Če vadovaujamą partizanų būrį, kai tiesiog dienos metu buvo sunaikintas avangardas ir sužeista nemažai žmonių, besitraukiančių į tvirtesnių politinių įsitikinimų kaimo zoną, – šis faktas Če „Dienoraštyje“ neužrašytas, bet taip teigė liudytojai, – smarkiai pakirto jų galias. Kasdienis žygis daugybę kartų tuo pačiu maršrutu ir neišvengiami kontaktai su gyventojais nepažįstamose zonose, kur užklysdavo, ir tikimybė, kad armijos daliniai kuriame nors taške užkirs kelią, kėlė neabejotinai didelį pavojų. Bet Če, nors ir suvokdamas tai pasiryžo rizikuoti ir gelbėti Gydytoją, kuris buvo fiziškai labai nusilpęs.

Dieną prieš pasalą Če rašė: „Atvykome į Puchijo, bet čia pamatėme žmonių, kurie mus vakar matė slėnyje. Verta pabrėžti, kad mus perspėjo „Radio Bemba“: „Keliauti su mulais darosi vis pavojingiau, stebiu, kad Gydytojui būtų kuo patogiau, nes jis visiškai nusilpęs.“

Rytojaus dieną jis parašė: „13 valandą iškeliavo avangardas, jie mėgins pasiekti Chaguėjų, o ten jau nuspręs, kaip pasielgti su mulais ir Gydytoju.“ Kitaip tariant, jis ieškojo išeities, ką maršruto pabaigoje daryti su sergančiuoju, drauge neužmiršdamas laikytis būtinų atsargumo priemonių. Bet tą pačią popietę, anksčiau nei avangardas pasiekė Chaguėjų, pakliuvo į lemtingą pasalą, kuri partizanų būriui padarė nepataisomos žalos.

Po kelių dienų, apsupti El Juro tarpeklyje, partizanai susirėmė paskutinėje kovoje.

Saujelės revoliucionierių atliktas žygdarbis stipriai sukrečia. Vien tai, kad kova vyko atšiauriomis gamtos sąlygomis, atverčia

nepakartojamo heroizmo puslapį. Dar niekada istorijoje nėra buvę, kad tiek nedaug žmonių griebtųsi tokios milžiniškų pastangų reikalaujančios užduoties. Viltis ir absoliutus tikėjimas, kad neišsenkančios Lotynų Amerikos tautų revoliucinės galimybės gali būti pažadintos, pasitikėjimas savimi ir ryžtas, su kuriuo šiam tikslui atsidavė, mums parodo tikrąją šių kovotojų svarbą.

Kartą Bolivijoje Če partizanams yra pasakęs: „Ši kova mums suteikia galimybę tapti revoliucionieriais, ne tik palypėti ant aukštesnio žmogiškosios prigimties laiptelio, bet ir įvertinti žmones. Tie, kurie nepajėgia pasiekti šių dviejų stadijų, privalo pasakyti garsiai ir palikti kovotojų gretas.“

Kovojusieji su juo iki pat galo tapo įžymūs ir buvo pagerbti garbingais vardais. Jie simbolizuoja revoliucionierių ir žmonių tipą, kuriam istorija šiuo metu skyrė iš tikrųjų sunkią ir painią užduotį: revoliucinį Lotynų Amerikos pertvarkymą.

Priešas, su kuriuo pirmtakai kovotojai susidūrė pirmiausia, – tai smunkanti kolonijinė galia. Šiandienos revoliucionierių priešas – galingas imperialistinis bastionas, apsiginklavęs šiuolaikine technika ir pramone. Šis priešas ne tik organizavo ir iš naujo apginklavo Bolivijos armiją, kur liaudis sunaikino buvusią karinę-represinę galią. Kovai su partizanais jie suskubo pasiūlyti karinę pagalbą ir karinius konsultantus, taip, kaip remia ir šelpia karine technika visas represines šio žemyno jėgas. Ir kai šių priemonių nebepakanka, tiesiog įveda savo pajėgas, kaip pasielgė Santo Dominge.

Norint kovoti su šiuo priešu, reikia būti tokiais revoliucionieriais, tokiais žmonėmis, apie kokius kalbėjo Če. Be tokių revoliucionierių ir žmonių, pasiryžusių atlikti tai, ką atliko jie, be ryžto susigrumti su didžiuliais sunkumais, kokius jiems teko patirti, be gilaus įsitikinimo savo kovos teisingumu ir tvirto tikėjimo nenugalima jėga liaudies, kuri jiems padėjo, prieš tokią galią, kaip jankių imperia-

lizmas, kurio kariniai, techniniai ir ekonominiai ištekliai paplitę po visą pasaulį, šios žemyno tautos niekada neišsivaduos.

Patys amerikiečiai pamažu pradeda suvokti, kad šalį valdanti politinė superstruktūra tapo monstru, o šalis jau seniai nebėra idiliška biurgerių respublika, kurios viziją beveik prieš du šimtus metų regėjo jos įkūrėjai. Ji stipriai kenčia nuo vis didėjančios neracionalios, neteisėtos, susvetimėjusios ir žiaurios sistemos moralinės destrukcijos, o tai agresorių, politinių nusikaltimų ir rasinės nesantaikos karuose iš Amerikos žmonių pareikalauja kaskart vis daugiau aukų. Žmonės niekingai skirstomi į socialinius luomus ir pasibaisėtinai besaikiam, reakcingam ir regresyviam kariniam aparatui eikvojami ekonominiai, moksliniai bei žmogiškieji ištekliai. Tai apima beveik tris ketvirtadalius besivystančių, nepriteklių kamuojamų pasaulio šalių.

Jau vien revoliucinis persitvarkymas Lotynų Amerikoje ir tarp amerikiečių stiprėjantis ryžtas kovoti su imperialistine politika galėtų paversti juos ryžtingais revoliucinio judėjimo Lotynų Amerikoje sąjungininkais.

Ir jei ši pusrutulio dalis neišgyvens nuodugnių revoliucinių pasikeitimų, šio amžiaus pradžioje atsiradę dideli skirtumai ir atotrūkis tarp greitai industrine tapusios, skubiai siekiančios ir imperialistinių aukštumų nacijos, kurios socialinė ir ekonominė plėtra buvo grindžiama savo įstatymais, ir silpnų, monopolizuotų šalių, pasmerktų feodalinės oligarchijos priespaudai ir jų reakcingoms armijoms, didžiojoje Amerikos kontinento dalyje tebus blyškus atvaizdas ne vien didžiulio šiandieninio ekonomikos, mokslo bei technikos atsilikimo, bet ir baisaus atotrūkio, kurį po dvidešimties metų imperialistinė superstruktūra vis sparčiau primes Lotynų Amerikos tautoms.

Šiame kelyje esame pasmerkti tapti kaskart vis didesniais skurdžiais, vis silpnesniais, priklausomais imperializmo vergais. Ši

niūri perspektyva tiek pat aktuali ir besivystančioms Afrikos ir Azijos šalims.

Jei industrializuotos ir išsilavinusios Europos tautos su bendrąja rinka ir tarptautiniais moksliniais institutais baiminasi atotrūkio ir neramiai stebi perspektyvas likti ekonominėmis jankių imperializmo kolonijomis, kokią ateitį turėtų matyti Lotynų Amerikos tautos?

Ši reali ir neginčijama padėtis akivaizdžiai veikia mūsų liaudies likimą. Reikia nuodugnaus, skubaus revoliucinio persitvarkymo, kuris sutelktų visas moralines, materialines ir žmogiškąsias šio pasaulio jėgas ir suteikti joms postūmį įveikti amžius trukusį, kaskart vis didesnį ekonominį, mokslinį bei techninį atsilikimą nuo industrializuoto pasaulio, nes esame mokesčių mokėtojai ir jais liksime, ypač Jungtinėms Valstijoms. Jei koks buržuazinis liberalas, reformistas ar šarlatanas pseudorevoliucionierius žino formulę, stebuklingą kelią, kad galėtume pasiekti tikslą, nors ši formulė skiriasi nuo tos, kurią pasirinko Če, šluojančios oligarchijas, despotus, politikierius, kitaip tariant, jankių monopolistus – šeimininkus, ir jų pakalikus – vergus, ir atlikti tai kuo skubiau, kai tik pareikalaus aplinkybės, tegu tuomet pakelia ranką, kad paneigtų Če.

Kadangi nė vienas iš tikrųjų neturi garbingo atsakymo, nesiima jokios veiklos, kuri suteiktų vilties beveik 300 milijonų žmonių, – tiek yra Lotynų Amerikoje, ir dauguma gyvena ties skurdo riba, o po dvidešimt penkerių metų tas skaičius išaugs iki 600 milijonų, – turinčių teisę į gerovę, kultūrą ir civilizacijos laimėjimus, tada gražiausia paminint Če poelgį ir tų, kurie, narsiai gindami jo idėjas, krito drauge, būtų tyla, nes šios saujelės vyrų, kuriuos vedė kilnūs idealai išlaisvinti kontinentą, atliktas žygdarbis išliks kaip siekis, stipresnis nei žmogaus valia, heroizmas ir didybė. Šis pavyzdys nušvies sąmones ir skatins Lotynų Amerikos tautų kovą, nes didvyriškas Če kvietimas pasieks skurdžius ir užguituosius, už kuriuos jis atidavė savo gyvybę, ir daugelis ištiestų rankų panūs griebtis ginklų ir pagaliau atkovoti laisvę.

Spalio 7 d. Če parašė paskutines eilutes. Kitą dieną 13 val. gausi priešininkų armija juos aptiko siaurame tarpeklyje, jie ten praleido naktį, tikėdamiesi pralaužti apsuptį. Iš partizanų būrio buvo likusi tik negausi grupelė žmonių, jie iki pat aušros didvyriškai priešinosi juos apsupusiam ir atakuojančiam kareivių būriui, išsisklaidę tarpeklio olose bei jo atšlaitėse. Nė vienas neliko gyvas iš tų, kurie kovėsi arčiausiai Če. Kadangi labai nusilpę Gydytojas ir kovotojas bolivas buvo drauge su juo, Če dėjo visas pastangas, kad šiems bendražygiams parūpintų saugesnę vietą, tuomet ir buvo sužeistas. Gydytojas mirė ne to susirėmimo metu, o po kelių dienų, netoli nuo El Juro tarpeklio. Uolėtas, kalvotas kraštovaizdis ir skardžiai apsunkino matomumą, kartais išvis atkirsdavo partizanus vienus nuo kitų. Už kelių šimtų metrų nuo Če gynusieji kitą įėjimą į tarpeklį, tarp jų Inti Peredo, iki sutemų atlaikė puolimą, jiems pavyko atremti priešą ir pasiekti anksčiau sutartą susibūrimo vietą.

Galima spręsti, kad sužeistas Če kovėsi, kol jo M-2 vamzdį šūvis apgadino tiek, kad šis nebetiko šaudyti. Pistolete, kurį turėjo prie savęs, trūko apkabos. Šios neįtikėtinos aplinkybės byloja, kad jį buvo galima paimti gyvą. Kojų sužeidimai trukdė judėti pačiam, tačiau nebuvo mirtini.

Pergabentas į Iguerasų gyvenvietę, jis dar išgyveno dvidešimt keturias valandas. Savo priešams nepratarė nė žodžio, o vienas apgirtęs karininkas, nusprendęs pasityčioti iš suimtojo, užsidirbo skambų antausį.

La Pase susitikę Barjentosas, Ovando ir kiti aukšti karo pareigūnai šaltai priėmė nutarimą jį nužudyti. Žinomos ir detalės, kaip viskas vyko, kaip Iguerasų gyvenvietės mokykloje buvo įvykdytas išdavikiškas nuosprendis. Majoras Migelis Ajoroa ir seržantas Andresas Selničas, jankių treniruoti reindžeriai, jaunesniajam leitenantui Marijo Teranui įsakė jį nušauti. Šis, visiškai girtas, griebėsi už juostos užkišto ginklo, o Če, girdėjęs šūvius, kai buvo susidorota

su dar dviem kovotojais, bolivu bei perujiečiu, ir matydamas, kad budelis nesiryžta, sušuko: „Šauk! Nedvejok!“ Šis atsitraukė, majorui Ajoroai ir seržantui Selničui reikėjo duoti komandą antrąsyk, ir šis paklusdamas paleido automato seriją žemyn nuo juostos. Pateiktoje versijoje pabrėžta, kad Če mirė praėjus kelioms valandoms po susirėmimo, todėl budeliams buvo įsakyta į krūtinę ir galvą nešaudyti, kad neliktų šviežių žaizdų. Tai pratęsė žiaurią Če agoniją, kol vienas taip pat girtas seržantas paleido šūvį į kairį šoną ir jį pribaigė. Toks brutalus elgesys nedera su Če būdinga pagarba – jis patekusiems į nelaisvę Bolivijos armijos karininkams ir kariams visada dovanodavo gyvybę.

Paskutinės gyvenimo valandos, praleistos priešų valioje, turėjo būti jam skausmingai karčios. Bet nė vienas vyras nebuvo geriau už Če pasirengęs iškentėti tokį išbandymą.

Kol kas negalime pagarsinti, kaip mus pasiekė šis „Dienoraštis“; pakanka pasakyti, kad nebuvo jokių svarstymų apie ekonominį atlygį. Jame yra visi užrašai nuo 1966 m. lapkričio 7 d., kai Če atvyko į Njakahuasu, iki 1967 m. spalio 7-osios, mūšio El Juro tarpeklyje išvakarių. Trūksta keleto puslapių, kurių dar neatgavome, nors, sprendžiant pagal datas, ypatingos svarbos įvykių nebuvo, tad „Dienoraščio“ turinio jie visiškai nekeičia.

Nors pats dokumentas dėl savo autentiškumo nesukėlė nė menkiausios abejonės, visos jo kopijos buvo pateiktos skrupulingai analizei, ne vien tam, kad patvirtintų minėtąjį autentiškumą, bet ir kad rastų galimas klastotes, kad ir kokios jos būtų nežymios. Be to, faktai buvo lyginami su likusių gyvų partizanų dienoraščiais ir tie dokumentai buvo sugretinami visais aspektais. Nuodugnus liudijimas kitų partizanų, kurie išgyveno ir buvo kiekvieno tų įvykių liudytojais, taip pat palengvino tyrimus. Neabejojant patvirtinta, kad visos fotografijos yra tikrojo Če „Dienoraščio“ kopijos.

Iškilo sunki užduotis – išnagrinėti smulkią, sunkiai įskaitomą rašyseną, ir tai atlikti padėjo jo bendražygė Aleida Marč Gevara.

„Dienoraštis" bus paskelbtas maždaug tokia seka: Prancūzijoje jį išleis „Fransua Maspero" leidykla, Italijoje – „Feltrineli", VFR – „Trikot Verlag", JAV – „Ramparts" žurnalas, Ispanijoje – „Ediciones Ruedo Iberico", Čilėje – žurnalas „Punto Final", Meksikoje – „Siglo XXI" leidykla, taip pat šis tekstas bus išleistas ir kitose šalyse.

Iki pergalės!

Fidelis Kastro

1968

Ernestas Če Gevara
Bolivijos Dienoraštis

1966 m. lapkritis

Lapkričio 7

Prasideda naujas etapas. Naktį pasiekėme rančą. Kelionė sekėsi visai neblogai. Paskui maskuojamai persirengę pasiekėme Kočabambą, ir mudu su Pačungo užmezgėme kontaktus, susiradome džipą ir dvi dienas keliavome dviem automobiliais. Netoli rančos automobilius pristabdėme, vienu privažiavome arčiau, vengdami sukelti kaimynystėje gyvenančiųjų, kurie įtaria mūsų kompaniją verčiantis kokaino gamyba, nepasitenkinimą. Juokingiausia, kad nenuorama Tumainisas laikomas grupės chemiku. Grįžtant į sodybą, Bigotesas, – jis beveik perprato, kas aš esu, – jau antrą kartą vos nenudangino mūsų į prarają; spėjo sustabdyti džipą, bet likome karoti virš bedugnės. Iki sodybos teko eiti apie 20 kilometrų, joje jau buvo apsistoję trys Partijos nariai, o mes ten buvome po vidurnakčio. Bigotesas noriai sutiko su mumis bendradarbiauti, kad ir ko Partija imtųsi, bet jis neslepia lojalumo Monchei, kurį, atrodo, labai gerbia ir žavisi. Jis tvirtina, kad Rodolfo požiūris toks pat, tas pats ir su Koko, bet reikia susitaikyti, kad Partija nusprendė kovoti. Paprašiau, kad iki Monchės atvykimo Partijai nieko neraportuotų. Jis išvykęs į kelionę po Bulgariją ir mums padės; pritarė abiem dalykams.

Lapkričio 8

Dieną praleidome džiunglėse, vos už 100 metrų nuo rančos, netoli upokšnio. Mus išvargino spiečiai keistos rūšies moskitų, nors ir negeliančių. Čia gyvuoja tokie vabzdžiai kaip *jaguasa*, moskitai,

mariki, uodai ir erkės. Algaranjasas padėjo Bigotesui nukelti nuo skardžio džipą, už tai pažadėjusiam jam nupirkti kai kurių dalykų, pavyzdžiui, paršelių ir vištų. Ketinau užrašyti informaciją apie kelionę, bet atidėjau kitai savaitei, kai sulauksime dar vienos grupės.

LAPKRIČIO 9

Diena be nutikimų. Su Tumainisu leidomės patyrinėti vietovės palei Njakahuasu upę (išties tai tik upelis), bet jos ištakų nepriėjome. Upė užtvenkta, vietovė atrodo mažai lankoma. Tyliai laikantis čia galima ilgai slapstytis. Vakarop stipri liūtis privertė palikti džiungles ir grįžti į trobelę. Radau įsisegusias šešias erkes.

LAPKRIČIO 10

Pačungo ir Pombo išsiruošė į pažintinį žygį. Kartu paėmė ir vieną *kompanjero*, bolivą Serafiną. Jie nuėjo toliau už mus ir atrado vietą, kur upokšnis dalijasi į dvi atšakas. Atrodo, neblogas tarpeklis. Sugrįžę užsiėmė kas kuo prie trobelės, ir juos pastebėjo Algaranjaso vairuotojas, atvežęs mums užsakytus pirkinius. Užkūriau tikrą pirtį, ir mes nedelsdami nusprendėme rytoj persikelti į džiungles ir įsirengti stovyklavietę. Tumainisas galės ir toliau jam rodytis, jį jau pažįsta, apsimes dar vienu rančos darbininku. Greitai tos painiavos nebeliks: pažiūrėsime, ar mums pavyks sulaukti mūsų žmonių. Kai jie bus čia, jausiuosi ramiau.

LAPKRIČIO 11

Diena naujoje stovyklavietėje, kitapus trobelės, kur nakvojome, daugiau nieko naujo. Uodų antplūdžiai pragariški, tenka tūnoti hamakuose apsisupus tinkleliu nuo moskitų (jį turiu tik aš). Tumainis išsiruošė aplankyti Algaranjaso, nupirko jam keletą vištų ir kalakutų. Neatrodo, kad jam kilo kokių įtarimų.

LAPKRIČIO 12

Visai nieko naujo. Leidomės į trumpas stovyklavietės paieškas. Ten apsistosime, kai atvyks dar šeši iš kitos grupės. Išsirinkome vietą proskynoje, maždaug už 100 metrų, šalia kalvos, netoliese yra daubų, kur bus galima kasti žemines ir jose laikyti maistą ir kitus dalykus. Šiuo metu jau turėtų išjudėti pirmosios iš trijų grupuočių po du žmones, taip kiekviena padalyta. Savaitės pabaigoje jie jau turėtų pasiekti rančą. Mano plaukai nors susivėlę, gerokai paaugo, o žilieji nušviesėjo, suvešėjo barzda. Po mėnesio kito vėl tapsiu savimi.

LAPKRIČIO 13

Sekmadienis. Šalia stovyklavietės praeina keli medžiotojai: tai Algaranjaso samdiniai piemenys. Jie – kalniečiai, jauni, viengungiai; idealiai tinkantys kuopai, turi sukaupę pakankamai pagiežos šeimininkui. Pranešė, kad už 8 mylių nuo čia, upės pakrantėje, yra namų bei keli šaltiniai. Daugiau nieko naujo.

LAPKRIČIO 14

Jau savaitė, kai čia gyvename. Pačungo atrodo liūdnokas, niekaip neapsipranta su nauja vieta, bet tai turi praeiti. Šiandien pradėjome rausti tunelį, ten paslėpsime viską, kas galėtų mus išduoti. Užmaskuosime jį šakaliais ir kiek įmanoma saugosime nuo drėgmės. Jau išraustas pusantro metro gylio šulinys ir pradėtas tunelis.

LAPKRIČIO 15

Toliau kasėme tunelį; iš ryto Pombo ir Pačungo, popiet – mudu su Tumainisu. Kai 6 val. baigėme darbą, tunelis jau siekė beveik du metrus. Rytoj stengsimės užbaigti ir paslėpti jame visus įtartinus daiktus. Naktį prapliupęs lietus išginė mane iš hamako – jis nailoninis ir akimirksniu peršlampa. Daugiau nieko naujo.

LAPKRIČIO 16

Pagaliau tunelį iškasėme ir užmaskavome. Liko dar užmaskuoti ir prie jo vedantį kelią; pernešime daiktus į ranča ir rytoj juos paslėpsime, apdengsime duobę šakaliais ir moliu. Ši žeminė įrengta pagal schemą Nr. 1. Ji nubraižyta pirmajame dokumente. Daugiau nieko naujo. Nuo rytojaus labai lauksime žinių iš (La) Paso.

LAPKRIČIO 17

Tunelyje jau paslėpti daiktai, kurie gali sukompromituoti gyvenančiuosius rančoje, taip pat šiek tiek konservų. Iš šalies žvelgiant viskas atrodo gana nekaltai. Iš La Paso nėra jokių žinių. Trobelėje apsistoję vaikinai šnektelėjo su Algaranjasu – iš jo nusipirko kai kurių dalykų, o šis ir vėl primygtinai siūlėsi bendradarbiauti kokaino fabrikėlyje.

LAPKRIČIO 18

Tebelaukiame žinių iš La Paso. Pačungo ir Pombo vėl žvalgė upelį, bet suabejojo, ar ši vieta tiks stovyklai. Pirmadienį tai išsiaiškinsime su Tumainisu.

Algaranjasas atėjo taisyti kelio, rinko iš upės akmenis ir ilgokai plušėjo. Atrodo, nė neįtaria apie mūsų buvimą. Laikas bėga monotoniškai, nuo nuodingų moskitų ir erkių įkandimų atsirado žaizdų. Naktimis jau ima kąsti šaltukas.

LAPKRIČIO 19

Iš La Paso vis dar nieko negirdėti. Ir čia nieko naujo; tūnome užsislaptinę, nes šiandien šeštadienis, aplinkui vaikštinėja medžiotojai.

LAPKRIČIO 20

Vidurdienį atvyko Markosas ir Rolandas. Dabar jau esame šešiese. Iškart pasipylė pasakojimai apie kelionės nuotykius. Jie ilgokai už-

truko dėl to, kad juos tik prieš savaitę pasiekęs įsakymas. Atvyko greičiausiai iš visų, keliavusių per San Paulą. Dar keturių atvykstančiųjų be kitos savaitės laukti neverta. Atvyko ir Rodolfas, jis man paliko labai gerą įspūdį. Atrodo, jis ryžtingiau nei Bigotesas nusiteikęs viską užbaigti. Tėtė jau buvo prasitaręs apie mane, todėl, kaip ir Koko, pažeidė instrukcijas. Panašu, kad tai pavydo dėl įgaliojimų sukelti nesutarimai. Nusiunčiau į Manilą kai kurias instrukcijas (I ir II dokumentai) ir Tėtė atsakė į jam pateiktus klausimus. Rodolfas grįžo tik auštant.

LAPKRIČIO 21

Pirmoji didesnės grupės diena. Pylė kaip iš kibiro, kol kėlėmės į naują vietą, permerkė ligi siūlo galo. Galų gale įsikūrėme. Palapinė, pagaminta iš sunkvežimio brezento, praleidžia vandenį, bet vis kažkiek apsaugo. Supamės į nailoninius hamakus. Gavome dar šiek tiek ginklų. Markosas turi „Garand“, Rolandui atiteks M-1 iš sandėlio. Chorchė pasiliko su mumis, bet trobelėje, iš ten organizuos rančos ūkio darbus. Rodolfo prašiau surasti patikimą agronomą. Stengsimės, kad tai užtruktų kaip galima ilgiau.

LAPKRIČIO 22

Tuma, Chorchė ir aš leidomės į nedidelę ekspediciją paupiu (Njakahuasu) patyrinėti atrastą šaltinį. Po vakardienos liūčių upė neatpažįstamai patvino, ir mes gerokai pavargome, kol pasiekėme norimą vietą. Tai – plonytė vandens srovelė, kurios ištakos pakankamai užmaskuotos, pasistengę čia galime įrengti nuolatinę stovyklavietę. Grįžome tik po 9 val. vakaro. Čia viskas kaip buvę.

LAPKRIČIO 23

Įsirengėme stebėjimo punktą, iš kurio matoma rančos trobelė, reikia saugotis nuo kokio patikrinimo ar nelauktų svečių. Jei du išeina

į ekspediciją, kiti turi tris valandas budėti ir stebėti vietovę. Pombo ir Markosas ieškojo vietos mūsų stovyklavietei ir priėjo upelį, kuris vis dar patvinęs.

LAPKRIČIO 24

Pačo ir Rolandas iškeliavo apžiūrėti upelio, rytoj turėtų grįžti. Vakar vakare sulaukėm netikėto apsilankymo: „užklydo“ du Algaranjaso piemenys. Nieko keista nebuvo, tik trūko su žvalgais išėjusio Antonijaus ir Tumos – jis trobelės šeimininkas. Paaiškinimas: išsirengė medžioti. Aliučos gimtadienis.

LAPKRIČIO 25

Iš stebyklos gavome žinią, kad atvyko džipas su dviejų ar trijų žmonių komanda. Paaiškėjo, kad jie iš tarnybos, kuri siekia užkirsti kelią maliarijai plisti. Jie paėmė mūsų kraujo mėginius ir išvyko. Pačo ir Rolandas grįžo vėlai, nakčia. Jiedu rado žemėlapyje pažymėtą upelį ir išžvalgė vietovę. Eidami paupiu aptiko apleistus, nedirbamus laukus.

LAPKRIČIO 26

Šiandien šeštadienis, todėl mes niekur nėjome. Paprašiau Chorchės, kad nujotų paupiu pasižvalgyti, kur ta upė teka; nepavyko gauti arklio, taigi pėstute patraukė pas doną Rembertą pasiskolinti gyvulio (apie 20–25 kilometrų). Vakare dar nebuvo grįžęs. Iš La Paso žinių dar nėra.

LAPKRIČIO 27

Chorchė taip ir negrįžo. Įsakiau pernakt budėti, bet 9 val. atvyko pirmasis džipas iš La Paso. Su Koko atvyko Choakinas, Urbano ir vienas bolivas, kuris nusprendė prisidėti prie mūsų: bolivas, vardu Ernestas, studijuoja mediciną. Paskui Koko išdū-

mė ir atvežė Rikardą, Brauliją ir Migelį su dar vienu bolivu, vardu Inti, tas irgi nusprendė pasilikti. Dabar mūsų iš viso dvylika kovotojų ir Chorchė, kuris dedasi rančos šeimininku. Koko ir Rodolfas bus atsakingi už kontaktus. Rikardas pranešė naujieną, kuri mums visai nepalanki: į Boliviją atvyko Čino, nori atsiųsti dvidešimt žmonių ir susitikti su manimi. Tai sukels nepatogumų, išeina, kad kova taps tarptautinė, nė nepasitarus su Stanislavu (Estanislao – *vert. past.*). Nutarėme Čino išsiųsti į Santa Kruzą, ten jį pasitiks Koko ir atveš čionai. Dar prieš auštant Koko išvyko su Rikardu, šis į La Pasą važiuos kitu džipu. Koko reikia užsukti pas Rembertą ir paklausti apie Chorchę. Pasišnekėjęs su Inti supratau, kad Stanislavas ginkluotai kovai nepritaria, bet pats Inti, atrodo, pasirengęs išsivaduoti iš jo įtakos.

Lapkričio 28

Ryte Chorchės vis dar nebuvo, negrįžo ir Koko. Paskui grįžo abudu, pasirodo, jie tiesiog svečiavosi pas Rembertą. Neatsakingas požiūris. Popiet sukviečiau bolivų grupę ir pranešiau jiems apie perujiečių pasiūlymą atsiųsti 20 vyrų, visi tam pritarė. Tik lauksime jų vėliau, kai imsimės veiksmų.

Lapkričio 29

Susiruošėme parengti upės planą ir ištyrinėti vietoves prie upokšnio, ten įsirengsime kitą stovyklavietę. Grupę sudarė Tumainisas, Urbano, Inti ir aš. Prie upokšnio pakankamai saugu, tik nykoka. Mėginsime ieškotis kitos vietos, iki jos reikia eiti maždaug valandą. Tumainisas pargriuvo ir, atrodo, susižalojo kelį. Į stovyklavietę grįžome nakčia, prieš tai dar matavome upę. Kol kas jokių naujienų. Koko išvyko į Santa Kruzą laukti Čino.

Lapkričio 30

Markosas, Pačo, Migelis ir Pombo, gavę instrukcijas, išvyko apžiūrėti tolimiausio upelio. Jų nebus apie dvi dienas. Smarkiai palijo. Iš namų nėra jokių naujienų.

MĖNESIO APŽVALGA

Viskas klostosi pakankamai gerai: atvykau be jokių keblumų; pusė žmonių jau irgi vietoje, atvyko saugiai, nors šiek tiek vėlavo. Pagrindiniai Rikardo bendražygiai pasirengę prisijungti prie mūsų judėjimo. Perspektyvos gana palankios: šiame nuo visų centrų nutolusiame regione, iš visko sprendžiant, galėsime būti kiek tinkami. Planai numatomi tokie: sulaukti likusių žmonių, bent jau iki dvidešimties padidinti bolivų kontingentą ir pradėti operaciją. Reikia sulaukti, kaip reaguos Monchė ir kaip elgsis Gevaros vyrai.

1966 m. gruodis

GRUODŽIO 1

Diena praėjo be naujienų. Vakare atvyko Markosas ir jo *kompanjeros*, jie užtruko ilgiau, nei buvo numatyta, – teko karstytis atšlaitėmis. 2 val. nakties man pranešė apie Koko ir vieno *kompanjero* grįžimą. Susitikimą atidėjau rytdienai.

GRUODŽIO 2

Anksti rytą atvyko Čino, atrodė susijaudinęs. Kiaurą dieną kalbėjomės. Svarbiausia naujiena: jis vyksta į Kubą, čia asmeniškai paaiškins padėtį, po dviejų mėnesių galės prisijungti penki perujiečiai, kitaip tariant, mes jau pradedame veikti. Kol kas atvyks dviese, vienas radiotechnikas, kitas – medikas, ir kurį laiką liks su mumis. Prašė ginklų, sutikau duoti vieną BZ, keletą mauzerių bei granatų ir nupirkti jiems vieną M-1. Nusprendžiau padėti jiems permesti penkis perujiečius, kurie taps ryšininkais, gabenant ginklus į Puno, esantį kitoje Titikakos ežero pusėje. Papasakojo apie nutikimus Peru, taip pat apie drąsų Kaliksto išlaisvinimo planą, kuris man pasirodė iš fantastikos srities. Jis mano, kad šiame regione veikia keletas žmonių, likusių gyvų po partizaninių karų, bet patvirtinti to negali, nes iki tos vietovės nusigauti nepavyko. Likusi pasakojimo dalis buvo vien juokeliai, nieko svarbaus. Išvykdamas į (La) Pasą atsisveikino su tokiu pat įkarščiu. Išsivežė mūsų fotografijas. Koko gavo nurodymus užmegzti kontaktus su Sančesu (su kuriuo susitiksiu vėliau) ir susisiekti su prezidentūros informacijos viršininku, pasisiūliusiu su mumis bendradarbiauti, mat jis yra Inti svainis. Mūsų tinklo vis dar tik užuomazgos.

Gruodžio 3
Jokių naujienų. Šeštadieniais žvalgymai atidėti. Trys piemenys patraukė į Laguniljasą užsakyti prekių.

Gruodžio 4
Nieko naujo. Sekmadieniais aplinkui tvyro ramybė. Pradėjau pašnekesį apie atvyksiančius bolivus ir apie karą.

Gruodžio 5
Vis dar be naujienų. Buvome numatę traukti į žygį, bet pylė kaip iš kibiro. Ramybę sutrikdė nedidelis sąmyšis dėl be perspėjimo paleistų Loro šūvių.

Gruodžio 6
Išsirengėme prie pirmojo upokšnio kasti kitos duobės. Tai – Apolinaras, Inti, Urbano, Migelis ir aš. Migelis pakeitė Tumą, šis dar neatsigavo po traumos. Apolinaras užsiminė ketinąs prisijungti prie būrio, tik La Pase dar turi reikalų. Jam duotas teigiamas atsakymas, bet reikės šiek tiek palaukti. Apie 11 val. jau buvome prie upokšnio, stengėmės nepastebimi apžiūrėti vietovę ir surasti tinkamą vietą duobei, bet aplinkui vien akmenys, ir upokšnio vaga toliau driekiasi vien akmenimis, upelis šiuo metu išdžiūvęs. Atidėjome žvalgymus rytdienai. Inti su Urbano išsirengė medžioti elnių, nes maisto atsargos pastaruoju metu visai sumenko, jų mums turi pakakti iki penktadienio.

Gruodžio 7
Migelis ir Apolinaras surado tinkamą vietą ir ėmė ten kasti tunelį. Įrankiai visai niekam tikę. Inti su Urbano grįžo tuščiomis rankomis, bet sutemus Urbano su M-1 pavyko sumedžioti kalakutę. Kadangi jau buvome paruošę maisto, palikome ją rytdienos pusryčiams. Šiandien sukanka mėnuo, kai čia apsistojome,

bet dėl patogumo išvadas ir apibendrinimus pateiksiu kiekvieno mėnesio pabaigoje.

Gruodžio 8

Su Inti pasiekėme uolą, kuri kyšojo iškilusi viršum upokšnio. Migelis su Urbano toliau kasė tunelį. Popiet Migelį pakeitė Apolinaras. Sutemus grįžo Markosas, Pombo ir Pačo, šis ėjo gana atstu, atrodė labai išvargęs. Markosas paprašė atleisti Pačo iš avangardo, jei šiam nepagerės. Pažymėjau kelią prie olos, esančios II schemoje. Skyriau svarbiausias užduotis, kurias jiems reikės atlikti. Už jas atsakingas Migelis, o mes grįšime rytoj.

Gruodžio 9

Ryte neskubėdami grįžome atgal, buvo maždaug 12 valanda. Pačo gavo nurodymą pasilikti, kol grupė grįš. Pamėginome užmegzti ryšį su antrąja stovyklaviete, bet nesėkmingai. Daugiau jokių naujienų.

Gruodžio 10

Diena praėjo be nutikimų, išskyrus gal, kad pirmąsyk išsikepėme naminės duonos. Su Chorche ir Inti aptarėme kai kurias neatidėliotinas užduotis. Iš La Paso nieko negirdėti.

Gruodžio 11

Diena praėjo be nutikimų, bet vakarop grįžo Koko ir Tėtė. Kartu atsivežė Alechandrą ir Arturą, dar vieną bolivą, vardu Karlosas. Kaip paprastai, antrąjį džipą paliko pakelėje. Paskui atvežė Gydytoją Maurą ir Beninją kartu su dviem bolivais. Abu jie – Karavanio plantacijos „kambai“. Naktį šnekučiavomės apie įprastus kelionės dalykus ir apie tai, kodėl negrįžta Antonijas su Feliksu, nors jau turėtų būti čia. Pasišnekėję su Tėte, nutarėm atlikti dar du žygius

bei parsivežti Renaną ir Tanią. Namus ir slaptavietes reikės likviduoti, Sančesui už pagalbą sumokėsim 1 000 dolerių. Sunkvežimis liks jam, vieną džipą parduosime Taniai, o kitas atiteks mums. Liks tik pergabenti ginklus, įsakiau sukrauti juos į džipą, kitų, pavojingesnių, variantų teko atsisakyti. Čino išvyko į Kubą, atrodė entuziastingai nusiteikęs, ketino vos sugrįžęs prisijungti prie mūsų. Koko liko čia, nes reikės vykti maisto atsargų į Kamiri, o Tėtė išvyko į La Pasą. Atsitiko pavojingas dalykas: medžiotojas valjegrandietis (Valjė Grandės gyventojas) pastebėjo mūsų išmintą takelį ir pėdsakus, veikiausiai rado Pombo pamestą pirštinę. Tai keičia mūsų planus, reikia būti labai atsargiems. Valjegrandietis su Antonijumi rytoj keliaus parodyti, kur paspendė kilpas tapyrams. Intis išsakė man savo būgštavimus dėl studento Karloso, kuris vos atvykęs pradėjo diskusiją dėl kubiečių dalyvavimo ir pareiškė nekovosiąs, jei Partija nepalaikys kovos. Pasak Inčio, jį čia atsiuntė Rodolfas, bet reikalo esmė – klaidingas faktų pateikimas.

GRUODŽIO 12

Kalbėjau su visa grupe, išrėžiau pamokslą apie karo realijas. Ypač pabrėžiau vienvaldystės būtinybę ir disciplinos reikšmę, o bolivus perspėjau apie atsakomybę, kurią prisiima prisijungdami prie kitos partinės linijos, nes dabartinės turės atsisakyti. Perskaičiau paskyrimus, kurie yra tokie: Choakinas paskirtas mano pavaduotoju kariniais klausimais, Rolandas ir Inti – komisarais, Alechandras – štabo viršininku, Pombo atsakingas už aptarnavimą, Intis – už finansus, Njato – už ginkluotę ir aprūpinimą, Mauras laikinai atsakingas už medicininę pagalbą. Rolandas ir Braulijas iškeliavo perspėti partizanų grupės, kad liktų kur buvę, kol valjegrandietis statys kilpas ar vaikštinės su Antonijumi. Nakčia jie grįžo. Kilpos visai netoli. Valjegrandietį nugirdė, jis vėlai vakare patenkintas išsvirduliavo su singano buteliu kraujyje. Koko grįžo iš Karava-

nio, ten apsirūpino būtinais maisto produktais, bet kai kurie iš Laguniljaso jį matę nusistebėjo dideliu kiekiu. Kiek vėliau grįžo Markosas ir Pombo. Pirmasis droždamas lazdą susižeidė ranką; jam žaizdą susiuvo dviem siūlėm.

GRUODŽIO 13

Choakinas, Karlosas ir Gydytojas iškeliavo prisijungti prie Rolando ir Braulijo. Juos palydėjo Pombo, kuriam šiandien pat reikės grįžti. Įsakiau paslėpti taką ir padaryti kitą, kuris, atsišakojęs nuo pirmojo, vestų upės link. Sumanymas pavyko taip gerai, kad Pombo, Migelis ir Pačo grįždami atgal pasiklydo ir parėjo nauju taku. Įvyko pokalbis su Apolinaru – jis kelioms dienoms vyks į savo namus Viačioje ir nuveš šeimai pinigų, jam liepta laikyti už dantų liežuvį. Sutemus Koko atsisveikino, bet 3 val. nakties pasklido pavojaus signalas, pasigirdo švilpimas ir šūksniai, kalės skalijimas. Pasirodo, tai būta jo paties: pasiklydo kalnuose.

GRUODŽIO 14

Diena be naujienų. Mus aplankė valjegrandietis, pakeliui patikrinęs kilpas, kurias, skirtingai nei tvirtino anksčiau, pastatęs vakar. Antonijas gavo įsakymą nuvesti valjegrandietį keliu per brūzgynus, kad nesukeltų įtarimų.

GRUODŽIO 15

Nieko naujo. Pasirengę keliauti (aštuoni žmonės) ir galutinai įsikurti antroje stovyklavietėje.

GRUODŽIO 16

Ryte iškeliavome kurtis naujoje vietoje: Pombo, Urbano, Tuma, Alechandras, Mauras, Arturas, Inti ir aš, visi apsikrovę nešuliais. Kelionei sugaišome tris valandas. Rolandas liko su mumis, o Cho-

akinas, Braulijas, Karlosas ir Gydytojas grįžo. Karlosas įrodė esąs geras žygeivis ir darbininkas. Mauras su Tuma prie upės atrado urvą su pakankamai didelėmis žuvimis, sugavo per septyniolika, vadinasi, bus ko užvalgyti. Mauras susižeidė ranką į bagrę. Surado-me vietą antrai žeminei, nes pirma jau baigta, ir atidėjome darbus iki rytdienos. Mauras su Inti sumanė patys pagauti tapyrą ir išsi-rengė į naktinę medžioklę.

GRUODŽIO 17

Mauras su Inti sugavo tik vieną kalakutę. Mes – Tuma, Rolandas ir aš – pradėjome kasti antrą urvą – žeminę, galbūt rytoj ji bus baig-ta. Arturas ir Pombo žvalgė vietovę, kur galėtų veikti racija, pas-kui ėmėsi taisyti kelią, tas visai prastas. Vakarop pradėjo lyti ir lijo visą naktį.

GRUODŽIO 18

Dieną vis dar lyja, bet urvą kasėme toliau, jau nedaug trūksta iki reikiamo 2,5 metro gylio. Išžvalgėme kalno atšlaitę, kur galima būtų įrengti raciją. Iš pažiūros vieta atrodo tinkama, bet bus maty-ti, kai užmegsime ryšį.

GRUODŽIO 19

Vėl pila kaip iš kibiro ir nelabai traukia vaikštinėti. Apie 11 val. at-vyko Braulijas ir Njato su naujiena, kad upę galima perbristi, nors gana gilu. Išėję susitikome su Markosu ir jo avangardu, kuris atvy-ko čia apsistoti. Dabar jis čia lieka vyriausiasis, ir aš įsakiau pasiųsti tris penkis vyrus, atsižvelgiant į galimybes. Keliavome trumpiau nei tris valandas. Naktį, apie 12 val., grįžo Rikardas ir Koko, atsivežė Antoniją, Rubiją (ketvirtadienį negavo bilietų) ir Apolinarą – šis ga-lutinai apsisprendė pasilikti su mumis. Be to, atvyko Ivanas, mudu aptarsime kai kuriuos dalykus. Beveik visą naktį kalbėjomės.

GRUODŽIO 20

Aptarus galybę dalykų ir beveik viską išsiaiškinus, pasirodė grupė iš antros stovyklos, kuriai vadovavo Alechandras, ir pranešė ant kelio netoli stovyklos radę nušautą elnią, juostele pažymėta koja. Choakinas prieš valandą ėjo keliu ir nieko nepastebėjo. Mes nutarėme, kad jį čia galėjo atitempti valjegrandietis, paskui dėl nežinomos priežasties paliko ant kelio ir dingo. Palikome sargybą ir vyrams įsakėme suimti medžiotoją, jei pamatys. Netrukus paaiškėjo, kad gyvūnas nušautas seniai, jo kūnas jau apniktas kirmėlių, paskui ir Choakinas patvirtino, kad grįždamas jį matė. Koko ir Loro pasikvietė valjegrandietį, kad tas apžiūrėtų gyvūną, ir šis patvirtino, kad elnias pašautas seniai. Tuo incidentas ir baigėsi. Nutarta paspartinti kontaktų su žmogumi iš informacijos skyriaus užmezgimą, nes Koko uždelsė pakalbinti Mechiją, kad šis pabūtų Koko ir tojo iš informacijos skyriaus tarpininku. Tasai palaikytų ryšius su Mechija, Sančesu, Tania ir žmogumi iš Partijos, kuris dar nepaskirtas. Gali būti, kad tai vienas iš Viljamontės, bet tiksliai nežinoma. Gavome telegramą iš Manilos, kuri praneša, kad Monchė atvyksta iš pietų. Sukurta susisiekimo sistema, bet man ji nepatinka, iš jos matyti, kad patys Monchės bendražygiai juo nepasitiki. 1 val. nakties iš La Paso praneš, ar Monchę jau pasitiko. Ivanas turi galimybių pradėti komercinę veiklą, bet tam trukdo padirbtas pasas. Kito etapo užduotis – parūpinti kokybiškesnį dokumentą ir parašyti į Manilą, kad *kompanjeros* paskubintų reikalą. Netrukus turėtų atvykti Tania su instrukcijomis; gali būti, kad išsiųsiu ją į Buenos Aires. Galiausiai nuspręsta, kad Rikardas, Ivanas ir Koko išskris iš Kamiri, o džipas liks čia. Sugrįžę jie paskambins telefonu į Laguniljasą ir informuos apie atvykimą. Vakarop Chorchė vyks sužinoti naujienų ir, jei bus kas nors konkretaus, susitiks su jais. 1 val. nakties nieko nepavyko išgirsti iš La Paso. Auštant jie išvyko į Kamiri.

GRUODŽIO 21

Loro negavo jokių geografinių žemėlapių, sudarytų tyrinėtojų. Todėl nepavyko sužinoti, kuris kelias veda į Jaki. Ryte iškeliavome ir nesunkiai pasiekėme vietovę. Reikės viską paruošti 24 dienai, nes numatyta surengti šventę. Susitikome su Pačo, Migeliu, Beninju ir Kamba, jie rengėsi patikrinti raciją. 5 val. popiet Pačo ir Kamba grįžo be įrangos, paliko ją paslėpę kalnuose, nes labai sunki. Rytoj penki žmonės eis jos pargabenti. Baigėme kasti duobę maistui, rytoj pradėsime kitą – racijai.

GRUODŽIO 22

Pradėjome kasti žeminę radistui. Iš pradžių darbas ėjo lengvai, gruntas minkštas, bet neilgai trukus atsimušėme į akmenį ir kasti giliau nesisekė. Atgabeno raciją, ji pasirodė labai sunki, bet išbandyti nepavyko, nes neturėjome benzino. Loro pranešė, kad jokių geografinių atžymų neatsiųs. Jam viskas buvo nusakyta žodžiu, rytojaus dieną jis pats atvyks ir praneš visus duomenis.

GRUODŽIO 23

Su Pombo ir Alechandru patraukėme apžiūrėti kairėje esančio kelio. Reikės jį išvalyti, bet panašu, kad juo eiti galima. Choakinas atvyko su dviem bičiuliais ir pranešė, kad Loro neatvyks, nes paspruko vienas iš paršelių, dabar ieško. Apie žmogaus iš Laguniljaso kelionę nieko nežinoma. Popiet atgabeno gana stambų paršą, dar trūksta gėrimų. Loro jų negavo, atrodo, jis labai neorganizuotas.

GRUODŽIO 24

Diena, skirta Kalėdų išvakarėms. Buvo tokių, kurie sukorė po du reisus ir grįžo vėlai, bet galų gale visi susirinkome ir smagiai leidome laiką. Neišvengta ir aštrių susikirtimų. Loro pranešė, kad žmo-

gaus iš Laguniljaso kelionė buvo nevaisinga, ir jam pavyko užsirašyti tik kai ką, užrašai labai neaiškūs.

Gruodžio 25

Vėl prie darbo; į pagrindinę stovyklavietę niekas nėjo. Vieno bolivo gydytojo patarimu ją pavadinome C26. Markosas, Beninjas ir Kamba patraukė valyti kelio stovyklavietės dešinėje ir vakarop grįžo su žinia, kad už dviejų valandų kelionės prasideda plika stepė. Rytojaus dieną ją pasieks. Kamba grįžo karščiuodamas. Migelis ir Pačo kairėje kelio pusėje išmynė takelius, kuriais galima vaikščioti, ir priėjimą prie racijos olos. Inti, Antonijas, Tuma ir aš toliau kasėme duobę racijai, darbas sekėsi sunkiai, gruntas – grynas akmuo. Ariergardas rūpinosi stovyklavietės įkūrimu ir stebėjimo punktu, iš kurio būtų matomi abu upės krantai. Išrinko labai gerą vietą.

Gruodžio 26

Inti su Karlosu išėjo į žygį, į žemėlapyje pažymėtą Jaki vietovę. Kelionė truks maždaug dvi dienas. Rolandas, Alechandras ir Pombo triūsė prie duobės, kasti neapsakomai sunku. Mudu su Pačo išėjome pažiūrėti Migelio išmintų takų, neverta vargti su kairiuoju keliu. Priėjimas prie olos visai geras ir nekrenta į akis. Nudėjo dvi gyvates, vakar – dar vieną, jų čia galybė. Tuma, Arturas, Rubijas ir Antonijas susirengė medžioti, o Braulijas ir Njato – į sargybą kitoje stovyklavietėje. Jie grįžę pranešė, kad Loro džipas apsivertė ir kad netrukus turėtų atvykti Monchė. Markosas, Migelis ir Beninjas išėjo ieškoti naujų praėjimo takų, bet naktį taip ir negrįžo.

Gruodžio 27

Su Tuma leidomės ieškoti Markoso. Ėjome apie 2,5 valandos, kol pasiekėme vakarinėje dalyje iš dešinės pusės prasidedantį upeliūkštį. Sekdami pėdsakais, leidomės stambiomis uolomis. Tikėjausi pa-

siekti stovyklavietę, bet laikas ėjo, o mes jos neradome. Po penkių valandų pasiekėme Njakahuasu, už penkių kilometrų nuo pirmos stovyklavietės ir už septynių – nuo mūsiškės. Sužinojome, kad praėjusią naktį čia nakvojo Markosas. Nepasiunčiau jokio pranešimo, pamaniau, kad Markosas juos perspės, kuriuo keliu aš patraukiau. Matėme džipą, jis visas aplamdytas. Loro išėjo į Kamiri ieškoti detalių. Anot Njato, jis už vairo užsnūdo ir apsivertė.

GRUODŽIO 28

Išeidami iš stovyklavietės susitikome manęs ieškančius Urbano ir Antoniją. Markosas su Migeliu rengia naują taką ir dar negrįžę. Beninjas ir Pombo išėjo ieškoti manęs tuo pačiu keliu, kuriuo ėjome mes. Grįžęs į stovyklavietę radau Markosą su Migeliu, jie pernakvojo tarp uolų, nes nespėjo grįžti į stovyklavietę. Jie nustebo išgirdę, kas apie mane kalbama man nesant. Matyt, jie turėjo omeny Choakiną, Alechandrą ir Gydytoją. Inti su Karlosu grįžo nesuradę nė vieno gyvenamojo namo. Tik vieną, jau apleistą, kuris veikiausiai stovi ne vietovėje, žemėlapyje pažymėtoje kaip Jaki.

GRUODŽIO 29

Su Markosu, Migeliu ir Alechandru patraukėme į aukštikalnes, reikia nuodugniai apžiūrėti vietovę. Atrodo, čia prasideda Pampa del Tigre, tai kalnų grandinė su plikomis viršukalnėmis, visų aukštis apie 1500 metrų. Dešinysis kelias mums netinkamas, nes daro lanką į Njakahuasu pusę. Nusileidę žemyn per valandą ir dvidešimt minučių pasiekėme stovyklavietę. Aštuoni žmonės pasiųsti apsirūpinti maisto atsargomis, bet jie iškart viso krovinio parnešti nepajėgė. Rubijas ir Gydytojas pakeitė Brauliją ir Njato. Pastarasis grįždamas atrado dar vieną taką. Jis per akmenis veda nuo upės į kitą kalnyno pusę, taigi nelieka jokių pėdsakų. Duobės nekasėme. Loro išvažiavo į Kamiri.

GRUODŽIO 30

Nepaisant smarkaus lietaus – nuo jo patvino upė – keturi vyrai išsirengė į pirmą stovyklavietę pargabenti likusių daiktų. Pagaliau ji tuščia. Iš miesto nėra jokių žinių. Šeši žmonės ėmėsi tvarkyti žeminę ir dukart suvaikščioję suslėpė joje visus būtiniausius daiktus. Krosnies užbaigti nepavyko, nes molis dar drėgnas.

GRUODŽIO 31

7.30 val. atvykęs Gydytojas pranešė, kad Monchė jau čia. Su Inti, Tuma, Urbano ir Arturu susiruošiau pas jį. Susitikimas buvo nuoširdus, bet per ilgas; ore tarsi kybojo klausimas: su kokiomis žiniomis atėjai? Jį atlydėjo Pan Divino, naujasis mūsų rekrūtas, Tania, ji atvyko išklausyti instrukcijų, ir Rikardas – jis čia pasiliks. Pokalbis su Monche prasidėjo bendrais žodžiais, bet netrukus perėjom prie pagrindinių dalykų, kuriuos galima suskirstyti į tris punktus:

1) jis atsisakys vadovo vaidmens Partijoje, užtat bent jau pavyks įgyti neutralumą ir galimybę gauti kovai pakankamai kadrų.

2) kariniu-politiniu atžvilgiu kovai vadovaus jis, kol revoliucija vyks Bolivijos sąlygomis.

3) jis bus atsakingas už ryšius su kitomis Pietų Amerikos Partijomis, stengsis įtikinti jas laikytis šliejimosi prie išsivadavimo judėjimų pozicijos (kaip pavyzdį jis pateikė Duglasą Bravo).

Aš jam pasakiau, kad pirmame punkte pateikti teiginiai svarbūs tik jam, kaip Partijos sekretoriui, nors man jo pozicija ir atrodo visiškai klaidinga. Ji atrodo netvirta, prisitaikėliška ir teisina istorijos akivaizdoje tuos, kuriuos derėtų pasmerkti už išdavikišką elgesį. Laikas parodys, kad buvau teisus. Nesiginčijau su juo ir dėl trečio punkto, neprieštaravau, kad norėjo jį įgyvendinti, nors jo pastangos akivaizdžiai pasmerktos žlugti. Prašyti Kodovilą remti Duglasą Bravo prilygsta prašyti vadovauti savo paties Partijai, kuri grie-

bėsi ginklų. Ir tuo klausimu laikas parodys, kieno pusėje tiesa. Su antru punktu jokiu būdu negalėjau sutikti. Aš būsiu karo vadas ir jokių dviprasmybių ta tema nepakęsiu. Čia pokalbis priėjo aklavietę, ir nepavyko išeiti iš užburto rato. Sutarėme, kad jis pagalvos ir pasitars su draugais bolivais. Mes perėjome į naują stovyklavietę, ten jis su visais šnekučiavosi ir pateikė alternatyvą: arba jie lieka su mumis, arba palaiko Partiją. Visi nutarė likti čia, ir tai, atrodo, jį apstulbino. 12 val. pakėlėme tostą už istorinę šios dienos reikšmę. Pritardamas jo žodžiams priminiau, kad diena tokia pat svarbi, kaip ta, kai Muriljas kvietė kontinentinei revoliucijai, ir kad mūsų gyvenimai revoliucijos akivaizdoje nieko nereiškia. Fidelis atsiuntė sveikinimus, kuriuos pridedu.

MĖNESIO APŽVALGA

Pagaliau atvyko visa kubiečių grupė. Karinė dvasia pakili, trukdo tik menkutė trintis. Bolivai, nors jų ir mažai, laikosi šauniai. Monchės pozicija gali pristabdyti judėjimą, bet, kita vertus, ir mums padėti, nes mane išlaisvina nuo politinės atsakomybės. Dabar svarbiausia sulaukti atvykstančių bolivų papildymo ir pasikalbėti su Gevara, argentiniečiu Maurisijumi ir Chosami.

1967 m. sausis

Sausio 1

Ryte Monchė pranešė apie išvykimą ir daugiau su manimi nesiginčijo. Apie savo pasitraukimą iš Partijos vadovo posto paskelbs sausio 8 dieną Pasak jo, misija baigta. Jis atrodė panašus į žmogų, kuriam gresia kartuvės. Man atrodo, iš Koko sužinojęs apie mano tvirtą poziciją strateginiais klausimais, tuo pasinaudojo ir paskubino atotrūkį, nes jo teiginiai neturi pagrindo.

Vakarop sukvietęs visus paaiškinau, kodėl Monchė taip elgiasi, ir pranešiau, kad mes veiksime išvien su visais, kurie trokšta įvykdyti revoliuciją. Aš perspėjau, kad bolivams bus nelengvų akimirkų ir dienų, pilnų moralinės baimės. Jų problemas stengsimės išspręsti per kolektyvinius aptarimus arba padedami komisarų.

Patikslinau, kada Tania turėtų vykti į Argentiną susitikti su Maurisijumi ir Chosami ir pakviesti juos čia. Su Sančesu patikslinome jo uždavinius ir nutarėme kol kas La Pase palikti Rodolfą, Lojolą ir Umbertą, Kamiri – Lojolos seserį, o Santa Kruze – Kalvimontę. Mito apkeliaus Sukrės zoną ir paieškos, kur galėtų apsistoti.

Lojola bus atsakinga už finansus, jai atsiųsime 80 tūkstančių, iš kurių 20 skiriama Kalvimontei – sunkvežimiui pirkti. Sančesas susisieks su Gevara ir sutars dėl susitikimo laiko. Koko vyks į Santa Kruzą susitikti su Karloso broliu ir įpareigos jį pasitikti tris žmones, atvykstančius iš Havanos. Išsiunčiau raštą Fideliui, raštas įvardytas kaip dokumentas CZO Nr. 2.

Sausio 2

Visą rytą šifravau laišką. Žmonės (Sančesas, Koko ir Tania) išvyko popiet, kai Fidelio kalba ėjo į pabaigą (sausio 2 d. švenčiamos Ku-

bos revoliucijos metinės – *vert. past.*). Jis savo kalboje netiesiogiai paminėjo mus, įpareigodamas dar didesniems veiksmams, jei tik tai įmanoma.

Stovyklavietėje kasėme žeminę, kiti išėjo pergabenti daiktų iš pirmos stovyklavietės. Markosas, Migelis ir Beninjas žvalgė šiaurinės dalies vietoves. Inti su Karlosu klaidžiojo po Njakahuasu, kol surado žmonių, atrodo, jie iš Jaki. Choakinas su Gydytoju turi surasti Jaki upės ištakas ir gyvenamų vietovių. Užduotims įvykdyti turime daugiausia penkias dienas.

Grįžusieji iš stovyklavietės pranešė, kad Loro, nuvežęs Monchę, taip ir negrįžo.

Sausio 3

Dirbome prie olos, reikėjo įrengti lubas, nepavyko. Rytoj turėsime užbaigti. Tik du žmonės iškeliavo pargabenti nešulių ir grįžo su žinia, kad visi išvyko vakar vakare. Kiti bendražygiai ėmėsi ręsti lubas, kur bus įrengta virtuvė. Darbas jau atliktas.

Sausio 4

Diena be svarbesnių naujienų. Žmonės išėjo pargabenti nešulių. Pagaliau mums pavyko įrengti lubas radisto žeminėje. Darbą sustabdė lietus.

Sausio 5

Toliau gabename nešulius. Turėsime dar ne sykį vaikščioti. Pagaliau baigta visa žeminės apdaila (iš pažiūros ji nedidukė). Išbandėme ariergardo ir kai kurių centro linijos kovotojų šautuvus; jie veikė be priekaištų, išskyrus Apolinaro ginklą. Atvyko visi tyrinėtojai. Inti su Karlosu ėjo Njakahuasu pakrante, kol sutiko žmonių; pakeliui rado keletą namų, iš jų keli priklausė vidutiniams ūkininkams, vienas, iš Laguniljaso, laikė 150 karvių. Aptiko nedidelį

kaimelį Iti, iš kurio išeina kelias iš La Eraduraso į Laguniljasą, iš ten nukako į Tikučą, ją vieškelis jungia su Vaka Guzmanu. Grįžo taku palei Rijo Ikirą, kurią mes palaikėme Jaki. Jaki pavadintas punktas tėra nuo šios gyvenvietės artimiausia ganykla, kurią gyventojai apleido norėdami apsaugoti gyvulius nuo maro. Choakinas su Gydytoju keliavo toliau iki Ikiros, bet kelią jiems pastojo neįveikiami skardžiai, žmonių nesutiko, bet rado ženklų, kad jų būta. Markosas, Migelis ir Beninjas žygiavo tolyn, kol priėjo uolas stačiais skardžiais.

Turime naujokę – Inti sugautą jauną kalakutę.

SAUSIO 6

Ryte Markosas, Choakinas, Alechandras, Inti ir aš išsiruošėme į Plikąją kalvą. Ten štai ką nusprendžiau: Markosas, Kamba ir Pačo turės pamėginti pasiekti Njakahuasu iš dešinės ir stengtis nesutikti žmonių. Migelis, Braulijas ir Anicetas kalnyne ieškos priėjimo prie centrinio geležinkelio. Choakinas, Beninjas ir Inti ieškos priėjimo prie upės Frijas, kuri pagal žemėlapį teka lygiagrečiai Njakahuasu, o kitoje kalnyno pusėje turėtų būti stepė Pampa del Tigre.

Popiet atvyko Loro su dviem mulais, kuriuos nupirko už 2 tūkstančius pesetų. Vykęs pirkinys. Gyvuliai stambūs ir tvirti. Išsiunčiau ieškoti Braulijo ir Pačo, kad šie rytoj galėtų išvykti. Juos pakeis Karlosas ir Gydytojas.

Paskui perskaičiau nedidelę paskaitą apie partizaninio karo ypatumus ir griežtos disciplinos būtinybę. Paaiškinau, kad dabar svarbiausias uždavinys – sukurti pavyzdingiausių kovotojų branduolį, kurie būtų tvirti kaip plienas. Ypač pabrėžiau švietimo būtinybę, be mokslo ateityje mes būsime bejėgiai. Galiausiai sukviečiau atsakingiausius: Choakiną, Markosą, Alechandrą, Inti, Rolandą, Pombo, Gydytoją, Njato ir Rikardą. Paaiškinau, kokiais kriterijais remiantis Choakinas paskirtas antruoju, Markosas

įvėlė kai kurių klaidų ir nepajėgia jų ištaisyti, sukritikavau Choakiną dėl nutikimo su Migeliu per Naujuosius metus ir patikslinau kai kuriuos dalykus bei užduotis, kurios būtinos gerinant mūsų organizaciją. Galiausiai Rikardas papasakojo apie įvykį su Ivanu Tanios akivaizdoje: jiedu taip susiginčijo, kad Rikardas liepė Ivanui lipti lauk iš džipo. Tokie nemalonūs susikirtimai tarp bičiulių labai trukdo darbui.

SAUSIO 7

Žvalgai išsiųsti atlikti užduotį. Gondolą sudarė tik Alechandras ir Njato, kiti dirbo stovyklavietėje. Pergabeno raciją ir visus Arturo daiktus, žeminėje įtaisė papildomą stogelį ir, užtvenkę upelio srovę, įrengė vandens rezervuarą.

SAUSIO 8

Sekmadienis. Gondola pasipildė iki aštuonių žmonių, beveik viskas pergabenta. Loro pranešė, kad išvyksta į Santa Kruzą, nors to visai neplanavome, pasiteisinęs, jog arkliams reikia balnų. Nei studijomis, nei jokia kita veikla neužsiėmėme.

SAUSIO 9

Lijo, viskas kiaurai permirkę. Pakilęs vanduo trukdė persikelti per upę, todėl nepasikeitė žvalgai senojoje stovyklavietėje. Daugiau jokių naujienų.

SAUSIO 10

Buvusioje stovyklavietėje pasikeitė sargybiniai: Karlosą su Gydytoju pakeitė Rubijas ir Apolinaras. Vanduo upėje laikosi, nors pamažu jau slūgsta. Loro išvykęs į Santa Kruzą ir negrįžta.

Su Gydytoju (Mauru), Tuma ir Antonijumi, kuris liks vadovauti stovyklavietei, užlipome į Pampa del Tigre, ten Antonijui daviau

rytdienos nurodymus: reikia atrasti upokšnį, kuris, kaip mes manome, teka į vakarus nuo stovyklavietės.

Iš ten ieškojome kelio, kuriuo keliavo Markosas, ir gana lengvai jį radome. Sutemus grįžo šeši žvalgai: Migelis, Braulijas, Anicetas, Choakinas, Beninjas ir Inti. Migelis ir Braulijas rado išėjimą prie upės, kertančios kalnyną, ir aptiko kitą, kuri, atrodo, ir yra Njakahuasu. Choakinui pavyko nusileisti prie upės – ji, matyt, yra ta pati, kurią buvo atradusi kita grupė, o tai reiškia, kad mūsų žemėlapiai yra visai niekam tikę, nes abidvi upės, pasirodo, atskirtos kalnų masyvu ir abi įteka į Rio Grandę. Markosas vis dar negrįžo.

Gavome pranešimą iš Havanos, kuriame rašoma, kad Čino išvyks iš Havanos 12 dieną. Kartu su juo atvyks gydytojas ir radiotechnikas. 14 dieną išvyks Rea. Apie kitus du mūsų bičiulius pranešime nieko neužsiminta.

Sausio 11

Antonijas, Karlosas ir Arturas patraukė tyrinėti vietovės ties artimiausiu upokšniu. Grįžo vakare, ir vienintelė tiksli žinia buvo ta, kad upokšnis ties Njakahuasu baigiasi priešais ganyklą, kur medžiojama. Alechandras, Pombo ir Arturas žeminėje ėmėsi sudaryti žemėlapius. Jie pranešė, kad mano knygos sudrėko. Kai kurios visai sugadintos. Racijos reikmenys irgi drėgni ir aprūdiję. O dar faktas, kad abudu aparatai sugedę, ir apie Arturo sugebėjimus galima susidaryti liūdną vaizdą.

Vakare grįžo Markosas. Jis išėjo prie Njakahuasu daug toliau, nei numatyta, ir intako, kurį mes laikome Frijas, nepriėjo. Abejoju mūsų žemėlapiu ir nežinau, ar tai tikrai ta upė, kurią manome esant.

Aniceto ir Pedro padedami pradėjome mokytis kečua kalbos (indėnų kalba, antra valstybinė kalba Ekvadore, Bolivijoje – *vert. past.*).

Boro diena. Iš poodžio Markosui, Karlosui, Pombo, Antonijui, Maurui ir Choakinui ištraukėme galybę lervų.

SAUSIO 12

Gondola patraukė atgabenti likusių atsargų. Loro vis dar negrįžęs. Keletą kartų pasitreniravome kopti upelio šlaitais. Pasirodo, tai užtrunka net dvi valandas, o pereiti centru užtenka septynių minučių. Čia būtina sustiprinti gynybines pozicijas. Choakinas pasakė, kad Markosas buvo nepatenkintas kritika už jo klaidas. Reikės su juo pasikalbėti.

SAUSIO 13

Pasišnekėjau su Markosu. Jis nepatenkintas, kad jį sukritikavau bolivų akivaizdoje. Jo argumentacija nepagrįsta, gryni niekai. Bet į jo emocinę būseną būtina atsižvelgti.

Jis užsiminė apie kažkokias paniekinamas Alechandro frazes jo atžvilgiu. Apie tai pasikalbėjome ir su Alechandru, atrodo, nieko įžeidžiama šis nekalbėjo, tik truputis apkalbų. Markosas tapo kiek ramesnis.

Inti ir Mauras išėjo medžioti, bet jiems nesisekė. Grupėmis išėjom kasti žeminių į tas vietas, kur galėjo prieiti mulai, bet rezultatų tai nedavė, ir buvo nutarta statyti nedidukę trobelę plūktine asla. Alechandras ir Pombo išstudijavo galimybes sustiprinti prieigų gynybą ir nužymėjo apkasus. Rytoj darbai bus tęsiami. Grįžo Rubijas ir Apolinaras. Į buvusią stovyklavietę patraukė Braulijas ir Pedras. Iš Loro žinių nėra.

SAUSIO 14

Markosas su savo būriu, išskyrus Beninją, išėjo prie upės statyti trobelės. Turėjo vakarop grįžti, bet vidudienį parėjo į stovyklavietę nebaigę statybų, nes lijo.

Choakinas su savo būriu pradėjo kasti apkasus. Mauras, Inti, Urbano ir aš pradėjome valyti kelią, kuris ribojasi su mūsų pozicijomis

dešinėje upokšnio pusėje, bet nieko neišėjo, todėl ribas nustatėme ties gana pavojingais tarpekliais. Vidurdienį ėmė lyti ir visus darbus teko nutraukti.

Apie Loro nieko negirdėt.

SAUSIO 15

Likau stovyklavietėje, sudarinėjau nurodymus mūsų žmonėms mieste. Šiandien sekmadienis, dirbama tik pusę dienos. Markosas su avangardu rentė trobelę, o ariergardas ir centras dirbo prie apkasų. Rikardas, Urbano ir Antonijas stengėsi iškirsti taką, bet nesėkmingai, nes tarp šlaito, kuriuo leidžiamės prie upės, ir kelio stūkso stati uola.

Šiandien nėjome į senąją stovyklavietę.

SAUSIO 16

Toliau kasėme apkasus, bet darbas dar nebaigtas. Markosas savo darbą beveik atliko, jo pastatyta trobelė visai gera. Gydytojas su Karlosu pakeitė Braulijų ir Pedrą. Šiedu pranešė, kad grįžo Loro su mulais, bet taip ir nepasirodė. Anicetas net buvo jo pasitikti.

Panašu, kad Alechandras susirgo maliarija.

SAUSIO 17

Diena be permainų. Baigti pirmosios linijos apkasai ir trobelė plūktine asla.

Atvyko Loro ir raportavo apie savo kelionę. Paklausiau, kodėl jis išvažiavo, tas atsakė manęs, kad apie tą kelionę nereikia pranešti. Paskui prisipažino, kad buvo aplankyti moters, kuri gyvena kaimelyje. Atgabeno mului balną, bet jam nepavyko priversti gyvulio pereiti upę.

Nėra jokių žinių iš Koko. Tai jau ima kelti nerimą.

SAUSIO 18

Diena labai apniukusi, negalėjome apžiūrėti apkasų. Gondola iškeliavo Urbano, Njato, Gydytojas Mauras, Inti, Anicetas, Braulijas. Alechandras nedirbo, nes blogai jautėsi.

Netrukus prasidėjo liūtis. Per lietų Loro atvažiavo pranešti, kad Antonijas kalbėjęs su Algaranjasu, ir šis leido suprasti daug žinąs. Jis siūlėsi bendradarbiauti su mūsų žmonėmis, nesvarbu, ar tai būtų kokaino gamyba, ar dar kas nors. Tas „dar kas nors" rodo, kad jis kažką įtaria. Loro daviau instrukcijas jį nusamdyti, bet daug nežadėti, tik nedidelį mokestį už krovinių pergabenimą jo džipu, ir mirtinai prigrasinti, kad mūsų neišduotų. Liūtis stiprėjo, ir Loro skubiai išvyko, baiminosi, kad pakils vanduo upėje ir negalės jos pereiti.

Gondola 8 val. negrįžo, ir buvo nutarta suvalgyti jų maisto davinius: viską akimirksniu išgraibstė. O po kelių minučių grįžo mūsų gondoljerai Braulijas ir Njato. Jie pranešė, kad upė ėmė tvinti kaip tik tada, kai jie stengėsi ją pereiti. Visi stengėsi perbristi upę, bet Inti parbloškė srovė, jis pametė šautuvą ir susižalojo. Kiti nutarė likti ir pernakvoti kitame krante, ir jiedviem grįžti buvo gana sunku.

SAUSIO 19

Diena prasidėjo kaip įprasta, tvirtinome gynybines pozicijas, tvarkėme stovyklavietę. Migelį kankina aukšta temperatūra, yra ir kitų maliarijos požymių. Aš irgi visą dieną jaučiausi nekaip, bet, atrodo, nesusirgau.

8 val. ryto atvyko keturi atkirstieji ir atsigabeno nemenkų *čoklos* (jaunos kukurūzų burbuolės – *vert. past.*) atsargų. Naktį jie susigūžę praleido prie ugnelės. Jie palauks, kol upė atslūgs, tada mėgins surasti šautuvą.

Apie 4 val. popiet, kai Rubijas su Pedru išėjo pakeisti buvusios stovyklavietės sargų, grįžęs Gydytojas pranešė, kad ten jau atvyko policija. Civiliniais drabužiais apsirengę keturi policininkai ir leitenantas Fer-

nandesas išsinuomotu džipu atvažiavo ieškoti kokaino fabrikėlio. Jie tik apžiūrėjo patalpą ir jų dėmesį patraukė keisti dalykai, pavyzdžiui, kuras lempoms – jo dar nebuvome išgabenę į žeminę. Jie konfiskavo Loro pistoletą, bet mauzerį ir 22-ojo kalibro pistoletą paliko. Prieš tai visaip gąsdindami Loro jie parodė atimtą iš Algaranjaso pistoletą. Paskui policininkai išvyko primygtinai kartodami, kad jiems viskas žinoma ir su jais reikia skaitytis. Pistoletą Loro gali atsiimti Kamiri. „Patyliukais, kalbėti tik su manimi", – prisakė leitenantas Fernandesas. Pasiteiravo apie „brazilą". Loro gavo įsakymą pagąsdinti valjegrandietį ir Algaranjasą – jie, iš visko sprendžiant, mus šnipinėja. Jie ir pranešė policijai. Loro su dingstimi, kad vyksta atsiimti pistoleto, turi keliauti į Kamiri ir sužinoti, kur pasidėjo Koko (aš labai abejoju, kad jis dar laisvėje). Džiunglėse turime išsilaikyti kiek galima ilgiau.

Sausio 20

Patikrinau stovyklavietės gynybines pozicijas ir daviau nurodymus įgyvendinti gynybinį planą, kurį paaiškinau vakar. Jis numatytas upės prieigose, tai bus svarbus kontratakos punktas, pakaks kelių žmonių iš avangardo upei lygiagrečiuose praėjimuose, kurie susisieks su užnugariu.

Planavome pasipraktikuoti, bet nepavyko, nes iškilo pavojus senajai stovyklavietei, mat pasirodė kažkoks *gringo* su M-2 ir nesiliauja šaudęs. Jis – Algaranjaso „bičiulis", atvyko pas jį praleisti 10 dienų atostogų. Pasiųsiu žvalgybą, ir stovyklavietę įsirengsime arčiau Algaranjaso namų. Jei viskas sužlugs ir mes būsime priversti palikti zoną, tam tipui blogai baigsis.

Migeliui vis dar nekrinta temperatūra.

Sausio 21

Surengėme stovyklos „puolimo" manevrus, kai kas nepasisekė, bet iš tikrųjų – gana gerai. Reikia tobulinti mūsų pajėgų atsitraukimo

schemą – tai iki šiol yra silpniausia vieta. Paskui išvyko komisijos: viena su Brauliju priešaky kirsti tako lygiagrečiai upės vakarų kryptimi, kita, vadovaujama Rolando, – su ta pačia užduotimi, tik į rytus. Pačo patraukė į Plikąją kalvą pas Anicetą, jų tikslas – surasti kelią, nuo kurio galima nuolat sekti Algaranjasą. Visi, išskyrus Markosą, turėjo grįžti prieš 2 val. Takus pavyko surasti ir atlikti gana vykusius stebėjimo bandymus. Markosas grįžo anksti, nes dėl lietus matomumas itin prastas. Per patį lietų atvažiavo Pedras, pargabeno Koko ir tris naujokus: Benchaminą, Euzebiją ir Valterį. Pirmasis atvyko iš Kubos ir priskirtas avangardui, nes išmano ginkluotę, o kiti du priskirti užnugariui. Marijas Monchė kalbėjosi su trimis bolivais, kurie grįžo iš Kubos, ir atkalbėjo juos jungtis prie partizanų. Jis ne tik neatmetė Partijos linijos, bet dar ir nusiuntė Fideliui dokumentą, kurį pridedu. Gavau žinią nuo Tanios, ji praneša apie išvykimą ir apie Ivano ligą, pridedu ir tai. Vakare sukviečiau visus ir perskaičiau dokumentą, pabrėždamas neaiškumus ties punktais a) ir b) ir pridėjau keletą aštrių žodelių nuo savęs. Atrodo, jie sureagavo taip, kaip ir tikėjausi. Iš trijų naujokų du atrodo tvirtai įsitikinę savo veiksmais, o pats jauniausias, aimarų genties žemdirbys, yra drūtas.

SAUSIO 22

Išvyko gondola su trylika žmonių, su jais Braulijas ir Valteris, jie turės pakeisti Pedrą ir Rubiją. Gondoljerai grįžo vakare, viso krovinio pergabenti nespėję. Ten viskas ramu. Grįžtant Rubijas pargriuvo, smarkiai nesusižalojo, daugiau pompastikos.

Fideliui ruošiu dokumentą Nr. 3, noriu nusakyti padėtį ir išbandyti pašto dėžutę. Gevara turės išsiųsti jį iš La Paso, jei šis 25 dieną ateis į susitikimą Kamiri.

Parengiau instrukciją dėl veiksmų mieste. Gondolos vyrams stovyklavietėje veiklos nebuvo. Migeliui palengvėjo, bet karštis dabar kankina Karlosą.

Šiandien buvo atliktas tuberkulino testas. Sumedžiojome du kalakutus, į kilpą įkliuvo vienas žvėrelis, bet išsipainiojęs paspruko.

SAUSIO 23

Stovyklavietėje išsidalijom užduotis ir žvalgybos objektus: Inti, Rolandas ir Arturas patraukė ieškoti tinkamos vietos Gydytojo slaptavietei, jei reikėtų slapstytis su sužeistaisiais. Markosas, Urbano ir aš ėjome apžiūrėti kalvos, iš kur būtų galima stebėti Algaranjaso namus. Sekėsi neblogai.

Karlosą vis dar kankina aukšta temperatūra. Maliarijai tai būdinga.

SAUSIO 24

Išėjo septynių žmonių gondola ir grįžo anksti su likusia manta ir kukurūzais. Šįkart išsimaudė Choakinas, buvo praradęs savo garandą, bet surado. Loro turi grįžti, bet vėl kažkur slapstosi. Koko ir Antonijas dar mieste, ryt arba poryt jie sugrįš kartu su Gevara.

Pavyko pagerinti vieną iš takų, kad, gvardijai apsupus iš priešakio, būtų galima tokių pozicijų gynyba. Vakare surengtas anos dienos pratybų aptarimas ir išnagrinėtos klaidos.

SAUSIO 25

Su Markosu išsirengėme apžiūrėti kelio, kur galimi priešo užnugario puolimai. Ėjome beveik valandą. Bet vieta labai gera.

Anicetas su Benchaminu išėjo išbandyti racijos ant kalvos, iš kur matyti Algaranjaso namai, bet jie pasiklydo ir ryšys dingo. Bandymą teks pakartoti. Pradėta kasti dar viena žeminė asmeniniams daiktams laikyti. Sugrįžo Loro, kurį aš įtraukiau į avangardą. Jis pasišnekėjo su Algaranjasu ir perdavė, ką aš sakiau. Tas prisipažino liepęs valjegrandiečiui mus šnipinėti, bet neigia pranešęs policijai. Koko užtiko pastarąjį šalia trobesio, nes Algaranjasas vėl buvo siuntęs jį šnipinėti. Atėjo žinių iš Manilos. Pranešama, kad jie viską

gavę ir kad pas juos netrukus atvyks Kolje – jo jau laukia Simonas Rejesas. Fidelis perspėjo, kad juos išklausys, bet „duos velnių“.

Sausio 26

Vos pradėjus kasti naują žeminę, pasklido žinia, kad atvyko Gevara ir Lojola. Patraukėme į trobelę stovyklaviečių pusiaukelėje, ir jie apie dvyliktą prisistatė.

Gevarai išsakiau savo sąlygas: paleidžiame grupę, atšaukiame visus buvusius rangus ir pareigas, laikinai atsisakome nuo bet kokių pilietinių organizacijų, uždraudžiam polemiką apie bet kokią vidaus ar užsienio problemą. Jis labai lengvai sutiko su visomis sąlygomis ir iš pradžių šalti santykiai su bolivais peraugo į nuoširdžius.

Lojola man padarė labai gerą įspūdį. Ji dar labai jauna ir moteriška, bet nuo jos sklinda ryžtas. Ją netrukus turi atleisti iš jaunimo organizacijos, bet nori, kad pati atsisakytų posto. Perdaviau jai instrukcijas miesto kadrams ir dar vieną dokumentą, padengiau jos išlaidas, kurios siekia 70 tūkstančių pesetų. Darosi striuka su pinigais.

Vadovauti tinklui paskirtas daktaras Parecha. Rodolfas čia atvyks po penkiolikos dienų ir prisijungs prie mūsų.

Ivanui pasiunčiau laišką su instrukcijomis (D. IV).

Daviau nurodymus Koko parduoti džipą, bet kontroliuoti susisiekimą su ranča.

Apie 7 val., kai pradėjo temti, atsisveikinome. Rytoj vakare jie išvyks, ir Gevara grįš su pirmąja grupe vasario 4–14 dienomis, anksčiau, sakė, negalės atvykti, susisiekimas čia prastas, o vyrai nenori vykti, kol nesibaigs karnavalas (mūsų Užgavėnes atitinkanti šventė su eitynėmis, paprastai trunkanti apie savaitę – *vert. past.*). Pažadėjo mums atsiųsti galingesnę radijo stotį.

Sausio 27

Pasiunčiau didelę gondolą, ji pargabeno beveik viską, išskyrus mažmožius, likusius vakarui. Vakarop turėjo išvykti Koko su pasiuntiniais. Jie pasiliks Kamiri, o Koko keliaus į Santa Kruzą ir pardavinės džipą, pasistengs viską sutvarkyti iki 15 dienos.

Toliau kasėme žeminę. Kilpomis sugavome šarvuotį *tatu*. Pasirengimas kelionei beveik baigtas. Iškeliausime, kai sugrįš Koko.

Sausio 28

Gondolos komanda tvarko senąją stovyklavietę. Gauta žinia, kad kukurūzų lauke buvo pastebėtas valjegrandietis, bet jis paspruko. Aiškėja, kad artėja metas apsispręsti, ką daryti su ranča. Pasiruošta dešimties dienų žygiui ir numatyta diena išvykti: dvi ar trys dienos po to, kai grįš Koko.

Sausio 29

Absoliučiai neveikli diena, dirba tik virėjai, medžiotojai ir sargybiniai.

Popiet grįžo Koko, jis vyko ne į Santa Kruzą, o į Kamiri. Ten palydėjo Lojolą – ji turėjo skristi į La Pasą – ir Moisesą, vykusį į Sukrę. Nutarėme susitikti sekmadienį. Žygį pradėsime vasario 1 dieną.

Sausio 30

Išvyko dvylikos žmonių gondola ir pargabeno didesnę dalį produktų. Liko nešulių dar penkiems žmonėms. Medžioklėje nepešėme nieko gero.

Pradėta kasti žeminė asmeniniams daiktams; nekaip sekėsi.

Sausio 31

Paskutinė diena stovyklavietėje. Gondolos komanda sutvarkė senąją stovyklavietę, net sargyba ją apleido. Pasiliko Antonijas, Njato,

Kamba ir Arturas. Jiems duoti tokie nurodymai: susitikinėti ne dažniau kaip trys dienos, kai bus keturiese, du iš jų turi būti ginkluoti, budėjimo postų negalima apleisti nė minutei, naujokus informuoti apie viską tik bendrais bruožais, pranešti jiems tik tai, kas būtina. Iš stovyklavietės turi būti išgabenti visi daiktai, ginklai suvynioti į brezentą ir išslapstyti kalnuose. Pinigai visą laiką bus stovyklavietėje, kuris nors turės nešiotis juos su savimi. Reikia tęsti žvalgybą, stebėti išvalytus kelius ir tolimesnius upokšnius. Jeigu prireiktų stovyklavietę apleisti, du iš jų slapstysis Arturo žeminėje – pats Arturas, Antonijas, Njato ir Kamba perbris upokšnį, o vienas jų paliks ženklą sutartoje vietoje, kurią išrinksime rytoj. Jei būtų daugiau nei keturi žmonės, grupė turės saugoti atsarginę žeminę.

Kalbėjausi su kariais, daviau jiems paskutinius nurodymus. Koko irgi nusiunčiau paskutines instrukcijas (D. VII).

MĖNESIO ANALIZĖ

Kaip ir tikėjausi, Monchės elgesys – išsisukinėjimas – tapo išdavikiškas.

Partija jau pradėjo kovą su mumis ir sunku pasakyti, kiek tai užtruks. Bet tai mūsų nesustabdys, gali būti, kad ateityje šitai netgi taps mums naudinga (aš beveik dėl to neabejoju). Patys sąžiningiausi ir kovingiausi žmonės liks su mumis, nors jiems teks aštriau ar švelniau patirti vidinę krizę, perkainojant vertybes.

Gevara iki šiol pasirodė iš gerosios pusės. Stebėsime, koks bus jo ir jo žmonių elgesys ateityje.

Tania išvyko, bet nei iš jos, nei iš argentiniečių nieko negirdėti. Dabar prasidės partizaninio karo etapas tikrąja to žodžio prasme, išmėginsime kovotojus. Laikas parodys, ko jie verti, ir kokios Bolivijos revoliucijos perspektyvos.

Sprendžiant iš to, ką anksčiau apsvarstėme, lėčiausiai vyksta Bolivijos kovotojų inkorporacija.

1967 m. vasaris

Vasario 1

Pirmasis žygis pradėtas. Žmonės kiek išvargę, bet pasirodė iš gerosios pusės. Atvyko Antonijas ir Njato susitarti dėl vietos, kur paliks ženklą. Jie padėjo man nešti kuprinę, taip pat ir Mauras, jis po maliarijos jau sveiksta.

Ženklą apie pavojų nutarėme palikti tuščiame butelyje prie šalikelėje augančio krūmokšnio. Ariergarde Choakinas atsisakė nešti savo nešulius, ir tai užlaikė visą būrį.

Vasario 2

Diena labai darbinga, slenka iš lėto. Gydytojas kiek atsilieka, bendras ritmas irgi lėtas. 4 val. pasiekėme paskutinę vietovę, kur yra vandens, ir apsistojome. Avangardui duotas nurodymas pasiekti upę (tai gali būti Frijas), bet jis irgi buvo vykdomas lėtai. Naktį lijo.

Vasario 3

Diena išaušo lietinga, todėl išsirengėme gana vėlai, apie 8 val. Žygiui prasidėjus, pasirodė Anicetas, jis turėjo virvę ir padėjo mums sunkiai pereinamose vietose. Vėl pradėjo lyti. 10 val. pasiekėme upokšnį, permirkome iki siūlo galo, ir buvo nuspręsta toliau nekeliauti. Upelis negali būti Frijas, nes jo net nėra žemėlapyje. Rytoj avangardas iškeliaus su Pačo priešakyje, ir mes kas valandą susisieksime.

Vasario 4

Žygiavome nuo 4 val. ryto iki pietų, su dviejų valandų pertrauka pasistiprinti sriuba. Mūsų kelias eina palei Njakahuasu upę. Jis pakenčiamas, bet pragaištingas batams, daugelis bendražygių jau liko be apavo. Būrys išvargęs, bet visi laikosi neblogai. Mane išlaisvino

nuo penkiolikos svarų nešulių, eiti lengviau. Nors nugaros skausmas nuo kuprinės kartais darosi nepakenčiamas. Neradome jokių ženklų, kad per upę būtų eita žmonių, bet sprendžiant iš žemėlapio netrukus prieisime gyvenamąją zoną.

VASARIO 5

Nuo ryto nesustodami ėjome 5 valandas (12–14 kilometrų), avangardas pranešė, kad užtiko besiganančių gyvulių (pasirodė, kad tai kumelė su kumeliuku). Sustojome ir pasiuntėme išžvalgyti, ar netoliese nėra kokios gyvenamosios vietovės. Įsiplieskė ginčai dėl vietos, kur esame: ar tai Iripiti, ar santaka su Saladiljo upe. Grįžęs Pačo pranešė, kad tai didelė upė, daug platesnė nei Njakahuasu, ir kad ji atkirtusi mums kelią. Mes priėjome arčiau ir įsitikinome, kad tai – patvinusi Rio Grandė. Yra požymių, kad čia kažkieno gyventa, bet jie seni. Ir buvę keliai jau apžėlę, nėra jokių ženklų, kad jais važinėta. Apsistojome prastoje vietoje, netoli Njakahuasu, kad turėtume vandens, o rytoj apžiūrėsime upę iš abiejų pusių (rytinės ir vakarinės), ieškosime vietos apsistoti, o kita grupė pamėgins persikelti per upę.

VASARIO 6

Rami diena jėgoms atgauti. Choakinas, Valteris ir Gydytojas išsiruošė žvalgyti Rio Grandės. Nuėjus 8 kilometrus jiems nepavyko rasti brastos, tik sūraus vandens upelį. Markosas keliavo prieš srovę, bet Frijas upės nepasiekė. Jį lydėjo Anicetas ir Loro. Alechandras, Inti ir Pačo mėgino perplaukti upę, bet nesėkmingai. Mes paėjome apie kilometrą ieškodami geresnės vietos apsistoti. Pombo atrodo ligotas. Rytoj mėginsime pasidaryti plaustą ir persikelti per upę.

VASARIO 7

Vadovaujant Markosui pagamintas plaustas. Išėjo didelis ir nelabai manevringas. 1.30 val. pradėjome persikėlimo operaciją, 2.30 val.

jau buvome kitame krante. Avangardas kėlėsi du kartus, trečiu reisu – pusė žmonių iš pagrindinės grupės ir mano bagažas, tik mano kuprinei nepasisekė – keliantis dar sykį, Rubijas blogai apskaičiavo svorį ir srovė ją nusinešė taip greit, kad nespėjau išgelbėti. Išardėme plaustą, ir Choakinas ėmėsi ręsti iš naujo. 9 val. vakaro buvo užbaigtas. Bet sutemus per upę nesikėlėme. Nebelijo ir vandens lygis pamažu slūgo. Iš pagrindinės grupės šiapus liko Tuma, Urbano, Alechandras ir aš. Tuma ir aš miegojome ant plikos žemės.

VASARIO 8

6.30 val. prasidėjo pagrindinės grupės išvykimas. 6 val. išvyko svarbiausi avangardo žmonės, atvykus pagrindinei grupei išplaukė likusieji, 8.30 val. išplaukė pagrindinė grupė, kai šiapus jau buvo persikėlęs visas ariergardas. Jam buvo įsakyta paslėpti plaustą ir traukti tolyn. Eiti buvo sunku, daugėjo skardžių, kelią reikėjo skintis mačete. 6 val. alkani ir ištroškę pasiekėme upokšnį su nedidele pelke, kur buvo nutarta įsirengti stovyklavietę; matyti daug šernų pėdsakų.

Braulijas, Anicetas ir Beninjas buvo nuėję apie tris kilometrus prie upės ir sugrįžę pranešė, kad pastebėję naginių ir trijų gyvulių pėdsakus, vienas jų pakaustytas; visi pėdsakai švieži.

VASARIO 9

Po ilgiau nei pusvalandį trukusio žygio man toptelėjo mintis išsukti iš takelio, kuris kilo į viršų, ir eiti paupiu, netrukus pasirodė kukurūzų laukas; pasiunčiau Inti ir Rikardą jo apžiūrėti, ir tada viskas apvirto aukštyn kojomis; gairės, kurią buvome palikę, einantieji iš paskos nepastebėjo ir pamanė, kad aš jau žuvęs; įsakymai nuėjo šuniui ant uodegos, avangardas pamatė trobelę ir laukė manęs ten. Inti ir Rikardas sutiko kelias mergaites ir nuėjo į namus pas jauną kaimietį, kuris augina šešis vaikus; priėmė labai svetin-

gai ir pateikė galybę faktų. Antro susitikimo metu Inti jam pasakė esąs partizanų būrio vadas ir nupirko iš jo dvi kiaules bei *humintos* (tradicinis Bolivijos grūdų patiekalas – *vert. past.*).

Iš tos vietos nesitraukėme, maitinomės kiauliena ir *huminta*. Naktį pasidarėm *pončės*, bet palikome jį kitai dienai.

Vasario 10

Apsimetęs Inti padėjėju nuėjau pasišnekėti su kaimiečiais. Nemanau, kad atrodė vykusiai, nes Inti labai drovėjosi. Pašnekovas buvo tipiškas kaimietis: jam nepavyko mūsų suprasti, bet jis ir nenutuokė, kokie gali būti šio susitikimo padariniai, todėl ir pats buvo potencialiai pavojingas. Jis papasakojo apie keletą savo kaimynų, bet juo pasitikėti negalima, nes kalbėjo nelabai įtikinamai. Gydytojas apžiūrėjo jo vaikus: vienas turėjo kirmėlių, o kitą buvo parbloškusi kumelė, paskui mes atsisveikinome. Popiet iki nakties gaminome ir kepėme *humintas*, išėjo neskanios. Visiems esant drauge pasidalijau mintimis dėl būsimų 10 dienų. Iš pradžių planuoju 10 dienų žygį pėsčiomis Masikuri kryptimi, ir visi bendražygiai turi atrodyti kaip kariai. Paskui mėginsime persikelti per Frijas upę ir pakeisti jau žinomą kelią.

(Kaimiečio pavardė Rochasas.)

Vasario 11

Senuko gimtadienis: 67 metai. (Čia kalbama apie dienoraščio autoriaus tėvo gimtadienį – *vert. past.*)

Žygiavome visai padoriu taku, einančiu palei upę, kol jis pasidarė vos praeinamas, buvo sunku įžiūrėti kelią, atrodė, kad ilgą laiką juo niekas nevaikščiojo. Vidudienį priėjome vietą, kur jis tiesiog pradingo didelėje upėje, ir mus jau apėmė nerimas, ar čia Masikuri, ar ne. Apsistojome prie upelio, Markosas su Migeliu išėjo apžiūrėti prieš srovę, o Inti, Karlosas ir Pedras nuėjo pasroviui, galbūt

jiems pavyks surasti žiotis. Pavyko, jie pranešė, kad tai Masikuri, o jos pirma brasta yra žemiau, kur jie matę kaimiečius, vedančius arklius. Galbūt kaimiečiai pastebėjo mūsų pėdsakus, nuo šiol reikia būti atsargiems. Jei tikėsime kaimiečiu, esame per dvi lygas nuo Arenaleso.

Aukštis virš jūros lygio – 760 metrų.

Vasario 12

Vakar du avangardo nueitus kilometrus įveikėme greitai. Nuo tol judėjome visai lėtai. 4 val. vakaro pasiekėme gerą kelią. Atrodo, tai ir bus tas kelias, kurio ieškojome. Priešais mus, kitame krante, buvo matyti trobelė. Nutarėme į ją neiti, o pasiieškoti kitos šiapus, kurioje gyvena kažkoks Montanjas, apie jį kalbėjo Rochasas. Išėjo Inti ir Loro, bet jo nerado, nors, iš visko sprendžiant, čia ir buvo ta vieta. 7.30 val. išėjome į naktinį žygį, jo metu paaiškėjo, kiek dar daug turime išmokti. Maždaug apie 10 val. vakaro sugrįžo Inti ir Loro ir pranešė prastą žinią. Žmogelis buvo girtutėlis ir ne itin malonus, be kukurūzų, nieko daugiau parduoti neturi. Jis pasigėrė Kabaljero namuose, kitame upės krante, ten, kur eina brasta. Nutarėme apsistoti artimiausiame miškelyje. Iš nuovargio vos laikiausi ant kojų, *huminta* mane veikė blogai, ir visą dieną nieko nevalgiau.

Vasario 13

Paryčiais ėmė smarkiai lyti ir lijo visą rytą, net upė patvino. Gavome geresnių žinių: Montanjas – tai šešiolikmetis šeimininko sūnus. Tėvo nebuvo, jis grįš tik po dviejų savaičių. Jaunuolis pateikė naudingos informacijos apie vietovę einant pasroviui, maždaug už vienos lygos. Kairiuoju upės krantu eina kelio atkarpa, bet ji labai siaura ir neilga. Šiapus gyvena tik vienas iš brolių Peresų, vidutiniokas valstietis, jo dukters jaunikis – stambi žuvis armijoje. Persikėlėme į naują stovyklavietę, šalia upelio ir ku-

kurūzų lauko – Markosas ir Migelis išvalė taką iki pagrindinio kelio. Aukštis – 650 metrų (audringas metas).

Vasario 14

Diena rami. Ją praleidome toje pat stovyklavietėje. Vaikinukas buvo atėjęs tris kartus. Vienąkart – pranešti, kad iš kitapus upės kažkokie žmonės atėjo ieškoti savo kiaulių, bet toliau nėjo. Sumokėjome jam už ištryptus kukurūzų pasėlius.

Mačeteros visą dieną dirbo, bet namo taip ir nepasiekė. Jų nuomone, išvalyti beveik šeši kilometrai kelio, perpus tiek, kiek nuėjome vakar.

Iššifruotas išsamus pranešimas iš Havanos, pagrindinė jo naujiena – susitikimas su Kolje. Šis pareiškęs, kad nebuvo informuotas apie mūsų kontinentinės kovos mastą. Tokiu atveju, pabrėžė jis, pagalba bus teikiama tik sutarus dėl sąlygų, kurias jis nori sulygti su manimi. Todėl pas mus atvyks pats Kolje, Simonas Rodrigesas ir Ramiresas. Pranešama, kad Simonas tvirtai apsisprendęs mums padėti, kad ir koks būtų Partijos sprendimas. Dar sakoma, kad Prancūzas keliauja su savo pasu, iš La Paso atvyksta 23 dieną ir apsistos Parechos arba Rėjo namuose. Dalis pranešimo dar neiššifruota. Spręsime, kaip reaguoti į šį kvietimą susitaikyti. Kitos naujienos: Mersi grįžo be pinigų, jis teigia, kad buvo apvogtas. Manoma, kad jis paprasčiausiai juos išleido, bet, laimei, jokių ypatingų įtarimų nekyla. Lečinas ruošiasi prašyti pinigų ir instruktorių.

Vasario 15

Hilditos gimtadienis (11). (Kalbama apie dienoraščio autoriaus vyresniosios dukters Hildos Gevaros gimtadienį – *vert. past.*)

Rami diena. Apie 10 val. ryto pasiekėme vietą, kurią vakar įveikė mūsų kirtikai. Paskui turėjom judėti lėčiau. 5 val. popiet perdavė, kad jie išėjo į dirbamus laukus, o 6 val. mes patys juos pamatėme.

Inti, Papūgių ir Anicetą nusiuntėme pasikalbėti su žemdirbiu. Tai – Migelis Peresas, pasiturinčio žemdirbio Nikolaso brolis, bet pats jis gyvena vargingai, išnaudojamas brolio, todėl sutinka mums padėti. Pavalgyti nesuspėjome, nes jau buvo per daug vėlu.

VASARIO 16

Persikėlėme į naują vietą, kad nesukeltume broliui įtarimų, ir stovyklą įsirengėme prie upės, šalia kalvos, jos aukštis apie 50 metrų. Padėtis gera, čia mes saugūs nuo pašalinių, tik nelabai patogu. Pradėjome didelių maisto atsargų ruošimą kelionei, kai trauksime per kalnyną link Rositos. Vakarop netikėtai prapliupo stiprus lietus. Jis nesiliovė visą naktį ir sumaišė mūsų planus. Patvinusi upė išsiliejo, ir mes likome atkirsti. Kaimiečiui paskolinsime 1 000 pesetų, jis nori nusipirkti kiaulių ir jas auginti. Jo siekiai kapitalistiniai.

VASARIO 17

Lietus lijo visą rytą. Aštuoniolika lietaus valandų. Viskas permirkę, upė patvinusi. Pasiunčiau Markosą, Migelį ir Braulijąieškoti kelio į Rositą. Jie grįžo popiet, išvalę 4 kilometrus tako, pranešė, kad kelią pastoja plikas kalnynas, panašus į tą, kurį pavadinome Pampa del Tigre. Inti blogai jaučiasi, atrodo, jis apsivalgė.

Aukštis – 720 metrų virš jūros lygio, atmosferos sąlygos ne itin geros.

VASARIO 18

Chosefinos gimtadienis. (Kalbama apie dienoraščio autoriaus žmonos Aleidos Marčos de la Tore 33-čiąjį gimtadienį – *vert. past.*)

Šiek tiek nesusipratimų. Iš lėto judame paskui *mačeterus*, bet 2 val. jie pasiekė plynaukštę, kur mačetė nereikalinga. Mes kiek užtrukome ir apie 3 val. pasiekėme vandenvietę, ten ir apsistojome. Markosas ir

Tuma išėjo apsižvalgyti, bet grįžę parnešė labai prastų naujienų: visa kalva žiojėja giliais tarpekliais, jų įveikti neįmanoma. Kitos išeities neturime – tik atsitraukti. Kalno aukštis – 980 metrų virš jūros lygio.

VASARIO 19

Diena praėjo veltui. Kalno atšlaite nusileidome žemyn, radome upokšnį ir pamėginome jį perbristi, bet tai neįmanoma. Migelį su Anicetu išsiunčiau ieškoti kito praėjimo atšlaite kitoje pusėje, bet irgi nepavyko. Rytoj mėginsime įveikti paskutinę kalvą už upokšnio, tekančio vakarų kryptimi (kiti upeliai teka pietų kryptimi, ir čia šlaitas baigiasi). Aukštis – 760 metrų virš jūros lygio.

VASARIO 20

Judėjome priekin labai lėtai ir ne ypač sėkmingai. Migelis ir Braulijas patraukė senuoju taku prie šaltinio, kukurūzų lauko link. Bet jie pasiklydo ir upokšnį pasiekė jau visai sutemus. Kai priėjome kitą upelį, pasiunčiau Rolandą ir Pombo apžiūrėti, ar įmanoma eiti pakrante. Ir jiems kelią pastojo tarpekliai, iki 3 val. jie negrįžo. Tad ėjome Markoso iškirstu taku, o Pedrą ir Rubiją palikome jų laukti. 4.30 val. pasiekėme upelį prie kukurūzų lauko, ten ir apsistojome. Žvalgytojai negrįžo. Aukštis – 720 metrų virš jūros lygio.

VASARIO 21

Iš lėto patraukėme prieš srovę. Pombo su Rolandu grįžę pranešė, kad per kitą upelį galima perbristi, bet jų maršrutą pakartojęs Markosas paprieštaravo, kad tai neįmanoma. Išėjome 11 val., bet 13.30 val. priėjome labai šalto vandens upelį, kurio net negalėjome perbristi. Pasiuntėme Loro į žvalgybą. Jis ilgai užtruko. Tada pasiunčiau iš avangardo Brauliją ir Choakiną. Grįžęs Loro pranešė, kad upokšnis aukštupyje išplatėja. Verčiau keliauti tolyn nelaukiant grįžtančio Choakino. 6 val. apsistojome, netrukus Choakinas

pranešė, kad galima perkopti šlaitu, kelias pusėtinas. Inti jaučiasi prastai. Jau antrąkart per savaitę persivalgė. Aukštis – 860 metrų virš jūros lygio.

VASARIO 22

Visą dieną kopėme į gana stačią, brūzgynais apaugusią atšlaitę. Po varginančios dienos sustojome ir įrengėme stovyklavietę taip ir nepasiekę perėjos. Pasiunčiau Choakiną su Pedru, kad pamėgintų pereiti vieni. Sugrįžę apie 7 val. pranešė, kad kopti reikės mažiausiai 3 valandas. Aukštis – 1 180 metrų virš jūros lygio. Esame prie ištakų upokšnio, kuris įteka į Masikuri, tik nutolę pietų kryptimi.

VASARIO 23

Baisiai sunki diena. Trūksta oro, labai pavargau. Markosas, Braulijas ir Tuma iš pat ryto patraukė kirsti tako, o mes nusprendėme palaukti jų stovyklavietėje. Iššifravome naują pranešimą, kuriame sakoma, kad manasis buvo gautas iš prancūziškos pašto dėžutės. Apie 12 val., plieskiant saulei, nuo kurios, atrodė, akmenys lydosi, patraukėme tolyn. Netrukus pajutau, kad prarasiu sąmonę. Kaip tik tuo metu, kai įveikėme patį aukščiausią kalnagūbrį. Nuo tos akimirkos mane palaikė tik ryžtas. Didžiausias aukštis šioje zonoje – 1 420 metrų. Iš čia atsiveria puiki panorama – gerai matyti Rio Grandė, Njakahuasu žiotys ir dalis Rositos. Topografija visai nepanaši į nužymėtą žemėlapyje... Velniškai sunkiai nusileidę, įsirengėme stovyklavietę 900 metrų aukštyje. Teko apsieiti be vandens. Girdėjau, kaip ankstyvą rytą Markosas visokiais žodžiais iškeikė bolivą, o paskui visą dieną keikė kažkurį kitą. Reikės su juo pasikalbėti.

VASARIO 24

Ernestito gimtadienis. (Kalbama apie dienoraščio autoriaus jauniausio sūnaus gimtadienį – *vert. past.*)

Sunki ir nelabai sėkminga diena. Įveikėme labai mažą kelio atkarpą. Maža to, Markosas pasiklydo. Sugaišome visą rytą. Jis išėjo su Migeliu ir Loro. Apie 12 val. Markosas pranešė, kad pasiklydo, ir paprašė atsiųsti jam žmonių pamainai ir ryšiui užmegzti. Pasiunčiau jam Braulijų, Tumą ir Pačo. Šis grįžęs po dviejų valandų pareiškė, kad Markosas jį išsiuntė atgal. Pusę penkių pasiunčiau Beninją, liepęs perduoti Markosui, kad, jei iki šešių nepavyks rasti upelio, grįžtų atgal. Kai Beninjas išėjo, Pačo pasikvietęs mane prisipažino, kad tarp jo ir Markoso įvyko kivirčas. Anas įsakmiu tonu jam davęs kažin kokius nurodymus, grasinęs mačete ir trenkęs rankena per veidą. Kai Pačo pasakė, kad toliau su juo neis ir pasuko atgal, Markosas vėl jam grasino mačete, čiupo jį už pečių ir sudraskė drabužius. Padėtis rimtėja. Pasikviečiau Inti ir Rolandą, šie patvirtino, kad avangarde dėl Markoso būdo įsivyravo nesveika atmosfera. Anot jų, ir Pačo daugeliu atvejų neteisus.

VASARIO 26

Ryte pasikalbėjau su Markosu ir Pačo. Iš pokalbio supratau, kad Markosas išties užgauliojo Pačo, grubiai su juo elgėsi, galbūt net grasino mačete, bet nemanau, kad prieita iki smūgių. O Pačo, atrodo, pasakė Markosui kažką įžeidžiama, elgėsi įžūliai, nors tai jam nebūdinga. Paaiškėjo, kad Pačo tai nutinka jau ne pirmą kartą. Sukvietęs visus bendražygius pranešiau, kaip mums svarbu pasiekti Rositą ir kad visa, ką mes aukojame dabar, – tik maža dalis to, kas mūsų laukia ateityje. Paaiškinau, kaip apmaudu, kad iš to, jog žmonėms dabar labai sunku, tarp jų įsiplieskia gėdingi incidentai, panašūs į tą, kuris įvyko tarp dviejų kubiečių. Sukritikavau Markosą už jo veiksmus, o paskui ir Pačo. Griežtai perspėjau – jei dar kartą tai pasikartos, jis bus gėdingai pašalintas iš partizanų būrio. Pasirodo, Pačo ne tik atsisakė keliauti su Markosu, bet sugrįžęs man nieko neužsiminė apie incidentą, galbūt todėl paskui sumelavo apie patirtus smūgius.

Bolivams priminiau, kad jei kuris pasijus negalįs toliau rengtis partizaninei kovai, tegul nesigriebia netinkamų metodų, o viską atvirai išsako man. Mes paleisime iš būrio kiekvieną panorėjusį.

Paskui vėl patraukėme tolyn ir ėjome tol, kol pasiekėme Rio Grandės krantus. Apie kilometrą paėjome pakrante, bet reikėjo sugrįžti atgal, nes sukliudė gilus tarpeklis. Benchaminas atsiliko, jam buvo sunku nešti kuprinę ir jis labai pavargo. Kai mus prisivijo, liepiau eiti toliau, jis pakluso. Už kokių penkiasdešimt metrų jis pasuko ne takeliu, kylančiu į kalną, bet per didelį, slidų akmenį. Benchaminas neatsargiai grįžtelėjo ir įkrito į vandenį. Plaukti nemokėjo. Srovė čia buvo labai smarki ir jį nusinešė, nors jis mėgino atsistoti ant kojų. Pasileidome pakrante, stengdamiesi jam padėti, bet nespėjome nusivilkti drabužių, o jis dingo po vandeniu. Rolandas nuplaukė į tą pusę, kur pradingo Benchaminas, ieškojo, nardė. Bet, matyt, srovė jį nusinešė toliau. Po penkių minučių liovėmės ieškoję. Jis buvo silpnas ir labai nedrąsus vaikinas, tačiau jo ryžtas ir pergalės siekiai buvo labai dideli. Jo laukė pernelyg didelis išmėginimas. Fiziškai jis buvo nepasirengęs, ir mes štai Rio Grandės pakrantėje kuo beprasmiškiausiai jau pakrikštyti mirtim. 5 val. vakaro įsirengėme stovyklą. Baigėme paskutines pupelių atsargas.

VASARIO 27

Po varginančios dienos, vis aplenkdami kelią pastojančius tarpeklius, pagaliau pasiekėme Rositos upę. Ji platesnė už Njakahuasu, bet mažesnė už Masikuri. Jos vanduo raudono atspalvio. Baigėme paskutines maisto atsargas, o aplinkui nematyti jokių ženklų, kad būtų gyventojų, nors pagal žemėlapį – visai netoli turėtų būti gyvenviečių ir geležinkelis.

VASARIO 28

Pusę dienos ilsėjomės. Po pusryčių (arbata) surengėme neilgą pokalbį, išanalizavome Benchamino žūties aplinkybes ir prisiminėme

analogiškus nutikimus Siera Maestroje (Kuboje). Paskui pasiunčiau į žvalgybą Migelį, Inti ir Loro – prieš srovę Rositos paupiu, kad paėjėtų 3,5 valandos; mano manymu, jie turėjo pasiekti Abaposito upę, bet jiems nepavyko, nes nebuvo takų. Jie nerado jokių gyvybės ženklų. Choakinas su Pedru patraukė į priešais esančius kalnus, bet nieko neįžvelgė, nerado nei tako, nei jokių ženklų. Alechandras su Rubiju perbrido upę, jokio kelio nerado, nors paieškos buvo paviršutiniškos. Markosas vadovavo plausto statybai, ir kai tik jis buvo baigtas ties brasta pradėjome keltis per Rositos upę. Pergabenome penkių žmonių kuprines; Migelio kuprinė pakliuvo į kitą krantą, o Beninjo liko šiapus, nors Beninjas persikėlė, o Migelis – ne. Jiems išplaukus, plaustas apsivertė. Maža to, Beninjas šiapus pamiršo savo batus.

Plausto pagauti nepavyko. Antrąjį baigė statyti tik vakare. Nutarėme toliau keltis rytoj.

MĖNESIO ANALIZĖ

Nors ir nežinau, kokie reikalai stovyklavietėje, viskas klostosi daugmaž gerai, bet neišvengėme netikėtumų, tarp jų ir fatališko.

Kalbant apie būrį, vis dar nėra dviejų žmonių, kuriuos man žadėjo atsiųsti, bet apie juos nieko negirdėti. Prancūzas jau turėtų būti La Pase ir bet kurią dieną pasirodyti stovykloje. Nei iš argentiniečių, nei iš Čino nėra jokių žinių. Susirašinėjimas vyksta sėkmingai abiem kryptim. Partijos pozicija, švelniai tariant, lieka dviprasmiška ir abejotina. Tiesa, mūsų dar laukia diskusija, kai atvyks naujoji delegacija, ir ji gali tapti paskutinė.

Žygis tęsiasi neblogai, nors jį temdo incidentas, per kurį Benchaminas neteko gyvybės. Žmonės dar silpni, ir ne visi bolivai išsilaikys. Paskutinės „badavimo“ dienos atskleidė sumažėjusį ryžtą ir netgi rodo visišką jį praradimą, tai ypač matyti dabar, pasidalijus į dvi grupes.

Kalbant apie kubiečius, du iš jų – Pačo ir Rubijas – neturi patirties ir nerodo aukšto lygio. Su Alechandru viskas gerai. Iš senbuvių daugiausia rūpesčių kelia Markosas, Rikardas – irgi ne be pretenzijų. Visi kiti – problemų nekelia.

Kitas etapas turės būti kovingas ir lemiamas.

1967 m. kovas

Kovo 1

6 val. ryto prapliupo lietus. Atidėjome persikėlimą ir laukėme, kol nustos lyti, bet lietus tik stiprėjo ir pylė iki 3 val. popiet. Vanduo upėje smarkiai pakilo, ir nusprendėme, kad persikelti būtų neprotinga. Upė šiuo metu labai ištvinusi, ir neatrodo, kad greitai nuslūgs. Įsikūriau palaikėje trobelėje, kurią aptikau netoliese, matyt, ji apleista dėl to, kad ją vis užliedavo vanduo. Ten mes ir apsistojome. Choakinas liko senojoje vietoje. Vakare jis man pranešė, kad Polas iš neliečiamųjų atsargų suvalgė skardinę sutirštinto pieno. O Euzebijas – skardines sutirštinto pieno ir sardinių. Jų laukia bausmė – jie negalės liesti šių produktų, kai maitinsis kiti. Blogas ženklas.

Kovo 2

Iš ryto vėl lijo, todėl visų nuotaika pabjuro, kaip ir mano paties. Vanduo upėje dar labiau pakilo. Apie avangardą nieko negirdėti.

Vos prasigiedrys nuspręsta palikti stovyklavietę ir toliau keliauti paupiu mūsų pasirinkta kryptimi. Išvykome 12 val., gausiai apsirūpinę *korocho* (ir) *palmitos* (palmių šerdelių – *vert. past.*) atsargomis. 4.30 val. sustojome atsipūsti – išklydome iš kelio, pasukę seniai išmintu taku, kuris vėliau baigėsi.

Kovo 3

Keltis pradėjome vos pakirdę, iš pradžių sekėsi gerai, bet greitai mus apleido jėgos, ir mes nusprendėme sutrumpinti kelią – kopti kalnais, kad nepasikartotų tai, kas nutiko Benchaminui. Kaip tik ėjome per tą pačią vietovę. Net keturias valandas sugaišome keliaudami aukštikalne tą patį atstumą, kuriam apačioje įveikti užteko pusvalandžio. 18 val. pasiekėme upės pakrantę, ten apsistojome pernakvoti. Turėjome tik dvi *palmitos*, todėl Migelis ir Urbano patraukė apsižvalgyti

toliau, grįžo 21 val. vakaro. Pavalgėme apie 24 val. – padėtį gelbsti *palmitos* su *korocho* (Bolivijoje vadinamos *totai*).

Aukštis – 600 metrų virš jūros lygio.

Kovo 4

Ryte Migelis ir Urbano patraukė kirsti tako ir dirbo visą dieną. Jiedu grįžo tik 6 val. vakaro. Pasistūmėjo penkis kilometrus ir pamatė lygumą, kuria bus galima pereiti.

Žmonių entuziazmas labai kritęs, o fizinių jėgų kasdien vis mažėja. Mano kojos žaizdotos. Bet nėra tinkamos vietos stovyklavietei, todėl nusprendėme pasilikti čia, kol bus išvalyta daugiau kelio. Pavyko sumedžioti dvi beždžiones, papūgėlę ir balandį – tai su *palmitos* ir buvo mūsų sotus užkandis šioje pakrantėje.

Kovo 5

Choakinas ir Braulijas išėjo kirsti tako. Tuo metu pradėjo lyti. *Mačeteros* išvargo ir nedaug tenuveikė. Surinko dvylika *korocho* ir sugavo keletą paukščiukų, tai suteikė galimybę dar vieną dieną išsaugoti konservus ir dviems dienom apsirūpinti *korocho* atsargomis.

Kovo 6

Ėjome visą dieną, iki 6 val. vakaro. Teliko trys porcijos maisto, ir tos labai menkos. Migelis, Urbano ir Tuma šiandien yra *mačeteros*. Jiems pavyko kiek pasistūmėti į priekį, ir tolumoje jau matyti į Njakahuasu panašios uolos. Pavyko sumedžioti tik vieną papūgėlę ir tą atidavėme ariergardui. Šiandien valgėme *palmitos* su mėsa.

Kovo 7

Štai jau ketvirtas mėnuo, kai mes čia. Žmonės vis labiau puola į neviltį, matydami, kaip senka maisto atsargos, o keliui galo nematyti. Upės pakrante šiandien sukorėme keturis penkis kilometrus.

Pagaliau atradome taką, tai įžiebė mums viltį. Maisto atsargos – tik trys paukšteliai ir *korocho* likučiai. Nuo rytdienos pradėsime maitintis mėsos konservais. Po vieną skardinėlę trims žmonėms. Jų pakaks dviem dienoms. Paskui misime sutirštintu pienu. Tai bus finalinis akordas. Eiti iki Njakahuasu, matyt, dar teks dvi ar tris dienas. Aukštis – 610 metrų virš jūros lygio.

Kovo 8

Šiandien mažai nuėjome. Buvo daug išgąsčio ir netikėtumų. 10 val. palikome stovyklavietę nesulaukę Rolando, jis buvo išėjęs į medžioklę. Ėjome pusantros ar dvi valandas ir sutikome *mačeteros* – Urbano, Migelį ir Tuma, ir medžiotojus – Gydytoją ir Činču – jie apsirūpino tuzinu papūgų, bet pasiekę upę sustojo. Ten įsirengėme stovyklavietę. Aš nuėjau prie upės ir išvydau kitame krante įrengtą naftos gavybos bokštelį. Inti ir Rikardas puolė į vandenį. Apsimetę medžiotojais turėjo prisiartinti prie bokštelio. Jie išplaukė su drabužiais, bet plaukti buvo labai sunku ir Inti pradėjo skęsti. Rikardas jį ištraukė. Pagaliau jiedu pasiekė kitą krantą, bet viskas įvyko taip, kad jie patraukė dėmesį. Mes laukėme, kol Inti ir Rikardas mums duos kokį ženklą, ar ten pavojinga. Bet jie dingo nedavę jokio sutarto signalo. Upę Inti ir Rikardas perplaukė 12 val., mes išėjome 15.15 val., o jie taip ir nepasirodė. Ir visą vakarą nieko nepastebėjome. 9 val. vakaro atšaukėme sargybinius, bet iš jų nebuvo jokios žinios. Aš smarkiai sunerimau. Du labai vertinami bendražygiai atsidūrę pavojuje, o mes nežinome, kas juos ištiko. Nusprendėme rytoj per upę pasiųsti Alechandrą ir Rolandą, – pačius geriausius plaukikus, – kad jie išsiaiškintų, kas atsitiko. Žygis sekėsi geriau negu anas dienas, nors *palmitos* atsargos baigėsi, Rolandas sumedžiojo gausybę papūgų bei beždžionėlių.

Kovo 9

Bičiuliai pradėjo ruoštis iš ryto. Šįkart nutarė keltis plaustu ir ilgokai prie jo plušėjo. Paskui sargybiniai pranešė, kad kitame upės krante matyti pusnuogiai žmonės. 20.30 val. nutarėme į kitą krantą neplaukti. Susiradome prie kranto vedantį takelį, bet jis baigiasi atviroje vietoje, mus gali pamatyti. Nutarėme persikelti anksti ryte, kai virš upės dar tvyros rūkas. Nuo 11 val. ryto iki 16 val. aš nesitraukiau iš žvalgybos posto ir nerimastingai laukiau mūsų žvalgų. 16 val. jie pagaliau pasirodė, perplaukė upę ir į krantą išsilaipino kiek žemiau. Jie atgabeno kiaulienos, duonos, ryžių, kavos, cukraus, keletą konservų, kukurūzų ir kitokių produktų. Su duona ir kava surengėme nedidelę puotą. Leidau visiems suvalgyti sutirštintą pieną iš neliečiamųjų atsargų. Buvo labai saldu. Žvalgai tikino, kad jie kas valandą ateidavę prie kranto mums pasirodyti, bet kažkodėl mes nepastebėjome. Prieš tris dienas anuo krantu praėjo Markoso būrys. Jis irgi „pasižymėjo“ – visiems aplinkui demonstravo savo ginklą. Stotyje dirbantys inžinieriai sakė nežinantys, kiek dienų dar eiti iki Njakahuasu, pagal jų skaičiavimus, gali būti kokios penkios dienos kelionės. Tokiu atveju maisto atsargų mums turėtų užtekti. Bokštelis priklauso naftos kompanijai, kuri šiuose kraštuose ieško naftos.

Kovo 10

Stovyklavietę apleidome 7.30 val ryto. Po 45 minučių pasivijome mūsų *mačeteros*. 8 val. prapliupo lyti. Ir pylė iki 11 val. Iš viso ėjome apie 3 val., 17 val. įsikūrėme. Iš čia matyti šlaitai, kurie gali būti Njakahuasu. Braulijas išėjo į žvalgybą, grįžęs pasakė, jog rado taką, o upė teka tiesiai, į vakarus.

Aukštis – 600 metrų virš jūros lygio.

Kovo 11
Diena prasidėjo nuo gero ženklo. Ilgiau nei valandą ėjome puikiu keliu, bet paskui jis baigėsi. Braulijas ėmėsi mačetės ir žvaliai ja darbavosi. Išėjo į aikštelę pakrantėje. Mes su Urbano jam patikėjome ir toliau kirsti krūmokšnius nuo tako. Bet kai jau susiruošėme keltis per upę, vanduo smarkiai pakilo ir iškart pastojo mums kelią. Tai atrodė neįtikėtinai: staiga vandens lygis upėje pakilo net kelis metrus. Buvome atkirsti nuo *mačeteros* ir priversti eiti kalnynu. 13.30 val. žygį nutraukėme. Migeliui ir Tumai įsakiau susisiekti su avangardo kovotojais ir, jei neras Njakahuasu ar kitos patogios vietos, liepiau grįžti.

Ariergardo gretose įvyko nemalonus incidentas. Jo priežastis – kaltinimai dėl neteisingai padalyto cukraus davinio, kurio jiems nepakanka, ir kai kurie Braulijo piktnaudžiavimai. Reikės su juo pasikalbėti.

Kovo 12
Per valandą ir dešimt minučių įveikėme kelio galą, kurį vakar išvalė mūsų *mačeteros*. Mums liko tik du maisto daviniai. Migeliui pavyko pereiti į kitą kalno pusę ir, atrodo, pasiekti Njakahuasu. Nuėjome apie keturis kilometrus. Migelis su Tuma iškeliavo pirmi, kai mes atvykome jie jau įnikę ieškojo, kaip įveikti kelią užtvėrusią uolą. Tam prireikė visos dienos: viena, ką nuveikėme, tai sumedžiojome keturis paukščiukus, juos suvalgėme kaip priedą prie ryžių su moliuskais.

Kovo 13
Nuo 7.30 val. ryto iki 12 val. prašliaužėme pragariškomis uolomis, Migelis tikrai herakliškomis pastangomis iškirto taką. Manėme jau pasiekę Njakahuasu, bet išties pakliuvome į labai sunkią vietą ir per penkias valandas įveikėme mažutę kelio atkarpą. Žmo-

nės labai pavargę, jų entuziazmas vėl krito. Liko tik viena maisto porcija. Nuėjome apie šešis kilometrus, bet iš to mažai naudos, nes kopėme kalnais.

Kovo 14

Nė nepastebėjome, kaip pasiekėme Njakahuasu. (Aš jutau ir tebejuntu tokį nuovargį, lyg mane būtų prislėgusi uola.) Upė įsišėlusi, nėra jokio ūpo mėginti per ją persikelti, bet Rolandas pasisiūlė savanoriu ir, lengvai upę perplaukęs, lygiai 15.20 val. pradėjo kelionę į bazę. Tikiuosi po dviejų dienų jo sulaukti.

Suvalgėme paskutinį maistą: *motę* ir mėsą, nuo šiol mes priklausysime nuo medžioklės. Dabar, kai rašau šias eilutes, turime nedidelį paukštį ir dar pasigirdo trys šūviai. Medžiotojai – Gydytojas ir Inti.

Aukštis – 600 metrų virš jūros lygio.

Klausėmės Fidelio kalbos, kurioje jis negailestingai pliekia venesueliečius komunistus ir kritikuoja TSRS veiksmus prieš amerikiečių marionetes, ištraukų.

Kovo 15

Pagrindinės grupės kovotojai bei Rubijas su Gydytoju, kurie mums pagelbėjo, persikėlė per upę. Svajojome pasiekti Njakahuasu, bet reikėjo tos minties atsisakyti, nes trys iš mūsų nemoka plaukti, o dar kartu tempiame sunkius nešulius. Apie kilometrą srovė mus nešė upe žemyn, nebūtume spėję persikelti plaustu, kaip ketinome. 11 val. pasistatėme palapines. Rytoj Gydytojas ir Rubijas vėl perplauks. Pašovėme keturis vanagus. Tai ir buvo mūsų maistas, ir ne toks jau prastas, kaip manėme. Visi mūsų daiktai šlapi, o lietus pila beveik be paliovos. Nuotaika visai prasta. Migeliui ištino kojos. Tas pats nutiko ir keletui kitų. Aukštis – 580 metrų virš jūros lygio.

Kovo 16

Nutarėme paskersti ir suvalgyti arklį, nes kai kuriems bendražygiams atsivėrė žaizdos, ir tai kelia didelį nerimą. Kojos šiek tiek patino Migeliui, Inti, Urbano, Alechandrui. Jaučiuosi labai nusilpęs. Mes neapskaičiavome – maniau, kad Choakinas perplauks upę, bet jam nepavyko. Gydytojas ir Rubijas irgi mėgino plaukti, bet upė nunešė juos pasroviui žemyn, ir jie pradingo mums iš akių. Choakinas dar sykį paprašė leisti jam perplaukti upę. Aš sutikau. Jis su savo žmonėmis irgi dingo iš akių. Pombo ir Tumą pasiunčiau jų ieškoti, bet nesurado, jiedu parsirado tik pavakare. 17 val. mes surengėme tikrą orgiją, šveitėme arklieną. Tikriausiai padariniai išaiškės rytoj. Mano manymu, Rolandas šiandien turėtų atvykti į stovyklavietę. Visiškai iššifravome kreipimąsi Nr. 32. Jame pranešama apie dar vieną ketinantį prie mūsų prisijungti bolivą, jis netrukus atvyks. Turi atvežti glukantino ir preparato nuo kirmėlių. Iki šiol tokių atvejų nepasitaikė.

Kovo 17

Ir vėl išgyvenome tragediją, nors dar nė sykio nepatyrėme karinių veiksmų. Vidudienį grįžo Choakinas. Tuma ir Migelis, nešini dideliais gabalais arklienos, patraukė jo pasitikti. Choakino grupė patyrė rimtų išbandymų: jie nesuvaldė plausto ir jį nunešė žemyn Njakahuasu upe. Paskui jie pakliuvo į sūkurį, ir plaustas, anot jų, net keletą kartų persivertė. Padariniai: jie prarado šešias kuprines, beveik visus šovinius, šešis šautuvus ir vieną *kompanjero* – Karlosą. Iš sūkurio, į kurį jis buvo įtrauktas kartu su Brauliju, jam pavyko išsigelbėti. Bet Braulijas išsikapanojo į krantą, o Karlosą srovė nunešė tolyn. Tas jau net nesipriešino. Choakinas su savo vyrais jau buvo nuėję tolyn ir skęstančio Karloso nematė. Iki šios dienos jis buvo laikomas geriausiu iš bolivų ariergardo kovotojų, rimtai žiūrėjo į reikalą, buvo disciplinuotas, kupinas ryžto. Prarasti šie

ginklai: vienas BRNO, kurį turėjo Braulijas, du M-1, priklausę Karlosui ir Pedrui, trys mauzeriai – Abelio, Euzebijo ir Polo. Choakinas pranešė, kad kitame krante matė Rubiją ir Gydytoją. Liepė jiems pasidirbti nediduką plaustą ir sugrįžti. Jie grįžo 2 val., nesiliovė pasakoję apie savo nesėkmes bei peripetijas. Jų plaustas iširo ties pirmuoju sūkuriu. Į krantą jie išlipo beveik toje pat vietoje, kaip ir mes vakar.

Išvykti numatėme ryte, o Choakinas pajudės vidurdienį. Rytoj tikiuosi sulaukti naujienų. Choakino žmonių būsena atrodo stabili.

Kovo 18

Išėjome ryte, Choakino vyrai liko virti likusios arklienos, kurios jie nebaigė valgyti vakar. Jiems įsakyta pajudėti, vos tik pasijus atgavę jėgas. Teko nemažai pakovoti, kad išsaugočiau nors truputėlį arklienos: daugelis buvo už tai, kad suvalgytume viską.

14.30 val. grįžo Urbano, jis parnešė elniuką, kurį nušovė Rikardas. Dėl to galėjome netaupyti maisto, pavyko išsaugoti pusę arklio. 16.30 val. pasiekėme vietą, kur buvome numatę pietauti. Ten ir apsinakvojome. Kelių bendražygių labai prasta nuotaika, nesiliauja burbėję. Tai – Činču, Urbano ir Alechandras.

Kovo 19

Ryte tie, kurie išėjo anksčiau, sėkmingai pasistūmėjo į priekį ir 11 val. apsistojo poilsiui. Bet nuo mūsų vėl atsiliko Rikardas, Urbano ir – šįsyk – dar Alechandras. Mus pasivijo tik 13 val., bet pakeliui Rikardas pašovė dar vieną elniuką. Su jais buvo ir Choakinas. Tarp jo ir Rubijo įsiplieskė barnis. Jie ėmė kivirčytis. Teko griežtai sudrausminti Rubiją, nors aš ir nesu tvirtai įsitikinęs, kad jis buvo šio incidento kaltininkas.

Nutariau keliauti toliau, bet virš mūsų galvų ėmė sukti ratus žvalgybinis lėktuvas, tai nežadėjo nieko gero. Be kita ko, man nerimą

kėlė tai, kad iš bazinės stovyklavietės nėra jokių žinių. Aš galvojau, kad perėjimas bus ilgas, bet, nepaisant bendro nuovargio, 17.30 val. jau buvome vietoje. Mus pasitiko perujietis gydytojas Negro, jis atėjo su Činčo ir radistu. Jis perdavė, kad Beninjas mūsų laukia su atsargomis, o du Gevaros vyrai dezertyravo. Negro pasakojo, kad po šio įvykio policija apsupo rančą. Beninjas taip pat sakęs, kad jau prieš tris dienas norėjo eiti mūsų pasitikti su maistu ir susitikti su Rolandu, bet toliau žengti baiminosi – būgštavo, kad armija pasuks paupiu. Tai rodo faktas, kad virš bazinės stovyklavietės ir jos apylinkių štai jau trys dienos be paliovos sukinėjasi lėktuvas. Beninjas čia jau trys dienos. Negro savo akimis matė, kaip į rančą įsilaužė šeši policininkai. Tuo metu ten nebuvo nei Antonijo, nei Koko – šis buvo išėjęs į Kamiri atvesti eilinės Gevaros žmonių grupelės, o Antonijas išvyko beveik paskui jį, norėdamas pranešti apie dezertyrą. Gavau išsamų Markoso pranešimą (D. VIII), kuriame jis savotiškai aprašinėja savo nuotykius. Pasirodo, jis užėjo į rančą, nors aš tai buvau griežtai uždraudęs. Gauti ir du Antonijo pranešimai, kuriuose kalbama apie susiklosčiusią padėtį (D. IX ir X).

Bazinėje stovykloje yra Prancūzas, Čino ir jo draugai, taip pat Pelado, Tania ir Gevara su pirmąja savo būrio dalimi. Suvalgęs gausią vakarienę – elnienos su ryžiais ir pupelėm – Migelis išėjo ieškoti Choakino; šis dar nebuvo grįžęs. Kartu jis turėjo paieškoti Činču – šis ir vėl atsiliko. Jis grįžo su Rikardu, o auštant pasirodė ir Choakinas. Pagaliau mes visi susirinkome.

Kovo 20

Išėjome 10 val. ir sparčiai žingsniavome. Beninjas ir Negro išėjo anksčiau už mus, jie Markosui nunešė mano įsakymą gerai pasirengti gynybai ir perduoti Antonijui visus administracinius reikalus. Sunaikinęs visus mūsų paliktus pėdsakus ant upės kranto, paskui mus patraukė Choakinas. Jis viską darė neskubėdamas.

Trys jo būrio vyrai visiškai basi. 13 val., kai sustojome pailsėti, pasirodė Pačo su Markoso rašteliu. Šis smulkiau nei Beninjas aprašė rančoje susikloščiusią padėtį, pateikdamas labai nemalonią naujieną: keliu, kurį palikome valjegrandiečiui, pražygiavo šešiasdešimt kareivių ir sučiupo Salustijų, Gevaros būrio pasiuntinį. Netekome vieno mulo ir džipo. Nuo Loro, kuris pasiliko trobelėje, nėra jokių žinių. Mes bet kokia kaina nusprendėme pasiekti Lokio stovyklavietę, dabar ją taip vadinsime, nes netoliese buvo nušautas lokys. Į priešakį pasiuntėme Migelį ir Urbano, kad šie paruoštų pietus išbadėjusiems kovotojams. Mes patys pasiekėme stovyklavietę pradėjus temti. Ten radome Dantoną, Pelado ir Čino, taip pat Tanią ir grupelę bolivų, atgabenusių į stovyklą maisto produktų. Paskui jie išėjo. Rolandui liepėme viską pargabenti iš buvusios stovyklavietės. Čia vyrauja visiško pralaimėjimo nuotaika. Netrukus atvyko perujietis gydytojas, kuris neseniai prisijungė prie mūsų, ir atnešė raštelį Rolandui. Jame pranešama, kad Markosas ir Antonijas – prie upės ir kad Rolandas turi ateiti su jais pasikalbėti. Aš nusiunčiau tą patį kurjerį pas Markosą ir liepiau jam perduoti, kad mūšį galima laimėti šoviniais, o ne pašnekesiais, ir kad jie nedelsdami grįžtų į stovyklavietę ir lauktų manęs. Paskui – baisaus chaoso nuojauta. Jie visiškai nenutuokia, ką reikia daryti.

Iš anksto pasikalbėjau su Čino. Jis nori, kad jam kas mėnesį dešimt mėnesių iš eilės būtų mokami penki tūkstančiai dolerių. Havanoje jam atsakyta, kad šį klausimą jis aptartų su manimi. Jis dar atnešė pranešimą, kurio Arturas nepajėgė iššifruoti, nes buvo labai ilgas. Atsakiau, kad esu pasirengęs jam padėti su sąlyga, kad per artimiausius šešis mėnesius jis imsis partizaninių veiksmų. Jis atsakė ketinąs pradėti veiksmus su penkiolikos vyrų būriu, be to, jis pats vadovaus Ajakučo zonai. Taip pat susitarėme, kad artimiausiu metu aš iš jo būrio priimsiu penkis žmones, o paskui – dar penkiolika. Apsipratę ir pasitreniravę pas mane, jie sugrįš. Jis man turi

atsiųsti dvi vidutinio spindulio (40 mylių) veikimo radijo stoteles. Sutarėme drauge sukurti nuolatinio bendravimo šifrą. Čino atrodo labai pakiliai nusiteikęs.

Jis perdavė ir keletą Rodolfo pranešimų, kurie jau spėjo pasenti: viename pranešama, kad atsirado Loro. Jis tikina užmušęs vieną kareivį.

Kovo 21

Dieną praleidome su Čino. Kalbėjomės, ginčijomės, galutinai suderinome kai kuriuos klausimus. Pokalbiuose dalyvavo Prancūzas, Pelado ir Tania. Prancūzas atnešė man seniai žinomų naujienų apie Monchės, Kolje, Simono Rejeso ir t. t. nuostatas. Jis atvyko tikėdamasis likti pas mus, bet aš jo paprašiau grįžti į Prancūziją ir telkti mums pagalbą, pakeliui užsukant ir į Kubą. Tai visiškai dera su jo planais – vesti ir susilaukti vaiko. Reikia parašyti laiškus Sartrui ir B. Raselui, kad jie organizuotų pasaulinę pagalbos kampaniją Bolivijos išsivadavimo judėjimui. Be to, Prancūzas turi pasikalbėti su vienu bičiuliu, kuris mus rems pinigais, medikamentais bei radijo įrengimais ir atsiųs racijos specialistą.

Pelado, kaip aš ir maniau, sutinka paklusti mano įsakymams. Pasiūliau jam tapti savotišku koordinatoriumi tarp manęs ir Chosami, Helmano ir Stamponi grupių. Jie turi atsiųsti keturis žmones, kurie čia bus treniruoti ir apmokyti. Jis perduos linkėjimus Marijai Rozė Oliveri ir senukui. Pelado duosime penkis šimtus pesetų, tegu nusiunčia, o tūkstantį pasiliks savo kelionėms. Jeigu bičiuliai argentiniečiai pritars mano pasiūlymams, jie turės pradėti žvalgybą šiaurinėje Argentinos dalyje ir atsiųsti man ataskaitą.

Tania susitiko su reikalingais žmonėmis, bet, anot jos, iki čia reikėjo keliauti savo džipu, nes niekas nesutiko jai padėti. Ji norėjo pasilikti visai dienai, bet padėtis komplikavosi, Chosami pirmosios savo išvykos metu negalėjo pasilikti, o antrosios išvykos

metu jam su niekuo nepavyko susitikti, nes Tania buvo čia. Apie Ivaną ji kalbėjo paniekinamai. Nežinau, kas tarp jų nutiko. Iš Lojolos gavau finansinę ataskaitą. Ji baigiasi vasario 9 d. Iš viso išeikvota 15 00 dolerių.

Gautos dvi ataskaitos iš Ivano. Pirmoji, nors yra kažkokios karinio mokymo įstaigos fotografijų, nesukelia jokio susidomėjimo.

Antroji ataskaita apie kitus klausimus irgi neįdomi. Svarbiausia, kad jis negali įskaityti rašysenos (D. XIII). Atėjo pranešimas nuo Antonijo (D. XII), kuriame jis mėgina pasiteisinti dėl savo elgesio. Per raciją pranešė, kad užmuštas kareivis. Paskui žodžiai buvo atsiimti. Matyt, Loro sakė tiesą.

Kovo 22

[*Dienoraštyje neįskaitoma*] mes išėjome, palikome stovyklavietę [*vėl neįskaitoma*], paskubomis išslapstę tenai nedidelį kiekį maisto produktų [*vėl neįskaitoma*]. Vietoje buvome 12 val. Su visais svečiais ir naujokais būrį sudarė keturiasdešimt septyni žmonės.

Inti atėjo pasiskųsti dėl šiurkštaus Markoso elgesio. Aš pratrūkau ir pagrasinau, kad jei jau taip, jis bus išgintas iš būrio. Į tai jis atkirto, kad verčiau jau bus sušaudytas.

Mes pasiuntėme penkis žmones upe, kad jie surengtų pasalą. Ir tris žvalgus: Migelį, Antoniją ir Loro. Pačo išėjo į stebėjimo punktą, įrengtą ant šlaito, iš kur matyti Algaranja namai, bet tenai nieko nepamatė. Vakare, kai grįžo žvalgai, užkūriau jiems tikrą pirtį. Loro sureagavo labai karštakošiškai ir atšovė, kad būryje atsisako visų pareigų. Susirinkimas buvo karštas ir griausmingas. Jis baigėsi negerai. Taip ir liko neaišku, ką gi pasakė Markosas. Liepiau surasti Rolandą ir galutinai viską suderinti dėl naujokų, išskirstyti juos ir suteikti numerius. Dalykas tas, kad pagrindinis būrys, kuriame dabar trisdešimt žmonių, liko be maisto davinio.

Kovo 23

Karinių veiksmų diena. Pombo norėjo pasiųsti gondolą į aukštutinę stovyklą ir surinkti ten išslapstytus produktus, bet aš paprieštaravau: reikia palaukti, kol paaiškės Markoso padėtis. Apie 9 val. atskubėjo Koko ir pranešė, kad į pasalą pakliuvo būrys kareivių. Išankstiniai rezultatai tokie: trys 60 milimetrų minosvaidžiai, šešiolika mauzerių, dvi bazukos, trys USIS, vienas 30 milimetrų minosvaidis, dvi racijos, batai ir t. t. Septyni žuvusieji, keturiolika nuginkluotų ir paimtų į nelaisvę, keturi sužeisti. Gaila, kad nespėjo pasipildyti produktų. Į mūsų rankas pateko jų operacijų planas, iš kurio matyti, kad jų tikslas buvo judėti abiem Njakahuasu pusėmis, paskui ratą uždaryti. Mes iškart visus žmones perkėlėme į kitą krantą. Markosą beveik su visais avangardo kovotojais pasiunčiau į pirmojo manevrų kelio galą, pagrindinis būrys su ariergardu užėmė gynybines pozicijas, o Braulijas organizuoja pasalą antrojo manevrų kelio gale. Taip ir praleisime naktį, o rytoj pamatysime, ar pasirodys garsieji „reindžeriai“. Į nelaisvę paėmėme vieną majorą ir vieną kapitoną. Jie mums viską išplepa lyg papūgos.

Šifruojamas Čino atsiųstas pranešimas. Jame kalbama apie Debrė kelionę ir 60 tūkstančių dolerių persiuntimą Čino prašymu, paaiškinama, kodėl Ivanas nerašo.

Kovo 24

Kai tiksliai skaičiavome trofėjus, pasirodė, kad užgrobėme tokią ginkluotę: šešiolika mauzerių, tris minosvaidžius su šešiasdešimt keturiomis minomis, dvi bazukas ir du tūkstančius šovinių mauzeriams, tris USIS su dviem diskais kiekvienas, trisdešimties milimetrų kulkosvaidį su dviem grandinėmis. Septyni žuvusieji, keturiolika paimta į nelaisvę, iš jų keturi sužeisti. Markosą išsiuntėme į žvalgybą. Jis nieko neišsiaiškino. Bet lėktuvai šaudė netoli nuo mūsų namo.

Inti paskutinį kartą pasiuntėme pasikalbėti su belaisviais. Liepiau jam juos išlaisvinti, bet prieš tai atimti viską, kas mums galėtų praversti. Išlygą padarėme tik karininkams, su kuriais įvyko ilgas pokalbis. Juos paleido su uniforma. Majorui pasakėme, kad karinių veiksmų nepradėsime be kovo 27 dienos 12 val., kad jie spėtų susirinkti žuvusiuosius. Pažadėjome karinių veiksmų nesiimti Lagunilјaso apylinkėse, jeigu jis liktų su mumis. Jis atsisakė, tiesa, prieš tai pasakęs, kad išeis į atsargą. Kapitonas pareiškė, kad pernai draugų iš Partijos nurodymu jis vėl stojo tarnauti į armiją, o jo brolis mokosi Kuboje. Be to, jis pasakė pavardes dar dviejų karininkų, kurie pasirengę su mumis bendradarbiauti. Paskui lėktuvai dar sykį mus apšaudė ir stovykloje sukėlė nemažą sumaištį. Du mūsiškiai – Raulis ir Valteris – nesunkiai sužeisti. Valteris aiškiai persigando bombardavimo.

Markosas išėjo į žvalgybą, bet nieko įtartina aplinkui nerado. Njato ir Koko su vėl atvykusiu būriu patraukė į aukštutinę stovyklą, bet iš pusiaukelės sugrįžo, nes nenaudėliai atsisakė eiti. Reikės juos ginti lauk.

Kovo 25

Diena be nutikimų. Leonas, Urbano ir Arturas išėjo į stebėjimo punktą, iš ten matyti abiejų upės krantų prieigos. 12 val. Markosas pasitraukė iš pasalos, ir mes visi surengėme didelę pasalą centre. 18.30 val. surengiau mūsų žygio aptarimą. Sukritikavau Markosą ir atleidau jį iš pareigų, į jo vietą paskyriau avangardo vadą Migelį. Taip pat pareiškiau, kad Pako, Pepė, Čingolo ir Euzebijas išvejami iš būrio. Jeigu jie nedirbs, negaus ir valgyti. Taip pat jiems nebus išduodamas tabakas, o atsarginius daiktus pasidalys draugai, kuriems jie reikalingi. Pranešiau Kolje pasiūlymą atvykti pas mus aptarti klausimų, bet pabrėžiau, kad iš jaunimo organizacijų pašalinami mūsų bendraminčiai, netgi kai kurie čia esantys. Pareiš-

kiau, kad pirmiausia reikia spręsti apie žmogų pagal jo darbus ir kad žodžiai, kurių nepatvirtina darbai, nieko verti. Rytojui paskelbiau dingusios karvės paieškas ir atnaujinamus apmokymus.

Pasikalbėjęs su Pedru ir Brauliju pranešiau, kad jie verti būti partizanais. Apolinarą padrąsinau. Valterį sukritikavau už tai, kad kelionės ir mūšio metu pasidavė silpnumui ir išsigando lėktuvų. Man nepatiko, kaip jis reagavo į kritiką. Patikslinome kai kurias detales su Čino ir Pelado. Prancūzui plačiai žodžiu išdėsčiau ataskaitą apie susidariusią padėtį. Susirinkimo metu nutarėme mūsų būrį pavadinti Nacionaline Bolivijos išsivadavimo armija. Taip pat nutarta išplatinti suvestinę apie mūsų pirmojo mūšio rezultatus.

Kovo 26

Anksti ryte Inti išėjo su Antoniju, Rauliu ir Pedru ieškoti Tikučos apylinkėse pradingusios karvės. Jie grįžo nieko nepešę, nes tris valandas paėjėję pamatė kareivius. Atrodo, mūsiškių jie nepastebėjo. Jie pasakė, kad armija įsirengė postą ant Plikosios kalvos, kur stovi namas blizgančiu stogu. Jie matė iš ten išeinant aštuonis kareivius. Taip pat netoli upės, kurią vadiname Jaki, išsidėsčiusi kariuomenė. Pasikalbėjęs su Markosu pasiunčiau jį į ariergardą. Tik abejoju, kad po to jis iš esmės pakeis savo elgesį. Suorganizavome nedidelę gondolą ir, kaip įprasta, išstatėme sargybinius. Iš stebėjimo punkto, įrengto priešais Algaranjaso namus, pastebėjome 30–40 kareivių. Ten nusileido ir karinis malūnsparnis.

Kovo 27

Pranešimas apie mūšį, kuriame dalyvavome, tapo sensacija ir užpildė eterį. Transliuojama daugybė komunikatų, taip pat išgirdome Barjentoso spaudos konferenciją. Oficialioje suvestinėje pranešama, kad jų pusės žuvusiųjų buvo vienu daugiau, negu mūsų. Didžiausią jų nuostolių dalį sudaro sužeistieji, kuriuos mes, anot

jų, paskui sušaudėme. Jų tvirtinimu, iš mūsų pusės žuvo penkiolika žmonių ir keturi paimti į nelaisvę, du iš jų – užsieniečiai. Pranešama apie vieną užsienietį, kuris buvo mūsų gretose, bet vėliau pasišalino; pateiktas tikslus būrio sąrašas. Aišku, kad dezertyrai ir belaisvis per apklausą atskleidė pakankamai informacijos. Galiausiai neaišku viena: ką konkrečiai jie išdavė ir kaip jie tai pateikė. Sprendžiant iš visko, išsiaiškino, kas tokia buvo Tania. Prarasti dveji metai kruopštaus ir intensyvaus darbo. Dabar mūsų svečiams bus gana sunku iš čia išvykti. Susidarė įspūdis, kad toks posūkis ypač nepatiko Dantonui, kai jis apie tai sužinojo. Nežinome, kuo viskas baigsis.

Beninjas, Loro ir Chulijas išėjo ieškoti kelio į Pirirendą. Jiems skirtos dvi arba trys dienos. Duotas įsakymas nepastebimai nusigauti iki Pirirendos ir ten atlikti nedidelę žvalgybą pakeliui į Gutieresą. Iš žvalgybinio lėktuvo išmestas parašiutas – sargybiniai iš stebėjimo punkto matė, kad jis nusileido medžiotojų draustinyje. Antoniją ir dar du kovotojus pasiuntėme į žvalgybą sulaikyti parašiutininko, bet jie nieko nerado. Vakarop, surinkę savo generalinį štabą, aptarėme artimiausių dienų planą. Rytoj reikės sušaukti gondolą ir nusiųsti į trobelę, kad pargabentų kukurūzų atsargas, o kitą – kad nuvyktų į Gutieresą pirkti maisto produktų. Galiausiai, kad pakiltų karinė dvasia, nutarta kalnuose surengti nedidelę ataką kur nors tarp Pinkalio ir Laguniljaso ir užgrobti mašinas, kurios ten dažnai važiuoja.

Redaguojame komunikatą Nr. 1, kurį pamėginsime perduoti Kamiri žurnalistams (D. VII).

Kovo 28

Etery pilna pranešimų apie partizanus. Galima daryti išvadą, kad mus supa du tūkstančiai karių, išsidėsčiusių 120 kilometrų spinduliu, jie pamažu siaurina ratą. Be to, mus apšaudo naudodami napalmą. Valdžios skaičiavimais, mes jau praradome 10–15 žmonių.

Brauliją su devyniais kovotojais nusiunčiau pargabenti kukurūzų. Vakare sugrįžę jie parnešė visą puokštę naujienų:

1) Koko, išėjęs anksčiau perspėti mūsų, kažkur dingo;

2) ketvirtą valandą jie pasiekė rančą ir pastebėjo, kad mūsų slėptuvė apieškota, vis tiek buvo nutarta surinkti daiktus; paskui pasirodė septyni žmonės iš Raudonojo Kryžiaus, du gydytojai ir keletas beginklių kareivių, jie paimami į nelaisvę, paaiškinus, kad paliaubų metas baigėsi, bet paskui paleidžiami;

3) tuo metu pasirodo kareivių pilnas sunkvežimis, ir mūsiškiai, užuot atidengę ugnį, liepia šiems nešdintis;

4) kareivukai labai tvarkingai pasišalina, ir mūsiškiai nulydi gydytojus prie žuvusiųjų kūnų, kurie jau pradėję irti. Tada anie sako, kad šiandien negali jų išvežti, o atvyks rytoj ir kūnus kremuos.

Mūsiškiai konfiskavo du Algaranjasui priklausančius arklius ir grįžo, palikę Rubiją, Anicetą ir Antoniją toje vietoje, kur toliau eiti jie nepajėgė. Išsiuntėme surasti Koko, bet jis grįžo pats. Atrodo, jis tiesiog kažkur užsnūdo.

Iš Beninjo nieko negirdėti. Prancūzas itin susidomėjęs klausinėja, kaip gali mums būti naudingas už partizaninio būrio ribų užsienyje.

Kovo 29

Šiandien darbo nedaug, užtat sulaukėme galybės naujienų. Armija mums pateikia plačios informacijos, kuri, jei tik teisinga, gali mums labai praversti. Havanos radijas pranešė apie partizanus Bolivijoje. Vyriausybė (Bolivijos) pareiškė palaikysianti Venesuelos kaltinimą, išsakytą Amerikos Valstijų organizacijoje, apie Kubos kišimąsi į kitų kontinento valstybių reikalus ir partizaninių judėjimų jose organizavimą. Vienas pareiškimas man ypač kelia nerimą: apie mūšį Tirabojaus tarpeklyje, kur žuvo du partizanai. Tai vie-

tovė netoli Pirirendos, kur į žvalgybą išėjęs Beninjas. Jis šiandien turėjo grįžti, bet vis dar nėra. Tiesa, jam buvo griežčiausiai įsakyta tame tarpeklyje nesirodyti, bet pastaruoju metu mano įsakymai dažnai pažeidinėjami.

Gevarai darbas einasi labai iš lėto. Jam davė dinamito, bet per visą dieną taip ir nepavyko jo susprogdinti. Papjovėme arklį ir prisivalgėme arklienos, jos mums liko dar bent keturioms dienoms. Mėginsime atsivesti čia ir antrą arklį, bet tai bus sunku. Sprendžiant iš to, kiek aplinkui peslių, lavonai dar nekremuoti. Vos tik bus baigta kasti žeminė, apleisime šią stovyklą, nes labai jau ji nepatogi, be to, ir vieta gana žinoma. Alechandrui pranešėme, kad jis čia lieka su Gydytoju ir Choakinu, galbūt Lokio stovyklavietėje. Rolandas labai išvargęs.

Kalbėjausi su Urbano ir Tuma. Tuma netgi nesuvokia, už ką jį kritikuoju.

Kovo 30

Dabar ramu. Pusiaudienį grįžo Beninjas su kovotojais. Jie iš tikrųjų perėjo Tirabojaus tarpeklį, bet rado tik dviejų, anksčiau už juos čia ėjusių žmonių pėdsakus. Jie pasiekė tą vietą, kur buvau nurodęs, ir juos matė žemdirbiai. Paskui sugrįžo. Pasak jų, Pirirendą galima pasiekti per keturias valandas, ir ypatingo pavojaus tai nekelia. Aviacija be paliovos apšaudo trobelę.

Antoniją su dar dviem kovotojais išsiunčiau į žvalgybą pasroviui. Jie pranešė, kad sargybiniai tebėra savo postuose, nors pastebėję pėdsakus, kad palei upę žvalgytasi. Kareiviai išrausė apkasus. Atvestas ir antras arklys. Dabar – blogiausiu atveju – mėsos mums pakaks keturioms dienoms. Rytoj ilsėsimės, o poryt avangardas eis vykdyti dviejų numatytų operacijų: Gutiereso užgrobimo ir pasalos kelyje Algaranjasas–Laguniljasas organizavimo.

Kovo 31

Ypatingų naujienų nėra. Gevara pranešė, kad žeminė rytoj jau bus baigta. Inti su Rikardu pranešė, kad armija vėl apgulusi mūsų rančą, pirmiausia apšaudė iš minosvaidžio, paskui bombardavo iš lėktuvo ir t. t. Tai apsunkina mūsų užduotį: pagal planą buvome nutarę pasiekti Pirirendą ir apsirūpinti atsargomis. Vis tiek Manueliui liepiau žygiuoti rančos link. Jeigu ji tuščia – pranešti man, kad poryt spėtume paskubomis susiruošti. Jeigu užimta ir kareivių neįmanoma iškart atakuoti, grįžti ir ištirti galimybes prasiveržti pro Algaranjasą, surengus kareiviams pasalą tarp Pinkalio ir Laguniljaso. Radijas vis dar praneša sąmyšį keliančias žinias, jas keičia komunikatai apie mūšius. Jie visiškai tiksliai nustatė mūsų dislokacijos vietą tarp Jaki ir Njakahuasu, ir aš baiminuosi, kad armija mėgins mus apsupti. Su Beninju kalbėjausi apie jo klaidą. Paaiškinau Markoso padėtį. Jis sureagavo teigiamai.

Vakare kalbėjausi su Loro ir Anicetu. Pokalbis buvo labai nemalonus. Prieita iki to, kad Loro pareiškė, jog mūsų moralė smuko. Paprašytas patikslinti savo žodžius jis atsakė, kad kalbama ne apie visus, o tik apie Markosą ir Beninją. Anicetas jį iš dalies palaikė, bet paskui Koko prisipažino dalyvavęs konservų vagystėje. Inti jis pareiškė nesutinkąs su Loro žodžiais apie Beninją ir Pombo ir apie „visišką partizaninės kovos moralinį nuosmukį". Maždaug taip skambėjo jo žodžiai.

MĖNESIO ANALIZĖ

Mėnuo kupinas įvykių, štai tokia bendra panorama: atėjo partizaninio būrio konsolidacijos ir apsivalymo iš vidaus metas, ir tai daroma be gailesčio. Būrys iš lėto auga, – tai iš Kubos atvykę kovotojai, jie sudaro neblogą įspūdį, ir Gevaros žmonės, kurių moralė labai žemo lygio (du dezertyrai, vienas, pakliuvęs į nelaisvę, viską išplepėjo, trys bailiai, du visiškai silpni). Dabar prasidėjo kovos

etapas, išsiskyręs tikslia mūsų ataka, kuri sukėlė didelę sensaciją, bet ir prieš ją, ir po jos padaryta daug šiurkščių klaidų (Markoso akibrokštai, Braulijo neryžtingumas). Prasidėjo priešininko kontratakos, joms būdinga:

1) tendencija užimti bazinius punktus, kad galėtų mus izoliuoti;

2) propagandinė kampanija per nacionalinį radiją ir tarptautiniu mastu;

3) armija iki šiol neparodė kovinio aktyvumo;

4) kaimo žmonių mobilizacija, nukreipta prieš mus.

Viena aišku: iš čia mums reikia pasitraukti anksčiau, negu buvau numatęs, ir palikti būrį, kuriam nepaliaujamai grės pavojus. Galimas daiktas, mus išduos dar keturi žmonės. Padėtis nėra palanki, bet dabar prasideda naujas etapas, labai svarbus partizaninio būrio gyvybingumui išbandyti. Jei mes užduotį įveiksime, partizaniniam judėjimui tai bus labai naudinga.

Būrio sudėtis tokia: avangardas – vadas Migelis, Beninjas, Pačo, Loro, Anicetas, Kamba, Koko, Darijas, Chulijas, Pablas, Raulis.

Ariergardas: vadas Choakinas, jo pavaduotojas Braulijas, Rubijas, Markosas, Pedras, Gydytojas, Polas, Valteris, Viktoras (taip pat Pepė, Pako, Euzebijas, Čingolo).

Centras: aš, Alechandras, Rolandas, Inti, Kombo, Njato, Tuma, Urbano, Mauras, Negro, Rikardas, Arturas, Eustachijas, Gevara, Vilis, Liuisas, Antonijas, Leonas (svečiai – Tania, Pelado, Dantonas, Čino). Serapijas – slėptuvėje.

1967 m. balandis

Balandžio 1

Avangardas iškeliavo 7 val. ryto gana susivėlinęs. Nėra Kambos, dar negrįžo iš Lokio stovyklavietės. Ten jis kartu su Njato išslapstė ginklus. 10 val. grįžo Tuma ir pranešė iš savo stebėjimo posto matęs tris ar keturis kareivius ten, kur medžioklės stepė. Užėmėme gynybines pozicijas. O Valteris pranešė iš savo stebėjimo punkto tolumoje matęs tris kareivius, kurie ant mulo ar asilo kažką gabeno. Pažiūrėjau į tą pusę, kur jis rodė, bet nieko nepastebėjau. 16 val. palikau stebėjimo punktą, nusprendęs, kad likti neverta, nes kareiviai nepuls. Bet labiau tikėtina, kad Valteriui tiesiog pasirodė.

Nusprendžiau rytoj pat visus evakuoti; kol nebus Choakino, ariergardo vadu skirti Rolandą. 21 val. grįš Njato ir Kamba, viską paslėpę (Lokio stovyklavietėje), išskyrus maisto davinį tiems šešiems žmonėms, kurie pasiliks. Tai Choakinas, Alechandras, Serapijas, Mauras, Eustachijas ir Polo. Kubiečiai protestavo, nenorėjo pasilikti. Paskerdė arklį, tiems šešiems reikėjo palikti *čarki*. 23 val. grįžo Antonijas ir pranešė, kad jokių naujienų nėra. Atgabeno maišą kukurūzų. Ketvirtą ryto išėjo Rolandas, išsivesdamas mūsų „balastą", kuriame ketvertas silpnųjų (Čingolo, Euzebijas, Pako, Pepė). Tiesa, Pepė pasiprašė ginklo, apsisprendė likti su mumis. Su juo išėjo Kamba.

17 val. atėjo Koko ir pranešė, kad jie parsivežė karvę ir laukia mūsų. Sutarėme susitikti poryt 12 val. prie upės, kuri teka kalnuose už rančos.

Balandžio 2

Prireikė visos dienos išslapstyti žeminėse neįtikėtiną galybę daiktų, kuriuos esame sukaupę. Darbą baigėme apie 17 val. Kaip visada, išstatėme sargybinius, bet diena praėjo netikėtai ramiai. Netgi lėktu-

vai virš mūsų neskraidė. Per radiją skelbiami pranešimai apie pajėgų, esančių aplik mus, „užveržiamą kilpą" ir apie tai, kad partizanai rengiasi gynybai Njakahuasu tarpeklyje. Pranešama, kad areštuotas don Remberto, ir sakoma, kaip jis pardavė Koko ranču.

Šiandien susivėlinom, todėl nutarėm judėti rytoj 3 val. ryto. Nutarėm eiti tiesiai per Njakahuasu, nors sutarta susitikti už tarpeklio. Pasikalbėjau su Mauru ir paaiškinau, kodėl jo nepaskyriau į geriausiųjų būrį – todėl, kad jis jaučia silpnybę maistui ir erzina bendražygius savo pašaipomis. Kalbėjausi su juo gana ilgai.

BALANDŽIO 3

Numatytą programą įvykdėme be kliūčių. Išėjom 3.30 val. ryto, kirtę kelio dalį ėjome iki pusės septynių ir ranču pasiekėme 8.30 val. Praeidami tą vietą, kur buvome surengę pasalą, matėme lavonus. Iš šešių kūnų liko vien griaučiai, tai godžių peslių darbas. Pasiunčiau du žmones – Njato ir Urbano – susitikti su Rolandu ir antroje dienos pusėje pasiekėme Tirabojaus tarpeklį, kur pernakvojome, prieš tai pasisotinę jautiena ir kukurūzais.

Dantonui ir Karlosui pasiūliau tris išeitis: pasilikti su mumis, pasitraukti dabar, rizikuojant savo gyvybėmis, arba, užėmus Gutieresą, pasitaikius progai sprukti. Išsirinko trečiąjį variantą. Rytoj išbandysime laimę.

BALANDŽIO 4

Absoliuti nesėkmė. 14.30 val. pasiekėme vietovę, kurioje buvo matyti galybė gvardijos pėdsakų, radome netgi parašiutininko beretę ir amerikietiško maisto likučių. Nusprendžiau atakuoti pirmąjį [*originale neįskaitoma*] namą, puolimą pradėjome 18.30. val. Išėję gvaranių darbininkai pasakojo, kad maždaug 150 žmonių armija pasitraukė vakar, o namo šeimininkas savo bandą išginė į tolimesnes ganyklas. Pasirūpinta maistu – kiauliena su juka, tuo pat metu nu-

spręsta atakuoti antrąjį [*originale neįskaitoma*] namą. Loro, Koko, Anicetas ir Inti drauge su kaimiečiais patraukė prie antrojo namo.

Šeimininkų poros nebuvo, bet jiems sugrįžus per sumaištį paspruko darbininkas. Galiausiai išsiaiškinome, kad čia veikiausiai buvo apsistojęs antrasis Bolivaro pulkas, jis pasitraukė šįryt. Gautas nurodymas nusileisti Tirabojaus tarpekliu, bet pasirinko kelią uolomis, todėl mes su juo nesusidūrėme. Gutierese kariškių (žvalgų) nėra, bet rytoj šitie turi sugrįžti, todėl mums čia likti neverta.

Pirmame name rasta daug kariškių daiktų, tokių kaip indai, gertuvės, netgi kulkų ir konfiskuotos ekipuotės. Sočiai pasistiprinęs, bet nepersivalgęs ariergardas išžygiavo 15 val., o mes – 15.30 val. Avangardas turėjo išjudėti baigęs paskutinius maisto likučius. Mes išklydome iš kelio ir atsidūrėme žemiau už tą vietą, kur įrengta pasala, pasiklydome ir taip sukėlėme iki pat ryto užtrukusį sąmyšį.

BALANDŽIO 5

Įvykių požiūriu diena buvo „šalta“, bet tam tikros įtampos būta. 10 val. visi susirinkome, kiek vėliau Migelis su savo kuprinėmis susiruošė užimti poziciją tarpeklio viršūnėje, buvo duotas nurodymas į šią vietą pasiųsti tris vyrus iš ariergardo ir pargabenti jo kuprines. Kad būtų lengviau, daviau nurodymą Urbano, Njato ir Leonui pakeisti tuos tris vyrus iš ariergardo. 15.30 val. aš su pagrindiniu būriu sustojau rengti pasalos ir sustabdyti galimas pajėgas, jeigu jos leistųsi tarpekliu, nes abi prieigas ties upelio žiotimis saugotų avangardas ir ariergardas. 14 val. nusiunčiau Tumą pasižvalgyti, kas nutiko su tais trim vyrais, jis grįžo 17 val., bet nieko negalėjo pasakyti. Grįžome prie anos stovyklavietės ir aš pakartojau įsakymą. 18.15 val. pasirodė Rolandas, nesulaukę kitų vyrų, jie patys pargabeno kuprines. Braulijas pasakė pastabą, sukėlusią rimtų abejonių dėl dabartinių Markoso karinių gebėjimų.

Auštant ketinome patraukti upės pakrante pasroviui, bet maždaug už 300 metrų pastebėjome mūsų pusėje besimaudančius kareivius. Tada nutarėme be pėdsakų persikelti per upę ir iki mūsų upelio grįžti taku.

Balandžio 6

Labai įtempta diena. 4 val. ryto persikėlėme per Njakahuasu upę ir sustojome palaukti, kol prašvis ir galėsime keliauti toliau. Paskui Migelis išėjo į žvalgybą, bet dukart grįžo, nes vis netyčia susidurdavo su kareiviais. 8 val. Rolandas pranešė, kad tarpeklyje, kurį neseniai praėjome, matė apie dešimt kareivių. Mes iš lėto traukėmės toliau ir 11 val. pavojus jau nebegrėsė. Apsistojome ant kalvos. Grįžęs Rolandas pranešė, kad iš tikrųjų prie tarpeklio mūsų lūkuriavo daugiau nei šimtas kareivių. Naktį, dar nepriėję upės, išgirdome piemenų balsus, ataidinčius nuo vandens. Užkirtome jiems kelią ir keturis sulaikėme kartu su Algaranjaso karvėmis. Jie ieškojo dvylikos pasiklydusių karvių, su savimi turėjo specialius leidimus, kuriuos išdavė armija. Kai kurie piemenys pabėgo ir mums nepavyko jų pavyti. Pasilikome dvi karves ir per upę ties brasta nuvedėme prie savo upelio. Iš keturių mūsų sulaikytų piemenų vienas pagal sutartį dirba Algaranjasui, kitas – jo sūnus, trečias – valstietis iš Čiukisako, o ketvirtas – iš Kamiri. Šis pasirodė visai sukalbamas vaikinas, mes paprašėm jo perduoti komunikatą Kamiri žurnalistams, ir jis pasižadėjo pristatyti jį kur reikia. Greitai jį paleidome, prisakę niekam apie šį susitikimą nepasakoti. Jis pasižadėjo laikytis susitarimo. Visą naktį valgėme.

Balandžio 7

Patraukėme paupiu tolyn, vedėmės likusią karvę – ją šiandien pat ir papjovėme, kad pasigamintume *čarki.* Rolandas prie upės surengė pa-

salą, vos pamatęs kareivius turėjo atidengti ugnį, bet per visą dieną ten niekas nepasirodė. Beninjas su Kamba pirmi išėjo taku, kuriuo turėjome pasiekti Pirirendą. Jie tikino viename iš kanjonų, besidriekiančių mūsų upelio link, girdėję kažką panašaus į pjūklo garsą.

Urbano ir Chuliją pasiunčiau perduoti raštelį Choakinui, bet šiandien jie taip ir negrįžo.

BALANDŽIO 8

Diena be naujienų. Nespėjęs prakirsti tako, grįžo Beninjas. Sakė ir rytoj dar nebaigs. Migelis išėjo apžiūrėti kanjono, kurį iš viršaus matė Beninjas, bet taip ir negrįžo. Grįžo Urbano ir Chulijas, o su jais ir Polo. Stovyklavietę apgulę kareiviai ir dabar šniukštinėja visus aplinkinius šlaitus. Jie praėjo pro elevatorių ir į stovyklą nusileido iš viršaus. Apie tai ir kai kuriuos kitus reikalus Choakinas praneša savo raštelyje (D. XIX). Turėjome tris karves su veršeliais. Viena šiandien pabėgo. Liko keturi galvijai, iš vieno ar dviejų, panaudoję druską, pagaminsime *čarki.* Druskos dar turime pakankamai.

BALANDŽIO 9

Polas, Liuisas ir Vilis išėjo gavę užduotį – nugabenti raštelį Choakinui ir padėti jam bei jo bičiuliams apsistoti saugioje vietoje, kurios dabar aukštupyje ieško Njato ir Gevara. Njato sako, kad yra tinkamų vietelių, nors per daug arti upelio; nuo dabartinės mūsų vietos galima nueiti per valandą. Grįžo Manuelis. Jo žvalgymo duomenimis, tarpeklis veda į Pirirendą, kad jį pasiektum, reikėtų su kuprinėm eiti bent dieną, dėl to liepiau Beninjui nutraukti darbą, nes jam prireiktų mažiausiai dar vienos dienos.

BALANDŽIO 10

Rytas buvo ramus. Rengėmės keliauti, nepalikti prie upelio jokių mūsų buvimo pėdsakų, kad viskas liktų kaip radome. Ketino-

me eiti Migelio atrastu tarpekliu į Pirirendos–Gutiereso pusę. Bet vidurdienį atskubėjo uždusęs Negro ir pranešė, kad apačioje prie upės artinasi penkiolika kareivių. Inti išėjo įspėti Rolandą – šis ruošėsi pasalai. Mums neliko nieko kita, kaip laukti. Pasiunčiau Tumą, kad šis nedelsdamas informuotų apie įvykius. Neilgai trukus gavome du pranešimus, vieną tragišką: mirtinai sužeistas Rubijas – Česujė Suaresas Gajolis. Į stovyklą jį atgabeno jau negyvą, kulka pataikė į galvą.

Viskas buvo taip: pasaloje dalyvavo aštuoni ariergardo žmonės. Trys pastiprinimui buvo nusiųsti iš avangardo. Jie išsislapstė abiejose upės pusėse. Pranešęs apie penkiolikos kareivių artėjimą, Inti priėjo prie Rubijo pasakyti, kad šis užėmęs labai blogą poziciją, nes yra gerai matomas nuo upės. Kareiviai žingsniavo labai nesisaugodami, bet apžiūrinėjo pakrantę, ieškodami takų. Suradę vieną taką, patraukė tolyn ir susidūrė su Pedru ir Brauliju, nespėję pasiekti pasalos. Susišaudymas vyko keletą sekundžių. Vienas kareivis žuvęs, trys sužeisti, šeši paimti į nelaisvę. Netrukus į nelaisvę pakliuvo dar vienas jaunesnysis leitenantas, keturi kareiviai paspruko. Šalia vieno sužeistojo rado užsikirtusį šautuvą ir granatą, žmogus merdėjo. Jo *garandas* užsikirtęs, o netoliese mėtėsi granata su ištrauktu saugikliu. Ji nesprogo. Sužeisto kareivio apklausti nepavyko, jo būklė buvo labai sunki, ir jis netrukus mirė. Mirė ir padaliniui vadovavęs leitenantas.

Apklausus kitus belaisvius aiškėja: šie penkiolika kareivių priklausė kuopai, kuri buvo išsidėsčiusi Njakahuasu aukštutinėje dalyje, praėjusi tarpeklį palaidojo skeletus, paskui užėmė stovyklavietę. Kareiviai tvirtina ten nieko neradę, nors radijo pranešimuose minimi dokumentai ir fotografijos. Kuopoje šimtas žmonių. Penkiolika kareivių atlydėjo grupę žurnalistų, kurie apsilankė mūsų stovyklavietėje, paskui jie gavo nurodymą atlikti žvalgybą ir grįžti 17 val. Pinkalyje išsidėsčiusios pagrindinės pajėgos. Lagunilja-

se – trisdešimt žmonių. Mūsų sulaikytieji mano, kad daliniai, perėję Tirabojų, dabar traukia į Gutieresą. Jie papasakojo apie ilgas klajones, kai kalnuose pasiklydęs kareivių būrys liko be vandens. Teko juos gelbėti. Mano skaičiavimais, bėgliai kareiviai pas savuosius grįš vėliau, bet nusprendžiau Rolando pasalos neatšaukti, tik perkelti ją penkis šimtus metrų arčiau. Nukreipiau ten visus avangardo karius. Iš pradžių maniau, kad reikėtų pasalą atšaukti, bet vėliau nutariau viską palikti, kaip yra. Apie 17 val. mums pranešė, kad artėja gausios armijos pajėgos. Neliko nieko kita, tik laukti. Pasiunčiau Pombo išsiaiškinti, kas gi ten vyksta. Paskui nuaidėjo pavieniai šūviai. Sugrįžęs Pombo pranešė, kad jie vėl pakliuvę į pasalą, keli kariai negyvi, vienas majoras sužeistas.

Šįkart viskas vyko taip: išsidėstę grandine kareiviai traukė palei upę nepaisydami jokio ypatingo saugumo. Ugnis į juos prapliupo netikėtai. Šįkart jų nuostoliai – septyni žuvusieji, penki sužeisti ir dvidešimt du paimti į nelaisvę kariai.

Balandžio 11

Ryte pergabenome visus trofėjus ir palaidojome Rubiją, iškasę jam nedidelę duobę, nes trūko įrankių. Inti su ariergardo kovotojais išvedė belaisvius. Turi juos paleisti. Be to, Inti būrys ieškos ginklų, kuriuos traukdamiesi paliko mūsų priešininkai. Taip buvo surasti dar du kareiviai ir sulaikyti kartu su jų *garandais*. Majorui įteikti du komunikato Nr. 1 egzemplioriai, kuriuos jis pasižadėjo perduoti žurnalistams. Bendra priešininkų praradimų suvestinė: dešimt žuvusiųjų, iš jų du leitenantai, trisdešimt belaisvių, iš kurių vienas majoras, keli jaunesnieji leitenantai, kiti – kareiviai; šeši belaisviai sužeisti, vienas jų – per pirmą susirėmimą, kiti – per antrą.

Beveik visi šie kariai priklauso ketvirtai divizijai, kuriai priskirtos kai kurios mišrios pajėgos: yra „reindžerių“, parašiutininkų-desantininkų ir vietinių kareivių – naujokų, kurie dar beveik vaikai.

Tik pavakary baigėsi visi rūpesčiai. Taip pat suradome vietą, kur suslėpsime viską, kas trukdo mums persikelti. Slėptuvė vis dar neužbaigta. Paskutinėmis akimirkomis paspruko dvi karvės, jas kažkas išgąsdino. Dabar mums liko tik vienas veršelis.

Anksti ryte, vos pasiekę naują stovyklą, susitikome Choakiną ir Alechandrą – jie su savo kariais ėjo mūsų pasitikti. Paaiškėjo, kad kareiviai, kuriuos esą matė Eustachas, jam paprasčiausiai pasivaideno. Choakino, Alechandro ir kitų kovotojų persikėlimas į kitą vietą buvo beprasmiškas jėgų švaistymas. Radijas pranešė apie „naują kruviną susirėmimą", apie devynis armijos žuvusiuosius ir keturis mūsiškius, „tai yra tikri faktai". Kažkoks Čilės žurnalistas į mikrofoną nuodugniai pasakoja apie mūsų stovyklą, kurioje rasta mano nuotrauka. Joje aš rūkau pypkę ir esu be barzdos. Reikėtų pasiaiškinti, kas mane fotografavo. Kol kas dar nėra žinių, kad aptikta ir aukštutinė slėptuvė, nors ne vienas ženklas rodo, kad gali būti ir taip.

Balandžio 12

6.30 val. ryto susikviečiau visus karius (išskyrus keturis niekšelius) Rubijo atminimui pagerbti ir pabrėžti, kad pirmasis mūsų pralietas kraujas – kubiečių. Taip vertė pasielgti būtinybė, nes avangarde aštrėja tendencija žiūrėti į kubiečius su panieka. Tai pažymėjau vakar, kai Kamba pareiškė, kad jis vis mažiau pasitiki kubiečiais. Jo žodžius išprovokavo incidentas, kuris vakar įvyko su Rikardu. Aš dar kartą kviečiau visus vienytis, pabrėždamas, kad sustiprėjo mūsų karinės galios ir mes įgijome kovos patirties, bet pastaruoju metu mūsų ne daugėja, o priešingai – mažėja. Paskui mes viską išslapstėme Njato suręstoje slėptuvėje ir 14 val. dienos pajudėjome. Bet ėjome labai iš lėto, taip lėtai, kad vietą nakvynei pasirinkome prie šaltinio, esančio visai greta mūsų vakarykštės stovyklavietės.

Dabar armija jau pripažįsta, kad jos nuostoliai – vienuolika žuvusiųjų.

Matyt, jie rado dar vieną žuvusįjį arba mirė vienas iš sužeistųjų. Pradėjau Debrė knygos aptarimą. Iššifravome dalį pranešimo, kuris atrodo nelabai svarbus.

BALANDŽIO 13

Padalijome būrį į dvi grupes – galėsime greičiau judėti. Ir vis tiek žygiavome labai iš lėto, vietoje buvome tik 16 val., o likusieji atėjo 18.30 val. Migelis ten buvo jau pirmoje dienos pusėje ir nustatė, kad nei slėptuvės, nei žeminės neaptiktos. Suoliukai, virtuvės rykai, krosnis, grūdų atsargos nepaliestos.

Anicetas ir Raulis išėjo į žvalgybą. Nieko gero jų žvalgymas nedavė, teks eiti rytoj darsyk, nes būtinai turime pasiekti Ikiros upę.

Šiaurės amerikiečiai pranešė, kad į Boliviją siunčia karinius patarėjus, pabrėždami, kad tai seniai parengtos karo programos dalis, neturinti nieko bendra su partizaniniu judėjimu. Galimas daiktas, kad dalyvaujame pirmajame naujo Vietnamo karo etape.

BALANDŽIO 14

Diena niekuo neišsiskirianti iš kitų. Iš slėptuvės, kur glaudėsi ligoniai, atsigabenome maisto atsargų, kurių dabar mums pakaks penkioms dienoms. Iš aukštutinės slėptuvės išsitraukėme sutirštinto pieno skardinėles ir suskaičiavę pamatėme, kad trūksta dvidešimt trijų skardinėlių. Keistas dalykas, nes, atrodo, Mauras jų ten paliko keturiasdešimt šešias, ir niekas neturėjo net fizinės galimybės jų iš ten išsikasti. Sutirštintas pienas tapo vienu iš faktorių, skaldančių mūsų kovotojus. Iš specialios žeminės ištraukėme minosvaidį ir kulkosvaidį, metas sustiprinti pozicijas, susilpnėjusias dėl to, kad dar nepasirodė Choakinas. Kol kas būsimų operacijų planas man ne visai aiškus. Manau, kad geriausias variantas būtų išeiti iš šios zonos

ir atlikti kelias operacijas Mujupampos rajone, o paskui palengva traukti į šiaurę. Jeigu tai bus įmanoma, Dantonas ir Karlosas pasiliks, o paskui patrauks Sukrės arba Kočabambos kryptimi, tai priklausys nuo aplinkybių. Parengėme komunikatą Nr. 2 (D. XXI), skirtą Bolivijos žmonėms, ir ataskaitą Nr. 4, skirtą Manilai, kurią turėtų perduoti Prancūzas.

BALANDŽIO 15

Grįžo Choakinas su visu ariergardu. Nusprendė rytoj iškeliauti. Choakinas pranešė, kad viršum zonos skraido lėktuvai, o kalnai apšaudomi iš patrankų. Diena praėjo ramiai. Sustiprinome ginkluotę, 30 milimetrų minosvaidį perdavėme ariergardui, kuriam vadovauja Markosas, padėjėjais pasikvietęs niekšelius. Vakarop perspėjau visus apie ilgą mūsų laukiantį persikėlimą, pranešiau apie dingusias pieno skardinėlių ir pareiškiau griežčiausią įspėjimą.

Bendrais bruožais iššifruotas ilgas pranešimas iš Kubos. Lečinas žino apie mano buvimą čia, jis publikuos atsišaukimą, kviečiantį mus palaikyti, o po dvidešimties dienų nelegaliai grįš į Boliviją.

Parašėme neilgą laišką Fideliui (Nr. 4) ir pranešėme apie naujausius įvykius. Laiškas užšifruotas ir parašytas nematomais rašmenimis.

BALANDŽIO 16

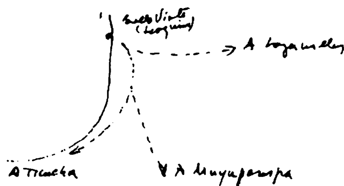
Avangardas iškeliavo 6.15 val., o mes – lygiai po valandos. Gerai pasistūmėjome iki Ikiros upės, bet Tania ir Alechandras atsiliko. Patikrinę jų temperatūrą nustatėme, kad Tania turi per 39 laipsnius karščio, o Alechandras – 38. Tai sutrukdė mums atlikti numatytą šiandienos žygį. Palikome juodu Serapijo ir Negro priežiūroje kilometru aukščiau (jei eitum nuo upės) ir tęsėme kelionę link vienkiemio, kuris vadinamas *Belja Vista*. Ten sutikome keturis valstiečius, kurie mums pardavė bulvių, kiaulienos ir kukurūzų. Jie gyvena la-

bai skurdžiai, mūsų pasirodymas juos išgąsdino. Naktis praėjo gaminant valgį, vakarieniaujant. Paskui laukėme aušros, kad armijos nepastebėti pasiektume Tikučą.

BALANDŽIO 17

Per dieną gavome prieštaringų pranešimų, todėl kelis kartus keitėme strategiją. Valstiečių nuomone, eidami į Tikučą mes tik gaištume laiką. Jie tikina, kad iki Mujupampos (Vaka Guzmano) veda tiesesnis ir trumpesnis kelias, toliau net važinėja mašinos. Po ilgų ir neramių svarstymų nutariau tiesiu keliu traukti į Mujupampą. Liepiau keturiems niekšeliams likti su Choakinu, o šiam įsakiau toje teritorijoje atlikti nedidelę operaciją, kad nukreiptų dėmesį nuo pagrindinės grupės, o paskui mūsų lauktų trijų dienų laikotarpiu. Kitas dienas jis turi likti zonoje, bet frontinių mūšių vengti ir laukti mūsų. Vakare sužinojome, kad dingo vienas valstiečių vaikas. Galimas daiktas, kad jis iškeliavo pranešti apie mus armijos daliniams; visgi nutarėme neatsisakyti savo plano ir sudaryti galimybę pasitraukti Karlosui ir Prancūzui. Prie niekšelių grupės prisijungė Moisesas, jis negali eiti su mumis, nes jį kamuoja stiprūs diegliai.

Štai kur mes esame. Čia vietovės schema:

Jei grįžtume tuo keliu, kuriuo atėjome, rizikuotume susidurti su armijos daliniais, kurie išsidėstę Laguniljase arba mums priešpriešiais trauktų iš Tikučos. Juk kareiviams žinoma, kur mes esame. Ir visgi mums teks pasielgti kaip tik taip, antraip nutrūktų ryšys su ariergardu.

Išėjome 10 val. vakaro ir su pertraukomis žygiavome iki 4.30 val. ryto. Paskui kiek pamiegojome. Praėjome dešimt kilometrų. Iš dešimties sutiktų valstiečių tik vienas – Simonas – sutiko mums padėti, bet buvo aiškiai išsigandęs. Kitas, Videsas, galbūt mums net pavojingas. Jis šių vietų „turtuolis". Nevertėtų pamiršti, kad dingo Karloso Rodaso sūnus, gal jis įskundė mus (galbūt spaudžiamas Videso, nes vietiniai kaimiečiai jam paklusnūs dėl jo turtų ir įtakos).

BALANDŽIO 18

Nesustodami žygiavome iki pat ryto. Paskui trumpai nusnūdome ir kaip reikiant sušalome. Ryte avangardas patraukė į žvalgybą ir rado indėnų guaranių trobelę, kurie mums mažai ką pasakė. Mūsų sargybiniai sulaikė raitininką. Pasirodė, kad tai Karloso Rodaso sūnus (bet antrasis). Jis keliavo į Jakundai. Mes jį sulaikėme. Judėjome iš lėto ir 15 val. pasiekėme Matagalį, kur yra A. Padiljos namas – tai vargingai gyvenantis valstietis, jo brolis gyvena per lygą nuo ten, kur neseniai praėjome. Mūsų valstietis smarkiai persigando ir visaip stengėsi mūsų atsikratyti, bet galų gale ėmė pliaupti lietus, ir turėjome prisiglausti jo troboje.

BALANDŽIO 19

Visą dieną prabuvome ten, kur apsistojome. Valstiečius, keliaujančius abiem kryptimis, sulaikydavome. 13 val. dienos sargybiniai atgabeno mums visai nereikalingą „siurprizą" – anglų žurnalistą Rotą. Lydimas Laguniljaso vaikiūkščių jis keliavo mums pavymui, jie pasisiūlė jam į vedlius. Anglo dokumentai tvarkingi, bet keliantys abejonių: pase, ties grafa „Profesija", žodis „Studentas" užbrauktas, pakeistas į „Žurnalistas" (jo paties teigimu, jis fotoreporteris). Turi Puerto Riko vizą, paskui prisipažino Puerto Rike dėstęs ispanų kalbą. Jis sakė aplankęs mūsų stovyklavietę ir jam parodę dienoraštį, kur Braulijas aprašęs nuotykius ir

perkėlas. Įprasta istorija. Atrodo, pagrindine mūsų žmonių suinteresuotumo ypatybe tapo disciplinos stoka ir neatsakingumas. Iš žurnalistą lydėjusių vaikiūkščių pasakojimų paaiškėjo, kad vos mums šioje zonoje apsistojant apie tai Laguniljase pasklido žinia. Kažkas apie mus pranešė armijai. Mes prirėmėme prie sienos Rodaso sūnų, ir tas prisipažino, kad su broliu ir dar vienu Videso piemeniu buvo nuėję į Laguniljasą, jie norėjo gauti žadėtą apdovanojimą – nuo 500 iki 1 000 dolerių. Mes jį nubaudėme konfiskuodami arklį ir apie savo represines priemones pranešėme kitiems sulaikytiems valstiečiams.

Prancūzas iškėlė mintį, kad jeigu anglo ketinimai mūsų atžvilgiu geranoriški, tegu jis padeda jam iš čia išsikrapštyti. Karlosas raudančia širdimi pritarė šiai išeičiai, o aš nusiploviau rankas. 9 val. mes priėjome [*dienoraštyje neįskaitoma*] ir toliau patraukėme Mujupampos kryptimi. Ten, anot valstiečių, ramu. Anglas sutiko su Inti jam perduotu Prancūzo siūlymu, be to, pasižadėjo perduoti pagal adresą mūsų raštą, kurį paskubomis parengiau. 23.45 val. paspaudę rankas mus paliekantiems draugams, patraukėme link miestelio, kurį rengėmės užimti. Su manimi liko Pombo, Tuma ir Urbano. Spaudė smarkus šaltis. Užkūrėme laužą. 1 val. grįžo Njato ir pranešė, kad miestelyje kilusi panika, ten pasirodęs dvidešimties kareivių būrys, organizuojami savigynos būriai. Vienas tokių būrių, ginkluotas dviem M-1 šautuvais ir dviem revolveriais, susidūrė su mūsų avangardu ir pasidavė be kovos. Mūsiškiai klausė apie tolesnius veiksmus, ir aš liepiau jiems atsitraukti, nes jau labai vėlu. Dėl anglo žurnalisto, Prancūzo ir Karloso, tai liepiau jiems priimti tokį sprendimą, kuris patiems atrodys tinkamiausias. 4 val. ryto mes vėl leidomės į kelią taip ir neįvykdę savo užduoties. Karlosas nusprendė pasilikti, jo pavyzdžiu pasekė ir Prancūzas, nors šįkart su akivaizdžiu nenoru.

Balandžio 20

Apie 7 val. pasiekėme Nemesijo Karbaljo, su kuriuo buvome matęsi naktį, namus. Jis mums tada pasiūlė išgerti kavos. Dabar buvo kažkur išėjęs, palikęs atvirus namus su keliais persigandusiais tarnais. Čia pat namuose mes suruošėme pietus, iš piemenų prisipirkę kukurūzų, *chokoso* ir *sapaljos* (moliūgų rūšys – tai pagrindinės Pietų Amerikos daržovės – *vert. past.*). Apie 13 val. pasirodė sunkvežimis su balta vėliava, juo atvyko Mujupampos miestelio prefekto pavaduotojas, gydytojas ir dvasininkas. Šis buvo vokiečių kilmės. Inti su jais pabendravo. Jie teigė atvykę su taikiais tikslais, kviesdami bolivus grįžti prie nacionalinės santaikos, jie atstovavo tarpininkams. Inti pasižadėjo jiems Mujupampos neliesti, bet su sąlyga, kad miestelis iki 18.30 val. juos aprūpins atsargomis pagal specialiai parengtą sąrašą. Tie nieko neprižadėjo, tik pasakė, kad miestelyje išsidėsčiusios armijos pajėgos ir prašomos prekės gali būti pristatytos tik 6 val. ryte. Inti su tuo nesutiko.

Kaip geros valios ženklą jie atvežė du pakelius cigarečių ir pranešė, kad Mujupampoje suimti trys mūsiškiai. Dviejų prasti popieriai, nes jie su netikrais pasais. Prastos perspektyvos Karlosui. Dantonui gal pasiseks.

17.30 val. virš mūsų ratus ėmė sukti du AT-6 lėktuvai ir apšaudė namą, kuriame mes gaminome valgį. Vienas sviedinys sprogo per penkiolika metrų nuo namo, ir skeveldra lengvai sužeidė Rolandą. Toks buvo armijos atsakymas. Reikia parengti gerus atsišaukimus ir visiškai demoralizuoti karius – jie, parlamentarų žodžiais tariant, iš baimės krauna į kelnes. 22.30 val. iškeliavome vedini dviem arkliais: vieną konfiskavome, kitas – žurnalisto. Traukėme Tikučos kryptimi, 1.30 val. sustojome nakvynės.

BALANDŽIO 21

Šiandien pasistūmėjome nedaug. Pasiekėme Rozos Karasko namus, ji mus labai šiltai priėmė ir pardavė visko, ko tik prašėme. Naktį pasiekėme kelių Mujupampa–Monteagudas sankryžą, vietovę Taperiljasą. Manėme apsinakvoti ir išsirinkti vietą pasalai. Tam atsirado papildoma priežastis: per radiją išgirdome, kad žuvo trys „samdiniai“: prancūzas, anglas ir argentinietis. Reikia šią žinią patikrinti ir, jei tai tiesa, duoti armijai ypatingą pamoką.

Prieš vakarienę užsukome pas veteraną Rodasą, patėvį Vargaso, kuris žuvo Njakahuasu. Paaiškinome jo posūnio žūties aplinkybes, ir tai jį kiek nuramino.

Avangardas, gerai nesupratęs jam duotų nurodymų, patraukė tolyn keliu, sukėlė šunis, ir šie ilgai garsiai skalijo.

BALANDŽIO 22

Iš pat ryto prasidėjo klaidos. Rolandas, Migelis ir Antonijas išėjo į žvalgybą ieškoti vietos pasalai. Tuo metu mes pasitraukėme į kalnus. Žvalgai sulaikė žmogų, važiavusį pikapu, kuris priklausė YPFB. Jis apžiūrinėjo mūsų paliktus ženklus ir kalbėjosi su valstiečiu, kuris kaip tik pasakojo apie mūsų pasirodymą praeitą naktį. Mūsiškiai juodu abu sulaikė. Tai sugriovė mūsų planus. Ir visgi buvo nutarta surengti visos dienos pasalą ir sulaikyti visus keliu pro šalį važiuosiančius sunkvežimius su kroviniais. Jei pasirodys kareiviai – juos pulti. Sustabdė sunkvežimį su kažkokiu kroviniu, pilną bananų, sulaikė ir nemažai valstiečių. Bet kai kuriuos mūsiškiai paleido, netgi iš tų, kurie sekė mūsų pėdsakais, paleido ir keletą valstybinės naftos kompanijos sunkvežimėlių. Pietus šįkart pasisekė suruošti su duona, bet vis atidėliojome, nors mes nekantriai jų laukėme. Norėjau į vieną iš kompanijai priklausančių sunkvežimių pakrauti maisto produktų ir nusiųsti su avangardu prie kelio su Tikuča sankryžos, maždaug keturi kilometrai nuo čia. Va-

kare netoliese ėmė skraidyti lėktuvas. Ūkeliuose aplink įnirtingai skalijo šunys. 20 val. rengėmės iškeliauti, nors buvo akivaizdu, kad priešininkas nustatė mūsų buvimo vietą. Bet staiga įsiplieskė mūšis, jis truko neilgai. Paskui pasigirdo balsai, reikalaujantys pasiduoti. Užpuolimas prasidėjo visiškai netikėtai, aš nė nenutuokiau, kas čia vyksta. Gerai, kad mūsų rakandai ir dalis maisto atsargų jau buvo pakrauta į sunkvežimį. Netrukus vėl viskas buvo tvarkoje. Trūko tik Loro, bet jam turbūt nieko blogo nenutiko, nes antpuolį atrėmė Rikardas. Jis pamatė vedlį su kareiviais, einančius kalva netoli kelio. Galbūt jis sužeidė arba nušovė vedlį.

Išvykome sunkvežimiu, pasiėmę visus arklius – dabar turėjome šešis. Pagaliau visi susėdo kėbule, išskyrus avangardo karius, kurie jojo raiti. Pusę keturių jau buvome Tikučoje, o pusę septynių – vienkiemyje, kuris priklausė vietiniam dvasininkui. Tiesa, prieš tai dar buvome įstrigę kažkokioje duobėje.

Mūšio išvados mūsų nenaudai. Jis atskleidė disciplinuotumo stoką ir veiksmų netikslumą. Netekome vieno žmogaus (tikiuosi, tai laikinas dalykas). Netekome didelės dalies prekių, už kurias jau buvo sumokėta. Galiausiai praradau šūsnį dolerių, kurie iškrito iš Pombo krepšio. Jau nekalbu apie tai, kad mus nepasiruošusius užtiko ir privertė trauktis negausus būrys. Teks dar ilgai padirbėti, kad taptume kovine jėga. Nors dabar dvasinis kovotojų nusiteikimas gana aukštas.

Balandžio 23

Šiandien paskelbta poilsio diena. Negavome jokių naujienų. Vidudienį lėktuvas AT-6 apsuko kelis ratus virš mūsų zonos. Sustiprinome sargybos postus, bet kautis nereikėjo. Vakare aptarėme rytdienos planus. Beninjas ir Anicetas eis ieškoti Choakino. Tam jiems skirtos keturios dienos. Koko su Kamba išžvalgys priėjimą prie Rio Grandės, iškirs taką, kuriuo galima bus eiti. Tam irgi skirtos keturios dienos. Mes liksime čia, ties kukurūzų lauku, lūkuriuosime ar-

mijos pajėgų, kol prie mūsų prisijungs Choakinas. Jam įsakyta ateiti čia su visais bendražygiais, palikti tik tuos niekšelius.

Vis dar nieko negirdėti apie Dantoną, Pelado ir anglą žurnalistą. Paskelbta spaudos cenzūra, bet išspausdinta apie naują susirėmimą su partizanais, kurio metu, pasak straipsnio, į nelaisvę paimti trys ar penki mūsų kovotojai.

BALANDŽIO 24

Žvalgai išėjo. Mes įsikūrėme maždaug už kilometro, aukštupyje, ant nedidelės kalvos. Iš čia matyti visa apylinkė, iki paties paskutinio valstiečių namelio. Valstietis vėl mus aplankė ir akivaizdžiai rodė susidomėjimą. AT-6 kulkosvaidis apšaudė mūsų trobelę. Kažkur paslaptingai pradingo Pačo. Prieš tai jis prastai pasijuto ir atsiliko. Antonijas parodė jam kelią, kuriuo turėtų pasiekti mus per penkias valandas. Bet jis negrįžo. Rytoj siųsime žmones jo ieškoti.

BALANDŽIO 25

Juoda diena. Apie 10 val. ryto iš sargybos punkto grįžo Pombo ir pranešė, kad mūsų trobelės link traukia trisdešimt kariškių. Antonijas liko stebėjimo punkte. Kol mes ruošėmės mūšiui, jis atėjo pranešti, kad išties suskaičiavęs šešiasdešimt karių, ir jie sparčiai artėja. Stebėtojai aiškiai nesusidorojo su jiems patikėta užduotimi. Nusprendėme surengti improvizuotą pasalą kelyje, kuris veda į mūsų stovyklavietę. Paskubomis palei upę išrausėme negilius apkasus, iš kur buvo galima stebėti zoną penkiasdešimties metrų spinduliu. Pasislėpiau tenai su Migeliu ir Urbano, buvau ginkluotas automatiniu šautuvu. Gydytojas, Arturas ir Raulis užėmė pozicijas dešinėje, kad priešininkai netektų galimybės šia puse prasiveržti arba bėgti. Rolandas, Pombo, Antonijas, Rikardas, Chulijas, Pablitas, Darijas, Vilis, Liuisas ir Leonas užėmė šonines pozicijas kitame upės krante, kad atidengtų ugnį į kareivius iš flango, Inti liko ties upės vaga šau-

dyti į tuos, kurie mėgins čia pasislėpti. Njato su Eustachijum buvo pasiųsti į priekines pozicijas apsižvalgyti ir, vos tik bus atidengta ugnis, jiems įsakyta grįžti. Čino pasiliko su mumis užnugaryje saugoti stovyklos. Mano ir taip menkos pajėgos dar susilpnėjo, nes trūksta trijų žmonių: Pačo pasimetė, o Tuma ir Liuisas išėjo jo ieškoti.

Neilgai trukus pasirodė priešininko avangardas, kurį, mūsų nuostabai, sudarė trys vokiečių aviganiai su vedliu. Šunys buvo neramūs, bet, kaip man atrodė, mūsų neužuodė. Bet jie vis tiek nepaliaujamai artėjo, ir aš šoviau į pirmą, bet nepataikiau. Nusitaikiau į vedlį, bet užstrigo mano šautuvas. Migelis nudėjo kitą šunį, mačiau tai, bet nebuvau tikras. Daugiau į mūsų ugnies zoną niekas nekėlė kojos. Iš puolančiųjų karių flango pasipylė šūvių papliūpa. Kai stojo tyla, liepiau Urbano, kad visoms dalims perduotų apie mano įsakymą atsitraukti. Bet jis grįžo ir pasakė, kad Rolandas sužeistas. Netrukus jį atgabeno pas mus, jis buvo stipriai nukraujavęs. Mėginant perpilti kraują, Rolandas mirė. Jis neteko daug kraujo anksčiau, nei mes galėjome jam suteikti pagalbą. Praradome geriausią karį, netgi vieną iš būrio kertinių akmenų, mano bičiulį iš tų laikų, kai jis dar paauglystėje buvo ketvirtos kolonos pasiuntinys (Siera Maestroje, Kuboje). Jis kartu su manimi dalyvavo Kubos reide, o dabar tapo šio revoliucinio projekto bendražygis. Jei tik kas ateity šiuos žodžius perskaitys, apie jo mirtį šioje niūrioje aplinkoje galima pasakyti: „Tu buvai mažas, drąsus karys, bet po mirties tapai didis ir amžinas kaip plienas." Operaciją baigėme lėtai atsitraukdami, spėjome išsigabenti savo daiktus ir Rolando kūną. Pačo prie mūsų prisijungė vėliau. Jis buvo paklydęs, bet susitiko Koko ir grįžti jam prireikė visos nakties. 3 val. palaidojome žuvusįjį, užpylėme nestoru žemės sluoksniu. 16 val. grįžo Beninjas ir Anicetas, jie pranešė pakliuvę į pasalą, tiksliau, tai buvo netikėtas susidūrimas. Jiedu prarado kuprines, bet patys išsikapstė sveiki ir gyvi. Tai nutiko, kai, Beninjo nuomone, iki Njakahuasu liko eiti visai nedaug. Dabar abu

priimtiniausi išėjimai užblokuoti, taigi mums nebeliko nieko kita, kaip pasitraukti per kalnus, nes eiti per Rio Grandę nėra prasmės. Tam yra dvi priežastys: pirma, tai priimtiniausias kelias ir antra – mes nutolsime nuo Choakino, iš jo nėra jokių žinių. Naktį priėjome kryžkelę: vienas kelias veda į Njakahuasu, kitas – į Rio Grandę. Čia mes ir pernakvojome, sulaukėme Koko ir Kambos, metas surinkti savo būrį. Mūšio suvestinė absoliučiai negatyvi: Rolando žūtis, bet ne vien tai. Priešininkai blogiausiu atveju prarado du žmones ir aviganį. Galima daryti išvadą, kad mes blogai ištyrinėjome vietovę, pasala parengta paskubomis, šauliai nematė priešininko. Galiausiai labai prastas buvo stebėjimas iš punktų, tai ir sutrukdė mums geriau pasirengti mūšiui.

Prie dvasininko namo du kartus buvo nusileidęs armijos malūnsparnis. Gali būti, kad jie pasiėmė kurį nors sužeistąjį. Aviacija apšaudė mūsų senąsias pozicijas. Tai byloja, kad armija toli nepasistūmėjo.

BALANDŽIO 26

Nuėjome visai mažai, ir aš įsakiau Migeliui surasti Koko ir Kambą, kad paieškotų nakvynės vietos. Kol kas nusprendėme laukti Koko ir Kambos, vidurdienį jiedu pasirodė. Jie teigė keturias valandas dirbę prie kelio, buvo galimybių užkopti kalva. Vis dėlto pasiunčiau Beninją su Urbano ištyrinėti artimiausio galimo praėjimo ties tarpeklio upeliu, kuris krenta į Njakahuasu, bet šie sugrįžo jau temstant su žinia, kad viskas atrodo prastai. Nutarėme Koko išvalytu taku judėti link kito, kuris veda į Ikirą. Turime gyvūnėlį – tai Lolo, balandžiukas. Nežinia, ar išgyvens.

BALANDŽIO 27

Pasirodė, kad keturios Koko valandos tėra dvi su puse. Praėjome vietoves, kuriose auga gausybė apelsinmedžių su rūgščiais vaisiais.

Ši vieta žemėlapyje pažymėta kaip Masiko. Urbano ir Beninjas toliau kirto taką, ėjome dar valandą. Naktį buvo labai šalta.

Bolivijos radijo stotys perduoda armijos komunikatą, kuriame pranešama apie savanorio vedlio, tarnybinių šunų dresuotojo, ir aviganio Rajo žūtį. Jų teigimu, mūsų yra du žuvusieji: vienas kubietis, pravarde Rubijas, kaip jie mano, ir vienas bolivas. Taip pat pranešama, kad Dantonas sulaikytas netoli Kamiri, turbūt reikia suprasti, kad kiti du gyvi ir sulaikyti kartu su juo.

Aukštis – 950 metrų virš jūros lygio.

BALANDŽIO 28

Palengva ėjome iki trečios valandos. Upelis jau buvo išdžiūvęs, apsistojome prie kitos vagos. Jau buvo per vėlu eiti į žvalgybą, todėl grįžome prie vandens ir pradėjome ruoštis nakvynei. Maisto atsargų liko daugiausia keturioms dienoms. Rytoj mėginsime Ikiri paupiu pasiekti Njakahuasu, teks susiveržti diržus.

BALANDŽIO 29

Dar sykį apžiūrėjome vakar rastus tarpeklius. Bet tai nieko gero mums nedavė. Iš tos vietos, kur dabar esame, plyšių uolose nematyti. Koko pasirodė, kad jis matęs skersinį kanjoną, bet jo neapžiūrėjo. Rytoj visi kartu išžvalgysime.

Labai pavėluotai iššifravome atsišaukimą Nr. 35, kuriame, be kita ko, manęs prašoma pasirašyti solidarumo su Vietnamu atsišaukimą. Pirmasis pasirašęs yra Bertranas Raselas.

BALANDŽIO 30

Pradėjome kopti į kalvą. Tai, kas mums pasirodė panašu į kanjoną, netrukus baigėsi skardžiais, bet suradome atbrailą, kuria pavyko užkopti. Naktis mus užklupo netoli viršūnės, ten ir apsinakvojome,

beje, nelabai sušalome. Lolo žuvo – tapo nepasėdos Urbano auka, šis pašovė jam galvelę.

Havanos radijas paskelbė Čilės žurnalistų pranešimą, kad Bolivijos partizaninis judėjimas sustiprėjo ir kelia grėsmę miestams. Kaip tvirtina Havana, neseniai partizanai užgrobė du karinius sunkvežimius, pilnus produktų. Žurnalas „Siempre" gavo interviu iš Barjentoso. Jis, be kitų dalykų, patvirtino, kad šalyje veikia kariniai jankių patarėjai ir kad partizanų judėjimas Bolivijoje kilo dėl socialinių sąlygų.

MĖNESIO ANALIZĖ

Reikalai klostosi daugmaž normaliai, nors turėjome apraudoti du bendražygius: Rubiją ir Rolandą. Pastarojo netektis mums buvo ypač skaudi, nes ketinau jį paskirti antrojo fronto vadu. Dalyvavome dar keturiuose mūšiuose, visi jie davė neblogų rezultatų, o vienas ypač sėkmingas – turiu galvoje pasalą, deja, jos metu žuvo Rubijas.

Kita vertus, mes ir toliau visiškai izoliuoti. Ligos pakirto kai kurių mūsų bičiulių jėgas, teko perskirstyti pajėgas, dėl to sumažėjo mūsų efektyvumas. Vis dar neužmezgėme kontakto su Choakino grupe. Nesulaukiame pagalbos iš valstiečių, bet, atrodo, sąmoningu teroru sugebėjome neutralizuoti mūsų atžvilgiu priešiškiausiai nusiteikusiuosius. Ilgainiui jie stos į mūsų pusę. Prie mūsų neprisijungė nė vienas žmogus, be dviejų žuvusiųjų, praradome Loro, jis dingo po mūšio ties Taperiljasu.

Dėl armijos strategijos galima daryti kelias išvadas:

a) nors ji užgrobė pagrindinius punktus, ypatingų rezultatų tai nedavė; nors tai mus ir apsunkina, bet judėti pirmyn netrukdo, nes armija akivaizdžiai silpna ir prastai mobilizuota; be to, surengus paskutinę pasalą prieš kareivius su aviganiais, galima manyti, kad armija vengs susirėmimų kalnuose;

b) propagandinė kampanija tęsiasi, tik dabar jau iš abiejų pusių, ir po to, kai Havanoje paskelbiau savo straipsnį, kažin ar kam kyla abejonių, jog esu čia. Galima drąsiai tvirtinti, kad Šiaurės Amerika kišasi į Bolivijos vidaus reikalus. Jie jau siunčia malūnsparnius, atrodo, ir „žaliąsias beretes", nors mes patys jų kol kas nematėme;

c) armija, bent jau viena dvi jos divizijos, ėmė geriau veikti: netikėtai užklupo mus Taperiljase ir neprarado kovos dvasios Mesone;

d) iš valstiečių mobilizacijos armijai maža naudos, nebent žvalgyboje, nors tai mums ganėtinai trukdo. Bet valstiečių parodymai nepakankamai greiti ir efektyvūs. Ilgainiui mums pavyks šią problemą išspręsti.

Pasikeitė Čino statusas. Dabar jis bus mūsų bendražygis iki antrojo ar trečiojo fronto susikūrimo. Dantonas ir Karlosas tapo asmeninės skubos, beviltiško noro iš čia ištrūkti aukomis. Ir aš nepakankamai tvirtai priešinausi jų planams. Tad nutrūko ryšys su Kuba (Dantonas), praradome mūsų sumanytą kovos veiksmų Argentinoje schemą (Karlosas).

Išvada: tai – mėnuo, kai viskas klostėsi ganėtinai normaliai, neapsieita be atsitiktinumų, kurių neišvengsi partizanų kovų metu. Moralinis kovotojų, kurie išlaikė parengiamuosius partizano egzaminus, aktyvumas aukštas.

1967 m. gegužė

GEGUŽĖS 1

Šventę paminėjome kirsdami taką. Bet nuėjome visai netoli. Vandenskyros taip ir nepasiekėme. Havanoje kalbėjo Almeda, simboliškai tiesdamas ranką man ir garsiesiems Bolivijos partizanams. Jo kalba buvo kiek ištęsta, bet apskritai nebloga. Maisto atsargų minimaliai vartojant mums liko trims dienoms. Šiandien Njato iš laidyklės nudėjo kažkokį paukštelį. Prasideda paukščių era.

GEGUŽĖS 2

Judėjome labai iš lėto, nes niekaip nepavyko žemėlapyje rasti vietovės, kur esame. Ėjome tik dvi valandas, nes buvo labai sunku kirsti taką. Nuo vienos viršukalnės atpažinau vietas, kurios arti Njakahuasu, ir nustačiau, kad mes nuo jos toli šiaurėje. Visgi mes taip ir neradome Ikiros. Migeliui su Beninju įsakiau visą dieną kirsti taką, kad kaip nors pasiektume Ikirą ar bet kokį vandens telkinį, nes mes neturime vandens. Maisto dar pakaks penkioms dienoms, bet porcijos bus labai menkos.

Havanos radijas tęsia puolamąją kampaniją apie Bolivijos įvykius, pranešimai aiškiai perdėti. Aukštis virš jūros lygio – 1 760 metrų, apsinakvojome 1 730 metrų aukštyje.

GEGUŽĖS 3

Visą dieną kirtome brūzgynus, todėl galėjome eiti maždaug dvi valandas. Priėjome gana sraunų upelį, kuris, atrodo, teka į šiaurę. Rytoj kartu apžiūrėsime, ar upelis keičia kryptį, ir toliau kirsime brūzgynus. Maisto atsargų beliko tik dviem dienoms, ir tos menkos. Esame 1 080 metrų aukštyje virš jūros lygio, 200 metrų virš Njakahuasu. Kažkur tolumoje girdėti motoro gausmas, bet neįmanoma nustatyti krypties.

Gegužės 4

Iš ryto toliau valėme taką, o Koko ir Anicetas išėjo apžiūrėti upelio. Grįžę apie 13 val. jiedu pranešė, kad jis teka į pietryčius, panašu, kad tai ir yra Ikiri. Įsakiau surasti *mačeteros* ir traukti žemupiu. Išėjome 13.30 val. ir 17 val sustojome įsitikinę, kad pagrindinė upelio kryptis yra rytų–šiaurės rytų, todėl tai negali būti Ikiri, nebent keistųsi kryptis. *Mačeteros* sakė vandens neradę, matę vien plynaukštes. Nutarta eiti tolyn manant, kad einame Rio Grandės link. Sugavome vieną nediduką paukštį *kakarė*, *mačeteros* jį pasidalijo. Menkų atsargų liko dar dviem dienoms. Radijas pranešė apie Loro suėmimą, jis sužeistas į koją, jo parodymai iki šiol visai teigiami. Turbūt jis buvo sužeistas ne namuose, o kažkur kitur, turbūt, kai mėgino bėgti. Aukštis – 980 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 5

Ėjome beveik penkias valandas, apie dvylika keturiolika kilometrų, kol pasiekėme Beninjo ir Inti įrengtą stovyklavietę. Pasirodo, esame prie Kongri upelio, kurio nėra žemėlapyje. Esame daug šiauriau, nei manėme. Kyla daugybė klausimų: kur yra Ikiri? Ar nebus ten, kur buvo nutverti Beninjas ir Anicetas? Ar užpuolikai ne Choakino žmonės? Dabar ketiname pasukti Lokio link, ten pusryčių pakaktų dviem dienoms, o paskui – į senąją stovyklą. Šiandien sumedžiojome du stambius paukščius ir vieną *kakarė*, taip sutaupėme maisto, atsargų liko dar dviem dienoms: sausų sriubų paketėliai ir mėsos konservai. Inti, Koko ir Gydytojas pasiųsti ką nors sumedžioti. Gavome žinią, kad Kamiri karo lauko tribunolas teisia Debrė, kaip pagrindinį partizanų judėjimo organizatorių ir vadą. Rytoj atvyksta jo motina, ir apie tai sklinda galybė gandų. Apie Loro nieko negirdėt. Aukštis – 840 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 6

Skaičiavimai, kada turime pasiekti Lokį, pasirodė klaidingi. Atstumas iki trobelės buvo daug didesnis, nei manėme, praėjimo nebuvo, turėjome prasikirsti taką. Trobelę pasiekėme 16.30 val., teko pakilti į 1 400 metrų aukštį, žmonės vos pavelka kojas. Pasistiprinome priešpaskutiniu maistu, ir tas menkas: sumedžioję vienintelę kurapką atidavėme *mačeterui* (Beninjui) ir dviem, kurie išėjo į žvalgybą. Naujienos sukasi tik apie Debrė procesą.

Gegužės 7

Atvykome į Lokio stovyklavietę anksti, ten mūsų laukė trys skardinėlės pieno, iš jų pasigaminome pusėtinus pusryčius. Iš žeminių pasiėmėme kai kuriuos daiktus, tarp jų – Njato mauzerį, jis bus mūsų granatsvaidis, turim 5 prieštankines granatas. Njato sveikata pašlijusi, jis stipriai vemia. Vos pasiekę stovyklavietę, Beninjas, Urbano, Leonas, Anicetas ir Pablitas patraukė apžiūrėti randčos. Mes pabaigėme paskutines sausos sriubos ir mėsos konservų atsargas. Turime dar sviesto atsargų, kurias buvome palikę žeminėje. Matyti pėdsakai ir kiti nedideli ženklai, tai byloja apie kareivių apsilankymą čia. Paryčiais be jokių naujienų sugrįžo žvalgai: rančoje įsikūrę kareiviai. Jie iškirto kukurūzus. (Sukanka šeši mėnesiai nuo mano atvykimo, kai oficialiai pradėjome partizanų judėjimą.)

Aukštis – 880 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 8

Liepiau iš pat ankstyvo ryto aptvarkyti žemines, surasti ir antrą sviesto skardinę, pripildyti butelius, nes tai viskas, ką turime iš maisto atsargų. Apie 10.30 val. pasigirdo paskiri šūviai prie upės žiočių. Du beginkliai kariai žingsniavo Njakahuasu paupiu aukštyn. Pačo, pamanęs, kad tai avangardas, sužeidė vieną į koją, kitą – į pilvo sritį. Jiems paaiškino, kad pašauti dėl to,

kad nepakluso komandai „Stot“, jiedu, suprantama, nieko negirdėjo. Upės žiotys prastai stebimos, o Pačo poelgis – neteisingas, jis pasidarė nervingas. Padėtis pagerėjo, kai Antoniją ir dar keletą žmonių pasiuntėme į dešinįjį krantą. Iš kareivių prisipažinimų paaiškėjo, kad jie išsidėstę netoli Ikiros, bet iš tiesų jie melavo. 12 val. sugauti dar du kareiviai, visu greičiu sprukę Njakahuasu žemupiu, jie prisipažino, kad skubėjo, nes patraukė medžioti, o grįžti reikės toli. Ties Ikira pastebėję, kad bendrai dingę, grįžo jų ieškoti. Tie irgi melavo. Iš tiesų jie buvo apsistoję medžioklės lygumoje ir pasprukdavo pasiieškoti maisto mūsų rančoje, nes malūnsparnis jiems neatgabendavo atsargų. Iš pirmų sugautųjų atėmėme ryšulėlį kepintų ir žalių kukurūzų, keturias skardines svogūnų, cukraus ir kavos; taip pavyko išspręsti šios dienos problemą; turime ir sviesto, mes daug valgėme. Kai kurie sunegalavo. Vėliau sargybiniai pranešė apie pasikartojančius priešininkų žygius, jie vis prisiartina prie upės ir vėl grįžta. Visi pajuto įtampą, kai pamatė, atrodo, 27 kareivius. Jie pastebėjo kažką įtartina. Jaunesniojo leitenanto Laredo būrys pradėjo šturmą; pirmas, atidengęs ugnį, krito negyvas nuo mūsų kulkos, kartu dar du kareiviai. Jau buvo sutemę, kai mūsiškiai paėmė į nelaisvę 6 kareivius, kiti pasitraukė. Galutiniai rezultatai: 3 žuvusieji, 10 belaisvių, du iš jų sužeisti. 7 šautuvai M-1 ir keturi mauzeriai, asmeniniai daiktai ir šiek tiek maisto, kuris kartu su sviestu padėjo numalšinti alkį. Ten ir apsinakvojome.

Gegužės 9

Pabudome 4 val. ryto, aš net nemiegojau, ir išlaisvinę kareivius surengėme pirmą apklausą. Konfiskavome jų batus, pakeitėme drabužius, o melagius paleidome vienais apatiniais. Jie nuėjo mažosios rančos link, nešėsi ir sužeistąjį. 6.30 val. pasiruošėme žygiui prie beždžionių upelio, užsukome į žeminę, kur laikėme atsargas. Iš maisto atsargų liko tik sviestas, jaučiausi silpstąs, reikėjo bent

dvi valandas pamiegoti, kad galėčiau pamažu judėti toliau. Taip ir ėjome. Iš sviesto, ištirpinto vandenyje, prie pirmojo gėlo vandens šaltinio išsivirėme sriubą. Žmonės pervargę, kai kuriuos kamuoja egzema. Naktį armijos daliniai paskelbė apie savo žuvusiuosius ir sužeistuosius, bet apie belaisvius nutylėjo, minimi smarkūs susirėmimai ir dideli mūsų praradimai.

GEGUŽĖS 10

Lėtai judėjome pirmyn. Grįžę į stovyklą, kur palaidotas Rubijas, radome prastai išsilaikiusių *čarki* ir lašinių atsargų. Viską pasiėmėme, kareivių nebuvo matyti nė ženklo. Labai atsargiai perbridę Njakahuasu, Migelio surastu tarpekliu patraukėme Pirirendos link, bet kelias išžvalgytas ne iki galo. 17 val. sustojome, pasistiprinome *čarki* ir taukais.

GEGUŽĖS 11

Priešakinis būrys išėjo pirmas, aš likau pasiklausyti žinių pranešimo. Netrukus atėjo Urbano ir pasakė, kad Beninjas nudobė šerną, dar paklausė, ar galima užkurti laužą ir jį iškepti. Nutarėme gaminti valgį, tuo metu Beninjas, Migelis ir Urbano toliau kirs brūzgynus takui, kuriuo pasiektume ežerą. 14 val. pakilome eiti toliau, 18 val. sustojome ruoštis nakvynei. Migelis ir kiti stūmėsi tolyn. Reikia rimtai pasikalbėti su Beninju ir Urbano, nes pirmasis suvalgė būrio dienos normą ir neigia tai, o Urbano suvalgė dalį Rubijo stovyklavietės *čarki*. Per žinias pranešė apie permainas: šioje zonoje patruliuoja 4-osios divizijos vadas pulkininkas Roča.

Aukštis – 1 050 metrų virš jūros lygio.

GEGUŽĖS 12

Eita labai lėtai. Urbano su Beninju iškirto taką. 15 val. maždaug už 5 kilometrų pamatė ežerą, netrukus pataikėme į senąjį taką. Užėjo-

me didžiulį moliūgų ir kukurūzų lauką, deja, neradome vandens. Pasigaminome keptą *chokosą*, su druska ir sviestu, prilukštenome ir pasispraginome kukurūzų. Žvalgai grįžo su žinia, kad užėjo Čičo namus, tuos pačius kaip anąsyk. Jis leitenanto Henrio Laredo dienoraštyje pavadintas geru bičiuliu. Jo namuose nerado, tik 4 darbininkus ir tarnaitę; jo vyras, atėjęs aplankyti, buvo sulaikytas. Išsikepėme didžiulį paršą su ryžiais, daržovėmis ir moliūgais. Pombo, Arturas, Vilis ir Darijas pasiliko saugoti kuprinių. Blogiausia, kad niekur aplink sodybą neaptikome vandens. 5.30 val. mes pamažu pasitraukėme. Beveik visi kovotojai pasiligoję. Namų šeimininkas taip ir nepasirodė, jam palikome raštą, jame surašėme, ką esam iš jo paėmę ir kiek skolingi. Darbininkams ir tarnaitei už darbą sumokėjome po 10 pesetų.

Aukštis – 950 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 13

Pykinimų, pilvo pūtimų, vėmimo ir viduriavimo diena – tikras vidaus organų koncertas. Tysojome absoliučiai nejudrūs virškindami kiaulieną. Turime dvi skardines vandens. Jaučiausi labai blogai, gerai išsivėmiau, tada pagerėjo. Vakare maitinomės keptomis daržovėmis ir moliūgu, taip pat, kurie dar pajėgė valgyti, – buvusios fiestos likučiais. Visos radijo stotys nepaliaujamai praneša apie gąsdinantį kubiečių išsilaipinimą Venesueloje, o Leoni vyriausybė pristatė du vyrus, pasakė jų vardus ir pareigas. Nepažįstu jų, bet tai rodo, kad kažin kas nepavyko.

Gegužės 14

Iš pat ankstyvo ryto nenoriai pakilome į kelią, reikėjo pasiekti Pirirendos ežerą taku, kurį žvalgydami surado Beninjas ir Kamba. Prieš mums išeinant, sukviečiau visus ir išsakiau visas problemas, tada kiek palengvėjo. Svarbiausia, žinoma, dėl maisto. Kritikavau Beninją, kad jis, nugvelbęs skardinę, neigė tai daręs. Urbano – už slapčia

suvalgytą *čarki*, Anicetą – už jo maniją dalyvauti visur, kur yra maisto, ir išsisukinėjimą, kai reikia jo pagalbos. Susirinkimo metu girdėjosi artėjančių sunkvežimių gausmas. Netoliese esančioje slėptuvėje palikome beveik penkiasdešimt *chokosų* ir du kvintalus lukštentų kukurūzų būsimiems poreikiams. Kai išsukome iš kelio pasiraškyti pupelių, pasigirdo reakcionierių šūviai, neilgai trukus pamatėme lėktuvus smarkiai bombarduojant už kokių dviejų trijų kilometrų nuo mūsų pozicijų. Toliau kopėme į kalvą, ten radome ežerą, o kareiviai nesiliovė šaudę. Sutemus priėjome trobą, kurią gyventojai buvo apleidę kiek anksčiau. Palikta visokių apyvokos daiktų ir vandens. Pavalgėme gardžios vištienos sriubos su ryžiais ir pabuvome iki 4 valandos.

GEGUŽĖS 15

Diena be jokių nutikimų.

GEGUŽĖS 16

Vos pradėjus žygį, mane pakirto baisus pilvo skausmas, pykino ir raižė vidurius. Demerolis sustabdė viduriavimą, bet praradau sąmonę ir mane nešė hamake. Atsipeikėjęs jaučiausi geriau, bet buvau prisidirbęs po savimi kaip kūdikis. Kelnes man paskolino, bet dėl vandens stygiaus per mylią trenkiu šūdu. Ten praleidome visą dieną, jaučiausi labai mieguistas. Koko su Njato žvalgė vietovę ir atrado kelią šiaurės–pietų kryptimi. Naktį, kol švietė mėnulis, juo ir patraukėme, paskui ilsėjomės. Gavome pranešimą Nr. 36, kuriame pabrėžiama, kad nuo mūsų visiškai atsiribojama.

GEGUŽĖS 17

Kelionę tęsėme iki 13 val., kol užklydome į lentpjūvę, atrodo, apleistą prieš tris dienas. Radome cukraus, kukurūzų, sviesto, miltų ir vandens, panašu, atgabento iš toli. Kol kas likome čia, o žvalgai apžiūrinėja kelius, kurie veda iš stovyklavietės, jie baigiasi kalnuose. Rauliui ant ke-

lio atsirado auglys, skausmas toks stiprus, kad jis negali paeiti. Davėme jam stipraus antibiotiko, rytoj reikės atlikti punkciją. Nuėjome apie penkiolika kilometrų, aukštis – 920 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 18

Robertas – Chuanas Martinas.

Dieną stebėjome, gal pasirodys koks darbininkas ar kariuomenė. Nieko naujo. Migelis išėjo su Pablitu, ėję dvi valandas nuo stovyklavietės rado vandens ties skersai einančiu keliu. Rauliui atlikta punkcija, ištraukė apie 50 g pūlių. Pritaikytas antiinfekcinis gydymas. Praktiškai negali žengti nė žingsnio. Nuo tada, kai esu čia, iškrito pirmasis dantis. Maloningai suteikė pagalbą Kamba, pavyko gerai. Valgėme mažoje krosnelėje iškeptos duonos, o vakare – puikios sriubos, liežuvį gali praryti.

Gegužės 19

Avangardas išjudėjo anksti ir užėmė pozicijas kelių sankirtoje, paskui išėjome ir mes, pakeitėme dalį avangardo, kurie grįžo paimti Raulio ir gabeno jį iki sankirtos. Kita centro dalis traukė link vandenvietės palikti kuprinių ir sugrįžo perimti Raulio, kuris pamažu taisosi. Antonijas išsirengė į trumpą žygį upeliu žemyn ir surado armijos apleistą stovyklavietę. Čia irgi likę sausų maisto atsargų likučių. Njakahuasu neturi būti toli, manau, reikia eiti Kongri upelio žemupiu. Visą naktį lijo, daugelis stebėjosi. Maisto atsargų pakaks dešimčiai dienų, be to, dar turime moliūgų ir kukurūzų.

Aukštis – 780 metrų virš jūros lygio.

Gegužės 20

Kamilo.

Diena be jokių įvykių. Iš ryto pasalą imitavo centras, po pietų – avangardas, abiem vadovavo Pombo, jis tvirtina, kad Migelis prastai

išrinko poziciją. Šis išžvalgė vietovę pasroviui ir dvi valandas ėjęs be kuprinės rado Njakahuasu. Girdėjo šūvį, tik nežinia, kas ir iš kur šovė. Njakahuasu pakrantėje būta kitos karinės stovyklos ženklų, dviejų būrių. Incidentas su Liuisu, jis nubaustas už atsisakymą dalyvauti pasalos treniruotėje; atrodo, jis sureagavo teisingai. Per spaudos konferenciją Barjentosas paneigė, kad Debrė yra žurnalistas, ir pranešė, kad Kongresas reikalaus atnaujinti mirties bausmę. Beveik visi užsienio žurnalistai klausinėjo apie Debrė. Jis teisinosi dideliu išteklių stygiumi. Beviltiška jo ko nors prašyti.

Gegužės 21

Sekmadienis. Štilis. Toliau rengėme pasalą, vidudieny dešimt vyrų pakeitėme dešimt kitų. Raulis pamažu taisosi. Jam atlikta antra punkcija, ištraukta 40 miligramų pūlingo skysčio. Jau nekarščiuoja, bet kankina stiprus skausmas, beveik nepaeina. Dabar tai mano didžiausias rūpestis. Valgėme prašmatniai: viralas, miltai, įgrisę *čarki* ir moliūgai su *mote*.

Gegužės 22

Kaip ir reikėjo tikėtis, vidudienį pasirodė lentpjūvės valdytojas Gusmanas Roblesas. Jis atvyko suklerusiu džipu su vairuotoju ir sūnumi. Pradžioje buvo panašu į armijos puolimą – šniukštinėjo, ko čia esama, bet sutikome, kad išvyktų į Gutieresą, įkaitu palikęs savo sūnų. Rytoj turi sugrįžti. Avangardas visą naktį slapstysis, rytoj lauksime iki 15 valandos. Vėliau turėsime trauktis, nes padėtis gali tapti pavojinga. Susidaro įspūdis, kad žmogus neišduos, bet mes nežinome, ar jis sugeba pirkti, nesukeldamas įtarimų. Sumokėjome jam už suvartotą maistą. Nušvietė situaciją Tatarendoje, Limone, Ipitoje, kur nėra armijos padalinių, tik vienas leitenantas paskutiniame punkte. Apie Tatarendą kalba iš nuogirdų, pats nėra ten buvęs.

Gegužės 23

Įtempta diena. Visą dieną laukėme valdytojo, nors jokių puolimo ar kitų veiksmų nebuvo girdėti, nusprendėme trauktis kartu su įkaitu, septyniolikos metų vaikinuku. Valandą ėjome taku mėnuliui šviečiant, pakelėje nusnausdavome. Iškeliavome apsirūpinę maisto atsargomis dešimčiai dienų.

Gegužės 24

Per dvi valandas priėjome Njakahuasu, priešininko nesutikome. Apie 4 val. patraukėme pasroviui Kongri paupiu. Ėjome labai pamažu, palaukdami vos paeinančio Rikardo, šiandien – taip pat ir Mauro. Priėjome stovyklavietę, kurioje buvome apsistoję pirmą pirmojo žygio dieną. Jokių pėdsakų nepalikome, neradome nei paliktųjų. Radijas pranešė žinią, kad Taikos korpuso prašymas dėl Debrė nebus patenkintas. Mano nuomone, iki Saladiljo mums reikės eiti vieną dvi valandas. Pasiekę viršūnę nuspręsime, ką daryti toliau.

Gegužės 25

Po pusantros valandos priėjome Saladiljo, stengėmės nepalikti jokių žymių. Apie dvi valandas ėjome paupiu prieš srovę iki pat upelio ištakų. Ten pasistiprinome ir 15.30 val. patraukėme toliau, dar kelias valandas ėjome – iki 18 val., ir apsistojome 1 100 metrų aukštyje, viršukalnės taip ir nepasiekę. Anot vaikinuko, mums liko kelios lygos iki senelio *čako* arba, anot Beninjo, diena ėjimo iki Vargaso trobelės prie Rio Grandės. Rytoj nuspręsime, kaip pasielgti.

Gegužės 26

Žygiavę tris valandas ir užkariavę 1 200 metrų viršukalnę, pasiekėme vaikinuko senelio *čako*. Žemę dirbo du padieniai darbininkai, matyt, jie buvo jau kažkieno įspėti, nes išsyk patraukė link mūsų. Pasirodo, tai senio svainiai, jis vedęs vieno jų seserį. Jiems

šešiolika ir dvidešimt metų. Jie pasakojo, kad vaikinuko tėvas nusipirko prekių, bet buvo sulaikytas ir viską prisipažino. Ipitoje yra 30 patrulių, kurie saugo miestelį. Pasistiprinę kepta kiauliena su moliūgu, tik vandens zonoje nebuvo, jį gabendavosi iš Ipitos, naktį patraukėme prie *čako*, maždaug už 8 kilometrų, ji priklauso vaikinams, 4 kilometrų iki pačios Ipitos vakarų kryptimi. Auštant ir atvykome. Aukštis – 1 100 metrų virš jūros lygio.

GEGUŽĖS 27

Dykinėjimo ir šiokio tokio nusivylimo diena. Iš visų pažadėtų gėrybių radome truputį senų cukranendrių, o malūnas neveikė. Kaip ir reikėjo tikėtis, senasis *čako* šeimininkas vidudienį atgabeno paršeliams vandens ir pastebėjo kažką įtartina – ten buvo įsitaisęs ariergardas; kartu su samdiniu jis buvo sulaikytas. Iki 18 val. jie išbuvo suimti, paskui paleidome, kartu ir jaunesnįjį iš brolių. Prisižadėjo iki pirmadienio likti čia ir niekam neprasitarti. Paėję dvi valandas, numigome kukurūzų lauke, jau išėjome į kelią, kuris mus nuves į Karagvatarendą.

GEGUŽĖS 28

Sekmadienis. Sukilome anksti ir išžygiavome. Po pusantros valandos ėjimo jau buvome ties Karagvatarendos *čakų* riba. Beninją ir Koko pasiuntėme apsižvalgyti, bet juos pastebėjo valstietis, užtat buvo sulaikytas. Per trumpą laiką jau susidarė visa sulaikytųjų kolonija. Nė vienas nerodė nė mažiausios baimės, kol viena senė su vaikais ėmė taip rėkti, kad nei Pačo, nei Pablas nedrįso jos suimti, tai ji ir pabėgo į gyvenvietę. 14 val. gyvenvietę užėmėme ir iš abiejų pusių pastatėme sargybinius. Netrukus sučiupome krovininį džipą. Iš viso įkliuvo du džipai, du sunkvežimiai, du paprasti ir du krovininiai. Kiek užkandome, išgėrėme kavos ir 19.30 val., penkiasdešimt kartų pasiginčiję, patraukėme

Ipitasito kryptimi; ten apšvarinome vieną krautuvėlę, pasisavinom prekių už 500 pesetų, jas, surengę iškilmingą ceremoniją, palikome valstiečių nuožiūrai. Traukėme toliau, priėjome Itajų, kur mus vienuose namuose labai šiltai priėmė, pasirodo, tai mokytoja ir krautuvėlės Ipitasite šeimininkė, suderėjome kainas. Aš maskavausi, bet, atrodo, mane pažino. Turėjo sūrio, šiek tiek duonos, taip pat mums dovanojo kavos, bet tame sutikime nujaučiau apgaulės gaidelę. Patraukėme Espino kryptimi, link Santa Kruzo geležinkelio, bet „Ford" sunkvežimis užgeso ir sustojo; rytas mus užklupo už trijų lygų nuo Espino. Iki miesto likus dviem lygoms mašina galutinai sustojo. Avangardas užėmė rančą, o džipui teko važinėti keturis kartus, kol mus visus pergabeno.

Aukštis – 880 metrų virš jūros lygio.

GEGUŽĖS 29

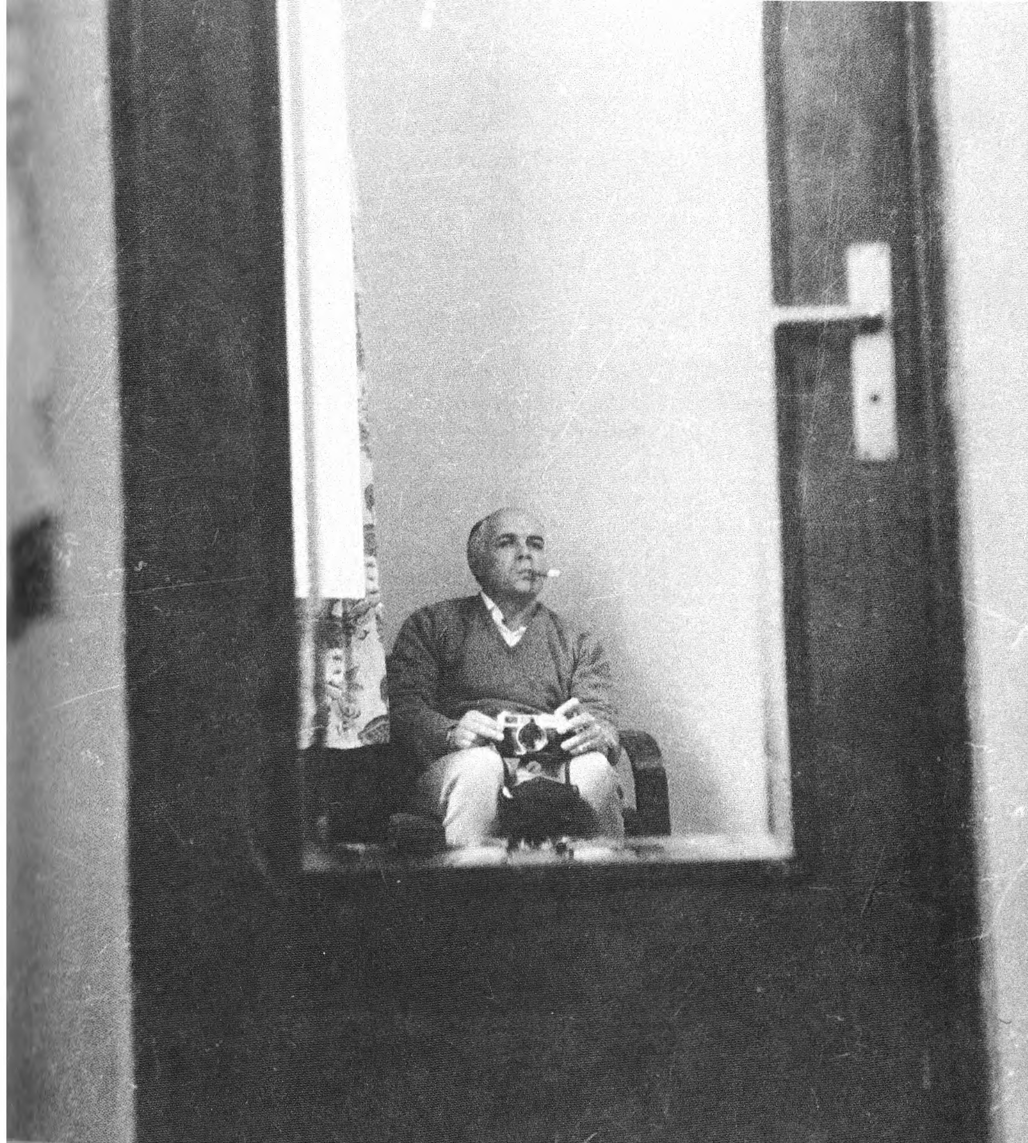
Espino statiniai ganėtinai nauji, nes senieji buvo nugriauti per 1958-ųjų potvynį. Tai guaranių indėnų kolonija, jos gyventojai labai baikštūs, mažai kalba arba apsimetinėja menkai kalbantys ispaniškai. Netoliese sutikome dirbančius naftos pramonės darbininkus, jie perleido mums sunkvežimį, kuriame tilpome visi, bet nepasisekė, nes Rikardas įvairavo į pelkę ir jo nepavyko ištraukti. Aplinkui – visiška ramybė, lyg būtume kitame pasaulyje. Koko buvo atsakingas už aplinkinių kelių žvalgymą. Informaciją pateikė prieštaringą ir menką. Jau rengėmės į gana pavojingą žygį, turėtume pasiekti Rio Grandę, o paskutinę akimirką pasirodo, kad reikia eiti į Mučiri, nes ten yra vandens. Nepaisydami vis iškylančių organizacinių problemų 3.30 val. iškeliavome; avangardo grupė – džipu (šeši ar septyni su Koko), o likusieji – pėstute. Radijas pranešė, kad Loro pastebėtas Kamiri.

Gegužės 30

Dieną priėjome geležinkelio liniją. Pasirodo, kad nurodytojo kelio, kuriuo mes pasiektume Mučiri, nėra. Paieškų rezultatas: už 500 metrų posūkio rastas tiesus naftininkų kelias, kuriuo avangardas išvažiavo džipu. Antonijui išvykstant, pasirodė kažkoks jaunuolis su kastuvu ir šunimi, bet Antonijui liepus sustoti, pabėgo. Išgirdęs tai, palikau Antoniją pasislėpusį prie kelio, o mes kokius 500 metrų pasitraukėme. 11.45 val. pasirodė Migelis ir pranešė, kad ėjęs 12 kilometrų rytų kryptimi, bet neradęs nei trobų, nei vandens, tik į šiaurę vedantį kelią. Daviau nurodymą su trimis vyrais jį apžiūrėti džipu, bent 10 kilometrų šiaurės kryptimi ir iki sutemstant grįžti. 15 val. pūčiau į akį, staiga pasigirdo šaudymas nuo slėptuvės pusės. Netrukus pasklido žinia, kad pasirodė armijos daliniai ir pakliuvo į pasalą. Trys žuvusieji ir vienas sužeistas, mažmožis. Dalyvavo: Antonijas, Arturas, Njato, Liuisas, Vilis ir Raulis. Pastarasis labai silpnas. Atsitraukėme, 12 kilometrų ėjome pėstute iki posūkio, bet Migelio ten neradome, gavome žinią, kad džipas, radiatoriuje pristigus vandens, sustojo. Suradome jį už 3 kilometrų nuo ten: visi į jį nusišlapinome ir su tokiu skysčio kiekiu pasiekėme tolimiausią tašką, ten mūsų laukė Chulijas ir Pablas. Pagaliau 2 val. visi buvome drauge, susikūrėme laužą ir iškepėme tris kalakutus bei kiaulieną. Pasilikome vieną gyvulį, kad dėl viso pikto atsigertų iš vandenviečių. Pamažu leidžiamės: iš 750 metrų aukščio nusileidome iki 650.

Gegužės 31

Džipas pukšėjo toliau palaikomas mūsų šlapimo ir vienos kitos gertuvės vandens. Atsitiko du dalykai, pakeitę ritmą: kelias į šiaurę pasibaigė, todėl Migelis žygį nutraukė, ir viena saugumo grupė šoniniame kelyje sulaikė valstietį Gregorijų Vargasą, jis važiavo dviračiu statyti kilpų, nes tuo vertėsi. Vyro elgesys iki galo buvo neaiškus, bet jis sutei-

Če autoportretas Kopakabanos viešbutyje, kuriame buvo apsistojęs.

Tuma (Karlosas Koeljo) ir Če Gevara pakeliui į Abapo, prieš kelionę į Laguniljasą.

IMPRESION DIGITO PULGAR

FOTOGRAFIA DEL PORTADOR

IMPRESION DIGITO PULGAR

— 3 —

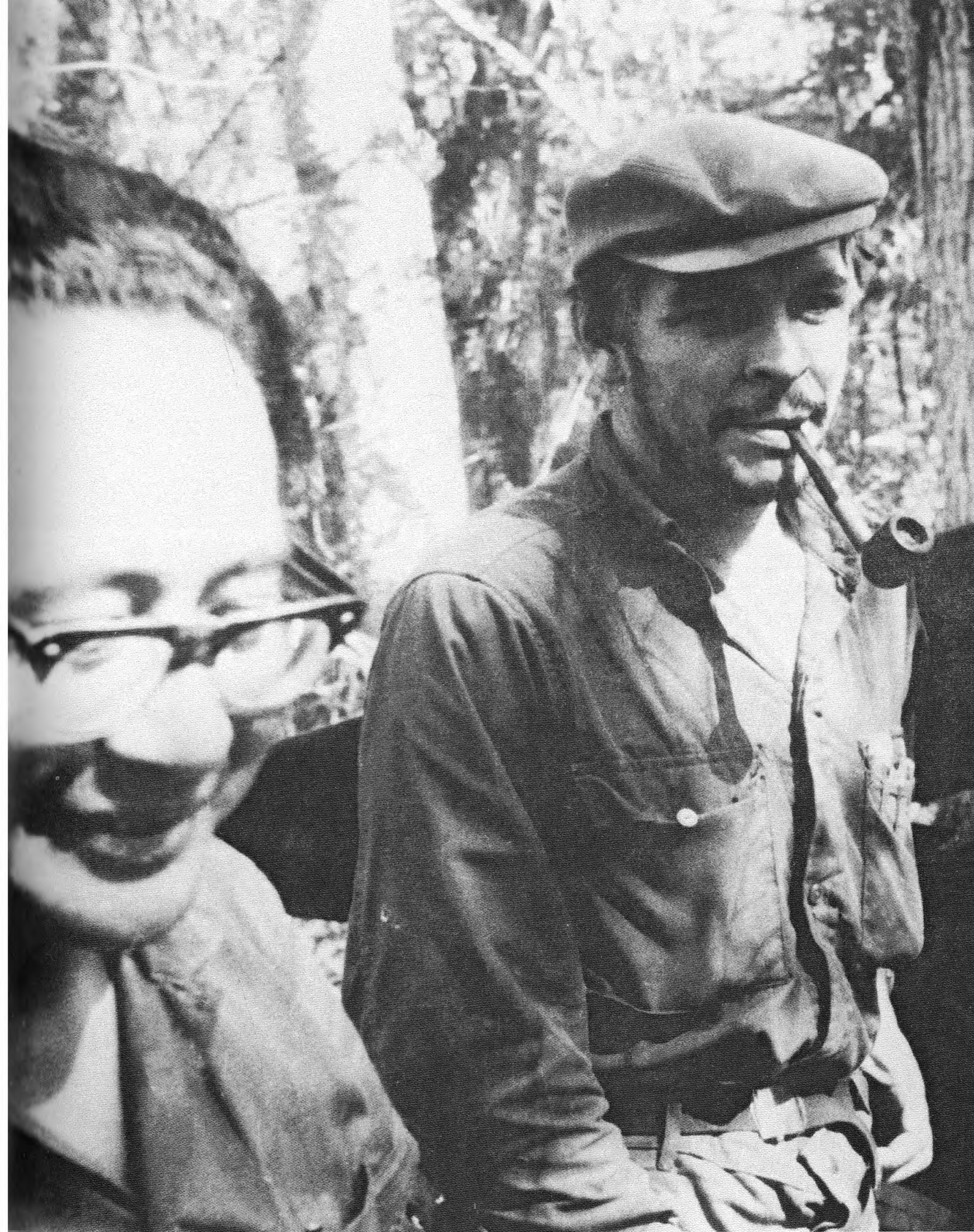
Y DE SU ESPOSA
ET DE SA FEMME

FIRMA DEL PORTADOR
SIGNATURE DU TITULAIRE

Nuotrauka pase, su kuriuo Če atvyko į Boliviją.

Vietiniai kaimo žmonės.

Viršuje: Če Gevara, Pombo ir Markosas.
Apačioje: Marijo Monchė ir Če Gevara susitiko 1966 metų gruodžio 31 dieną.

Chuanas Pablo Čangas (Čino) ir Če (Ramonas).

Viršuje: partizanas kabina hamaką.
Apačioje: iš kairės į dešinę: Elisiejus Rejesas, Olo Pantocha, Haris Vijegas ir Antonijo Pinaresas.

Iš kairės į dešinę: Arturo, Tuma, Če, Loro ir Pombo.

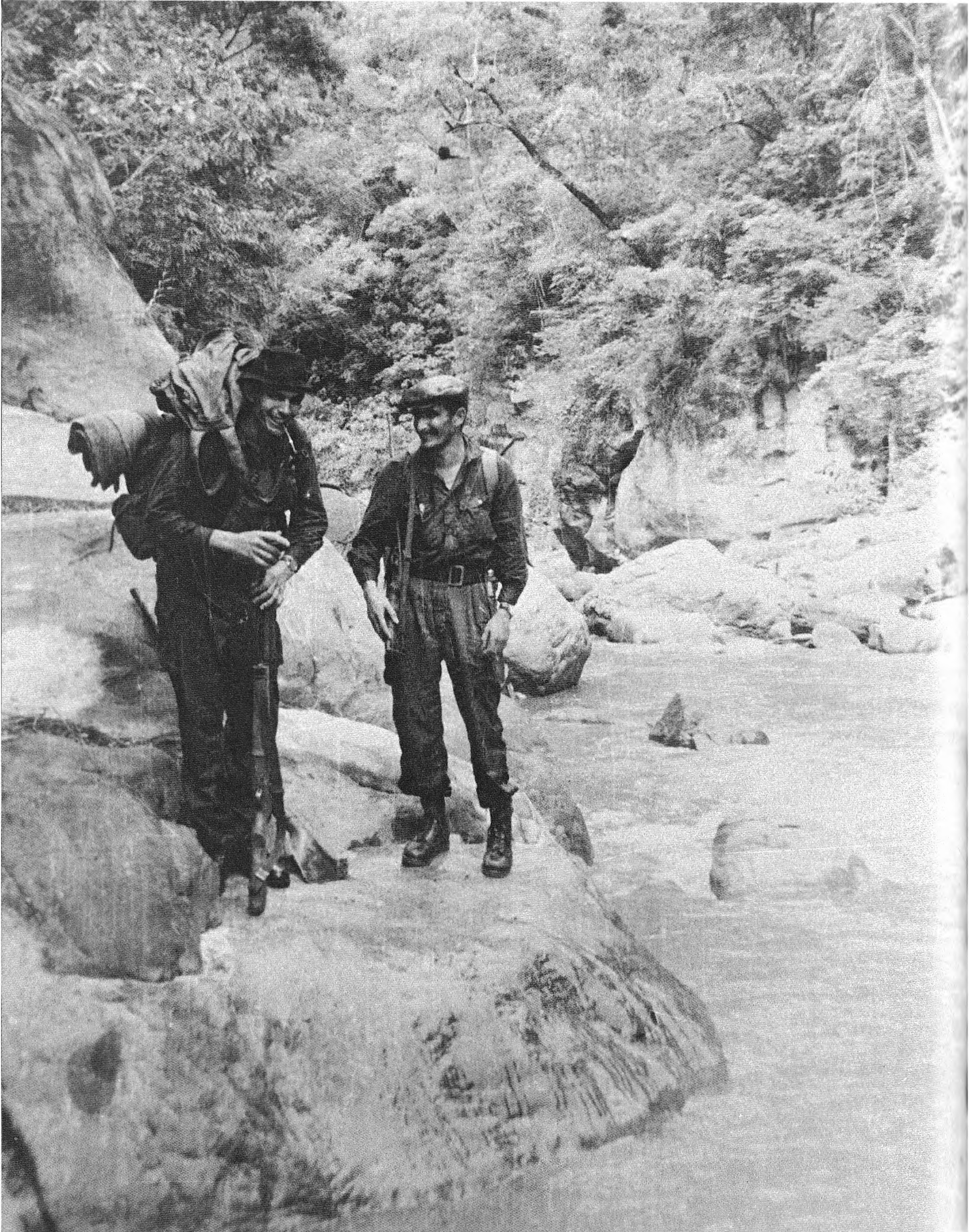
Če Gevara ir Lojola Gusman.

Tuma stebėjimo poste.

Če Gevara žvalgyboje.

Iš kairės į dešinę: Manuelis Ernandesas ir Inti Peredo.

Če valo šautuvą Njankauasu upės pakrantėje.

Partizanas brenda per upę.

Tania fotografuoja bendražygius.

Koko Peredo ir Haidė Tamara Bunkė.

Iš kairės į dešinę: Urbano, Migelis, Če, Markosas, Čino, Pačungo, Pombo, Inti ir Loro.

Koko Peredo, Lojola Gusman, Inti Peredo ir Gustavo Mačinas.

Če Gevara skaito stebėjimo punkte.

Iš kairės į dešinę: Inti, Pombo, Urbano, Rolando, Alechandro, Tuma, Renė ir Moro.

Partizanai atokvėpio minutę.

Iš kairės į dešinę: Alechandras, Inti, Urbano, Rolandas, Če, Tuma, Arturas ir Moro.

Iš kairės į dešinę: Olo Pantocha ir Moisesas Gevara.

Če Gevara.

Če Gevaros pokalbis su Rejesu Debrė ir Siru Bustosu.

Likę gyvi partizanai pasiekė Čilę.

7 de noviembre

Hoy comienza una nueva etapa. Por la noche llegamos a la finca. El viaje fue bastante bueno luego de entrar, convenientemente disfrazados, por Cochabamba, Pachungo y yo hicimos los contactos y viajamos en Jeep, en dos días y dos vehículos. Al llegar cerca de la finca detuvimos las máquinas y una sola llegó a ella para no atraer las sospechas de un propietario cercano, que murmura sobre la posibilidad de que nuestra empresa esté dedicada a la fabricación de cocaína. Como dato curioso el inefable Tumaini es indicado como el químico del grupo. Al seguir hacia la finca, en el segundo viaje, Bigotes, que acababa de enterarse de mi identidad, casi se va por un barranco, dejando el Jeep varado en el borde del precipicio. Caminamos algo así como 20 kilómetros, llegando a la finca, donde hay 3 trabajadores del partido, pasada la media noche.

Bigotes se mostró dispuesto a colaborar con nosotros

Puslapis iš Če Gevaros dienoraščio.

Celita = (4?)

Mittwoch 14 JUNI

JUNI 1967					
S		4	11	18	25
M		5	12	19	26
D		6	13	20	27
M		7	14	21	28
D	1	8	15	22	29
F	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	

Pasamos el día en la aguada fría, al lado del fuego, esperando noticias de Miguel y Urbano que eran los caguadores. El plazo para moverse era hasta las 15 horas, pero Urbano llegó pasada esa hora a avisar que se había llegado a un arroyo y que se veían piquetes, por lo que creía que podría llegar al Río Grande. Nos quedamos en el lugar, comiéndonos el último potaje; no ~~falta~~ queda más que una ración de maní y 3 de mote.

He llegado a los 39 y se acerca inexorablemente una edad que da que pensar sobre mi futuro guerrillero; por ahora estoy "entero".

h = 840

7 Uhr
8
9
10
11
12
13
14

Puslapis iš Če Gevaros dienoraščio. Jo paties ir dukros Selijos gimimo diena.

26 JUNI

27 JUNI

Če Gevaros dienoraštis.

Če Gevaros dienoraštis. Paskutiniai įrašai.

Freitag 6 OKTOBER

Sonnabend 7 OKTOBER

JUNI — Resumen del mes — TERMIN-ÜBERSICHT

El punto negativo es la imposibilidad de hacer contacto con Joaquín, pese a nuestro peregrinar por las serranías. Hay indicios de que se ha movido hacia el norte.

Desde el punto de vista militar, tres nuevos combates, causándole bajas al Ejército y sin sufrir ninguna, además de las penetraciones en Pirirenda y Caraguatarenda, indican el buen éxito. Los perros se han declarado incompetentes y son retirados de la circulación.

Las características más importantes son:

1º) Falta total de contacto con Manila, La Paz y Joaquín, lo que nos reduce a los 25 hombres que constituyen el grupo.

2º) Falta completa de incorporación campesina, aunque nos van perdiendo el miedo y se logra la admiración de los campesinos. Es una tarea lenta y paciente.

3º) El partido, a través de Kolle, ofrece su colaboración, al parecer, sin reservas.

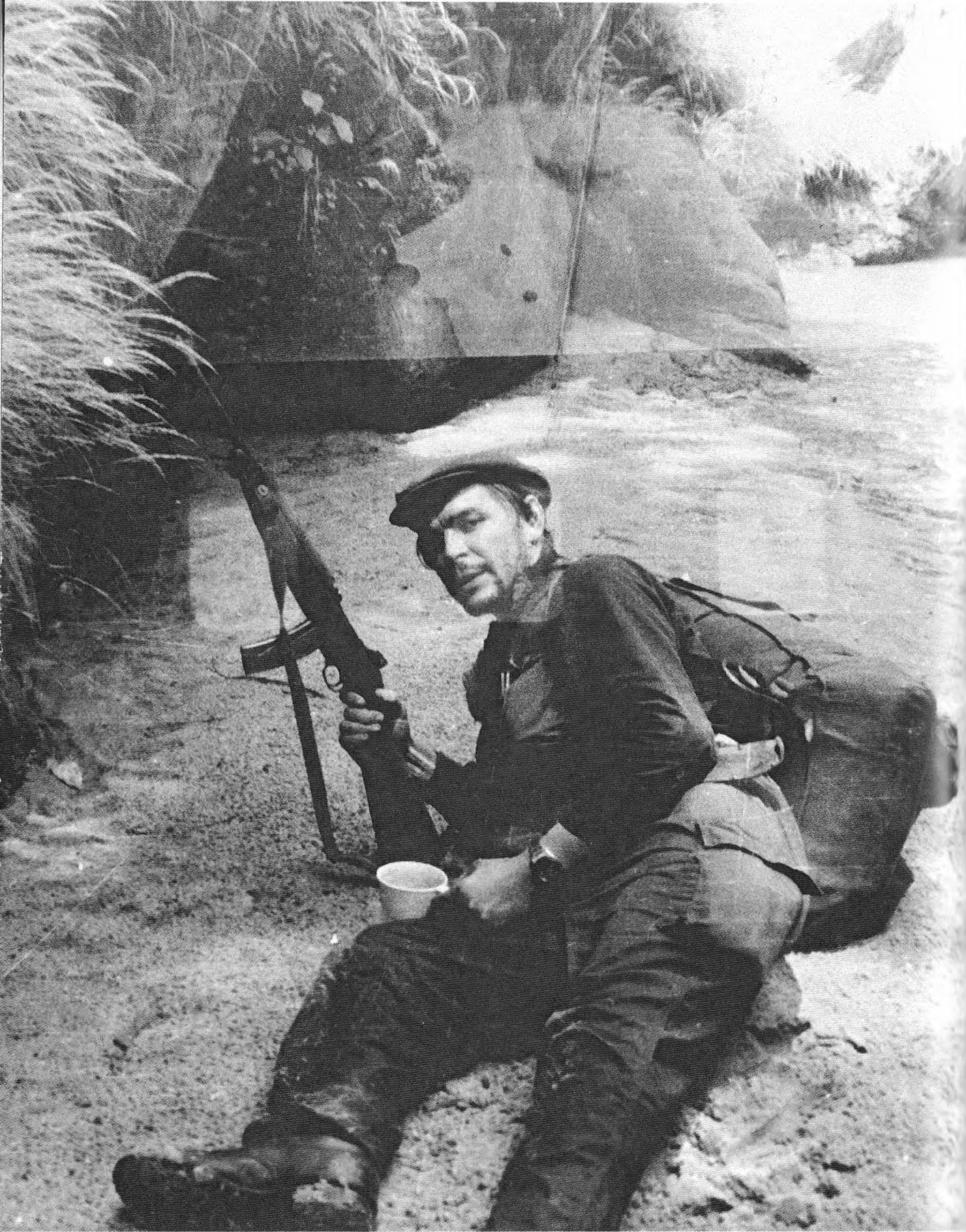
4º) El clamoreo del caso Debray ha dado más beligerancia a nuestro movimiento que 10 combates victoriosos.

5º) La guerrilla va adquiriendo una moral prepotente y segura que, bien administrada, es una garantía de éxito.

6º) El Ejército sigue sin organizarse y su técnica no mejora sustancialmente.

Noticia del mes es el apresamiento y fuga del Loro, que ahora deberá incorporarse o dirigirse a La Paz a hacer contacto. El Ejército dió el parte de la detención de todos los campesinos que colaboraron con nosotros en la zona de Masicurí. Ahora viene una etapa en la que el terror sobre los campesinos se ejercerá desde ambas partes, aunque con calidades diferentes; nuestro triunfo significará el cambio cualitativo necesario para un salto en el desarrollo.

„Mėnesio analizė“. Puslapis iš Če Gevaros dienoraščio.

Če Gevara.

kė daug vertingų žinių apie vandenvietes. Vieną jų mes aplenkėme, todėl pasiunčiau grupelę atnešti vandens ir gaminti valgio. Jis palydėjo mūsiškius. Eidami jie pastebėjo du armijos sunkvežimius, paskubomis surengė pasalą. Njato nepavyko susprogdinti prieštankinės granatos, tada jis ketino panaudoti kovinę ir mechanizmas sprogo, jam asmeniškai neatsitiko nieko blogo, statinė akimirksniu buvo pašalinta. Sparčiai traukėmės, aviacija mūsų negainiojo, nužygiavome apie 15 kilometrų. Jau sutemus radome kitą vandenvietę. Džipui tai buvo paskutinis pasispardymas: baigėsi benzinas ir aušinimo skystis. Per naktį gaminome valgį ir valgėme. Armija paskelbė pranešimą ir pripažino, kad jaunesnysis leitenantas ir kareivis žuvo per vakardienos susirėmimą, pareiškė „mačiusi" žuvusiųjų ir iš mūsų pusės. Ryte ketinu pereiti geležinkelio pervažą ir pasiekti kalnus. Aukštis – 620 metrų virš jūros lygio.

MĖNESIO ANALIZĖ

Blogai tai, kad praradome kontaktą su Choakinu, nors mes be paliovos klaidžiojam po kalnus. Galima spręsti, kad jis su savo būriu patraukė kažkur į šiaurę. Kas dėl karybos, įvyko trys susirėmimai, padarę žalos armijai, patys nepraradome nė vieno žmogaus, užėmėme Pirirendą ir Karagvatarendą. Šios operacijos buvo labai sėkmingos. Prieš mus jau nenaudojami tarnybiniai šunys: tokie veiksmai pripažinti netikslingi.

Svarbiausios mėnesio ypatybės yra:

1) absoliutus kontaktų praradimas su Manila, La Pasu ir Choakinu, užtai mūsų liko tik 25 žmonės;

2) mūsų gretų nepapildo valstiečiai. Nors jie jau liovėsi mūsų bijoti, netgi žavisi mumis, kartais su jais randame bendrą kalbą, bet tai lėtas, daug kantrybės reikalaujantis procesas;

3) Partija siūlo pagalbą per Kolje, ir šįkart, atrodo, be jokių sąlygų;

4) Debrė bylos sukeltas sąmyšis padarė mūsų judėjimui didesnę reklamą, nei dešimt mūsų laimėtų mūšių;

5) partizanų judėjimui būdingi aukšti moraliniai principai ir kovinė dvasia. Jei bus gerai vadovaujama, jį lydės sėkmė;

6) armija vis dar prastai organizuota ir jos veiksmai nepasidarė efektyvesni.

Pagrindinė mėnesio žinia: Loro sulaikymas ir jo pabėgimas. Dabar jam reikia arba prisijungti prie mūsų, arba grįžti į La Pasą ir užmegzti ryšį.

Armija pranešė apie visus Masikuri zonoje suimtus valstiečius, kurie mums padėjo. Prasidėjo teroro periodas – valstiečiai bus spaudžiami iš abiejų pusių, nors ir skirtingais tikslais. Mūsų pergalės taps tais kokybiniais pokyčiais, kurie reikalingi valstiečių simpatijų mūsų atžvilgiu šuoliui.

1967 m. birželis

Birželio 1

Pasiunčiau avangardą: kad užimtų pozicijas kely ir atliktų žvalgybą iki sankirtos su naftininkų keliu, maždaug už 3 kilometrų. Zonoje vėl ėmė rodytis aviacija, remiantis radijo skelbiama informacija, prastas oras apsunkino pastarųjų dienų veiksmus, bet jie bus atnaujinti. Keistai skambėjo pranešimas apie du žuvusiuosius ir tris sužeistuosius, nesuprasi, ar jie kalba apie dabartinius, ar apie buvusiuosius. Pasistiprinę, maždaug 5 val. patraukėme į vieškelį. 7–8 kilometrus praėjome ramiai, 1,5 kilometro ėjome vieškeliu ir pasukome į apleistą taką, kuris mus turėtų nuvesti į *čako*, bet kovotojai vos laikėsi ant kojų, todėl vidurkely apsinakvojome. Per tą laiką girdėjome tik vieną tolimą šūvį.

Aukštis – 800 metrų virš jūros lygio.

Birželio 2

800 metrų aukštyje, vadovaujami Gregorijo, nuėjome apie 7 kilometrus, priėję *čako* susigavome įmitusį paršą ir nudobėme, bet tuo metu pasirodė Braulijo Robleso piemuo, sūnus ir du padieniai, vienas jų pasirodė esąs šeimininko *ačakao*, Simunis. Jų arkliais apie 3 kilometrus nugabenome gabalais supjaustytą paršą. Tenai apsistojome ir juos sulaikėme, Gregorijų paslėpėme, nes žinia apie jo dingimą jau buvo pasklidusi. Kai tik atvyko centro grupė, pravažiavo armijos sunkvežimis su dviem kareivukais ir gertuvėmis, lengvas grobis, bet šiandien laisvadienis, reikia ruošti paršą. Pernakt gaminome, 3.30 val. paleidome keturis valstiečius, sumokėjome jiems po 10 pesetų už sugaištą dieną. 4.30 val. išėjo ir Gregorijus, sulaukė maisto ir gavo liktinio išmoką – 100 pesetų. Upelio vanduo kažkoks kartus.

BIRŽELIO 3

Išėjome 6.30 val. kaire upelio pakrante, žygiavome iki 12 val., tad Beninjas ir Rikardas buvo išsiųsti žvalgyti kelio. Jie surado gerą vietelę pasalai surengti. 13 val. užėmėme pozicijas: Rikardas ir aš su grupe, abudu centre, Pombo – pakraštyje, o Migelis su avangardu – geriausiame taške. 14.30 val. pravažiavo sunkvežimis su kiaulėmis, jį praleidome, 16.20 val. – sunkvežimis su tuščiais buteliais ir 17 val. – armijos sunkvežimis, tas pats, kurį matėme vakar, – su dviem kareivukais, apsisiautusiais gūnia ir tysančiais kėbule. Man pritrūko drąsos į juos šauti, ir nešovė mintis skubiai suimti, todėl leidome jiems pravažiuoti. 18 val. apleidome pasalą ir patraukėme tolyn, kol vėl atsidūrėme prie upelio. Vos mums pasitraukus, pravažiavo keturių sunkvežimių, paskui dar trys, atrodo eilė, jie buvo tušti.

BIRŽELIO 4

Toliau keliavome paupiu, jei aplinkybės privers, vėl surengsime pasalą, bet radome takelį, kuris vedė į vakarų pusę, juo ir patraukėme. Paskui ėjome išdžiūvusia upės vaga pietų kryptimi. 14.45 val. stabtelėjome prie dumblinos balos išsivirti kavos ir avižų, bet užsikuitėme, tai ten ir apsistojome. Naktį pietinis vėjas atpūtė smulkų lietų.

BIRŽELIO 5

Išsukome iš takelio ir patraukėme nepaliaujamai košiant vėjui. Ėjome iki 17 val., dvi valandas ir penkiolika minučių kirtome brūzgynus abiejose akmeninio takelio pusėse. Ugnis tapo didžiuoju žygio Dievu. Diena praėjo nykiai, net ir dėl valgio. Geriamąjį vandenį pasilikome rytdienos pusryčiams. Aukštis – 250 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 6

Po varganų pusryčių Migelis, Beninjas ir Pablitas išėjo į žvalgybą ir kirsti kelio. Apie 14 val. grįžęs Pablas pranešė, kad jie užėję apleistą *čako* su galvijais. Sukilome eiti ir patraukėme paupiu, taip priėjome *čako* ir Rio Grandę. Iš ten žvalgybai įsakiau užimti kokį trobesį, jei pakeliui pasitaikytų – arti ir nuošaliau. Iš nuorodų supratome, kad iki Puerto Kamačo apie 3 kilometrus, ten apsistoję 50 kareivių. Susisiekimas keliuku. Visą naktį kepėme kiaulieną, virėme *locro*. Diena neatnešė lauktų rezultatų, jau auštant išvargę pakilome į žygį.

BIRŽELIO 7

Keliavome pro senas, apleistas ganyklas, kol vedlys, šeimininko sūnus, pranešė, kad daugiau jų nebus. Toliau ėjome pajūriu iki kito *čako*, kurio jis neminėjo. Radome *chokoso*, cukranendrių, truputį pupelių. Čia ir apsistojome. Mus lydėjęs vaikinukas pradėjo skųstis pilvo skausmais, nežinia, tikrais ar išgalvotais. Aukštis – 560 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 8

Stovyklavietę perkėlėme per 300 metrų toliau, kad išvengtume dvigubo stebėjimo iš paplūdimio ir *čako* pusių, nors vėliau supratome, kad šeimininkas nebuvo prasikirtęs kelio, jis atplaukdavo *šalanda*. Beninjas, Pablas, Urbano ir Leonas išėjo kirsti tako per uolą, bet popiet grįžo ir pareiškė, kad tai neįmanoma. Turėjau vėl įspėti Urbano dėl jo arogantiško elgesio.

Nutarėme rytoj netoli uolos susiręsti plaustą. Turime žinių apie vietovę ir kalnakasių grėsmę, bet viskas labai neaišku.

BIRŽELIO 9

Dvi valandas žygiavome, kol pasiekėme skardį. Njato stengėsi kuo greičiau suręsti plaustą, bet užtruko ilgai ir plaustas išėjo ne kažin

koks; dar jo neišbandėme. Pasiunčiau Migelį paieškoti kito praėjimo, tačiau viskas veltui. Beninjas sužvejojo didžiulę žuvį doradą.

Aukštis – 590 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 10

Kaip ir reikėjo tikėtis, plaustas nepakėlė daugiau kaip trijų kuprinių, bet net ir tai jį gramzdino... Sumanėme perplaukti patys, bet vanduo buvo per daug šaltas; nusprendžiau ką nors pasiųsti paieškoti *šalandos* kalinio namuose, ten patraukė Koko, Pačo, Anicetas ir Njato. Netrukus pasigirdo minosvaidžiai, ir Njato grįžo pranešti, kad kitoje pusėje jie susidūrė su armijos padaliniais. Turbūt mūsiškiai žygiavo pamiršę atsargumą ir buvo pastebėti; sargyba paleido įprastą šūvį, o Koko su Pombo atlėkė kaip patrakę mus perspėti. Nutarėme čia pasilikti iki ryto, o tada pradėti ieškoti išėjimo. Padėtis taps keblioka, jeigu jie nuspręs mus pulti iš gilumos, nes geriausiu atveju turime vieną išeitį – pereiti uolą, bet neturime vandens.

BIRŽELIO 11

Ramybės diena. Laukėme surengę pasalą, bet armija nepasirodė. Tik viršuj kelias minutes sukiojosi kažkoks lėktuvėlis. Galimas daiktas mūsų laukia Rositoje. Kelias vedė beveik ligi pat kalvos. Rytoj vis tiek judėsime. Mums liko pakankamai maisto, penkioms šešioms dienoms.

BIRŽELIO 12

Iš pradžių manėme, kad galėsime pasiekti Rositą ar bent jau vėl prieiti Rio Grandę, tad leidomės į žygį. Mums priėjus nedidelę vandenvietę, pasirodė, kad tai sunkiau, nei įsivaizdavome, todėl apsistojome ir laukėme žinių. 15 val. mums pranešė, kad netoliese yra daug didesnė vandenvietė, bet leistis vis dar buvo neįmanoma. Nutarėme likti, kur buvę. Oras ėmė prastė-

ti, galiausiai pietų vėjas atpūtė mums drėgmę, naktis buvo šalta. Radijas perdavė įdomią žinią: laikraštis „Presencija" paskelbė, kad šeštadienį per susirėmimą vienas armijos karys žuvo ir vienas buvo sužeistas. Tai labai gera naujiena, veikiausiai tai tiesa, gerai, kad vis pasitaiko žuvusiųjų. Kitas pranešimas skelbia tris žuvusius, tarp jų ir Inti, vieną iš partizanų vadų, ir įvairiatautį partizanų būrį: 17 kubiečių, 14 brazilų, 4 argentiniečiai ir 3 perujiečiai. Kubiečiai ir perujiečiai atitinka realybę. Įdomu būtų sužinoti, kuo remdamiesi jie tai skelbia.

Aukštis – 900 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 13

Ėjome tik valandą, iki artimiausios vandenvietės, *čakeadores*, nepasiekėme nei Rositos, nei upės. Labai šalta. Galbūt rytoj išeisime. Mums liko kuklios maisto atsargos penkioms dienoms. Įdomiausia, kad šalies politika ištikta konvulsijų, sudaroma galybė paktų ir kontrapaktų. Retai aiškiau buvo matoma partizanų judėjimo, kaip katalizatoriaus, galimybė. Aukštis – 840 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 14

Selita: 4? (Kalbama apie dienoraščio autoriaus jauniausios duktės Selijos Gevaros Marč gimtadienį – *vert. past.*)

Dieną praleidome drėgmėje, prie laužo, laukdami žinių iš Migelio ir Urbano, kurie ir buvo *čakeadorai*. Turėjome pajudėti ik 15 val., bet Urbano grįžo valanda vėliau ir pranešė radęs upelį ir matęs būrelius kareivių, todėl pamanė galėsiąs pasiekti Rio Grandę. Likome kur buvę, suvalgėme paskutinį davinį, neliko nieko daugiau, tik žemės riešutų ir trys porcijos *motės*. Man sukako 39-eri ir neišvengiamai artėja toks amžius, kai susimąstau apie savo partizaninę ateitį. Kol kas esu nusiteikęs ryžtingai.

Aukštis – 840 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 15

Žygiavome mažiau kaip tris valandas ir priėjome Rio Grandės pakrantę. Tą vietą atpažinome, ir, mano skaičiavimu, liko dvi valandos kelio iki Rositos. Kaimietis Nikolasas sako, kad apie 3 kilometrus. Jam davėme 150 pesetų ir leidome eiti sau; šovė kaip kulka. Likome toje pat vietoje, kur atvykome. Anicetas atliko žvalgybą ir teigia, kad upę galima perbristi.

Užvalgėme žemės riešutų sriubos ir virtų *totai* palmės šerdelių su druska ir sviestu. *Motės* liko tik trims dienoms.

Aukštis – 610 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 16

Apie kilometrą ėjome pakrante ir kitoje pusėje pamatėme avangardo vyrus. Pačo žvalgyboje rado brastą ir perbrido. Mes lediniu vandeniu iki juostos irgi persikėlėme į kitą krantą. Po valandos pasiekėme Rositą, kur matyti keletas senų pėdsakų, atrodo, būta armijos. Pamatėme, kad Rosita vandeningesnė, nei tikėjomės, nėra ir žemėlapyje pažymėto pakrantės tako. Valandą bridome lediniu vandeniu, paskui nutarėme apsistoti ir užvalgyti palmių *totai* šerdelių, pasiieškoti drevės su medumi, kokią praėjusios žvalgybos metu buvo radęs Migelis. Deja, drevės rasti nepavyko, todėl pasistiprinome *mote* ir užvalgėme *palmito* su sviestu. Maisto lieka rytojui ir poryt (*motės*). Nuėjome 3 kilometrus Rositos upe ir dar 3 kilometrus – Rio Grande.

Aukštis virš jūros lygio – 610 metrų.

BIRŽELIO 17

Žygiavome apie 15 kilometrų Rositos upe, maždaug 5,5 valandos. Praėjome 4 upelius, nors žemėlapyje pažymėtas tik vienas, Abapo-sito. Radome galybę šviežių transporto vėžių. Rikardas sumedžiojo *oči*, su ja ir *mote* tą dieną prastūmėme. *Motės* dar šiek tiek liko, bet tikėtina, kad rasime kokį trobesį.

BIRŽELIO 18

Daugelis nuraminome kirminą pusryčiams valgydami likusią *motę*. 11 val. po 2,5 valandos žygio pėsčiomis atsidūrėme *čako*, apsodintame kukurūzais, *juka*, cukranendrėmis, radome malūną joms malti, *chokoso* ir ryžių. Pasiruošėme baltymų turtingo maisto ir Beninją su Pablitu išsiuntėme į žvalgybą. Antrą valandą grįžęs Pablas pranešė, kad jie užtikę kaimietį, kurio *čako* yra už 500 metrų, buvo matyti atskubant ir daugiau žmonių. Naktį pakeitėme stovyklos vietą, nakvojome vaikinų *čako*, ties sankirta kelio, vedančio į Abapo, 7 lygos nuo čia. Jų trobos už 10–15 kilometrų, virš Moskeros ir Oskūros sandūros, pastarosios upės aukštupyje.

Aukštis – 680 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 19

Pamažu nuėjome apie 12 kilometrų, kol pasiekėme rančą iš trijų trobesių, ir tiek pat savininkų šeimų. Dviem kilometrais žemiau, šalia Moskeros ir Oskūros sandūros, gyvena Galvesų šeima. Gyventojus reikia tiesiog gaudyti, kad galėtume su jais pasikalbėti, jie tarsi laukiniai gyvuliukai. Apskritai mus priėmė gerai, bet Kalikstas, – jį karinė komisija, apsilankiusi čia prieš mėnesį, paskyrė *alkalde*, – buvo labai santūrus ir nenoriai sutiko parduoti kai kuriuos daiktus. Sutemus atjojo trys paršų prekeiviai, turėjo revolverį ir mauzerį; avangardo postas juos sulaikė, Inti surengė apklausą, konfiskavo ginklus; Antonijas – jis juos saugojo – atliko tai su didžiausiu atsargumu. Kalikstas patvirtino, kad tai Postrer Valjės prekeiviai, jis juos pažįsta. Aukštis – 680 metrų virš jūros lygio.

Dar viena upė įteka į Rositą, tai kairysis intakas, Suspiro. Pakeliui nėra nė vieno gyventojo.

BIRŽELIO 20

Ryte Paulinas, vaikinukas iš žemutinio *čako*, mums pasakė, kad anie trys vyrai visai ne prekeiviai: vienas jų leitenantas, o kiti du visai ne iš būrio. Informaciją jis gavo iš Kaliksto dukters, su ja vaikinas draugauja. Inti nedelsdamas pasiėmė keletą vyrų ir nuėjo pas juos. Iki 9 val. davė laiko prisipažinti, kuris jų oficialus asmuo; jei ne – visi bus sušaudyti. Leitenantas išsyk prisipažino ir net apsiverkė. Tai jaunesnysis policijos leitenantas, jį pasiuntė su karabinieriumi ir Postrer Valjės parduotuvės darbuotoju, kuris vyko savo noru. Siuntė pulkininkas, kuris čia, gyvenvietėje, apsistojęs su 60 vyrų. Jo misija – per keturias dienas apžiūrėti kiek galima daugiau punktų pakeliui į Oskūrą. Iš pradžių norėjome juos nudėti, bet paskui nusprendžiau paleisti, griežtai įspėjęs apie karinių normų laikymąsi. Tikrinau, kaip nutiko, kad jie atjojo čia, pasirodo, Anicetas trumpam buvo palikęs postą, išėjo pakviesti Chulijo, tuo metu jie ir prasmuko. Be to, Anicetas ir Liuisas poste buvo aptikti miegantys. Nutarta septynioms dienoms juos skirti valgio ruošimo padėjėjais ir vieną dieną – neduoti kiaulienos ir sriubos, nors jos privirėme net per daug. Iš sulaikytųjų bus konfiskuoti visi daiktai.

BIRŽELIO 21

Senolė. (Kalbama apie dienoraščio autoriaus motinos Selijos de la Sernos gimtadienį – *vert. past.*)

Dvi dienas nepaliaujamai traukęs dantis, pagarsėjau kaip „Fernando Sakamuelas“ – Čako, paskui uždariau kabinetą ir popiet iškeliavome. Ėjome ilgiau nei valandą. Pirmąsyk per visą šį karą jojau ant mulo. Trys sulaikytieji nugabenti Moskeros keliu – valandos kelionės, iš jų paimti daiktai bei drabužiai, taip pat laikrodžiai ir batai. Buvom sumanę Kalikstui nusiųsti darbuotoją kartu su Paulinu, bet tas sakė negaluojąs arba toks dėjosi esąs. Griežtai įspėjome, kad tokiais poelgiais nedaug ką peš. Paulinas prisižadėjo mano žinią nuvežti į Kočabambą. Jam bus įteiktas laiškas Inti žmo-

nai, užšifruotas laiškas į Manilą ir keturi pranešimai. Ketvirtajame nušviečiama mūsų partizaninio karo eiga ir paaiškinamos Inti mirties aplinkybės. Tai [*originale tuščia*].

Lauksime, galbūt pavyks užmegzti kontaktus su miestu. Paulinas dėjosi mūsų sulaikytuoju. Aukštis virš jūros lygio – 750 metrų.

BIRŽELIO 22

Ėjome tris valandas, perėjome Oskūros ar Morokoso upę, kol priėjome vandenvietę vietovėje, vadinamoje Pasionesas. Patikrinę žemėlapį nutarėme, kad iki Floridos liko mažiausiai 6 lygos, arba iki gyvenamųjų namų Pirajuje, ten gyvena Paulino svainis, bet jis nežino kelio. Mėnuliui šviečiant nusprendėme eiti toliau, bet nėra prasmės, nes kelias per ilgas.

Aukštis – 950 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 23

Ėjome tik valandą, nes pametėme taką. Kol radome, užtrukom visą rytą ir dalį dienos. Paskui skynėmės taką rytojui. San Chuano naktis nebuvo tokia šalta, kaip manėme iš nuogirdų. Aukštis – 1 050 metrų virš jūros lygio.

Astma visai rimtai pradeda mane galuoti, medikamentų atsargos menkutės.

BIRŽELIO 24

Ėjome beveik 4 valandas, iš viso 12 kilometrų. Retsykiais kelias būdavo geras ir praeinamas, kartais jį reikėdavo prasiskinti. Nusileidome neįtikėtinai stačia uola. Mat buvo likę gyvulius ginusių piemenų pėdsakai. Apsistojome prie vandens šaltinio Durano kalno šlaite. Radijas pranešė apie neramumus kasyklose. Mano astma ūmėja. Aukštis – 1 200 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 25

Toliau traukėme piemenų išmintu taku, bet jų nepavijome. Vidudienį praėjome degantį žirgyną, aplinkui ratus suko lėktuvas. Sunku suprasti, ar tarp šių dviejų dalykų yra koks ryšys, bet keliavome toliau ir 16 val. pasiekėme Pirajų, ten gyveno Paulino sesuo. Šioje vietovėje tėra trys namai, vienas jų apleistas, kitas – visiškai tuščias, o trečiame radome Paulino seserį su keturiais vaikais; vyro nebuvo, jis su Panijagva, ano namo gyventoju, išvykęs į Floridą. Niekas nekėlė įtarimų. Už kilometro gyvena Panijagvos duktė, ir tame name nusprendėme apsistoti. Nieko nelaukus buvo nupirkta telyčia ir tuojau pat paskersta. Koko, Chulijas, Kamba ir Leonas buvo išsiųsti į Floridą kai ko nupirkti, bet ten rado kariškių. Jų apie 50, laukiama papildymo iki 120–130. Namo šeimininkas – senukas, vardu Fenelonas Koka. Argentinos radijas pranešė: 87 aukos. Bolivija skaičių nutyli (XX amžius). Mano astma vis dar ūmi ir neleidžia man ramiai miegoti. Aukštis – 780 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 26

Man juoda diena. Atrodė, kad aplinkui ramu, tai penkis vyrus pasiunčiau į pasalą prie kelio, vedančio į Floridą, ir tada pasigirdo šūviai. Skubiai šokome ant arklių ir prijoję išvydome keistą vaizdą: visiškoje tyloje ant upės smėlio tyso ketvertas negyvų kareivukų. Negalėjome pasiimti ginklų, gerai nežinodami priešo pozicijų. Buvo 17 val., laukėme nakties, kad pradėtume gelbėjimo darbus. Migelis pranešė, kad girdėjęs šūvius kairėje. Ten nuėjo Antonijas ir Pačo. Liepiau neapsižvalgius nešaudyti. Beveik iškart iš abiejų pusių pasipylė šūviai, įsakiau trauktis, nes tokiomis sąlygomis nieko nelaimėtume. Atsitraukimas užtruko, ir mus pasiekė žinia apie du sužeistus: Pombo – į koją ir Tumą – į pilvo sritį. Nieko nelaukę nunešėme juos į namą, pasirengėme operuoti. Pombo žaizda paviršinė, tik jo nejudrumas bus didžiausias galvos skausmas. Tuma buvo sužalotas –

pažeistos kepenys, peršautos žarnos. Operacijos metu praradau nuoširdų pastarųjų metų draugą, kurio ištikimybę laikas jau buvo patikrinęs. Jo netektį išgyvenu beveik kaip sūnaus netektį. Sužeistas jis prašė man perduoti jo laikrodį; niekas išsyk nesuskubo jam padėti, taigi jis pats nusisegė jį ir davė Arturui. Šis gestas reiškia, kad nori jį perduoti sūnui, kurio nepažinojo, kaip aš daug sykių pasielgiau su anksčiau kritusių bendražygių laikrodžiais. Nešiosiuosi jį per visą karą. Užkėlėme kūną ant arklio ir palaidojome toli nuo čia. Paėmėme į nelaisvę dar du šnipus: karabinierių ir jų leitenantą. Buvo patikrinti jų dokumentai, o jie patys paleisti vienais apatiniais – matyt, blogai suprastas mano įsakymas: konfiskuoti viską, kas gali būti naudinga. Išvykome su devyniais arkliais.

BIRŽELIO 27

Atlikome skausmingą užduotį: nors prastai, bet palaidojome Tumą. Tęsėme kelionę toliau, tiksliau tariant, traukėme į Techeriją. 14 val. avangardas patraukė į 5 kilometrų žygį, 14.30 val. išėjome ir mes. Kelionė labai prailgo paskutiniesiems, nes juos užklupo naktis, todėl reikėjo laukti, kol patekės mėnulis. Palisos namus jie pasiekė tik 2.30 val. nakties, čia gyveno vedliai. Aukštis – 850 metrų virš jūros lygio. Du gyvulius grąžinome Techerijos namų savininkui, senosios Panijagvos sūnėnui. Jis jai ir nuvės juos.

BIRŽELIO 28

Radome vedlį, kuris už 40 dolerių pasisiūlė palydėti mus iki kelio, vedančio į Don Lukaso ūkį. Bet apsistojome artimesniame name, nes ten buvo vandens. Išėjome vėlai. Paskutinieji, Mauras ir Rikardas, baisiai ilgai užtruko, todėl nespėjau išklausyti žinių. Ėjome maždaug kilometrą per valandą. Sprendžiant iš gandų, armija arba kokia stotis, veikianti jų vardu, kalba apie tris žuvusiuosius ir du sužeistuosius po susirėmimo su partizanais Moskeros zonoje. Aiš-

kiai norima apkaltinti mūsų būrį, bet buvo akivaizdu, kad lavonai keturi, nebent kuris vienas suvaidino negyvą. Zėjos troba, kurioje apsistojome, negyvenama, bet palikta keletas karvių su veršiukais; juos atskyrėme.

Aukštis – 1 150 metrų virš jūros lygio.

BIRŽELIO 29

Griežtai pasikalbėjau su Mauru ir Rikardu dėl vėlavimo, ypač tai pasakytina apie Rikardą. Koko ir Darijas iš avangardo išjojo su pūkinėm, kartu ir Mauras. Njato gabenasi savąją, jis atsakingas už gyvulių priežiūrą. Mano ir Pombo kuprinės buvo gabenamos ant mulo. Pombo labai nesunkiai galėjo joti ant stepių kumelės. Jį įtaisėme Don Lukaso name, šis su dviem dukterimis gyvena viršuje, 1 800 metrų aukštyje. Yra dar du namai – vienas priklauso padieniam darbininkui, labai varganas, o kitas labai gerai įrengtas. Naktis buvo lietinga ir šalta. Pranešimai teigia, kad Barčeloną galima pasiekti per pusdienį, bet, anot kaimiečių, ėjusių tuo taku, kelias labai prastas. Namo šeimininkas mano kitaip, jis tvirtina, kad kelias lengvai įveikiamas. Iš kito namo atėjo apsižvalgyti valstiečiai, teko juos sulaikyti kaip įtartinus asmenis. Kelyje surengiau pasitarimą su savo būriu, kuriame dabar dvidešimt keturi vyrai. Vieną jų parodžiau kaip pavyzdį: tai Čino. Paaiškinau, kokie reikšmingi mums praradimai, ypač asmeninė netektis – man tai buvo Tumos mirtis, jį mylėjau kaip sūnų. Kritikavau už asmeninės disciplinos stoką ir lėtą žygio tempą, pasižadėjau, kad pasalos bus rengiamos skrupulingiau, kad išvengtume to, kas mus ištiko dabar: beprasmių aukų dėl nurodymų nesilaikymo.

BIRŽELIO 30

Senasis Lukasas kai ką papasakojo apie savo kaimynus, paaiškėjo, kad armijos žmonės jau anksčiau čia sukiojosi. Vienas jų, Andulfas Diasas, – šios srities valstiečių sindikato generalinis sekretorius,

Barjentoso atstovas. Kitas – senas plepys, kankinamas paralyžiaus, o trečiasis – bailys, kuris, anot jį pažįstančių, viską išklos, kad tik nekiltų nesusipratimų. Senasis Lukasas pasižadėjo mums padėti ir nurodyti priėjimą prie Barčelono. Kiti du kaimiečiai eis mums pavymui. Dieną ilsėjomės, nes lijo ir buvo žvarbu. Politiškai svarbiausia tai, kad Ovando valdžia išplatino pareiškimą, jog esu čia. Dar pranešama, kad armijos padaliniai susiduria su puikiai pasirengusiais partizanais, yra net Vietkongo karo vadų, kurie sumušę geriausias amerikiečių pajėgas. Remiamasi Debrė pareiškimais, jis, atrodo, prišnekėjo daugiau, nei reikia, nors nežinia, kokius prieštaravimus tai sukels nei kokiomis aplinkybėmis jis pasakęs tai, kas buvo paskelbta. Sklinda gandai, kad Loro nužudytas. Man priskiriamas kalnakasių neramumų kurstymas, jie siejami su neramumais Njakahuasu. Gražus išeina paveikslas: netrukus jau nebebūsiu „Fernandas Sakamuela". Gavome žinią iš Kubos: Peru partizaninio judėjimo organizavimas dar tik pradinės stadijos, jie neturi nei ginklų, nei žmonių. Bet tam išleista apvali sumelė. Minima tariama partizaninio judėjimo organizacija: Pas Estensoras, pulkininkas Seoanė ir toks Rubenas Chulijas, turtingas judėjimo šalininkas iš Pando srities. Turbūt jie Gvajaramerine.

MĖNESIO ANALIZĖ

Blogiausia tai, kad praradome kontaktus su Choakinu, netenkame vis daugiau žmonių. Kiekvieno žmogaus netektis, nors armija to ir nežino, tolygi pralaimėtam mūšiui. Šį mėnesį dalyvavome dviejuose mūšiuose. Pačios armijos duomenimis, jie neteko keturių žmonių, trys sužeisti.

Svarbiausi mėnesio įvykiai šie:

1) visiškas kontaktų praradimas, to padarinys – liko tik 24 žmonės, o Pombo sužeistas ir mūsų judėjimo galimybės ribotos;

2) valstiečiai vis dar nenori prie mūsų jungtis, todėl susidaro užburtas ratas: norint pritraukti daugiau žmonių, mums reikia veikti tankiau gyvenamuose punktuose, o tam reikia daugiau žmonių;

3) legenda apie partizanus nepaliaujamai plinta. Dabar mes atrodome kaip nenugalimi *supermenai*;

4) nutrūko netgi ryšiai su Partija, nors per Pauliną pamėginsime juos atnaujinti, galbūt pavyks;

5) netyla ažiotažas dėl Debrė, bet dabar jo vardą sieja su manuoju. Esu įvardytas kaip partizaninio judėjimo vadas. Matysime, ar tokia nauja (Bolivijos) vyriausybės traktuotė išeis mums į naudą, ar ne;

6) partizanų moralė ir kovinė dvasia pakili. Visi kubiečiai tapo pavyzdžiu mūšiuose, tik du ar trys bolivai atrodo silpnai;

7) kariniu požiūriu armija veikia neefektyviai, nors ideologinio darbo su valstiečiais negalime paneigti. Iškreipdami mūsų tikslus ir baugindami, jie verbuoja šnipus vietinių gyventojų gretose;

8) dėl kruvino susidorojimo rūdos kasyklose pagerėjo mūsų perspektyvos; jei mūsų atsišaukimas bus išplatintas tarp šachtininkų, tai gali būti labai svarbus faktorius.

Vienas svarbiausių uždavinių: atnaujinti kontaktą su La Pasu ir papildyti ginklų ir medikamentų atsargas. Būtina pritraukti 50–100 žmonių miestuose, net jeigu mūsų būrys pasipildys tik 10–25 kovotojais.

1976 m. liepa

Liepos 1

Kol dar neišaušo, patraukėme Barčelono kryptimi, žemėlapyje pažymėta Barselona. Senasis Lukasas padėjo mums skintis kelią, bet, nepaisant visko, labai slidu ir skardu. Avangardas išėjo ryte, o mes – vidudienį, visą pusdienį kilome ir leidomės tarpekliu. Apsinakvoti turėjome pirmame pasitaikiusiame *čako*, atskirai nuo avangardo – šis jau pasistūmėjo į priekį. Buvo trys berniūkščiai, pavarde Jepesai, labai nedrąsūs. Barjentosas surengė spaudos konferenciją, pripažino mano indėlį, įtaką, bet pranašavo, kad po kelių dienų mus likviduos. Kaip visada, leidosi į nesibaigiančius paistymus, išvadino mus žiurkėmis ir angimis, ir pasiūlė bausmę Debrė. Aukštis – 1 550 metrų virš jūros lygio.

Sulaikėme valstietį, vardu Andresas Koka, kurį sutikome pakeliui, ir vedėmės kartu su kitais dviem: Roke ir jo sūnumi Pedru.

Liepos 2

Iš ryto pasivijome avangardą, jis buvo kuo puikiausiai įsikūręs Dono Nikomedo Arteagos namuose. Aplinkui auga apelsinmedžiai, mums net pardavė cigarų. Pagrindinis trobesys yra pasroviui, prie Pijocheros upės, ten ir apsistojome, prašmatniai pasisotinome. Pijochera labai srauni, įteka į tarpeklį, galima keliauti tik pėsčiomis, siaurukalnės kryptimi. Išėjimas yra ties santaka, prie kito upės intako, tik reikia įveikti gana aukštą atšlaitę. Mums svarbu atsidurti kelių sankirtoje. Čia – tik 950 metrų virš jūros lygio, ir eiti pakenčiama. Erkių nėra, pasitaiko *marigiuj*. Aplink trobesius plyti Arteagos ir daugelio jo vaikų ūkis. Yra nedidelė kavos plantacija, o dirbti atkeliauja žmonės iš artimiausių rajonų. Dabar čia triūsia šeši padieniai iš San Chuano. Pombo koja negyja taip greit, kaip norėtume, gal dėl to, kad daug tenka jodinėti, bet komplikacijų nekyla ir nėra ko baimintis.

Liepos 3

Visą dieną ten prabuvome, Pombo kojai leidome kuo daugiau ilsėtis. Prekių įsigijome už gana aukštą kainą, ir tai leidžia teigti, kad kaimiečiai gauna mums visko iš baimės, o gal iš smalsumo. Nufotografavau keletą nuotraukų, tai sukėlė didelį susidomėjimą. Iškart trys rūpesčiai: kaip jas išryškinti, padaryti ir atsiųsti jiems. Popiet atskrido lėktuvas ir vakare kažkas užsiminė apie pavojų ir naktinius bombardavimus; visi gyventojai nakčia paliko namus, nors juos mėginome sulaikyti ir įtikinti, kad pavojus negresia. Mane siaubingai kankina astma.

Liepos 4

Labai iš lėto nuėjome apie dvi mylias iki Chuntos, ją pasiekėme 15.30 val. Čia gyvena valstietis, vardu Manuelis Kariljasas, jis mus sutikęs mirtinai persigando. Kaip jau šiomis dienomis įprasta, gausiai pavalgėme, pernakvojome apleistoje daržinėje. Astma mane sugriebė nuožmiausia forma, ir pirmąsyk negalėjau užmigti. Aukštis – 1000 metrų virš jūros lygio.

Prieš dvi dienas keliu į Bermechą iš El Filo praėjo du kareiviai.

Liepos 5

Visi srities gyventojai su šeimomis ir manta suskubo bėgti nuo kariuomenės represijų. Žygiavome jaučių, kiaulių, vištų ir žmonių draugėje iki pat Laguniljaso, nuo Pio Čeros upės pasukome jos intaku Laguniljasu, ėjome apie kilometrą. Mūsų vedlys buvo toks baikštus valstietis Ramonas, jo artimieji siaubingai bijo keliauti po šią sritį. Pernakvojome pakelėje, eidami sutikome Sandovalio Morono žmogų, kuris gyvena San Luise ir atrodo daug guvesnis.

Aukštis – 1 160 metrų virš jūros lygio.

Liepos 6

Ankstų rytą patraukėme Penjos Kolorados kryptimi, sritis apgyvendinta, mus visur sutinka su baime. Sutemus pasiekėme Alto de Palermą – 1 600 metrų virš jūros lygio – ir pradėjome leistis jo link, prie nedidukės krautuvėlės, kurioje truputį apsipirkome. Jau sutemus išėjome į vieškelį, kur stovėjo vienintelė senos našlės troba. Avangardas dėl neryžtingumo nesugebėjo perimti kelio kontrolės. Planavome pagrobti kokią nors transporto priemonę, vykstančią į Sumaipatą, patikrinti, kokios mieste sąlygos, nuvykti tenai kartu su vairuotoju, užimti DIC (Kriminalinių tyrimų skyrius – *vert. past.*), apsipirkti vaistinėje, nusiaubti ligoninę, nupirkti konservų, saldainių ir grįžti. Planus teko pakeisti, nes iš Sumaipatos nevažiavo nė viena mašina, pasigirdo gandų, kad čia mašinos nė nestoja, nes skardis labai status. Akciją atlikti buvo įgalioti Rikardas, Koko, Pačo, Anicetas, Chulijas ir Čino. Jie sustabdė sunkvežimį, vykstantį iš Santa Kruzo, be incidentų, bet iš paskos važiavo dar vienas, jis stabtelėjo tik iš solidarumo, teko sulaikyti ir jį. Čia prasidėjo derybos su viena moteriške, kuri važiavo su dukterimi ir atsisakė išlipti. Sustojo ir trečias sunkvežimis pažiūrėti, kas čia vyksta, – taip kelias buvo užkirstas, ir pasirodęs ketvirtasis jau turėjo sustoti, nes nepravažiavo. Viskas pamažu grįžo į savo vėžes, sunkvežimiai sustatyti pakrašty, vienas iš vairuotojų nepaliaujamai šneka, kad ir ko paklaustume. Vyrai išvyko sunkvežimiu, pasiekė Sumaipatą, suėmė du karabinierius ir sargybos vadą leitenantą Vakaflorą, seržantui įsakė išduoti slaptažodį, ir akimirksniu užėmė postą su dešimčia kareivių, pakako keleto šūvių į vieną iš besipriešinančiųjų. Pavyko užgrobti penkis mauzerius, vieną ZB-30, paėmė dešimt belaisvių, juos, konfiskavę drabužius, paleido už kilometro nuo Sumaipatos. Produktų atžvilgiu akcija buvo visiškas fiasko. Čino leidosi įkalbamas Pačo ir Chulijo ir nenupirko nieko naudinga; nenupirko nė vieno vaisto, kurio man reikia, nors gavo partizanų būriui reikalin-

giausius daiktus. Viskas vyko atvirai, regint gyventojams ir daugybei keliautojų, tai gandas pasklis žaibiškai. Antrą valandą jau grįžinėjome atgal su prekėmis.

Liepos 7

Nesustodami žygiavome iki cukranendrių lauko, kur vienas žmogelis anksčiau buvo mus šiltai priėmęs. Per lygą nuo Ramono namų. Žmonės vis dar apimti baimės. Vyras mums pardavė paršą ir buvo malonus, bet perspėjo, esą Achose yra 200 vyrų, o jo brolis ką tik grįžęs iš San Chuano ir ten matęs 100 kareivių. Norėjo, kad ištraukčiau kelis dantis, bet paskui apsigalvojo. Astma tebekamuoja.

Liepos 8

Nuo cukranendrių ūkio patraukėme Pio Čeros upės link. Labai atsargiai, bet viskas atrodė ramu, nebuvo jokių gandų apie kareivius, ir žmonės, grįžtantys iš San Chuano, tvirtino nematę nė vieno. Matyt, tokia suktybė sumanyta tam, kad mes iškeliautume. Apie dvi lygas ėjome paupiu iki Pirajaus ir iš ten – dar lygą iki žeminės, kurią pasiekėme jau sutemus. Buvome netoli Filo. Susileidau kelias injekcijas – pagaliau turėjau galimybę naudoti adrenaliną. Jei Paulinas neatliko savo misijos, turėsime grįžti prie Njakahuasu ir ieškoti astmą malšinančių vaistų. Armija ėmėsi veiksmų – susišaudymo metu vienas žuvusysis. Rikardas, Koko ir Pačo užėmė būstą.

Liepos 9

Vos pradėję žygį, išklydome iš kelio ir visą rytą jo ieškojome. Vidudienį radome tokį, vos matomą, ir ėjome juo, taip užlipome į iki šiol aukščiausią vietą – 1 840 metrų virš jūros lygio, netrukus priėjome apleisto namo griuvėsius, ten ir apsinakvojome. Dėl kelio į Filo nesame tikri. Radijas paskelbė pranešimą apie darbininkų iš Katavi ir

Siglo šachtų ir firmos „Komibol" 14 punktų sutartį, o tai reiškia visišką darbininkų pralaimėjimą.

LIEPOS 10

Iškeliavome vėlai, teko ieškoti pradingusio arklio. Ėjome didžiausiame aukštyje – 1 900 metrų, retai tevaikštomu taku. 15.30 val. priėję griuvėsius apsistojome nakvynei. Nemaloni staigmena – čia baigėsi visi keliai. Buvo pasiųsti žvalgai ištyrinėti galimų praėjimų, bet takai niekur nevedė. Priešaky matyti kažkokie ūkiai, tai gali būti Filo. Radijas pranešė apie susirėmimą su partizanais El Dorado zonoje, kuri net nepažymėta žemėlapyje, bet yra tarp Samaipatos ir Rio Grandės. Skelbiamas vienas sužeistasis, mums priskiriami du žuvusieji. Kita vertus, Debrė ir Pelado pareiškimai nežada nieko gero. Be to, jie prabilo apie kontinentinio partizaninio judėjimo idėją, nors to daryti neturėjo.

LIEPOS 11

Grįžome lietui lyjant ir per tirštą rūką išklydome iš tako, galiausiai likome atkirsti nuo avangardo, kuris, radęs senąjį taką, nusileido žemyn. Papjovėme veršelį.

LIEPOS 12

Visą dieną laukėme žinių iš Migelio, bet Chulijas grįžo tik sutemus ir pranešė, kad jie nusileido prie upelio, tekančio pietų kryptimi. Pasilikome ten, kur buvę. Astmos priepuoliai reguliariai kartojosi. Dabar per radiją išgirdau žinią, kuri gali būti teisinga svarbiausiu aspektu: kalbama apie susirėmimą Ikiroje, tarp mūsiškių buvo vienas žuvusysis, jo kūnas nugabentas į Laguniljasą. Euforija, su kuria apie tą kūną kalbama, rodo, kad tai gali būti tiesa.

LIEPOS 13

Ryte lipome slidžia ir skardžia plynaukšte, nes buvo lietinga. Migelį radome 11.30 val. Jis buvo pasiuntęs Kambą su Pačo išžvalgyti tako, kuris kirtosi su keliu, vedančiu prie upelio. Jiedu grįžo po valandos ir pasakė, kad matė *čakos* ir trobesius, kurie atrodė apleisti. Iškeliavome tenai, paskui patraukėme palei upelį, pasiekę pirmą trobą susiruošėme nakvynei. Vėliau pasirodė šeimininkas ir pasakė mums, kad viena moteris mus pastebėjo ir pranešė kareiviams, apsistojusiems jos rančoje Filo, maždaug už lygos nuo čia. Visą naktį paeiliui budėjome.

LIEPOS 14

Kiaurą naktį barbeno *čilčeo*, lašnojo ir dieną, bet 12 val. išjudėjome, pasitelkę du vedlius: Pablą, *alkaldės* svainį, ir Aurelijų Mančilą, gyvenantį pirmame name. Palikome verkiančias moteris. Pasiekėme vietą, kur išsiskiria du keliai: vienas veda į Floridą ir Moroko, kitas – į pampą. Vedliai siūlė sukti į pampą, iš kurios šviežiai iškirstu taku galima pasiekti Moskerą. Taip ir nusprendėme, bet paėjėję maždaug 500 metrų sutikome kareivėlį ir kaimietį su miltų nešuliu ant arklio; jie nešė žinią jaunesniajam Filo leitenantui nuo kolegos pampoje, kad ten yra 30 kareivių. Nusprendę keisti kryptį, pasukome į Floridą vedančiu keliu. PRA ir PSB traukiasi iš priešakinių revoliucijos pozicijų, ir valstiečiai perspėja Barjentosą apie aljansą su Falanga. Vyriausybė susiskaldžiusi. Apmaudu, kad šiuo metu neturiu dar maždaug šimto žmonių.

LIEPOS 15

Nuėjome visai netoli, takas labai prastas, apleistas prieš daug metų. Aurelijo patarimu paskerdėme vieną kaimynų karvę ir pasisotinome. Astma šiek tiek aprimusi. Barjentosas paskelbė apie operaciją „Sintija“ – per kelias valandas mus likviduoti.

LIEPOS 16

Žygiavome pamažu, sunkiai kirtome brūzgynus ir skynėmės taką, gyvuliai bliovė sunkiai eidami kalnynu, bet didesnių nuostolių ar nutikimų nepatyrėme. Galiausiai pasiekėme tarpeklį, juo neįmanoma praeiti su apkrautais arkliais. Migelis ir keturi vyrai iš avangardo brovėsi tolyn, jie nakvojo atskirai. Per radiją nebuvo jokių vertų dėmesio pranešimų. Ėjome 1 600 metrų aukštyje, šalia Durano viršukalnės, ji liko mums iš kairės.

LIEPOS 17

Ir vėl ėjome iš lėto, tako taip ir neradome. Turėjome vilties pasiekti apelsinmedžių giraitę, kurią minėjo vedlys, bet radome tik išdžiūvusius medžius. Užtat radome tinkamą šulinį, prie kurio galima apsinakvoti. Ėjome veik tris valandas. Astma kiek aprimusi. Turbūt atsisakysime to kelio, kuriuo ėjome į Pirajų. Esame Durano papėdėje. Aukštis – 1 560 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 18

Eidamas vedlys pametė taką ir prisipažino, kad toliau nežinąs, kur eiti. Galiausiai radome kažkokį apleistą taką, Migelis kirto brūzgynus ir išėjome į sankirtą su keliu, vedančiu į Pirajų. Apsistoję prie upelio išlaisvinome tris valstiečius ir kareivuką, prieš tai perskaitę jiems įspėjimą. Koko su Pablitu ir Pačo išėjo patikrinti, ar Paulinas padarė, ką žadėjęs. Rytojaus vakarą jie turi grįžti, jei viską gerai apskaičiavome. Kareivukas sako, kad jis dezertyruos. Aukštis – 1 300 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 19

Trumpiausiu keliu pasukome į senąją stovyklavietę, ten ir apsistojome, sustiprinome sargybą ir laukėme Koko. Jis grįžo po 18 val. Ten nieko naujo. Šautuvas savo vietoje. Paulino nė ženklo. Užtat

galybė pėdsakų, rodančių praėjus armiją, ir ant tako, kur esame – taip pat. Politinės naujienos – apie visišką krizę, nežinia, kuo tai baigsis. Galiausiai Kočabambos agrikultūros sindikatai suformavo „krikščioniškojo įkvėpimo“ politinę partiją, palaikančią Barjentosą, ir šis pasiprašė „leisti jam vadovauti dar 4 metus“. Tai panašu į maldavimą. Silesas Salinas grasina opozicijai, kad jei mes pateksime į valdžią, visų jų galvos lėks nuo pečių, ir kviečia nacionaliniam susivienijimui, skelbdamas, kad šalis stovi ties karo riba. Tai skamba kaip prašymas, antra vertus – kaip demagogija. Galbūt planuojama perimti valdžią.

Liepos 20

Atsargiai ėjome iki pat dviejų pirmų trobų, ten radome vieną iš Panijagvos vaikinų ir Paulino žentą. Jiedu apie jį nieko nežinojo, išskyrus tai, kad jis yra ieškomas armijos už pagalbą mums. Likę pėdsakai 100 žmonių būrio, kuris čia praėjo po savaitės, kai išėjome mes. Jų tikslas buvo Florida. Atrodo, kad armija pasaloje neteko trijų žmonių, du buvo sužeisti. Koko pasiųstas su Kamba, Leonu ir Chuliju pasižvalgyti po Floridą ir nupirkti ten prekių. 4 val. grįžo su kai kuriais produktais ir tokiu Melgaru, dviejų mūsų arklių šeimininku, kuris prašėsi į tarnybą; jis pateikė smulkios informacijos, gal kiek iš fantazijos srities. Štai kas paaiškėjo: kai iškeliavome, po keturių dienų rastas žvėrių apgraužtas Tumos kūnas; armija po susirėmimo pajudėjo tik kitą dieną, po to, kai pasirodė išrengtasis leitenantas; žinia apie Sumaipatos įvykius plačiai pasklido ir dabar tai valstiečių pašaipų tema; rasta Tumos pypkė ir kitokių išbarstytų rakandų. Majoras, pavarde Soperna, atrodė gana prielankus mums ir žavėjosi mumis. Armija pasiekė Koko namus, kur pasimirė Tuma, iš ten pasuko į Techeriją ir grįžo į Floridą. Koko tikėjosi pasiųsti vyriškį, kad nugabentų laišką, bet man atrodė išmintingiau pirma jį išmėginti ir paprašyti nupirkti medikamentų. Tasai Melgaras kalbėjo apie grupę, kuri traukia

čionai, ten yra ir viena moteris – tai jis sužinojęs iš Rio Grandės gubernatoriaus laiško. Kadangi vyras jau pakeliui į Floridą, pasiuntėme Inti, Koko ir Chuliją su juo susitikti. Jis paneigė ką nors žinąs apie kitą grupę, bet apskritai patvirtino, kad tokia yra. Velniškai bjauri naktis, nes labai lijo. Radijas išplatino pranešimą apie žuvusiojo partizano atpažinimą, jis pasirodė esąs Moisesas Gevara, bet Ovando per spaudos konferenciją buvo labai santūrus ir atpažinimo klausimą peradresavo Vidaus reikalų ministerijai. Labai gali būti, kad tai – prasimanymas ir pats atpažinimo faktas išgalvotas.

Aukštis – 680 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 21

Diena praėjo ramiai. Pasikalbėjau su senuoju Koka dėl karvės, kurią mums pardavęs, nors nebuvo jo, paskui jis pareiškė, kad už ją nesumokėta, o faktą užsispyrusiai neigė. Įpareigojome jį susimokėti. Vakarop leidomės į Techeriją, nusipirkome didelį paršą ir *čankaką*. Tie žmonės labai šiltai priėmė Inti, Beninją ir Anicetą.

LIEPOS 22

Išsiruošėme anksti, ir mes, ir gyvuliai ganėtinai apsikrovę nešuliais. Norėjome visus, kurie mus matys, suklaidinti apie tikrąją mūsų padėtį ir vietą. Išsukome iš kelio, vedančio į Moroko, ir pasukome ežero link. Maždaug už 1–2 kilometrų pietų kryptimi. Deja, neapgalvojome smulkmenų ir turėjome pasiųsti žvalgus; tuo metu Mansilja ir Panijagvos vaikinukas atklydo prie ežero su gyvulių banda. Jie buvo perspėti laikyti liežuvį už dantų, bet dabar viskas kitaip. Kelias valandas ėjome, paskui nusnūdome upelio pakrantėje, šalia tako, vedančio į pietryčius, paskui mažiau išmintais takais vėl traukėme į pietus. Radijas pranešė, kad Bustoso (Pelajo) žmona patvirtino, jog jis mane matęs šiose vietovėse, bet turėjęs kitų ketinimų. Aukštis – 640 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 23

Kol žvalgai tyrinėjo du takus, kuriuos galima pasirinkti, likome toje pat stovyklavietėje. Vienas takas veda link Rio Seko upės. Ten, kur įteka Pirajus, kitaip tariant, tarp vietos, kur surengėm pasalą, ir Floridos. Kitas veda į apleistą vienkiemį, apie 2–3 valandas kelio; anot Migelio – jis tą žvalgybą atliko – tuo taku galima prieiti Rositos upę. Rytoj juo ir patrauksime; galbūt apie jį Melgaras ir kalbėjo Koko ir Chulijui.

LIEPOS 24

Žygiavome apie 3 val. pasirinktu taku, buvome pasiekę 1 000 metrų aukštį, apsistojome 940 metrų aukštyje, upelio pakrantėje. Čia takai baigiasi, išaušus rytui leisimės ieškoti kelio. Matyti keletas dirbamų *čakų*, tai rodo vietovės ryšį su Florida. Galbūt tai – vietovė, vadinama Kanalonesu. Mėginame iššifruoti ilgą pranešimą iš Manilos. Raulis kalbėjo apie karininkų mokslų baigimo ceremoniją Maksimo Gomeso mokykloje, jis nesutinka su čekais, kurie sukritikavo mano straipsnį apie Vietnamą. Draugai mane vadina naujuoju Bakuninu, apgailestauja dėl pralieto kraujo ir dėl to, kurį teks pralieti, jei bus trečiasis ar ketvirtasis Vietnamas.

LIEPOS 25

Diena daugiau skirta poilsiui, trys poros išsiųstos žvalgyti kelių punktų, už tai atsakingi Koko, Beninjas ir Migelis. Koko ir Beninjas aptiko tą pačią vietą, iš kur galima nuplaukti į Moroko. Migelis pranešė, kad upelis iš tikrųjų įteka į Rositą, kad juo galima eiti, nors kelią teks skintis mačete. Pranešama apie du įvykius: vienas Taperose, kitas – San Chuan del Potrerose, tai negalėjo būti vienos grupuotės veiksmai; kyla abejonių dėl kitos grupės egzistavimo ir dėl įvykių tikrumo.

LIEPOS 26

Beninjas, Kamba ir Urbano įpareigoti upeliu pasiekti Moroko, kiti bendražygiai liko stovyklavietėje, centras surengė pasalą. Daugiau jokių naujienų. Žinia apie įvykius San Chuan del Potrerose išplatinta užsienio radijo stotims. Duomenys: suimta penkiolika kareivių ir pulkininkas, jie buvo išrengti ir paleisti į laisvę – mūsų stilius. Vietovė yra kitame kelio Kočabamba–Santa Kruzas gale. Vakare surengiau nedidukę diskusiją apie Liepos 26-osios reikšmę: maištas prieš oligarchiją ir prieš revoliucionierius dogmatikus. Fidelis trumpai pasveikino Boliviją.

LIEPOS 27

Viskas parengta kelionei, esantieji pasaloje gavo įsakymą trauktis 11 val. Pavėlavęs grįžo Vilis ir pranešė, kad artinasi armija. Vilis, Rikardas, Inti, Čino, Leonas ir Eustachijas, Arturas, Antonijas ir Čapakas pradėjo veiksmus. Viskas vyko taip: ant kalnagūbrio pasirodę aštuoni kareiviai patraukė į pietinę pusę senuoju taku, paskui, susprogdinę kelias granatas, grįžo mosuodami medžiagos skiaute. Vienu metu išgirdom šaukiant kažkokį Melgarą, jis galėjo būti tas pats žmogus, iš Floridos. Kiek pailsėję aštuoni kareivukai patraukė tiesiog prie pasalos. Pakliuvo tik keturi, mat kiti ėjo kiek atsilikę. Trys žuvo, gali būti, kad ir ketvirtasis, jis bent tikrai sužeistas. Pasišalinome nerekvizavę nei jų ginklų, nei aprangos, nes neįmanoma buvo prieiti, patraukėme pasroviui tolyn. Pasiekę nedidelį kanjoną surengėme ten kitą pasalą, arkliai ėjo iki pat kelio pabaigos. Astma baigia mane užkankinti, baigiasi ir bėdini raminamieji. Aukštis – 800 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 28

Koko, Pačo, Raulį ir Anicetą pasiunčiau stebėti upės žiočių, manėme, kad tai – Suspiro. Nuėjome netoli, prasikirtome taką pro gana

uždarą tarpeklį. Apsinakvojome atskirai nuo avangardo, nes Migelis pasistūmėjo per daug toli, kad mes su arkliais pavytume. Jie klimpsta smėlyje, sunkiai įveikia akmenis.

Aukštis – 760 metrų virš jūros lygio.

LIEPOS 29

Toliau ėjome tarpekliu, kuris leidžiasi į pietų pusę, atšlaitėse daug vandens ir tinkamų vietų slėptuvėms. Apie 16 val. susitikome Pablitą, šis patvirtino, kaip ir manyta, kad esame Suspiro upės žiotyse. Vienu metu pagalvojau, kad šis kanjonas ne Suspiro, mat ėjome visąlaik į pietus, bet ties paskutiniu posūkiu pakrypo į vakarus ir pasiekėme Rositą. Kai apie 16.30 val. grįžo ariergardas, nusprendžiau, kad reikia tęsti kelionę ir eiti nuo žiočių tolyn, bet neužteko jėgų, reikalingų priartėti prie Paulino *čako*, todėl apsinakvojome pakeliui, pakrantėje, paėjėję valandą nuo Suspiro žiočių. Vakare suteikiau žodį Čino, kad jis paminėtų savo tėvynės Nepriklausomybės dieną – liepos 28-ąją. Paskui paaiškinau, kad ši stovyklavietė prastoje vietoje, todėl buvo duotas įsakymas keltis 5 val. ryte ir traukti į Paulino *čako*. Havanos radijas pranešė apie pasalą, į kurią pakliuvo keli armijos kareiviai, jie išgelbėti malūnsparniu. Buvo labai blogai girdėti.

LIEPOS 30

Astma vėl paūmėjo, visą naktį negalėjau užmigti. 4.30 val. atsikėlęs Mauras plikė kavą, jis pastebėjo per upę brendančius kažkokius žmones su lempa. Pakirdęs pakeisti sargybos Migelis ir Mauras nuėjo sulaikyti keliauninkų. Iš tolo išgirdau tokį pašnekesį: „Ei jūs, kas tokie būsit?“ „Baudžiamasis būrys Trinida.“ Tuoj pat pasigirdo šūviai. Netrukus Migelis grįžo su sužeistojo kareivio M-1 šautuvu bei šovinių apkaba ir pranešė, kad link Abapo žygiuoja 21 kareivis, o Moroko jų jau – 150. Jiems, visiškai sutrikusiems, pridarėme dar

nuostolių. Ilgai užtrukome, kol pakrovėme nešulius ant arklių. Juodasis pabėgo, nusinešdamas kirvį ir mortyrą, kurią buvome rekvizavę iš priešo. Buvo jau beveik 6 val., bet mes niekaip neišjudėjome, nes nukrito keletas nešulių. Pasibaigė tuo, kad mūsų vos neapšaudė įsidrąsinę kareivukai. Paulino seserį radome *čako*, ji mus priėmė ramiai nusiteikusi ir pranešė, kad visi Moroko vyrai buvo sulaikyti ir išvežti į La Pasą.

Paskubinau Pombo, pasišviesdami nuėjome į tarpeklį prie upės, kur baigiasi kelias, ten bus galima organizuoti pasipriešinimą. Migelį ir Koko pasiunčiau organizuoti priešakinių pozicijų, o aš organizavau kavaleriją. Liko septyni vyrai iš avangardo, keturi iš užnugario ir Rikardas – jis pastiprino gynybą. Beninjas, Darijas, Pablas ir Kamba stovėjo ties dešiniąja riba. Kiti patraukė prie kairės pusės. Vos daviau komandą pailsėti pirmoje patogioje vietoje, Kamba pranešė, kad Rikardą ir Anicetą pašovė brendančius per upę. Pasiunčiau Urbano, Njato ir Leoną su dviem arkliais, liepiau pakviesti Migelį su Chuliju, priešakiniame sargybos poste palikau vieną Koko. Netrukus Kamba pranešė, kad jie su Migeliu ir Chuliju pastebėti ir kareiviai veržiasi į priekį. Migelis atsitraukęs laukia nurodymų. Pastiprinimui jam nusiunčiau Eustachiją, taigi likome Inti, Pombo, Čino ir aš. 13 val. pasiunčiau pakviesti Migelį, poste liko Chulijas, o aš su grupe vyrų ir arkliais atsitraukiau. Priėjus Koko sargybos postą, mus pasiekė žinia, kad susirinko visi likusieji gyvi, Raulis žuvo, o Rikardas ir Pačo sužeisti. Įvykiai klostėsi taip: Rikardas ir Anicetas neapdairiai brido upe, Rikardą sužeidė. Antonijas organizavo ugnies liniją, tada Anicetas, Pačo ir Arturas jį išgelbėjo, bet buvo sužeistas Pačo ir šūviu į veidą nukautas Raulis. Trauktis buvo sunku, teko vilkti sužeistuosius, iš Vilio ir Čapako pagalbos nesulaukėm, ypač pastarojo. Paskui prie jų prisijungė Urbano su arkliais ir Beninjas su savo vyrais, jis paliko silpną kitą sparną, kurį puolė kariškiai ir užklupo Migelį. Sunkiai prasibrovę pro mišką, jie priėjo prie upės

ir prisijungė prie mūsų. Pačo jojo ant arklio, bet Rikardas negalėjo joti, teko jį gabenti hamake. Pasiunčiau Migelį, Pablitą, Dariją, Koko ir Anicetą, kad užimtų pirmojo upelio žiočių dešinę liniją, o mes tuo metu teikėme pagalbą sužeistiesiems. Pačo žaizda paviršutinė, pažeisti užpakalio raumenys ir sėklidžių oda, Rikardas sužeistas labai rimtai, o su Vilio kuprine dingo ir paskutinės plazmos atsargos. Rikardas 22 val. mirė, jį palaidojome netoli upės, gerai užmaskuotoje vietoje, kad nerastų kareiviai.

LIEPOS 31

4 val. patraukėme palei upę, paskui, praėję nedidelę užkardą, kad neliktų pėdsakų, nuėjome pasroviui. Ryte pasiekėme upelį, kur pasalą surengęs Migelis nesuprato įsakymo ir paliko žymes. Keturis kilometrus ėjome prieš srovę, kopėme į kalną, už savęs naikindami pėdsakus. Apsinakvojome prie nedidelio upelio. Vakare surengėme mūšio klaidų aptarimą:

1) netinkamoje vietoje įrengta stovyklavietė;

2) blogai apskaičiuotas laikas – dėl to priešai galėjo mus apšaudyti;

3) per daug pasitikėta savo jėgom, todėl gelbėjimo metu krito Rikardas, paskui ir Raulis;

4) trūksta ryžto gelbėjimo darbams.

Prarasta vienuolika kuprinių su medikamentais ir įvairiais reikalingais daiktais, tarp jų – magnetofonas, kuriame įrašyti visi pranešimai iš Manilos, Debrė knyga su mano pastabomis ir Trockio knyga; o ką jau kalbėti apie politinį kapitalą, kurį susikraus vyriausybė prabilusi apie šiuos trofėjus ir apie kareiviams suteiktą pasitikėjimą. Skaičiuojame du jų žuvusiuosius ir penkis sužeistuosius, bet turime du prieštaringus pranešimus: vienas – armijos, jis skelbia apie keturis žuvusiuosius ir keturis sužeistuosius per 28 dienos susirėmimą, o kitas – Čilės, jis skelbia apie šešis sužeistuosius ir tris žuvusiuosius 30 dieną. Vėliau ar-

mija papildo pranešimą ir informuoja, kad rastas dar vienas nukautasis, o antrajam leitenantui pavojus negresia. Apie mūsų žuvusiuosius: apie Raulį net nėra ko kalbėti, jo niekas nematė; mūšiuose ar darbais jis itin neišsiskyrė, bet labai domėjosi politinių įvykių eiga, nors klausimų niekada nekėlė. Rikardas buvo pats nedrausmingiausias iš kubiečių, jis mažiausiai aukojosi ir per kasdieninius darbus, bet buvo neeilinis karys, senas bendražygis, mes drauge patyrėme nesėkmių Segunde, Konge, o dabar dar ir čia. Tai antras svarbus praradimas. Dabar mūsų liko dvidešimt du, du sužeisti. Pačo, Pombo ir aš – tikrų tikriausi astmininkai.

MĖNESIO ANALIZĖ

Lieka praėjusio mėnesio neigiamų veiksnių: neįmanoma susisiekti su Choakinu ir mūsų draugais, asmeniniai praradimai. Dabar mūsų tik dvidešimt du, įskaitant du gulinčius ligonius, tarp jų ir aš. Dėl to mums sunku judėti. Dalyvavome trijuose susirėmimuose, užėmėme Sumaipatą. Armija prarado septynis žmones (žuvusieji), dešimt sužeista, jei tikėsime painiais pranešimais. Mes praradome du kovotojus, vienas sužeistas. Svarbiausi mėnesio akcentai šie:

1) ir toliau nepalaikome ryšių;

2) valstiečiai vis dar nesiryžta prisijungti prie mūsų, nors jau regėti gerų ženklų: mūsų seni pažįstami valstiečiai priima mus šiltai;

3) po kontinentą sklinda legenda apie partizanus. Onganija uždaro sienas, Peru imasi saugumo priemonių;

4) mėginimas užmegzti ryšius per Pauliną žlugo;

5) karių moralinis nusiteikimas ir kovinė dvasia auga sulig kiekvienu mūšiu. Silpnai atrodo Kamba ir Čapakas;

6) armijos veiksmai nesėkmingi, bet kai kurie jos būriai tapo kovingesni;

7) Bolivijos vyriausybė patyrė didelę krizę, bet Jungtinės Valstijos teikia nedideles paskolas, kurios Bolivijos mastu gana reikšmingos.

Tai kiek malšina nepasitenkinimą. Neatidėliotina: atnaujinti kontaktus, į mūsų gretas pritraukti kovotojų, gauti medikamentų.

1967 m. rugpjūtis

Rugpjūčio 1

Rami diena: Migelis su Kamba ėmėsi tako, bet pasistūmėjo tik apie kilometrą, žemė kieta ir labai apaugusi brūzgynais. Paskerdėme arklį, mėsos turėtų pakakti penkioms šešioms dienoms. Buvo iškastos tranšėjos surengti pasalai armijai, jei kartais čia pasirodytų. Sumanymas toks: jei ryt ar poryt pasirodytų ir nepastebėtų stovyklavietės, leisti jiems praeiti, o paskui atidengti į juos ugnį. Aukštis – 650 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 2

Beninjo ir Pablo pastangomis takas sparčiai tiesiasi pirmyn. Jie užtruko beveik dvi valandas, kol iš ten grįžo į stovyklavietę. Radijas apie mus jokių žinių nepranešė, paskutinis pranešimas buvo apie „asocialaus asmens lavono perkėlimą“. Astma ne juokais mane prigriebusi, pasibaigė paskutinės injekcijų atsargos, liko tik tablečių dešimčiai dienų.

Rugpjūčio 3

Deja, dėl tako – visiškas fiasko. Migelis ir Urbano šiandien pavėlavo grįžti 57 minutes. Į priekį judame labai iš lėto. Nėra jokių naujienų. Pačo pamažu taisosi, o aš, priešingai, jaučiuosi vis prasčiau. Ir dieną, ir naktį kamavausi, nematyti jokių permainų. Išmėginau intraveninę novokaino injekciją – be rezultatų.

Rugpjūčio 4

Būrys priėjo tarpeklį, iš ten galima eiti pietvakarių kryptimi, ir galbūt jo upeliai įteka į Rio Grandę. Rytoj keturi vyrai eis kapoti piktžolių, o Migelis žvalgys vietovę, panašu, kad yra apleistų *čakų*. Astma kiek aprimo.

RUGPJŪČIO 5

Beninjas, Kamba, Urbano ir Leonas po du išėjo kirsti nuo tako piktžolių, bet patraukė paupiu, ties intaku į Rositą, kur plyti laukai. Migelis išėjo apžiūrėti *čako*, bet nerado. Baigėsi arkliena, rytoj mėginsime pameškerioti, o poryt paskersime kitą gyvulį. Rytoj turime pasiekti kitą vandenvietę. Astma nenumaldoma. Nepaisant to, kad bjauriuosi dalijimu, teks vieną grupę išsiųsti pirmiau. Beninjas ir Chulijas pasisiūlė savanoriais. Reikia sužinoti, ką galvoja Njato.

RUGPJŪČIO 6

Perkėlėme stovyklą. Deja, tai buvo ne trijų valandų kelias, o tik valandos, iš to galima spėti, kad vis dar esame toli. Beninjas, Urbano, Kamba ir Leonas darbavosi mačetėmis, o Migelis ir Anicetas leidosi žvalgyti kito upelio, pasirodo, jis įteka į Rositą. Vakare jie negrįžo, mes sustiprinome apsaugą, mat pasigirdo tolimo šūvio garsas. Inti, Čapakas, paskui ir aš išsakėme savo mintis apie šiandieną – Bolivijos nepriklausomybės dieną. Aukštis – 720 metrų virš jūros lygio.

RUGPJŪČIO 7

11 val. ryto paskelbėme apie Migelio ir Aniceto dingimą, Beninjas gavo įsakymą atsargiai prieiti Rositos žiotis ir pamėginti išsiaiškint, kur jie galėjo dingti, jeigu tą vietą pasiekė. Bet pražuvėliai grįžo 13 val., kelias pasitaikė nepraeinamas, juos užklupo naktis nė nepasiekus Rositos. Tai, ką pranešė Migelis, buvo apmaudus faktas, su kuriuo teko susitaikyti. Iki rytojaus liksime čia, bet *mačeteros* rado kitą upelį, eisime prie jo. Šiandien padvėsė senas arklys, jį vadinome Anzelmu, mums liko tik vienas nešulinis gyvulys. Astma tai aštrėja, tai malšta, bet vaistai senka. Rytoj galutinai apsispręsiu dėl grupės siuntimo į Njakahuasu. Šiandien lygiai devyni mėnesiai,

kai atvykę čia pradėjome partizanų judėjimą. Iš šešių pirmiausia atvykusiųjų du jau žuvę, vienas dingęs be žinios ir du sužeisti. O mane smaugia astma, ir nebežinau, ką su ja daryti.

RUGPJŪČIO 8

Ėjome apie valandą, bet man ji ištįso į dvi valandas, nes kumelaitė labai išvargusi; netyčia šmaukštelėjęs prakirtau jos kakle nemažą žaizdą. Ši stovyklavietė taps paskutine iki Rositos ar Rio Grandės. *Mačeteros* – už 40 minučių kelio nuo čia (2–3 kilometrų). Paskyriau aštuonių vyrų grupę atlikti tokią užduotį: rytoj iš čia pajuda, eina visą dieną. Kitą dieną Kamba grįžta raportuoti, kas ir kaip. Dar kitą dieną raportuoti grįžta Pablitas ir Darijas. Penki likusieji turi pasiekti Vargaso trobelę; iš ten grįžta Koko ir Anicetas su naujienomis. Beninjas, Chulijas ir Njato eina iki Njakahuasu – man reikia vaistų. Jie turi būti labai atsargūs, kad nepakliūtų į pasalas. Mes eisime jiems iš paskos. Susitikimų vietos: Vargaso trobelė arba dar aukščiau, priklauso nuo to, kaip greit judėsime, upelis, esantis priešais Rio Grandę, Masikuri (Honorato) arba Njakahuasu žeminė. Yra armijos naujienų apie tai, kad vienoje iš mūsų stovyklaviečių jie atrado ginklų slėptuvę. Vakarop susikviečiau visus bendražygius ir štai ką pranešiau: mūsų padėtis kebli. Pačo taisosi, bet aš jau visai pasiligojęs, įvykis su kumele rodo, kad akimirkomis prarandu savitvardą. Tai nepasikartos, bet tokia padėtis turbūt visus slegia, ir tie, kurie jaučiasi pasipiktinę, turėtų apie tai pasakyti. Tai viena akimirkų, kai reikia priimti svarbius sprendimus. Šis kovos būdas suteikia mums galimybę tapti revoliucionieriais, tai aukštesnė žmogaus tobulėjimo pakopa, mes visiškai atsiskleidžiame kaip vyrai. Tie, kuriems kuri nors iš šių dviejų stadijų atrodo neprieinama, turi tai pasakyti ir nutraukti kovą. Visi kubiečiai ir kai kurie bolivai nusprendė kovoti iki galo. Eustachijas prisidėjo, bet sukritikavo Mugangą, kad šis nenešė savo kuprinės, o užkrovė ku-

melei, atsisakė nešti anglis. Tai sukėlė kupiną pasipiktinimo pastarojo atkirtį. Chulijas apkaltino Moro ir Pačo dėl panašių dalykų, ir vėl pasipiktinimo atkirtis, šįkart – Pačo. Nutraukiau ginčus taręs, kad čia kalbėta apie visai kitus, daug svarbesnius, dalykus; vienas jų – klausimas: ar jie pasirengę kovoti toliau, ar ne. Visai kas kita smulkūs nesusipratimai ar vidinės partizanų judėjimo problemos, visa tai temdo aukštesnių siekių didingumą. Man nepatiko Eustachijo ir Chulijo skundai bei Mauro ir Pačo atkirčiai, galų gale reikia būti revoliucingesniems ir tapti pavyzdžiu.

RUGPJŪČIO 9

Aukštis – 780 metrų virš jūros lygio. Ryte iškeliavo aštuoni žvalgai. *Mačeteros* Migelis, Urbano, Leonas pasistūmė dar per penkiasdešimt minučių kelio nuo stovyklos. Man ant kulno atsivėrė votis, koją minti galiu, bet labai skauda, karščiuoju. Pačo jaučiasi visai gerai.

RUGPJŪČIO 10

Antonijas ir Čapakas išėjo į medžioklę, sumedžiojo *urina* ir kalakutą. Apžiūrėjo buvusią stovyklavietę, ten nieko naujo, atitempė maišą apelsinų. Kai du suvalgiau, man išsyk atsinaujino astma, bet nestipri. 13 val. grįžo Kamba, vienas iš aštuonių. Naujienos tokios: vakar išbuvo be vandens, šiandien, kol jį pasiekė, ėjo iki 9 valandos Beninjas atpažino vietovę, stengsis prie Rositos pasemti vandens, jeigu pavyks jį prieiti, Pablas ir Darijas grįš.

Ilgai kalbėjo Fidelis, jis puola tradicines partijas, ypač venesueliečių. Atrodo, užkulisiuose įvyko didelis ginčas. Man ėmė gyti koja, gerėja, bet vis tiek dar labai skauda. Kad ir kaip būtų, rytoj turime judėti pirmyn, pasivyti *mačeterus*, kurie per dieną pasistūmėjo į priekį tik trisdešimt penkias minutes kelio.

Rugpjūčio 11

Kirtėjai stumiasi labai lėtai. 16 val. grįžo Pablas ir Darijas su Beninjo pranešimu, kad jie arti Rositos, pagal juos, iki Vargaso trobelės – trys dienos kelio. 8.15 val. Pablitas paliko vandenvietę, kur jie buvo apsinakvoję, ir apie 15 val. susitiko Migelį, vadinasi, keliauti dar toli. Atrodo, kalakutiena sukelia man astmą, taigi savo davinį perleidau Pačo. Perkėlėme stovyklą prie kito upelio, kuris vidudienį išdžiūva, o vidurnaktį vėl atsiranda. Lyja, bet nešalta. Daug uodų. Aukštis – 740 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 12

Pilka diena. *Mačeteros* vos stūmėsi pirmyn. Nei naujienų, nei ko pavalgyti. Rytoj pjausime likusį arklį, mėsos turėtų pakakti šešioms dienoms. Astma balansuoja ties pakenčiama riba. Barjentosas pranašauja partizanų judėjimo saulėlydį, ėmė grasinti intervencija į Kubą – kaip visuomet pasirodė kvaišas. Radijas pranešė apie susirėmimą ties Monteagudu ir vieną mūsiškį žuvusįjį: Antonijas Fernandesas de Tarata. Panašu į visą Pedro vardą, kurio pavardė Tarata.

Rugpjūčio 13

Migelis, Urbano, Leonas ir Kamba išėjo kurtis prie vandenvietės, kurią atrado Beninjas, ten jie toliau valys taką. Valgio pasiėmė trims dienoms, tai Pačo arklio, kurį šiandien papjovėme, gabalai. Liko keturi gyvuliai, atrodo, teks skersti dar vieną, kol pasipildysime maisto atsargų. Jei viskas gerai seksis, rytoj turi grįžti Koko ir Anicetas. Arturas sumedžiojo du kalakutus, juos atidavė man, nes beveik nelikę kukurūzų. Čapakas vis dažniau nesivaldo, Pačo sveikata vis gerėja, o mano astma nuo vakar suaktyvėjo, dabar per dieną išgeriu tris tabletes, koja jau sveiksta.

RUGPJŪČIO 14

Juoda diena. Jokių užsiėmimų, jokių naujienų, bet naktį žinių radijas pranešė, kad paimta žeminė, kur nusiunčiau bendražygius, ženklai akivaizdūs, nėra abejonių. Dabar esu priveiktas astmos, ir nežinia, kiek tai dar tęsis. Taip pat rasti įvairiausi dokumentai ir fotografijos. Tai pats stipriausias smūgis, kurį esame patyrę. Kažkas mus išdavė. Kas? Nežinia.

RUGPJŪČIO 15

Iš ryto pasiunčiau Pablitą ir liepiau perduoti Migeliui, kad šis du žmones pasiųstų ieškoti Beninjo, nes negrįžta Koko ir Anicetas. Bet pakeliui jie susitiko ir grįžo trise. Migelis prašė pranešti, kad liks ten, kur jį užklups naktis, reikia tik atsiųsti jam truputį vandens. Išsiunčiau Dariją, kad praneštų jam, jog rytoj anksti ryte pajudėsime, kad ir kokios būtų aplinkybės, bet jis susitiko Leoną, grįžtantį pranešti, kad takas paruoštas. Viena Santa Kruzo radijo stotis atgaline data informavo apie du armijos belaisvius Mujupampoje, nėra abejonių, kad jie iš Choakino grupės. Tikriausiai jį labai persekioja ir tie du belaisviai išdavė. Labai šalta, bet naktis praėjo ramiai. Kad tik ant tos pačios kojos neatsivertų kita piktžaizdė. Pačo atrodo puikiai. Pranešama apie susirėmimą prie Čiujujako, armija praradimų nepatyrė.

RUGPJŪČIO 16

Iš viso žygiavome 3 val. 40 min., valandą ilsėjomės. Kelias visai neblogas. Arklys, kuriuo jojau, užkliuvo už šaknies ir suklupo, bet nenukentėjau. Kojos būklė gerėja. Migelis, Urbano ir Kamba toliau kirto brūzgynus ir pasiekė Rositą. Šiandien žeminę turėtų pasiekti Beninjas su bendražygiais. Šioje zonoje ne sykį skraidė lėktuvai. Gal jie paliko kokių pėdsakų netoli Vargaso arba eidami pasroviui palei Rositą ar Rio Grand. Vakarop žmones perspėjau apie mus ty-

kančius pavojus, sustiprinome atsargumo priemones rytdienos žygiui. Aukštis – 600 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 17

Anksti ryte iškeliavome, Rositą pasiekėme apie 9 val. Ten Koko sakėsi išgirdęs du šūvius, skubiai surengėme pasalą, bet nieko tokio nenutiko. Likusi kelio dalis dėl kliūčių ir nesusipratimų įveikta labai lėtai. Rio Grandę pasiekėme 16.30 val., čia ir apsinakvosime. Ketinau žygiuoti mėnuliui šviečiant, bet žmonės atrodė labai išvargę. Arklienos raciono liko dviem dienoms, man skirtos *motė* – vienai. Galimas daiktas, teks skersti kitą gyvulį. Radijas pranešė, kad bus pateikti dokumentai iš keturių Njakahuasu žeminių, tai rodo, kad rasta dar viena žeminė. Atsižvelgiant į aplinkybes, astma dar leidžia man gyventi. Aukštis – 640 metrų virš jūros lygio (nelabai logiška, juk vakar buvo 600 metrų).

Rugpjūčio 18

Pajudėjome anksčiau nei paprastai, bet reikėjo pereiti keturias brastas, viena jų gana gili, kai kur turėjom prasikirsti takus. 14 val. pasiekę upelį sukritome ilsėtis – žmonės labai pavargę. Daugiau nesiėmėme jokios veiklos. Visur spiečiai *nibarigisų*, nors naktimis labai šalta. Inti man išdavė, kad Kamba nori mus palikti. Anot jo, Kambai neleidžia likti fizinė savijauta, be to – jis nemato mūsų kovos perspektyvų. Akivaizdu, kad tai tipiškas bailumo atvejis, protingiausia bus leisti jam pasitraukti, bet dabar jis žino mūsų būsimą maršrutą – ketinimą prisijungti prie Choakino, ir negali išeiti. Rytoj pasikalbėsiu su juo ir su Čapaku. Aukštis – 680 metrų.

Rugpjūčio 19

Migelis, Koko, Inti ir Anicetas išėjo į žvalgybą, gal pavyks rasti geresnį taką prie Vargaso trobelės – ten, atrodo, yra karinis būrys.

Nieko naujo negirdėti, todėl veikiausiai reikia eiti senu taku. Arturas ir Čapakas išsiruošė medžioti, pašovė paukštį, taip pat Arturas, būdamas sargyboje su Urbano, nušovė tapyrą, o tai stovyklavietėje sukėlė paniką, nes pasigirdo septyni šūviai. Mėsos pakaks keturioms dienoms, dar turime paukštienos, šiek tiek pupų ir sardinių atsargų. Iš viso – šešioms dienoms. Atrodo, kitas gyvūnas eilėje – baltasis arklys – turi šansų išsigelbėti. Kalbėjausi su Kamba ir pasakiau, kad nėra galimybių pasitraukti, kol įvykdysime tolesnės veiklos planą – susijungsime su Choakino būriu. Čapakas pareiškė niekur neisiąs, tai tiesiog bailumas, bet jis tikisi po šešių mėnesių ar metų pasitraukti. Palikau jam tokią viltį, jis prikalbėjo galybę nerišlių dalykų. Jam nėra gerai. Per žinias vėl be paliovos minimas Debrė, apie kitus belaisvius nieko nekalbama. Iš Beninjo nėra jokių žinių. Jau turėjo būti čia.

RUGPJŪČIO 20

Mačeteros Migelis ir Urbano, taip pat mano „viešieji darbai" Vilis ir Darijas pasistūmėjo mažai, todėl nusprendėme dar vienai dienai likti čia. Koko su Inti nieko nesumedžiojo, bet Čapakas sugavo beždžionę ir paukštį. Suvalgiau paukštį, ir vidury nakties man prasidėjo stiprus astmos priepuolis. Gydytoją surietė reumatas, o turint omeny jo bendrą savijautą – jis beveik neįgalus. Vis dar jokių žinių apie Beninją, jau yra priežasčių nerimauti. Radijas praneša apie partizanus, esančius už 85 kilometrų nuo Sukrės miesto.

RUGPJŪČIO 21

Dar viena diena toje pat vietoje, ir vėl nieko nežinome apie Beninją ir jo bendražygius. Sumedžiojome penkias beždžiones: keturias Eustachijas kaip tikras medžiotojas, o vieną – Mauras, mat pasitaikė netoliese. Jį tebekamuoja radikulitas, gydosi meperidinu. Paukštiena astmai įtakos nedaro.

Rugpjūčio 22

Pagaliau pajudėjome, bet prieš tai kilo sąmyšis, nes kažkas pamatė vyriškį, kuris bėgo pakrante. Pasirodo, tai – pasiklydęs Urbano. Gydytojui atlikau vietinį nuskausminimą, taip bent galėjo keliauti toliau, raitas, nors paskui skundėsi skausmais. Atrodo, kad jam geriau. Pačo jau ėjo pėstute. Stovyklavietę įsirengėme dešiniame krašte. Tereikia kiek padirbėti mačetėmis, ir Vargaso namas bus ranka pasiekiamas. Liko šiek tiek tapyro mėsos dviem dienoms. Nuo rytdienos bus negalima medžioti. Iš Beninjo nėra jokių žinių, jis prieš dešimt dienų atsiskyrė nuo Koko. Aukštis – 580 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 23

Diena labai darbinga, priėjome labai aukštą sunkiai įveikiamą kalnagūbrį. Baltasis arklys priešinosi ir toliau nėjo, tai mes jo nė neparagavę palikome dumble. Priėjome nedidukę medžiotojų trobelę, dar visai neseniai joje buvo gyventa, surengėme pasalą, ir neilgai trukus du žmonės į ją pakliuvo. Pasiteisino turį čia paspendę dešimt kilpų ir ėję jų patikrinti. Anot jų, Vargaso vienkiemy, Tatarendoje, Karagvatarendoje, Ipitoje ir Jumone yra armijos padalinių. Prieš kelias dienas įvyko susirėmimas Karagvatarendoje, vienas kariškis sužeistas. Gali būti, kad susirėmimo kaltininkas – alkio vedinas Beninjas, o gal jį apsupo. Vyrai pranešė, kad rytoj armija rengia gaudynes, eis grupelėmis po 15–20 žmonių. Pasidalijome tapyrą, pasisekė sugauti šiek tiek žuvų, aš pasisotinau ryžiais, jie man labai tiko. Gydytojas atrodo geriau. Pranešama, kad Debrė teismo procesas atidėtas iki rugsėjo mėnesio. Aukštis – 580 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 24

Signalas nuskambėjo 5.30 val., patraukėme prie tarpeklio, pro kurį eisime toliau. Avangardas išėjo pirmas, ir staiga iš kitos pusės

pasirodė trys kaimiečiai. Daviau Migeliui ir jo grupei ženklą slėptis, nes artėja aštuoni kareiviai. Reikėjo leisti jiems persikelti upės brasta ir tada atidengti ugnį. Bet kareiviai nesikėlė per upę. Jie tik praėjo tiesiai priešais šautuvus, bet mes nešaudėme. Sulaikyti civiliai tikina esą medžiotojai. Migelį, Urbano, Kambą, Dariją ir medžiotoją Hugo Guzmaną pasiunčiau eiti į vakarus vedančiu taku, bet nežinia, kur jis veda. Mes visą dieną slapstėmės. Sutemus grįžo *mačeteros* su kilpose įkliuvusiu kondoru ir pastipusiu katinu; taigi viskas baigta, nes liko tik paskutiniai tapyro kąsniai, pupelės ir tai, ką sumedžiosime. Kamba jau pasiekė ribą: vien užsiminus apie kareivius ima drebėti. Gydytojas labai pasiligojęs, jam skirtas gydymas talamonaliu. Aš laikausi neblogai, tik pjauna alkis. Armija išplatino pranešimą, kad rasta dar viena žeminė – slėptuvė; nesmarkiai sužeisti du jų kareiviai ir „partizanų netektys“. Havanos radijas pranešė, kad, nepatvirtintais duomenimis, Tapariljase įvyko susirėmimas, sužeistas vienas armijos kareivis.

RUGPJŪČIO 25

Diena praėjo be nutikimų. Pakilome 5 val. ryto, anksti išėjo ir *mačeteros*. Septyni kariškiai prisiartino visai prie mūsų, bet per upę nebrido. Atrodo, kad šūviais jie kviečia medžiotojus. Rytoj, jei tik pasitaikys tinkama akimirka, juos pulsime. Tako nepavyko nuvalyti pakankamai greit, nes Migelis atsiuntė Urbano pasitarti su mumis apie kažką, o šis neteisingai jį suprato, o paskui jau nieko nespėta nuveikti. Radijas pranešė apie susirėmimą prie Montė Dorado, panašu, kad tai Choakino jurisdikcijoje, taip pat pranešama apie partizanus už trijų kilometrų nuo Kamiri.

RUGPJŪČIO 26

Viskas žlugo; pasirodė septyni vyrai, bet netrukus išsiskirstė: penki nuėjo pasroviui, tik du perbrido upę. Antonijas – jis atsakingas

už pasalą – iššovė per anksti ir pro šalį. Du vyrai spruko ieškoti pastiprinimo. Kiti penki skubiai puolė į taką, Inti ir Koko – jiems iš paskos, bet anie sumėtė pėdas ir atsikratė persekiotojų. Stebėjau visą medžioklę, mačiau pro šalį švilpiančias mūsų kulkas, paknopstom išlėkęs pamačiau Eustachiją, jis šaudė, nes Antonijas jam nieko nepranešė. Aš taip smarkiai perpykau, kad nesusivaldęs apkūliau Antoniją. Išvargę pradėjome trauktis, Gydytojas dar nelabai pajėgus, o kariškiai tuo metu mobilizavosi ir 20–30 žmonių būrys ėmė šukuoti salą. Daugių daugiausia du jų sužeistieji. Labiausiai pasižymėjo Inti ir Koko.

Viskas buvo gerai, kol nuvargo Gydytojas, tada sulėtėjo mūsų žygio tempas. 18.30 val. stabtelėjome taip ir nepasiviję Migelio, bet jis jau buvo netoli ir užmezgė su mumis ryšį. Mauras liko prie tarpeklio, neįstengė įveikti paskutinės atkarpos, tai mes apsinakvojome pasidaliję į tris būrius. Persekiojimo ženklų nėra. Aukštis – 900 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 27

Diena praėjo desperatiškai ieškant išėjimo, rezultatai vis dar neaiškūs. Esam netoli Rio Grandės, praėjome Jumoną, bet, anot žvalgų, naujų brastų nėra, todėl galima toliau eiti Migelio uolomis, nes gyvuliai nepajėgs. Yra galimybė įveikti nedidelę kalnų grandinę, iš ten traukti Rio Grandės–Masikuri kryptimi, bet tik rytoj sužinosime, ar tai įmanoma. Pasiekėme 1 300 metrų aukštį, tai aukščiausi šios zonos taškai, nakvojome 1 240 metrų aukštyje, smarkiai sušalome. Jaučiuosi labai gerai, o Gydytojas – prastai, be to, baigiasi vanduo, liko visai nedaug. Gera žinia, arba geras ženklas, buvo Beninjo, Njato ir Chulijo sugrįžimas. Jų odisėja tikrai buvo ilga: Vargaso vienkiemy ir Jumone jau pilna kareivių – su jais susidūrė vos ne kaktomuša. Paskui ėjo Saladiljo paupiu, pasroviui, tada pasuko prieš srovę Njakahuasu, ten paaiškėjo, kad Kongri upė turi tris

prieigas, kurias padarė kariškiai. Lokio oloje, ją pasiekė 18 dieną, įsikūrė antipartizaniška stovykla, ten patruliuoja apie 150 kareivių. Jie vos neįkliuvo, per plauką liko nepastebėti. Buvo nuėję ir pas senuką ūkininką, ten rado *chokosų*, daugiau nieko nėra, ūkis apleistas. Grįždami vėl sėlino pro kariškius, girdėjo ir mūsų susišaudymą, apsinakvojo netoliese, sekė mūsų pėdsakais ir pasivijo. Anot Beninjo, Njato pasirodė labai gerai, bet Chulijas dukart sutriko, prisibijojo kareivių. Beninjo teigimu, prieš kelias dienas čia praėjo kai kurie Choakino vyrai.

RUGPJŪČIO 28

Pilka ir nerimastinga diena. Alkį numalšinome opuncijos vaisiais, kuriais apgavome gerklę. Migelis išsiuntė Pablitą su dviem medžiotojais ieškoti vandens, jie teturėjo vieną nediduką revolverį. 16.30 val. jų vis nebuvo, tad pasiunčiau Koko ir Anicetą jų ieškoti. Per naktį jie negrįžo. Ariergardas apsistojo nuokalnėje, radijo ryšio nebuvo. Atrodo, yra naujas pranešimas. Galiausiai po dviejų mėnesių tarnystės teko paskersti kumelaitę. Kaip įmanydamas stengiausi ją išgelbėti, bet badas stumia į kampą, dabar mus kamuoja tik troškulys. Neatrodo, kad ir rytoj pavyks atrasti vandens. Radijas pranešė apie kareivį, sužeistą Tatarendos zonoje. Man štai kas neaišku: kodėl jie meluoja apie du dalinius, nors yra tokie skrupulingi, kai kalba apie savo nuostolius? O jeigu jie nemeluoja, kas galėtų kovoti tokiose atkampiose vietovėse kaip Karagvatarenda ir Taperiljasas? Nebent Choakino būrys, pasidalijęs į dvi dalis, ir egzistuoja du atskiri centrai. Aukštis – 1 200 metrų virš jūros lygio.

RUGPJŪČIO 29

Sunki ir baimės kupina diena. *Mačeteros* pasistūmėjo visai nedaug ir vienu metu, manydami pasukę į Masikuri, pasirinko neteisingą kryptį. Apsinakvojome 1 600 metrų aukštyje, gana drėgnoje vietovėje, čia

auga kažkokia cukranendrių atmaina, jos minkštimu ir numalšinome alkį. Kai kurie bendražygiai – Čapakas, Eustachijas, Čino – nuo troškulio visai išsekę. Rytoj žūtbūtinai reikia surasti arčiausią telkinį. Varovai laikosi gana gerai. Radijas didelių naujienų nepranešė. Debrė byla vis atidėliojama tai vienai, tai kitai savaitei.

Rugpjūčio 30

Mūsų būklė jau kelia baimę. *Mačeteros* atrodo leisgyviai, Migelis ir Darijas gėrė šlapimą, jų pavyzdžiu pasekė ir Čino, rezultatai – viduriavimas ir traukuliai. Urbano, Beninjas ir Chulijas nusileido prie tarpeklio ir rado vandens. Pranešė, kad mulai negali leistis stačiais šlaitais, tai aš su Njato nutariau pasilikti, bet su vandeniu grįžo Inti, tai likome trise ir maitinomės arkliena. Radijas liko apačioje, taigi naujienų nėra. Aukštis – 1 200 metrų virš jūros lygio.

Rugpjūčio 31

Ryte kalnynu žemyn leidosi Anicetas ir Leonas, tik 16 val. grįžę pranešė, kad rado praėjimą netoli vandens stovyklos. Sunkiausia – iki jo nusileisti, bet apžiūrėjęs nutariau, kad leistis galima, tai liepiau Migeliui rytoj iškirsti aplinkinį kelią per paskutinę uolą, kad galėtume nusivesti mulus. Yra pranešimas iš Manilos, bet nepavyko nusikopijuoti.

MĖNESIO ANALIZĖ

Be abejo, tai pats sunkiausias mėnuo, kurį išgyvenome nuo pat ginkluotos kovos pradžios. Armija, aptikusi mūsų dokumentus ir fotografijas, sudavė mums skaudų smūgį psichologiniu atžvilgiu. Netekome dviejų bendražygių, sunkūs perėjimai, kurių metu išgyvenome tik misdami arkliena, demoralizavo žmones. Prieita iki to, kad Kamba nori palikti būrį. Mes nuo to tik išloštume, bet ne dabartinėmis aplinkybėmis. Kovotojus prastai veikia ir prarasti kon-

taktai su Choakinu ir tas faktas, kad į nelaisvę pakliuvę jo būrio vyrai išdavė viską, ką žinojo. Mano liga taip pat sukėlė nepasitikėjimą, ir visa tai iškilo per vienintelį mūšį, kai galėjome armijai padaryti rimtų nuostolių, o sužeidėme tik vieną kareivį. Kita vertus, sunkus persikėlimas kalnais ir vandens stoka atskleidė kai kurias neigiamas žmonių savybes. Svarbiausios ypatybės:

1) mes vis dar nepalaikome jokių kontaktų ir neturime vilties artimiausiu metu jų užmegzti;

2) valstiečiai irgi prie mūsų nesijungia, ir tai savaime suprantama, nes pastaruoju metu mes mažai su jais susitinkame;

3) būrio kovinės nuotaikos kritusios, bet aš tikiuosi, kad tai laikinas reiškinys.

4) armija neišsiskiria efektyvesniais veiksmais ir veržlumu. Mes išgyvename kovinės dvasios nuopuolį. Blėsta ir legenda apie partizanus. Svarbiausi uždaviniai lieka tie patys: atnaujinti kontaktus, papildyti gretas naujais nariais, apsirūpinti medikamentais ir ginklais.

Reikia paminėti, kad Koko ir Inti panašėja į subrendusius, tvirtus revoliucinius kadrus.

1967 m. rugsėjis

Rugsėjo 1

Ryte žemyn nuvedėme mulus, kumelys įnirtingai priešinosi, bet žemyn lipo. Gydytojas neką tepasikeitė, o aš – jau puikiausiai einu ir vedu arklį. Kelias pasirodė ilgesnis, nei manyta, ir tik 18.15 val. supratome, kad esame prie upelio šalia Onorato vienkiemio. Migelis stengėsi žygiuoti kaip galima greičiau, bet tik pasiekė pagrindinį kelią ir sutemo. Beninjas su Urbano atsargiai stūmėsi pirmyn, nepastebėjo nieko įtartina, tad užėmė ištuštėjusią trobą, kurią buvo išplėtusi armija savo reikmėms, bet šiuo metu ji tuščia. Radome miltų, sviesto, druskos ir ožių, du iš jų paskerdėme. Tad suruošėme nemenką šventę, nors valgio gamyba užtruko visą naktį. Paryčiais iškeliavome, palikę sargybą trobelėje ir prie kelio. Aukštis – 740 metrų virš jūros lygio.

Rugsėjo 2

Anksti ryte pasitraukėme link *čako*, trobelėje palikome pasalą, ją sudarė Migelis, Koko, Pablas ir Beninjas. Kitapus palikome sargybinį. 8 val. Koko pranešė, kad buvo atėjęs varovas ieškoti Onorato. Iš viso jų keturi, prašė, kad leistų ateiti dar trims. Visa tai užtruko, nes iki mūsų bent valanda kelio. 13.30 val. nuaidėjo keli šūviai. Kaip vėliau paaiškėjo, pasirodė valstietis su kareiviu ir arkliu, ir Čino, likęs sargyboje su Eustachijum ir Pombo, šūktelėjo. Kareivis išsitraukė šautuvą. Šovė į jį ir pasileido bėgti. Tada šovė Pombo ir sužeidė arklį. Reikėjo matyti, kaip aš jį vainojau, jis jau visiškai praradęs budrumą. Vargšas Čino visai sugniužęs. Visus keturis užklydėlius paleidome, kartu ir du mūsų belaisvius; jie patraukė prieš Masikuri srovę. Varovams nupirktas jautis už 700 pesetų, Hugo įteikta 100 pesetų už darbą ir 50 pesetų už kai kuriuos daiktus, kuriais pasinaudojome. Nugaišęs arklys, pasirodo, buvo tas, kurį palikome Onorato vienkiemy, nes

raišavo. Varovai pasakojo, jog Onorato žmona pasiskundusi armijos žmonėms, kad sumušėme jos vyrą ir suvalgėme visas maisto atsargas. Kai varovai prieš aštuonias dienas ėję pro šalį rado Onoratą Valjė Grandėje, jis gaivaliojosi nuo tigro įkandimo. Vis dėlto namuose kažkieno būta, nes grįžę radome užkurtą krosnį. Dėl Čino klaidos vakarop nutariau patraukti ta pačia kryptimi kaip ir varovai ir pamėginti rasti pirmuosius namus, galima spėti, kad karių nedaug, ir jie sekė, kur mes traukiamės. Deja, išėjome per vėlai, brastą perėjome tik 3.45 val., namo nesuradome, pernakvojome tiesiog ant tako. Radijas pranešė bjaurią žinią apie tai, jog armija Kamiri zonoje sunaikino dešimties žmonių būrį, kuriam vadovavo kubietis Choakinas. Beje, pranešimą išplatino „Amerikos balso" radijas, o vietinės radijo stotys apie tai nutyli.

RUGSĖJO 3

Kaip ir priklauso, sekmadienį patyrėme susirėmimą. Išaušus pasroviui Masikuri ieškojome žiočių, paskui ėjome palei Rio Grandę. 13 val. iškeliavo Inti, Beninjas, Koko, Pablitas, Chulijas ir Leonas, jų tikslas – prieiti namą, jei nėra armijos karių, nupirkti maisto prekių. Pirmiausia grupė sučiupo du piemenis, kurie pasakė, kad nėra nei šeimininko, nei kareivių, ir prekių buvo galima daug gauti. Kiti pranešimai: vakar pro šalį prajojo penki kareiviai, bet nesustojo. Prieš dvi dienas praėjo Onoratas su dviem sūnumis. Latifundininko namuose ką tik apsistojo 40 kareivių, jie netikėtai užklupo mūsiškius, įvyko susirėmimas, nudėjo vieną kariškį, kuris vedėsi šunį. Kareiviai sukilo ir apsupo juos, bet paskui jiems šūksniais įsakyta pasitraukti. Nepavyko laimėti nė ryžio grūdo. Viršum zonos skraidė lėktuvas, jis keletą kartų apšaudė Njakahuasu. Kitos žinios iš kaimiečių: šioje zonoje partizanų netekę matyti, pirmieji pranešimai – iš vakar praėjusių varovų. „Amerikos balsas" darsyk pranešė apie susirėmimus su armijos pajėgomis, šįkart įvardijo Chosė Karilją,

kuris vienintelis liko gyvas iš dešimties žmonių grupės. Kadangi tas Kariljas yra Pako, vienas iš nenaudėlių, ir tai įvyko prie Masikuri, galima daryti išvadą, kad tai – didelė apgaulė. Aukštis – 650 metrų virš jūros lygio.

Rugsėjo 4

Migelio vadovaujamas aštuonių žmonių būrys iki 13 val. slapstėsi tankmėje Onorato–Masikuri kelyje, daugiau jokių naujienų. Tuo metu Njato ir Leonas su didžiausiu vargu atitempė karvę, vėliau pavyko atboginti du gerai įmitusius jaučius. Urbano ir Kamba apžiūrėjo apie dešimt kilometrų aukštupio; teks įveikti keturias brastas, viena iš jų visai negili. Jautuką papjovėme, prireikė savanorių, kurie parūpintų maisto ir gautų informacijos. Sutiko Inti, Koko, Chulijas, Anicetas, Čapakas ir Arturas, Inti išrinktas vadovu. Siūlėsi ir Pačo, Pombo, Antonijas ir Eustachijas. Inti duoti tokie nurodymai: vėlai naktį prisiartinti prie namo, apsižvalgyti, stengtis nepakliūti į akis kareiviams, apeiti jį ir traukti toliau; sutikus kareivių – pamėginti vieną sučiupti; nepamiršti, kad svarbiausia dabar – primygtinai laikytis didžiausio budrumo ir išvengti aukų.

Radijas pranešė apie vieną žuvusįjį netoli tos vietos, kur buvo sunaikintas dešimties žmonių būrys dar vieno susidūrimo metu Vado de Jese; tai kelia spėlionių dėl Choakino būrio; paskelbti duomenys atitinka Negro, gydytojo iš Peru aprašymą, jis mirė Palmarite ir nugabentas į Kamiri; jį atpažinti padėjo Pelado.

Panašu, kad šis mirties atvejis yra tikras, visi kiti gali būti fiktyvūs pranešimai arba prasimanymai. Vis dėlto į Masikuri ir Kamiri persikeliančių dalinių sudėtis atrodo keista.

Rugsėjo 5

Diena praėjo be naujienų, laukėme rezultatų. 4.30 val. grįžo grupė, vedėsi mulą ir nešėsi kai kurių prekių. Ūkininko Morono namuose

buvo kareivių, tai tie patys, kurie su šunimis vos neužklupo mūsiškių. Atrodo, vakarop jie mobilizuojami. Iš ten grupė patraukė per kalnyną link Montanjo vienkiemio, kur nieko nebuvo, bet rado kukurūzų, atgabeno nešulį. Apie 12 val. perbridę upę užėjo trobesius, jų buvo du. Iš vieno ūkelio visi išsibėgiojo, ten ir radome mulų, kitame trobesyje nelabai sutiko kuo padėti, teko griebtis grasinimų. Iš jų pateiktos informacijos sužinojome, kad anksčiau čia nebuvo užsukę partizanų, jų matę tik Pereso namuose (tai mes). Dieną pralaukę vakarop nutarė išpurtyti Morono namus. Viskas klojosi gerai, tik Arturas pasimetė ir užmigo ant tako, dvi valandas teko sugaišti jo paieškoms. Jie paliko kai kurių žymių, pagal kurias mus gali imti persekioti, jei gyvulių banda jų neišmindžios. Be to, pakeliui jie pametė kažkokių daiktų. Žmonių nusiteikimas akimirksniu pasikeitė. Radijas pranešė, kad žuvusių partizanų tapatybių nepavyko nustatyti, bet kiekvieną akimirką gali būti naujienų. Iššifruota didesnė dalis, teigiama, kad OLAS įvyko sėkmingai, bet bolivų delegacija atrodė šūdinai. Aldo Floresas iš PCB pretendavo į ELN atstovus; reikėjo jį diskredituoti. Kolje žmogus prašėsi leidžiamas į debatus. Lozano namai buvo sulyginti su žeme, jis pats slapstosi. Manyta, kad galima pakeisti Debrė. Tai ir viskas, matyt, jie paskutinio mūsų pranešimo negavo.

RUGSĖJO 6

Beninjas.

Beninjo gimtadienis, atrodė, bus smagus: naktį iš miltų pasigaminome patiekalą su atsigabentais produktais, net išgėrėme šiek tiek matės su cukrumi. Paskui Migelis su aštuoniais vyrais patraukė rengti pasalos, o Leonas tuo metu sugavo dar vieną veršelį. Buvo jau vėlu, po 10 val. vakaro, o jie vis negrįžo, pasiunčiau Urbano pranešti, kad 12 val. paliktų pasalą. Netrukus pasigirdo šūvis, trumpa šūvių papliūpa ir vienas šūvis mūsų pusėje. Jau užėmus

pozicijas, grįžo Urbano. Jis kaktomuša susidūrė su kariškiu, vedinu šunimis. Nors devyni žmonės buvo kitapus, aš nežinojau tikslios jų dislokacijos vietos, mane apėmė baisus nusivylimas: kelias pagerėjo, nereikėjo papildomų pastangų pasiekti upės krantus. Pasiųsti Mauras, Pombo, Kamba ir Koko. Tikėjausi keliauti pergabenant kuprines ir užmegzti kontaktą su ariergardu, jei tai bus įmanoma, tada prisijungs ir likusi grupė, kita vertus, galėjau patekti į pasalą. Bet Migelis kirto kalną ir prisijungė prie savo žmonių. Įvykio paaiškinimas: Migelis nepaliko sargybinio, jie ieškodami gyvulių patraukė mūsų tako link. Leonas išgirdo lojant šunį, ir Migelis dėl visa ko nusprendė stabtelėti. Tuo metu pasigirdo šūviai, jie pastebėjo tarp jų ir kalno taku praeinantį kariškį. Kareiviai buvo priešais juos, taigi jie turėjo grįžti per mišką. Mes ramiai atsitraukėme, turėjome tris nešulinius gyvulius ir tris veršiukus; perėję keturias brastas, iš kurių dvi buvo sunkios, įsirengėme stovyklavietę už septynių kilometrų nuo buvusiosios. Paskerdėme karvę ir kaip reikiant pasisotinome. Ariergardas pranešė girdėjęs šaudant stovyklavietės pusėje ir kalenant kulkosvaidį.

Aukštis – 640 metrų virš jūros lygio.

Rugsėjo 7

Kelias trumpas. Perėjome tik vieną brastą, sunkumai iškilo priėjus uolas, nusprendėme ten ir apsinakvoti, sulaukti Migelio. Rytoj surengsime rimtą žvalgybą. Situacija tokia: aviacija mūsų čia neieško, nors stovyklavietę rado, o radijas praneša, kad aš esu grupės vadas. Kyla klausimas: jie bijo? Nelabai tikėtina. Ar jiems atrodo, kad užkopti aukštyn neįmanoma? Sprendžiant iš to, ką mes ką tik padarėme, – ir jie tai žino, – nemanau. Jie leidžia mums judėti ir užklups kuriame nors strateginiame taške? Galimas dalykas. Jie mano, kad mėginsime patekti į Masikuri zoną ir pasipildyti prekių? Irgi gali būti. Gydytojas jau atrodo geriau, bet man vėl prastai, naktį praleidau be miego.

Radijas praneša apie vertingas žinias, gautas iš Chosė Kariljo. Reikėtų jam pagrasinti. Debrė užsimena apie Pako jam mestus kaltinimus, teisinosi kartais medžiodavęs, todėl galėję jį matyti su šautuvu. Radijas „Santa Kruzo del Sur" praneša apie Rio Grandės pakrantėje rastą partizanės Tanios lavoną. Tai vienas tų pranešimų, kurie skamba neįtikinamai, kaip dėl Negro. Kūnas buvo nuvežtas į Santa Kruzą, kaip skelbia ši radijo stotis, ir tik ji, ne „Altiplano". Aukštis – 720 metrų virš jūros lygio.

Kalbėjausi su Chuliju, jis laikosi gerai, jam tik stinga kontaktų ir naujų žmonių.

RUGSĖJO 8

Rami diena. Surengta pasala, nuo ryto iki vakaro dalyvavo aštuoni žmonės, atsakingi Antonijas ir Pombo. Gyvuliai gerai pasistiprino *čiučijalio* lauke, mulas jau taisosi, buvo jų subadytas. Anicetas ir Čapakas išėjo į žvalgybą prieš srovę ir grįžę pranešė, kad kelias gyvuliams visai geras. Koko su Kamba perbridę upę, kur vandens iki krūtinės, įkopė į priešaky esančią kalvą, bet nepaneigė informacijos. Pasiunčiau Migelį su Anicetu, ir, anot Migelio nuodugnesnės žvalgybos rezultatų, gyvuliams pereiti bus sunku. Rytoj bandysime, nors visada lieka galimybė gyvuliams pereiti vandeniu ir tuščiomis. Radijas pranešė, kad Barjentosas dalyvavo partizanės Tanios laidotuvėse, ji „palaidota krikščioniškai". Paskui nuvyko į Puerto Maurisijų, į Onorato vienkiemį. Apgautiems bolivams, kuriems nebuvo išmokėti žadėtieji atlygiai, pasiūlė ateiti į armijos postus, tada prieš juos nebus imtasi jokių priemonių. Lėktuvėlis apšaudė nuo Onorato plytinčias atšlaites – tai buvo lyg atkirtis Barjentosui. Vienas Budapešto dienraštis kritikuoja Če Gevarą kaip patetišką ir neatsakingą figūrą, o už marksistinę veiklą sveikina Čilės komunistų partiją, kuri imasi praktinių veiksmų. Man patiktų užimti valdžią vien tam, kad demaskuočiau

tos šutvės bailius bei keliaklupsčiautojus ir jiems į snukius išrėžčiau apie jų nešvarius darbelius.

Rugsėjo 9

Migelis ir Njato išsiruošė į žvalgybą, grįžę patvirtino, kad įmanoma pereiti, bet gyvuliams teks plaukti. Žmonėms yra brastų. Kairėje pakrantėje yra didelis upelis, ten ir apsistosime. Vadovaujant Antonijui su Pombo vėl surengta aštuonių žmonių pasala. Jokių naujienų. Kalbėjausi su Anicetu, atrodo, jis laikosi tvirtai, nors mano, kad yra keletas nusivylusių bolivų. Skundėsi, kad Inti ir Koko vengia darbo. Baigėme jautieną, liko tik keturios kojos rytdienos sultiniui. Vienintelė radijo naujiena – apie bent iki rugsėjo 17 dienos atidėtą Debrė teismo procesą.

Rugsėjo 10

Bloga diena. Viskas prasidėjo sėkmingai, bet paskui gyvuliai ėmė muistytis dėl prasto kelio, galiausiai bulius sustojo kaip įbestas. Teko palikti jį anoje pusėje. Taip nusprendė Koko, nes vanduo upėje ėmė smarkiai kilti, bet kitame krante liko keturi ginklai, tarp jų ir Mauro, ir trys prieštankiniai sviediniai Beninjo ginklui. Aš kartu su mulu perplaukiau upę plaukte, bet santakoje praradau batus, dabar turiu avėti naginėmis, nors man atrodo visai nejuokinga. Njato iškrėtė kvailystę su savo drabužiais ir ginklais: suvyniojo juos į vaškuotę ir metėsi su nešuliu plaukti, o upė patvinusi, tai santakoje visko ir neteko. Kitas gyvulys užklimpo ir leidosi bristi kur pakliūva, turėjom jį grąžinti, nes praėjimo nebuvo, o Leonui pamėginus su gyvuliu bristi dar sykį, srovė juos pagavo ir vos nenuskandino. Pagaliau visi susirinkome prie upelio, kur buvome sutarę, Gydytojas atrodė visai prastai, per naktį skundėsi galūnių neuralgija. Dabartinis mūsų planas – vėl priversti gyvulius plaukti į kitą krantą, bet upei patvinus teks palaukti, kol atslūgs. Be to,

zonoje skraidė lėktuvai ir malūnsparniai: šie man visai nepatinka, nes upėje gali palikti pasalų. Rytoj žvalgyba leisis upe prieš srovę ir upeliu pasroviui, reikia išsiaiškinti, kur esame. Aukštis – 780 metrų virš jūros lygio. Kelias – trys keturi kilometrai. Pamiršau paminėti vieną faktą: šiandien, maždaug po šešių mėnesių, pagaliau išsimaudžiau. Savotiškas rekordas, nors jį tuojau daugelis pakartos.

RUGSĖJO 11

Rami diena. Žvalgai nuėjo prieš upės srovę ir palei upelį. Nuo upės grįžo sutemus ir pranešė, kad turbūt bus galima ir toliau praeiti, be to, neblogos pakrantės, ten galės praeiti gyvuliai. Beninjas ir Chulijas patraukė žvalgyti upelio, bet žvalgė labai paviršutiniškai, 12 val. jie jau buvo grįžę. Njato, Koko su ariergardo žmonėmis grįžo į ankstesnę vietą atgabenti daiktų, atvedė ir mulą, paliko tik kulkosvaidžio sviedinių žiedus. Nutiko nemalonus dalykas: Čino atėjo pranešti, kad Njato tiesiog jam prieš akis išsikepė ir suvalgė kepsnį. Aš apšaukiau Čino, nes kaip tik jis ir turėjo jį suvaldyti, bet netrukus klausimas komplikavosi, nes negalėjau suprasti, ar Čino leido tai daryti, ar ne. Šis prašėsi atleidžiamas iš pareigų, kad jį pakeistų Pombo, bet, žinoma, Čino tai nurijo su kartėliu. Ryte radijas pranešė žinią, kad Barjentosas manąs, jog aš jau seniai nebegyvas, visa tai tik propaganda ir vakare už mano galvą – gyvo ar mirusio – siūlė 50 000 pesetų (4 200 USD). Atrodo, jam davė [*originale neįskaitoma*] karinės pajėgos. Virš regiono buvo mėtomi lankstinukai, galimas dalykas, su mano požymiais. Manoma, kad Barjentoso pasiūlymą galima laikyti psichologiniu, nes jau žinoma apie partizanų atkaklumą ir apie tai, kad jie pasiryžę ilgam karui. Ilgai šnekėjausi su Pablitu, kadangi visi susirūpinę dėl prarastų kontaktų, todėl mūsų pagrindinė užduotis – atnaujinti ryšius su miestu. Jis pasirodė tvirtas ir ryžtingas – „Tėvynė arba Mirtis", kad ir kuo tai baigtųsi.

RUGSĖJO 12

Diena prasidėjo tragikomiškai: 6 val. ryto, kaip tik prieš signalą keltis, Eustachijas pranešė, kad paupiu artėja žmonės. Įsakyta griebtis ginklų ir visiems mobilizuotis. Antonijas juos matė; paklaustas, kiek jų yra, ranka parodė, kad penki. Galų gale, pasirodė, kad tai tik miražas; tokie dalykai kenkia būrio moralei, nes išsyk imta prikaišioti psichozę. Vėliau kalbėjausi su Antoniju, aišku viena, jis atrodė nesavas, apsiverkė, bet paneigė, kad turi rūpesčių, sakė, kad visa tai – dėl miego stokos, mat jau šešios dienosč kai jis sargybinio padėjėjas, buvo užmigęs poste, bet tą neigė. Čapakas nepakluso įsakymui, už tai nubaustas tris dienas būti sargybinio padėjėju. Vakare jis prašėsi perkeliamas į avangardą, anot jo, nesutaria su Antoniju, bet aš nesutikau. Inti, Eustachijas ir Leonas išsiruošė nuodugniai išžvalgyti upelį, turbūt galima eiti kita jo pakrante palei kalnų grandinę, kuri matyti tolumoje. Koko, Anicetas ir Chulijas iškeliavo prieš srovę apžiūrėti, ar yra brastų ir kaip būtų galima perkelti gyvulius. Atrodo, Barjentoso pasiūlymas sukėlė tam tikrą sensaciją: vienas neviso proto žurnalistas pareiškė, kad 4 200 dolerių – per maža suma, turint galvoje, koks aš pavojingas. Havanos radijas pranešė, kad OLAS gavo žinią apie ELN rėmimą. Telepatijos stebuklas!

RUGSĖJO 13

Grįžo žvalgai: Inti su grupe visą dieną ėjo upelio pakrante prieš srovę. Nakvojo aukštai ir sušalo. Upelis prasideda veikiausiai kalnų masyve, esančiame tiesiog prieš mus vakarų kryptimi. Gyvuliams perėjimo nėra. Koko su bendražygiais nesėkmingai bandė persikelti per upę, įveikė vienuolika uolų, kol pasiekė kanjoną, už kurio turėtų plytėti upė La Peska, rado menkų gyvybės požymių, išdegintus *čako* ir vieną buivolą. Gyvulius reikės perkelti per upę nebent plaustu, ir mes kartu su jais tai ir mėginsime padaryti. Kalbėjausi su Dariju, pasakiau

jam apie galimybę pasitraukti, jei tik nori. Pirmiausia jis pareiškė, kad išeiti labai pavojinga, bet aš atsakiau, kad tai nėra slėptuvė, ir jei jau apsisprendi pasilikti – tai kartą ir visam laikui. Jis pasakė, kad lieka, ir klaidas stengsis atitaisyti. Žiūrėsime. Vienintelis radijo pranešimas buvo apie šūvį, paleistą virš Debrė tėvo galvos, o iš sūnaus pagrobti visi gynybai parengti dokumentai, dingstis – jie nenori, jog tai taptų politiniu pamfletu.

RUGSĖJO 14

Šleikštulio diena. 7 val. ryto išjudėjo Migelis su avangardo būriu ir Njato. Gavo instrukcijas, kiek galima toliau eiti šia pakrante ir paleisti šūvį iš ten, kur eiti neįmanoma. Antonijas su visu ariergardu liko slapstytis prie pasalos. Keli M-1 šautuvai liko žeminėje, apie kurią žino Njato su Viliu. 3.30 val., nesulaukę jokių žinių, pajudėjome pirmyn. Ant mulo joti neįmanoma, todėl aš, nujausdamas, kad prasideda astmos priepuolis, gyvulį patikėjau Leonui ir ėjau pėstute. 15 val. ariergardui įsakyta pradėti žygį, jei nebus priešingų įsakymų. Maždaug tuo metu grįžo Pablitas ir pranešė, kad buivolas santakoje vedė visus gyvulius, o aukštupyje, maždaug už kilometro, statomas plaustas. Laukiau, kol pasirodys gyvuliai, tai įvyko 18.15 val., kai daugiau žmonių atėjo į pagalbą. Tada parvedė du mulus (buivolas jau buvo perėjęs upę), ir mes nuvargę nuėjome plausto link; pamačiau, kad šiapus likę dar dvylika vyrų. Persikėlė tik dešimt. Taip pasidaliję ir apsinakvojome, suvartojome paskutinį jau apgedusios jautienos davinį. Aukštis – 720 metrų virš jūros lygio, sukorėme du tris kilometrus.

RUGSĖJO 15

Įveikta atkarpa buvo kiek ilgesnė – penki šeši kilometrai, bet La Peskos upės nepasiekėme, nes dukart reikėjo pervesti gyvulius, o vienas iš mulų baisiausiai spyriojasi ir nenorėjo keltis per

upę. Liko apžiūrėti dar vieną perėjimą, kažin, ar gyvuliai galės jį įveikti. Radijas pranešė apie Lojolos sulaikymą, matyt, kaltos rastos nuotraukos. Krito likęs jautis, „nuo budelio rankos", savaime aišku. Aukštis – 780 metrų.

RUGSĖJO 16

Laikas prabėgo gaminant valtį ir keliantis per upę. Nueita vos 500 metrų iki stovyklavietės, prie nediduko šaltinio. Per upę persikėlėme saugiai, geru plaustu, kuris virvėmis buvo prilaikomas iš abiejų krantų. Kai pagaliau likovieni, Antonijas ir Čapakas vėl susikivirčijo, ir Antonijas šešioms dienoms nubaudė Čapaką už įžeidinėjimus. Neprieštaravau tokiam nuosprendžiui, nors nesu įsitikinęs, kad jis teisingas. Vakarop įvyko kitas incidentas: Eustachijas apskundė Njato, kad šis valgo papildomą davinį. Kietasprandžiai. Apgailėtina situacija, susidariusi dėl maisto. Gydytojas pasidalijo rūpesčiu apie savo ligą ir ką apie tai mano vyrai, sprendžiant iš Chulijo pareiškimų. Nieko rimto. Aukštis – 820 metrų virš jūros lygio.

RUGSĖJO 17

Pablitas.

Stomatologo diena: traukiau dantis Arturui ir Čapakui. Migelis ėjo apsižvalgyti prie upės, o Beninjas – taku. Pasirodo, galėsime keltis su gyvuliais, tik pirmiausia reikės juos ne vieną sykį perplukdyti upe. Pablito garbei išsivirėme truputį ryžių, jam sukanka 22 metai, jis jauniausias iš partizanų. Radijas praneša tik apie tai, kad teismo procesas atidedamas, ir apie protestą dėl Lojolos Guzman sulaikymo.

RUGSĖJO 18

Žygį pradėjome 7 val. ryto, bet netrukus grįžo Migelis ir pranešė, kad už posūkio matė tris kaimiečius; nežinia, ar jie mūsiškius

pastebėjo. Gavo įsakymą juos sulaikyti. Čapakas sukėlė neregėtą triukšmą, anot jo, Arturas pavogė iš jo apkabos 15 šovinių. Jis visai įsišėlo, gerai, kad nors jis kivirčijasi tik su kubiečiais, nė vienas bolivas jo nepalaiko. Mulai įveikė visą atkarpą sausuma, bet tarpeklyje juodasis mulas paspruko ir susižeidė, jis ritosi žemyn apie 50 metrų. Sulaikyti keturi kaimiečiai, kurie, vedini asilais, traukė prie Pirajapandi upės, esančios už vienos lygos. Iš jų sužinojome, kad Rio Grandės pakrantėse medžioja ir meškerioja Aladino Gutieresas su savo žmonėmis. Beninjas padarė didžiausią kvailystę: jam pasirodė pats ir paleido jį, jo žmoną ir dar vieną kaimietį. Sužinojęs apie tai, pakėliau neregėtą triukšmą, pavadinau tai išdavyste ir sukėliau Beninjui raudos protrūkį. Visi kaimiečiai buvo perspėti, kad rytoj trauks su mumis į Sitano rančą, apie 6–8 lygos nuo čia, kur jie gyvena. Aladino ir jo žmona – slidūs tipeliai, teko ilgai įtikinėti, kad parduotų maisto produktų. Šiandien radijas pranešė, kad Lojola dukart mėgino nusižudyti, nes „baiminasi partizanų represijų“. Sulaikyta daug mokytojų, kurie gal ir nėra bendrininkai, bet mums prijaučia. Atrodo, kad Lojolos namuose rasta įtartinų daiktų, bet nesistebėčiau, jei viskas – dėl žeminėje rastų fotografijų. Sutemus virš zonos įtartinai ratus suko sklandytuvas ir lėktuvas „Mustang“. Aukštis – 800 metrų virš jūros lygio.

RUGSĖJO 19

Anksti išeiti nepavyko, nes kaimiečiai nerado savo gyvulių. Po pykčio protrūkio pajudėjome su belaisvių karavanu. Su Mauru ėjome lėtai ir priėję upę sužinojome, kad sulaikyti dar trys belaisviai. Avangardas išjudėjo ir tikėjosi pasiekti cukranendrių *asjendą* už dviejų lygų nuo čia. Kelias pasirodė ilgas, pačios pirmos dvi lygos įveiktos lėčiausiai. Apie 21 val. priėjome *asjendą*, tai pasirodė esanti paprasta plantacija. Ariergardas prisijungė jau po 21 val. Pasikalbėjau su Inti dėl kai kurių jo silpnybių, ypač maisto. Jis pasijuto

nepatogiai ir sutiko pripažinti kritiką, bet tik, kai mes su juo akis į akį. Kai kuriuos kaltinimus neigė. Pasiekėme 1 440 metrų aukštį, apsistojome kilometro aukštyje. Nuo čia iki Lusitano – apie trys valandos kelio, pesimistai sako, kad keturios. Pagaliau galėjome pasistiprinti kiauliena, o saldėsių mėgėjai – prisikimšti *čankakos*. Radijas be paliovos kalba apie Lojolos procesą. Streikuoja gimnazijos studentai bei mokytojai Iguerase, kur dirbo vienas iš sulaikytųjų bado streiko metu. Naftos pramonės darbininkai pasirengę streikuoti, nes kuriama nauja naftos įmonė. Epochos ženklas: man pasibaigė rašalas.

Rugsėjo 20

Nutariau iškeliauti 15 val., kad temstant pasiektume Lusitano rančą. Girdėjau, kad per tris valandas lengvai nueisime, bet įvairūs nesklandumai kelionę sutrukdė ir užtrukome iki 17 val. Jau kalnyne mus apgaubė tiršta tamsa. Užsidegėme fakelus ir tik 23 val. pasiekėme Aladino Gutiereso namus. Jis turėjo nedaug prekių, bet gavo mums cigarų ir kitokių niekų. Jokių drabužių. Šiek tiek nusnūdome, o 3 val. pradėjome žygį Alto Seko kryptimi, sako, iki tos vietos keturios lygos. Rekvizuotas *korechidoro* telefonas, bet jis neveikia, linijos gedimai. *Korechidoras*, vardu Vargansas, neseniai neteko tarnybos. Radijas nepraneša nieko svarbaus. Pasiekėme 1 800 metrų, Lusitanas įsikūręs 1 400 metrų aukštyje. Iki rančos žygiavome apie dvi lygas.

Rugsėjo 21

3 val. išėjome mėnuliui apšviečiant kelią, jį prieš tai apžiūrėjome. Ėjome maždaug iki 9 val., neradome jokių gyventojų ženklų, pasiekėme net 2 040 metrų aukštį, tai buvo aukščiausias taškas. Tuo metu susitikome du varovus, jie mums nurodė kelią į Alto Seko, iki kurio liko dar dvi lygos, nakčia nuėjome tik

dvi lygas. Jau leisdamiesi pamatėme pirmuosius trobesius, nusipirkome maisto ir patraukėme į *alkaldės* namus gaminti valgio, vėliau praėjome pro hidraulinės jėgainės varomą malūną Piraimirio pakrašty (1 400 metrų aukštyje). Žmonės labai įsibaiminę, vos mus pamato – stengiasi sprukti.

RUGSĖJO 22

Atvykę mes, centrinė grupė, sužinome, kad *korechidoras* vakar išvyko pranešti, kad mes netoliese. Dėl to konfiskavome visus jo produktus. Alto Seko – 50 trobų kaimelis, įsikūręs 1 900 metrų aukštyje. Mus pasitiko su baime ir smalsumu. Apsistojome apleistoje troboje netoli vandenvietės, ir troba netrukus prisipildė maisto produktų. Sunkvežimis, turėjęs atvykti iš Valjė Grandės, nepasirodė. Tai patvirtina versiją, kad seniūnas išvykęs pranešti apie mus. Tiesa, teko iškęsti seniūno žmonos rypavimus, Dievo ir vaikų vardu meldusios užmokėti, bet aš nenusileidau. Vakare Inti surengė vietos mokykloje diskusiją penkiolikai sutrikusių ir tylių kaimiečių, aiškinau jiems mūsų revoliucijos tikslus, vienintelis mokytojas pateikė klausimą, ar mes užimsime gyvenvietes. Sukto valstiečio ir naivaus vaiko mišinys. Jis daug klausinėjo apie socializmą. Vienas vaikinukas pasisiūlė tapti mūsų vedliu, bet įspėjo dėl mokytojo, kurį pavadino suktu lapinu. 1.30 val. patraukėme Santa Elenos kryptimi, ją pasiekėme 10 val., aukštis – 1 300 metrų. Barjentosas ir Ovando surengė spaudos konferenciją, joje pateikė visus užgrobtų dokumentų duomenis ir paskelbė, kad Choakino būrys likviduotas.

RUGSĖJO 23

Vietovė – graži apelsinmedžių giraitė, ten buvo likę nemažai vaisių. Dieną ilsėjomės, miegojome, bet reikėjo akylai saugotis. 1 val. sukilome, 2 val. išžygiavome Loma Largos kryptimi, ten buvome

prieš tamsą. Pasiekėme 1 800 metrų aukštį. Žmonės apsikrovę sunkiais nešuliais, nepaskubėsi. Prisisotinau Beninjo maisto.

RUGSĖJO 24

Atvykome į rančą, vadinamą Loma Larga, man prasidėjo kepenų spazmai. Labai pykino. Žmonės išvarginti ėjimo, kuris nieko neduoda. Nutariau pernakvoti prie kelio į Puchiją atsišakojimo. Paskerdėme kiaulę, kurią pardavė vienintelis troboje likęs kaimietis, Sostenosas Vargasas. Visi kiti, mus pamatę, išsilaksto. Aukštis – 1 400 metrų virš jūros lygio.

RUGSĖJO 25

Puchiją pasiekėme anksti, bet ten buvo žmonių, kurie mus matė vakar. Reikia pridurti, kad mus perspėjo „Radio Bemba" stotis. Puchijas – nedidelė ranča, įsikūrusi aukštumoje; žmonės, kurie išvydę mus išsilakstė, vėliau prisiartino ir bendravo draugiškai. Paryčiais praėjo karabinierius, jis ėjo iš Serano į Čikisaką suimti vieno skolininko. Esame tokioje vietoje, kur susieina trys žinybos. Keliauti su mulais darosi pavojinga, bet stengiamės Gydytoją gabenti kaip galima atsargiau, nes jis visai nusilpęs. Kaimiečiai neigia šioje zonoje esant kariškių. Su stabtelėjimais priėjome Tranka Majo, ten apsinakvojome šalikelėje, nes Migelis neatliko mano įsakymo apsižvalgyti. Igueraso seniūnas – šioje zonoje. Sargybai įsakyta jį sulaikyti. Aukštis – 1 800 metrų virš jūros lygio.

Aš ir Inti kalbėjomės su Kamba, šis sutiko eiti su mumis iki Igueraso, esančio netoli Pukaros, o iš ten mėgins pasiekti Santa Kruzą.

RUGSĖJO 26

Sutriuškinimas. Auštant pasiekėme Pikačo. Žmonės linksminosi, vyko šventė. Tai aukščiausias mūsų pasiektas taškas – 2 280 metrų. Kaimiečiai mus sutiko maloniai. Tęsėme kelionę be ypatingos

baimės, nors išvakarėse Ovando pareiškė, kad aš artimiausiu metu būsiu suimtas. Kai pasiekėme Iguerasą, viskas staiga pasikeitė: kažkur dingo visi vyrai, ir tik retsykiais sutikdavome moteris. Koko patraukė į telegrafisto namus, nes ten yra telefonas. Grįžęs pasakė, jog 22 dieną Valjė Grandės prefektas perdavė *korechidorui*, kad šioje zonoje pasirodė partizanai. Pastebėjus mus, vietinei valdžiai įsakyta nedelsiant pranešti į Valjė Grandę, jie apmokės visas išlaidas. Telegrafistas paspruko, bet jo žmona sakė, kad šiandien telegrafu niekas nebuvo perduota, nes artimiausiame Chaguėjaus kaimelyje visi švenčia.

13 val. patraukėme į Chaguėjų, reikėjo atsikratyti mulų ir nuspręsti, kaip pasielgsime su Gydytoju. Netrukus aš apklausiau vienintelį kaimelyje likusį vyrą. Jis labai persigandęs. Vėliau pasirodė dar vienas vyriškis, kokakolos prekiautojas. Jis pasakė, kad atėjo per Pukarą iš Valjė Grandės ir nieko nepastebėjo. Kai ėmiau kopti į kalno viršūnę, apie 13.30, iš visų kalvos pusių pasigirdo šūviai. Pakliuvome į apsuptį. Kaimelyje organizavau gynybą, turėjome palaukti tų, kurie liks gyvi po mūšio, paskui įsakiau trauktis Valjė Grandės keliu. Po kelių minučių pasirodė Beninjas, jis buvo sužeistas. Tada grįžo Anicetas ir Pablitas – jam smarkiai sužeidė koją. Jie pranešė, kad Migelis, Koko ir Chulijas negyvi. Kamba, palikęs savo kuprinę, dingo. Paskui avangardas patraukė mūsų pažymėtu keliu, o mes – iš paskos, vesdamiesi mulus. Ariergardas, pridengęs mus, šaudė į mus supančius kareivius. Inti prarado su mumis ryšį. Palaukėme jo pusvalandį, surengę nedidelę pasalą, apšaudomi kareivių nuo aukštikalnių. Netrukus prie mūsų prisijungė Inti. Tuo metu pastebėjome, kad dingo Leonas. Inti sakė pastebėjęs jį be kuprinės bėgantį kanjonu. Mes pamatėme ties kanjonu kažkokį žmogų ir nusprendėme, kad tai Leonas. Norėdami suklaidinti kareivius paleidome mulus nuo kalno žemyn, o patys patraukėme siauru tarpekliu, galų

gale priėjome kartaus vandens telkinį. 12 val. sumigome, nes tolyn eiti buvo neįmanoma.

Rugsėjo 27

4 val. ryto leidomės toliau, ieškojome vietos, kuria galima užlipti aukštyn. 7 val. radome tokią vietą, tik takas pasirodė besąs ne toje pusėje, kur manėme, o priešingoje. Priešais plytėjo plyna aukštikalnė, ten mums pasirodė saugu. Ją praėję kilome dar aukščiau, norėjome apsisaugoti nuo lėktuvų. Radome retą miškelį su siauručiu takeliu. Per visą dieną juo niekas nepraėjo. Vakarop iki kalno vidurio užlipo valstietis su kareiviu. Bet jie mūsų nepastebėjo. Anicetas buvo išėjęs į žvalgybą ir matė netoliese trobelėje esant kareivių. Keliukas, vedantis pro tą trobelę, mums būtų buvęs lengvesnis, bet ir jis dabar atkirstas. Ryte matėme, kaip apatiniu kalnagūbriu kopia kareivių kolona. Saulėje tviskėjo jų šautuvai. Vidudienį išgirdome pavienius šūvius, balsai šūkčiojo: „Štai jis“, „Išeik iš ten“, „Tu išeisi ar ne?“ Visą laiką aidėjo šūviai. Mes taip ir nesupratome, kas ten įvyko, bet manome, kad ten galėjo Kamba...

Per raciją pranešėme, kad dalyvavome mūšyje su „Galindo“ divizija, netekome trijų žmonių, juos nugabens į Valjė Grandę atpažinti. Turbūt Kambos ir Leono taip ir nesugavo. Šįkart mūsų netektys labai didelės. Skaudžiausias smūgis – Koko netektis, bet Migelis ir Chulijas irgi buvo narsūs kariai. Šių trijų bendražygių vertė neįkainojama. Leonas taip pat buvo šaunus.

Aukštis – 1 400 metrų virš jūros lygio.

Rugsėjo 28

Diena, kupina kartėlio. Kelis sykius buvome pamanę, kad tai mūsų paskutinė diena. Ryte gavome vandens, paskui Inti su Viliu iškart išėjo apžiūrėti nusileidimo kanjonu. Netrukus jie grįžo ir pranešė, kad gretutiniu šlaitu veda takelis, kuriuo jiems matant prajojo vals-

tietis su arkliu. 10 val. pro mus pražygiavo 46 kareiviai kovine uniforma. Atrodė, praėjo visa amžinybė, kol jie dingo iš akių. 12 val. pasirodė nauja grupė, šįkart – 77 žmonės. Negana to, pasigirdo kažkieno šūvis. Kariškiai iškart perėjo į karinę parengtį, karininkas įsakė apžiūrėti tarpeklį, kur mes slapstėmės. Bet vėliau, pasitaręs su kažkuo lauko racija, įsakymą atšaukė ir kareiviai pasišalino. Jeigu jie atakuos mus čia iš viršaus, negalėsime atsiginti. Jeigu mus čia suras, neturėsime kur trauktis. Kiek vėliau praėjo kareivis su tarnybiniu šunimi. Šuo akivaizdžiai pavargo, ir kareivukas tempė jį už pavadžio, kad tas eitų priekyje. Praėjo dar vienas atsilikęs kareivis. Valstietis ant arklio grįžo, ir mes daugiau nieko nematėme. Bet nerimas, kilęs tada, kai išgirdome šūvį, buvo toks stiprus, kad vis dar jautėme baimę. Visi kareiviai ėjo su kuprinėmis, todėl susidarė įspūdis, kad jie atsitraukia. Trobelėje per naktį nematėme nė žiburėlio, nors ten, kaip visada, prieš sutemstant nuaidėjo signalinis šūvis. Rytoj visą dieną stebėsime rančą. Mes lengvai permirkome lietuje, bet jis nebuvo toks smarkus, kad nuplautų mūsų paliktus pėdsakus.

Radijas pranešė, kad atpažintas Koko. Paskui nuskambėjo kažkoks nesuprantamas pranešimas apie Chuliją. Migelį jie painioja su Antoniju. Remiantis Manilos perduotais pranešimais, pirmoji žinia buvo, kad aš negyvas. Vėliau tas pranešimas buvo paneigtas.

RUGSĖJO 29

Dar viena įtampos diena. Žvalgai Inti ir Anicetas išėjo anksti ryte, kad visą dieną galėtų sekti rančą. Iš pat ryto keliu prasidėjo judėjimas. Vidudienį abiem kryptimis praėjo kareiviai be kuprinių. Kai kurie iš vedėsi neapkrautus asilėlius. Į apačią jie jau leidosi su kroviniu. 18.15 val. grįžęs Inti pranešė, kad nusileido šešiolika kareivių ir išsislapstė po tankius krūmokšnius. Daugiau mūsų žvalgai jų nepastebėjo. Matyt, asiliukus jie apkraudavo manta apačioje.

Remiantis pranešimais, šiuo keliu mums eiti nepatartina, nors jis lengvesnis ir patogesnis, bet, galimas dalykas, apačioje surengta pasala. Trobelėje yra šuo, ir jo skalijimas gali mus išduoti. Rytoj eisime į žvalgybą dviem kryptimis: vieni – į tą pačią vietą, o kiti mėgins išsiaiškinti, kiek galima užkopti aukštyn ir surasti kokį išėjimą, galbūt net kertant kelią, kuriuo žygiuoja kareiviai. Radijas nepranešė nieko, kas būtų verta dėmesio.

Rugsėjo 30

Dar viena įtempta diena. Ryte Čilės radijo stotis „Balmaseda“ pranešė, kad Bolivijos armijos viršūnių atstovai pareiškė: Če Gevara apsuptas džiunglėse esančiame tarpeklyje. Vietinės radijo stotys tyli. Manoma, kad mus kažkas išdavė, ir armija įsitikinusi, kad slapstomės šioje zonoje. Netrukus abiem kryptimis be perstojo ėmė zuiti kareiviai. 12 val. praėjo 40 ginkluotų kareivių, jie pasidaliję į kelias grupes, ginkluotė – kovinės parengties. Jie apsistojo trobelėje ir visur išstatė sargybinius. Tai pranešė Anicetas ir Pačo. Inti su Viliu grįžo pranešti, kad Rio Grandė yra tiesiai, už dviejų kilometrų. Einant kanjonu aukštyn yra trys namai ir galima apsistoti tokioje vietoje, kur mūsų niekas nepastebės. Radome vandens, ir 22 val. išsiruošėme į naktinį žygį, bet susivėlinom dėl Čino. Jam tamsoje labai sunku eiti. Su Beninju viskas gerai, bet Gydytojas niekaip nesitaiso.

MĖNESIO ANALIZĖ

Šis mėnuo turėjo būti mūsų jėgų atgavimo mėnuo, beveik toks ir tapo, jeigu ne pasala, kurioje žuvo Migelis, Koko ir Chulijas. Tai viską sugadino. Be to, pakliuvome į pavojingą padėtį, nes praradome Leoną. Kad Kamba pasišalino, tai mes tik išlošėme.

Per kelis nereikšmingus mūšius nudėjome arklį, vieną kareivį ir dar vieną sužeidėme. Urbano susišaudė su kažkokiu armijos sargy-

biniu. Galiausiai – nesėkminga pasala Iguerase. Mes palikome savo mulus ir, tikiuosi, tokios paskirties gyvulių daugiau neprireiks, nebent mane vėl pradės kamuoti astma.

Kita vertus, kai kurie pranešimai apie bendražygių žūtį iš kitos grupės – atrodo, kad ji likviduota – panašūs į tiesą. Galimas dalykas, kad kažkur netoliese klaidžioja nedidelė partizanų grupelė, kuri liko tarp gyvųjų ir su armija nesusiduria. Galimas dalykas, kad pranešimas apie visų septynių grupės kovotojų žūtį yra melagingas ar smarkiai perdėtas.

Šis mėnuo labai panašus į praėjusį, tik šįkart armija veikia efektyviai, o valstiečių masės mums niekuo nepadeda, jie tampa išdavikais.

Dabar svarbiausias tikslas – iš čia ištrūkti ir surasti saugesnių zonų. Be to, reikia užmegzti kontaktus, nors visas mūsų aparatas La Pase išardytas, ten mums irgi suduoti skaudūs smūgiai. Daugelio likusių su manimi žmonių moralė gana aukšta. Tik man kelia nerimą kai kurie įtarimai dėl Vilio. Galimas dalykas, kad jis per pirmą susidūrimą su armija mėgins paspruktі, jei prieš tai rimtai su juo nepasikalbėsiu.

1967 m. spalis

Spalio 1

Aukštis – 1 600 metrų virš jūros lygio. Pirmoji šio mėnesio diena praėjo ramiai. Ryte priėjome retą miškelį, ten apsistojome, prie visų įėjimų palikę sargybos postus. Kanjonu, kuriuo rengėmės eiti, pražygiavo 40 kareivių. Traukdamiesi jie šaudė į orą. 14 val. girdėjome paskutinius šūvius. Panašu, kad trobelėse nieko nėra, nors Urbano matė penkis kareivius, kurie niekur neišėjo. Nusprendžiau dar vieną dieną likti čia, nes vieta gera, turėsime kur pasitraukti, turint galvoje, kad priešas užkirtęs beveik visus takus. Pačo, Njato, Eustachijas ir Darijas leidosi ieškoti vandens, grįžo 21 val. Čapakas išvirė daržovių, išsidalijome truputį *čarki*, taip pavyko šiek tiek numalšinti alkį. Jokių radijo naujienų.

Spalio 2

Antonijas.

Visą dieną nebuvo matyti kareivių, bet praėjo ožkų banda, ją saugojo sarginiai šunys. Jie pradėjo ant mūsų loti. Nusprendėme eiti krūmokšnių tankumynu, kuris veda prie kanjono. 18 val. vakaro pradėjome leistis, kad spėtume laiku apsistoti nakvynei ir pavakarieniauti, bet pasimetė Njato, jau buvo per tamsu eiti toliau. Nutarėme grįžti, bet pasiklydome ir visą naktį išbuvome be miego. Neturėjome galimybės pasigaminti vakarienės, kentėjome nuo troškulio. Radijas pateikė 30-osios dienos kareivių išsisklaidymo paaiškinimą. Anot iš Santa Kruzo perduoto pranešimo, armija informavo, kad ties Kinjolo tarpekliu susirėmė su nedidele partizanų grupe, nors aukų nebuvo, teigiama, kad ant mūsų traukimosi kelio buvo rasta kraujo žymių.

Grupę, pasak kito pranešimo, sudarė šeši žmonės.

Spalio 3

Diena buvo labai ilga ir įtempta, nors ypatingų priežasčių nebuvo. Kai susiruošėme grįžti į buvusią stovyklavietę, grįžo Urbano ir pasakė, kad praeidami pro šalį valstiečiai kalbėjo: „Čia tie patys, kur vakar vakare garsiai šnekėjo." Urbano mano, kad jie vakar, kai ėjome, mus išgirdo. Šis pranešimas man pasirodė neįtikinamas, bet apsimečiau, kad aš juo tikiu, ir mes, taip ir nenumaldę troškulio, pradėjome kopti šlaitu aukštyn, iš kur matyti kareivių judėjimo kelias.

Radijas pranešė žinią apie du suimtuosius: Antoniją Domigesą Floresą (Leoną) ir Orlandą Chimenesą Basaną (Kambą), pastarasis prisipažino kovojęs prieš armiją. Pirmasis tikina pasidavęs, nes jį paveikė prezidento žodžiai. Abudu pateikė gausių faktų apie Fernandą, jo ligą ir visa kita, taip pat turbūt prasitarė apie tai, kas oficialiai neskelbiama. Štai taip baigėsi dviejų narsių partizanų istorija.

Aukštis – 1 360 metrų virš jūros lygio.

Klausėmės pokalbio su Debrė, jis susidūręs su studentu provokuotoju, pasielgė labai drąsiai.

Spalio 4

Pailsėję tarpeklyje, patraukėme toliau, po pusvalandžio nulipome žemyn ir išėjome į kitą tarpeklį, susisiekiantį su pirmuoju. Juo vėl užlipome, pailsėjome iki 15 val., kol nusileido saulė. Tada vėl leidomės į kelią ir ėjome dar pusvalandį. Ten sutikome žvalgus, jie sakė išžvalgę iki pat tarpeklių pakraščių, vandens niekur nerado. 18 val. patraukėme gyvulių išmintu taku, 19.30 val. jau buvo visiškai tamsu. Iki 3 val. nakties ten ir prabuvome. Radijas pranešė, kad 4-osios divizijos štabas iš Laguniljaso perkeliamas į Padilją, kad būtų kuo arčiau zonos, per kurią, armijos manymu, mėgins sprukti persekiojami partizanai. Be to, buvo pareikšta, kad jei mane sugaus

4-osios divizijos kariai, teismas įvyks Kamiri, o jei tai pavyks padaryti 8-osios divizijos kareiviams – Santa Kruze.

Aukštis – 1650 metrų virš jūros lygio.

SPALIO 5

Iš pradžių ėjome sunkiai. 5.15 val. ryto išsukome iš gyvulių išminto tako ir patraukėme giliau į mišką, nors jis nelabai tankus, bet nuo smalsių žvilgsnių apsaugo. Beninjas ir Pačo patraukė į žvalgybą, vylėsi rasti vandens. Prie artimiausios trobelės nerado. Gali būti, kad vanduo kažkur netoli, šulinyje. Baigę žvalgybą pamatė šešis kareivius, jie užėjo į trobelę. Matyt, užsuko ten pakeliui. Pavakare, taip ir neatsigėrę, pajudėjome toliau. Po labai varginančio žygio priėjome miškelį. Žmones labai iškankino troškulys, Eustachijas netgi iškėlė gėdingą sceną – apsiverkė, taip norėjo gerti. Po sunkaus žygio auštant priėjome miškelį, ten buvo girdėti šunų skalijimas. Iš čia buvo matyti aukštas kalnas ir visai arti – Plikoji kalva. Apgydžiau Beninjo žaizdą, ji truputį supūliavo, o Gydytojui suleidau injekciją. Beninjas naktį skundėsi skaudančia žaizda, ją aptvarsčiau.

Radijas pranešė, kad abudu mūsų *kambai* pervežti į Kamiri, ten jie liudys Debrė teismo procese.

Aukštis – 2 000 metrų virš jūros lygio.

SPALIO 6

Žvalgai išsiaiškino, kad netoli mūsų yra trobelė, o už jos, tarpeklyje, – vanduo. Patraukėme ten ir visą dieną po dideliu medžiuč kuris buvo mums kaip stogas, gaminome valgį. Aš visą dieną jaučiau nerimą, nes mes jau dienos šviesoje atsidūrėme apgyvendintoje teritorijoje ir apsistojome slėnyje. Daug laiko sugaišome gamindami valgį ir tik auštant pajudėjome. Nutarėme eiti link upelio, kuris teka netoli mūsų atrasto šaltinio. Iš ten atliksime rimtesnę žvalgybą ir nuspręsime, kur toliau eiti.

Radijo stotis „Pietų Kryžius“ pranešė apie interviu su abiem *kambais*. Orlandas pasidarė mažiau šnekus. Čilės radijas pranešė, kad šioje zonoje mūsų ieško 1 800 kariškių.

Aukštis – 1 750 metrų virš jūros lygio.

SPALIO 7

Vienuolika mėnesių praėjo nuo tos dienos, kai atvykome į Njakahuasu. Diena buvo rami, beveik idiliška. 12.30 val. tarpeklyje, kur įsikūrėme, pasirodė senutė su ožkų banda. Turėjome ją sulaikyti. Ji nieko suprantama apie kareivius nepasakė, į visus mūsų klausimus atsakinėjo nieko nežinanti ir šiose vietose seniai buvusi. Galėjo paaiškinti tik apie kelius. Iš jos žodžių aiškėja, kad esame maždaug už lygą nuo Igueraso ir Chaguėjaus ir už dviejų lygų nuo Pukaros. 17.30 val. Inti, Anicetas ir Pablitas patraukė su senute į trobelę. Jos viena duktė sutrikusios psichikos, o kita beveik nykštukė. Davėme jai 50 pesetų ir prisakėme apie mus niekam neprasitarti. Mažai tikėtina, kad ji laikysis žodžio. Septyniolika mūsų išsiruošė į kelią. Mėnulis vos švietė, buvo gana sunku eiti. Palikome daugybę pėdsakų kanjone. Trobesių ten nebuvo, bet dalis lauko apsodinta bulvėmis. Jas laisto upelio vandeniu. Prie jo mes ir buvome apsistoję. 2 val. nakties nusprendėme sustoti, nes eiti toliau buvo beprasmiška. Naktinių žygių metu Čino tampa tikra našta.

Armija pateikė keistą informaciją – Serane dislokuota 250 kareivių. Jie užkirto kelią apsuptiems 37 partizanams, o mes esame tarp Asero ir Oroso upių. Ta žinia skamba apgaulingai.

Aukštis – 2 000 metrų virš jūros lygio.

(Šiuo 1967 m. spalio 7 d. užrašu Ernesto Če Gevaros dienoraštis baigiasi. Tuo metu El Juro tarpeklis, apaugęs miškeliais ir supamas plynaukščių, buvo apgultas „reindžerių“. Spalio 8 d. Gevara buvo sužeistas į kojas ir paimtas į nelaisvę.

Egzistuoja kelios prieštaringos Ernesto Če Gevaros likimo versijos. Deja, faktai rodo, kitą dieną, spalio 9-ąją, jis buvo iš arti nušautas automato papliūpa. Apie tai byloja šviežia žaizda širdies plote – ji, kaip konstatavo vietinis gydytojas Chosė Martinesas Kaso, atsirado po paros, kai Če Gevara buvo sužeistas į kojas. Remiantis vienais šaltiniais – jį pulkininko Andreso Selničo ir majoro Migelio Ajoros įsakymu nušovė jaunesnysis leitenantas Marijas Teranas. Kitais duomenimis, žudikas buvo CŽV agentas Ramosas, pagal tautybę kubietis.)

Komunikatai

Pirmas komunikatas Bolivijos liaudžiai

REAKCIONIERIŲ MELĄ ATREMIAME REVOLIUCINE TIESA.
1967 M. KOVO 27

Valdžią uzurpavusi grupelė grobikų, nužudžiusi darbininkus ir ruošdamasi mūsų gamtinius turtus atiduoti Amerikos imperialistams, rengia komišką farsą ir tyčiojasi iš liaudies. Išmušė teisybės valanda, ir liaudis į ginkluotą užgrobimą atsakydama ginkluota kova griebiasi ginklų, nors ji ir toliau apgaudinėjama.

Kovo 23-iosios naktį Kamiri miestelyje išsidėsčiusios 4-osios divizijos dalis, maždaug 35 žmonės, vadovaujama majoro Ernano Platos Rijoso, Njankahuasu upės vaga įsiskverbė į partizanų būrio teritoriją. Visas būrys pakliuvo į mūsiškių parengtą pasalą. Mums atiteko 25 įvairaus tipo ginklai, tarp jų – 3 mortyros po 60 mm su pabūkline įranga, visa amunicija, ir pats būrys, jame – 7 žuvusieji, tarp jų vienas leitenantas, 14 belaisvių, 5 iš jų sužeisti per susidūrimą; mūsų medikai suteikė būtiniausią pagalbą, kokią tik leidžia mūsų galimybės. Visi paleisti į laisvę, prieš tai mes paaiškinom mūsų judėjimo idealus.

Priešininkų nuostoliai buvo tokie:

žuvusieji: Pedras Romeras, Rubenas Amesaga, Chuanas Alvarado, Sesilijus Markesas, Amadoras Almasanas, Santjagas Gajardas ir išdavikas kariškių vedlys, pasivadinęs Vargasu;

suimtieji: majoras Ernanas Plata Rijosas, kapitonas Eu Čenijus Silva, kareiviai Edgaras Toriko Panosas, Lido Machikado Toledas, Gabrielis Diurnas Eskobaras, Armandas Martinesas Sančesas, Felipė Bravo Silesas, Chuanas Ramonas Martinesas, Leonsijus Espinoza Posada Migelis Riveras, Eleuterijus Sančesas, Adalbertas Martinesas, Eduardas Rivera ir Gvidas Terserosas. Pastarieji penki buvo sužeisti. Paviešindami pirmuosius karinius veiksmus, įtvirtiname mūsų Armijos nuostatą – revoliucinę tiesą. Veiksmai patvirtino mūsų žodžius. Apgailestaujame dėl pralieto žuvusiųjų kraujo, tačiau mortyros ir kulkosvaidžiai netampa taikos tiltais, kaip tvirtina fantomai puošniomis uniformomis, siekiantys sukurpti legendą apie mus, kaip apie primityvius žudikus. Nebuvo nė vieno valstiečio, nepatenkinto arba besiskundžiančio dėl mūsų sandėrių arba aprūpinimo formos, išskyrus tuos, kurie, pasisiūlę tapti vedliais arba skundikais, tapo savo klasės išdavikai.

Priešiškumas tapo atviras. Būsimuose pranešimuose patikslinsime mūsų revoliucinę poziciją, o šiandien kviečiame darbininkus, valstiečius ir intelektualus kelti kasdien vis labiau alkstančios liaudies gyvenimo lygį, raginame visus, kurie jaučia, kad atėjo metas smurtui duoti atkirtį smurtu ir gelbėti jankių monopolijoms gabalais pardavinėjamą šalį.

BOLIVIJOS NACIONALINIO IŠSIVADAVIMO ARMIJA

Antras komunikatas Bolivijos liaudžiai

1967 m. balandžio 14

Reakcionierių melą atremiame revoliucine tiesa.

1967 m. balandžio 10 d. į pasalą pateko leitenanto Luiso Saavedros Arombalio vadovaujamas pulkas, sudarytas daugiausia iš SPRC (Specialusis pajėgų rengimo centras) kariškių. Per susirėmimą žuvo šis pareigūnas ir kareiviai An Čelis Floresas ir Senonas Prada Mendieta, taip pat buvo sužeistas vedlys Ignasijus Usarima iš Bokerono pulko, jis pateko į nelaisvę su dar penkiais kareiviais ir puskarininkiu. Keturiems kareiviams pavyko pabėgti ir pranešti apie tai majoro Sančeso Kastro vadovaujamai bazei, jis pasitelkė dar šešiasdešimt vyrų iš kaimyninio dalinio ir patraukė į pagalbą bendražygiams, bet pakliuvo į kitą pasalą; čia žuvo leitenantas Ugo Ajala, puskarininkis Raulis Kamecho bei kareiviai Chosė Vijabrielis, Marselas Maldonadas ir Chaimė Sanabrija, taip pat dar du vyrai, jų tapatybių nustatyti nepavyko.

Per šią akciją buvo sužeisti kareiviai Armandas Kiroga, Albertas Karvachalis, Fredis Alovė, Chustas Servantesas ir Barnabe Sanabrija, jie paimti į nelaisvę kartu su kompanijos vadu majoru Rubenu Sančesu Kastro ir dar 16 kareivių. Laikydamiesi NIA nuostatų, pagal savo kuklias išgales mes gydome sužeistuosius, visiems suteikėme laisvę, prieš tai paaiškinę mūsų revoliucinės kovos tikslus.

Priešininkų armijos netektys: 10 žuvusiųjų, iš jų 2 leitenantai, tarp jų ir majoras Sančesas Kastro, ir 30 belaisvių, iš kurių 6 sužeisti. Karo laimikis proporcingai atitinka priešininkų aukas, jį sudaro

60 mm mortyra, kulkosvaidis, šautuvai ir karabinai M-1. Visa ginkluotė su amunicija.

Apgailestaudami pranešame apie vieną mūsų žuvusįjį. Žuvusiųjų skirtumas akivaizdus, bet reikia turėti omeny, kad mes pasirinkome visų susirėmimų laiką bei vietą ir kad Bolivijos armijos vadovybė į žudynes siuntė nesubrendusius karius, beveik dar vaikus. Jie patys La Pase kuria frakcijas, o vėliau per demagogiškas laidotuves mušdamiesi į krūtinę apgailestauja ir slepia, kad jie – tikrieji Bolivijoje liejamo kraujo kaltininkai. Dabar jie, nusimetę kaukes, pradeda šauktis „teisėjų“ iš Šiaurės Amerikos. Taip pat buvo ir pradedant Vietnamo karą, kuris čiulpia didvyriškos tautos kraują ir kelia pavojų viso pasaulio taikai. Nežinome, kiek „teisėjų“ užsipuls mus (sugebėsime jiems pasipriešinti), bet įspėjame žmones apie šią prisitaikėlių kariškių pradėtą kampaniją.

Mes kreipiamės į jaunus šauktinius, ragindami laikytis šių instrukcijų: mūšio pradžioje, kai bus atidengta ugnis, meskite ginklus į šalį, susidėkite rankas už galvos ir stovėkite nejudėdami; artėdami prie mūšio zonos, niekada nesiveržkite į priešakines kolonos eiles; priverskite jus raginančius kovoti karininkus užimti tas ekstremaliai pavojingas pozicijas. Avangarde kariai visuomet labiausiai rizikuoja gyvybe. Nors ir skaudu matyti, kaip liejasi nekaltų šauktinių kraujas, bet kare tai – neišvengiama.

BOLIVIJOS NACIONALINIO IŠSIVADAVIMO ARMIJA

Trečias komunikatas Bolivijos liaudžiai

Reakcionierių melą atremiame revoliucine tiesa.
1967 m. gegužė

Gegužės 8 d. Njakahuasu partizanų veiksmų zonoje į pasalą pateko mišri jaunesniojo leitenanto Henrio Laredo kuopa. Per susirėmimą žuvo šis kariškis ir karo mokyklos kursantas Romanas Arojo Floresas, į nelaisvę paimti šie kareiviai:

Chosė Kamačo Rochasas iš Bolivaro pulko, Nestoras Kventas iš Bolivaro pulko, Valdo Veisaga iš puskarininkių mokyklos, Ugo Sotas Lora iš puskarininkių mokyklos, Maksas Toresas Leonas iš puskarininkių mokyklos, Rodžeris Rochas Toledas iš Brauno pulko, Chavjeras Majanas Koreja iš Brauno pulko ir Nestoras Sančesas Kuejaras iš Brauno pulko.

Du pastarieji buvo sužeisti, nes suimami priešinosi. Kaip visada, jie paleisti į laisvę; prieš tai jiems buvo paaiškinti mūsų kovos siekiai ir tikslai. Konfiskuoti 7 karabinai M-1 ir 4 mauzeriai. Mūsų pajėgos nenukentėjo.

Dažnai pasitaiko represinės armijos komunikatų, kuriuose skelbiama apie žuvusius partizanus; šį bei tą pranešdami apie savo netektis, jie pateikia apie mus iš piršto laužtų faktų, iš bejėgiškumo griebiasi melo ir apmaudą išgiežia ant žurnalistų, kurie savo idėjiniais požymiais yra tiesioginiai režimo priešininkai – jiems suverčiama kaltė už armijos nesėkmes.

Mes patvirtiname, kad Bolivijos NIA – vienintelė atsakinga už ginkluotą kovą, ji stoja savo liaudies priešakyje, nes neturi kito siekio, kaip tik galutinę pergalę, kuri suteiks mums galimybę

atsiteisti už visus karo metu įvykdytus nusikaltimus, nepriklausomai nuo represinių priemonių, kurias mūsų armija pateisina kaip atsaką į represinių jėgų vandalizmą.

BOLIVIJOS NIA

Ketvirtas komunikatas Bolivijos liaudžiai

REAKCIONIERIŲ MELĄ ATREMSIME REVOLIUCINE TIESA.
1967 M. BIRŽELIS

Neseniai priešo armija pripažino per susirėmimus patyrusi netekčių, o mums priskyrė, kaip jau įprasta, dar didesnį skaičių žuvusiųjų, apie kuriuos nepateikia jokių duomenų. Nors negauname informacijos iš kai kurių būrių, tvirtai teigiame, kad mūsų netektys labai menkos, o per pastaruosius susirėmimus, už kuriuos atsakomybę prisiėmė armija, jų visai nepatyrėme.

Inti Peredo iš tikrųjų yra mūsų armijos vadovybės narys, joje jis užima politinio komisaro postą ir vadovavo paskutinėms kampanijoms. Jis puikiai jaučiasi, nes priešų kulkos jį aplenkė; apie jo mirtį paskleistas šmeižtas – akivaizdus kariškių, kurie nepajėgia susidoroti su mūsų pajėgomis, absurdiško melo pavyzdys.

Kalbėdami apie spėjamą kovotojų iš kitų Lotynų Amerikos šalių dalyvavimą, dėl karinės paslapties ir mūsų revoliucinės tiesos šūkio jokių skaičių nepateiksime, apsiribosime tik paaiškinimu, kad bet kuris pilietis, pritariantis mūsų pagrindinei programai, kuria siekiama Bolivijos išlaisvinimo, bus priimtas į mūsų organizaciją ir gaus tokias pat teises bei pareigas, kaip ir Bolivijos kovotojai – jie, suprantama, sudaro didžiausią mūsų judėjimo dalį. Visiems, kurie su ginklu rankose kovoja už mūsų Tėvynės laisvę, nepriklausomai nuo vietos, kur yra gimę, pelnytai suteikiamas garbingas bolivo vardas. Taip mes suprantame revoliucinį internacionalizmą.

BOLIVIJOS NIA

Penktas komunikatas Bolivijos liaudžiai

BIČIULIAI,

Ir vėl mūsų šachtose liejasi proletariato kraujas. Kai kur užsitęsęs išnaudojimas čiulpia kraują į vergystę patekusiam šachtininkui, o kilus protesto bangoms, kraujo praliejimas tampa neišvengiamas. Tai nenutrūkstamas procesas.

Pastaruoju metu jo ritmas buvo laikinai nutrūkęs, bet balandžio 9 d. sukilę darbininkai tapo pagrindiniu triumfo veiksniu. Šis įvykis suteikė vilties, kad atsivers nauji horizontai, ir darbininkai pagaliau taps savo likimo šeimininkais, bet imperialistinio pasaulio mechanizmas parodė, kad socialinėse revoliucijose nebūna pusinių išlygų: arba užgrobiama visa valdžia, arba daugybės aukų ir pralieto kraujo kaina pasiektų laimėjimų netenkama.

Ginkluoti proletariato milicijos būriai sutelkė milicijos pajėgas iš skurdžiausių darbininkų klasės ir valstiečių; dalyviai nesugebėjo įžvelgti esminės interesų bendrystės, paveikti antiliaudinės demagogijos susipriešino ir galiausiai teko įsikišti profesionaliai kariuomenei su ėriuko kailiu ir vilko letenomis. Ir ta nedidukė, iš pradžių nuošaly palikta armija, su ginklu stojo prieš proletariatą, ji tapusi ištikimiausia imperializmo bendrininke.

Dabar mes stengiamės atsitiesti po nesėkmių, kurias sukėlė besikartojančios darbininkų klasės taktinės klaidos, ir kantriai ruošiame šalį nuosekliai revoliucijai, iš pagrindų pakeisiančiai sistemą.

Reikia vengti apgaulingų taktikų; galbūt jos didvyriškos, bet nevaisingos, proletariatą panardina į kraujo klaną, išretina jo gretas, atimdamos iš mūsų karingiausiai nusiteikusius kovotojus.

Ilgais kovos mėnesiais partizaninių būrių veikla sukrėtė šalį, armijai atnešė nemenkų netekčių, jos moralė susvyravo mums beveik nepatyrus nuostolių. Per trumpą, kelias valandas trukusį susirėmimą ši armija buvo mūšio lauko šeimininkė ir išdidžiai demonstravo proletariato lavonus. Nuo teisingos ir klaidingos taktikos priklauso pergalė ir nesėkmė.

Bičiuli šachtininke, nesiklausyk netikrų masių kovos apaštalų, kurie vaizduoja ją kaip žygį prieš prispaudėjų ginklus. Mokykimės iš tikrovės! Prieš kulkosvaidžius didvyriškai atstatę krūtines nieko nepasieksime; prieš šiuolaikiškus naikinimo ginklus nepasipriešinsime barikadomis, kad ir kaip tvirtai jos būtų pastatytos. Besivystančių šalių masių – daugumą jų sudaro žemdirbiai – kovą plačiose teritorijose turi vykdyti nedidelis judrus avangardas; reikia kaupti jėgas priešininkų armijos sąskaita ir sukelti revoliucinį masių įkarštį, kol susidarys revoliucinė situacija, o tada, nutaikius tinkamą momentą, valdančiosios jėgos bus išsyk nuverstos.

Supraskite teisingai; mes nekviečiame laikytis visiško pasyvumo, bet patariame nešvaistyti jėgų kautynėse, kurios nelaiduoja pergalės. Darbininkų masės turi nuolat spausti vyriausybę, nes tokia yra klasių kova, joje nėra apibrėžtų ribų. Kad ir kur būtų, proletariatas pagal išgales privalo kovoti su bendru priešu.

Bičiuli šachtininke, NIA partizanai tavęs laukia išskėstomis rankomis ir kviečia tave prisijungti prie pogrindžio darbininkų, kurie kovoja už mus. Čia mes atnaujinsime darbininkų ir valstiečių vienybę, kuri nutrūko dėl antiliaudinės demagogijos, čia pralaimėjimą paversime triumfu, o proletariato našlių raudas – pergalės himnu. Mes laukiame tavęs.

NIA

Instrukcijos miestų kadrams

Kuriant pagalbinį tinklą reikia vadovautis keliomis normomis; čia jas ir apibendrinsime.

Kampanija bus iš esmės pogrindinė, bet retsykiais neišvengiamai reikės kontaktuoti su asmenimis ar grupėmis, dėl to kadrai bus išslaptinti. Tai iš jų pareikalaus poelgių tikslumo, atskiriant kiekvieną veiklos frontą.

Kadrai privalės griežtai laikytis pagrindinės armijos vadovybės nustatytos tvarkos, bet turės visišką laisvę rinktis, kaip šią tvarką įgyvendinti praktiškai.

Tam, kad šie sunkūs uždaviniai būtų įgyvendinti, pogrindiniams kadrams turi būti būdingos šios savybės: disciplina, santūrumas, gebėjimas slapstytis, savikontrolė ir šaltakraujiškumas, taip pat kadrai turi vadovautis tokiais darbo metodais, kurie padėtų išvengti netikėtumų. Visiems bičiuliams, atliekantiems pusiau viešus darbus, vadovaus aukštesnė valdžia, kuri bus pogrindy, ji pateiks instrukcijas ir prižiūrės darbą.

Pagal galimybes ir tinklo vadas, ir įvairūs atsakingi asmenys atliks vieną vienintelę funkciją, kontaktai tarp skirtingų sričių atsiras per vadą. Pagrindinės jau susikūrusio tinklo pareigos yra šios:

VADAS
Asmuo, atsakingas už tiekimą.
Asmuo, atsakingas už transportą.
Asmuo, atsakingas už informaciją.
Asmuo, atsakingas už finansus.
Asmuo, atsakingas už veiklą mieste.
Asmuo, atsakingas už darbą su interesantais.

Ilgainiui prireiks asmens, atsakingo už susisiekimą, jis iš esmės bus vado padėjėjas.

Vadas instrukcijas gaus iš armijos valdybos ir padedamas skirtingų patikėtinių įgyvendins jas praktikoje.

Tinklo vadą turi pažinoti tik nedidukas branduolys, kad, patekus į nelaisvę vienam nariui, nesuirtų visas tinklas. Jei vadovaujantys asmenys bus tarpusavy pažįstami, jie žinos vieni kitų pareigas, ir apie kiekvieną kadrų pakeitimą nereikės pranešti.

Bus imtasi priemonių, kad vieno tinklo nario sulaikymo atveju būtų pakeisti vado ir visų jį pažinojusių namų adresai bei susisiekimo būdai.

Atsakingas už tiekimą asmuo turės aprūpinti armiją, bet tai bus daugiau organizacinio pobūdžio veikla: iš centro bus kuriamas smulkesnis paramos tinklas, kuris pasieks NIA veiklos ribas, ir tai bus tik valstietiška organizacija, jai padės prekeiviai ir kiti asmenys bei organizacijos.

Atsakingas už transportą asmuo užsiims prekių pergabenimu iš surinkimo centrų į punktus, ten viską perims smulkesni tinklai arba atveš jas tiesiog į išvaduotą teritoriją.

Šie bičiuliai turi dirbti vaizduodami solidžią veiklą, pavyzdžiui, užsiimti smulkia prekyba, tai taps priedanga nuo represinės valdžios įtarinėjimų, išaiškėjus judėjimo svarbai ir mastui.

Atsakingas už informaciją asmuo privalės kaupti visą politinę bei karinę informaciją, gautą užmezgus kontaktus (pusiau legaliai užmezgus kontaktus su interesantais armijoje ar vyriausybėje, ir tai šias pareigas daro gana pavojingas). Visa surinkta medžiaga bus perduota už informaciją atsakingam mūsų armijos įgaliotiniui. Jis bus atsakingas dvejopai vadovybei: tinklo vadui ir mūsų saugumo tarnybai.

Finansus prižiūrintis įgaliotinis bus atsakingas už Organizacijos išlaidų kontrolę. Šis bičiulis turi aiškiai įsisąmoninti, kokios atsakin-

gos yra jo funkcijos, nes pogrindiniai kadrai, nepaisant to, kad smarkiai rizikuoja, jiems nuolat gresia mirtinas pavojus, jie gyvena mieste, todėl nepatiria partizanų fizinių nepriteklių ir gali priprasti neatsakingai manipuliuoti atsargomis, todėl nuolat pinigų gundomas jis rizikuoja, kad jo revoliucinis sąmoningumas smuks. Atsakingas už finansus asmuo privalo apgalvoti kiekvieną išleidžiamą pesetą, užkirsti kelią, kad be pateisinamos priežasties nebūtų išleistas nė vienas sentavas. Jis taip pat bus atsakingas už rinkliavų ir mokesčiams skirtų pinigų administravimą, turės organizuoti jų gavimą.

Finansininkas atsiskaito tinklo vadui, bet jo išlaidas dar tikrins ir inspektorius. Taigi atsakingas už finansus asmuo turi būti labai tvirtų idėjinių nuostatų.

Asmens, atsakingo už veiklą mieste, užduotis – visa ginkluota kova mieste: išdavikų, išaiškinto kankintojo arba režimo atstovo sunaikinimas, tam tikrų asmenų grobimas, siekiant išpirkos, atitinkamų šalies ekonominės veiklos centrų sabotažas ir panašiai.

Visus veiksmus numatys tinklo vadas; šis bičiulis negalės elgtis savo nuožiūra, išskyrus ypatingos skubos atvejus.

Atsakingo už darbą su interesantais asmens funkcijos visuomeninio pobūdžio – ryšių palaikymas su svyruojančiais elementais, informatorių ar vyriausybės atstovų eliminavimas, šalies ekonominės veiklos centrų sabotavimas. Tai žmonės, su kuriais galima dirbti, bet nevalia užmiršti, kad jų veikla susijusi su pavojais ir iš to kylančiais padariniais, reikia stengtis palengva juos paversti aktyviais dalyviais, skatinant juos reikšmingai prisidėti prie judėjimo ne tik pinigais, bet ir medikamentais, pasiūlyti slaptaviečių, teikti informaciją ir panašiai.

Šiam tinklui priklausantys žmonės turi dirbti darniai, pavyzdžiui, atsakingas už transportą asmuo yra glaudžiai susijęs su tiekimo vadovu, kuris tampa jo tiesioginiu vadu; atsakingas už darbą su interesantais asmuo priklausys nuo finansų; atsakingi už veiklą ir informaciją asmenys tiesiogiai bendraus su tinklo lyderiu.

Tinklus prižiūrės tiesiogiai iš Armijos atsiųstų kadrų inspekcijos, kurios neatliks vadovaujančių funkcijų, bet tiesiog tikrins, kaip laikomasi jiems duotų instrukcijų ar normų.

Tinklai privalo bendradarbiauti su armija šitaip:

Aukštesnė vadovybė duoda nurodymus tinklo lyderiui, šis apsiima organizuoti juos svarbiausiuose miestuose; čia tinklai šakojasi į mažesnius miestelius, paskui – į kaimus ir tuomet jau į visų valstiečių, palaikančių ryšius su armija, namus – ten suplauks informacija, atsargos, pinigai.

Juo labiau plėsis mūsų Armijos įtakos zona, juo labiau kontaktiniai taškai artės prie miesto ir čia proporcingai didės tiesioginės kontrolės zona; tai ilgas, svyravimų neišvengiamai veikiamas procesas, jis, kaip ir ši kova, užtruks ne vienerius metus.

Tinklo vadovybė įsikurs sostinėje; padaliniai bus įkurti miestuose; šiuo metu mums yra svarbiausi: Kočabamba, Santa Krusas, Sukrė ir Kamiri, kitaip tariant – tai stačiakampis, kuris juosia mūsų veiksmų zoną. Asmenys, atsakingi už šiuos keturis miestus, turi būti patikimi kadrai. Jie vadovaus analogiškoms, tik paprastesnėms, palyginti su sostine, organizacijoms. Tiekimo ir transporto sferai vadovaus vienas vadovas, finansams ir darbui su interesantais – kitas; trečiosios veiklos mieste – informacijos – galima atsisakyti, už ją bus atsakingas vietos vadovas. Juo arčiau šių miestų teritorijos bus armija, tuo labiau veikla miestuose bus susijusi su ja; tuomet susikurs priemiestiniai partizanų būriai, priklausomi nuo karinės vadovybės.

Reikia atsižvelgti ir į šiandien nuo mūsų kovos lauko nutolusių miestų tinklo plėtojimą, ten itin svarbus gyventojų palaikymas; ilgainiui reikia rengtis būsimoms kampanijoms. Patys svarbiausi šiuo atžvilgiu yra Oruro ir Potosio miestai.

Atitinkamą dėmesį reikia skirti ir pasienio taškams Vijasonui bei Tarijai, jie padės palaikyti ryšius su Argentina, Santa Krusas – su

Brazilija; svarbus Chuaki arba kita vietovė Peru pasienyje, taip pat reikalingas taškas Čilės pasienyje.

Organizuojant tiekimo tinklą vertėtų pasikliauti tvirtų nuostatų aktyvistais, kurie anksčiau vadovavo panašaus pobūdžio veiklai.

Pavyzdžiui, krautuvėlės savininkas galėtų organizuoti tiekimą ir dalyvauti šio tinklo veikloje; kokios nors transporto įmonės savininkas organizuotų šią atšaką ir panašiai.

Jeigu nepavyktų to įgyvendinti, reikia kantriai, neskubant formuoti aparatą.

Būtina organizuoti šią gamybą arba verslą:

Krautuvėlės (La Pase, Kočabamboje, Santa Kruse, Kamiri).

Transporto įmonės (La Pase – Santa Kruse, Santa Kruse – Kamiri, La Pase – Sukrėje, Sukrėje – Kamiri).

Avalynės fabrikai (La Pase, Santa Kruse, Kamiri, Kočabamboje).

Gamyklos (ten pat).

Mechanikos dirbtuvės (La Pase, Santa Kruse).

Žemės sklypai (Čaparėje – Karanavyje).

Du pirmieji verslai užtikrins prekių (kartu ir priemonių karinėms reikmėms) kaupimą ir pergabenimą, nesukeliant įtarimų. Avalynės krautuvėlės atliks dvigubą funkciją – saugiai pardavinės ir gamins apavą pagal mūsų užsakymus. Dirbtuvės atliks tokią pat funkciją su karinėmis priemonėmis, o žemės sklypai pravers kaip atramos bazė galimų atsitraukimų atveju, taip pat mūsų daliniai galės pradėti darbą su valstiečiais.

Pravartu dar sykį pabrėžti, kad šie kadrai privalo būti idėjiškai tvirti ir iš revoliucinio judėjimo pasiimti tik tai, kas griežtai reikalinga jų reikmėms, jie turi būti pasirengę aukoti savo laiką bei laisvę ar net gyvybę.

Tik šitaip bus sukurtas veiksmingas tinklas, kuris padės įgyvendinti mūsų ambicingus užmojus: visiškai išlaisvinti Boliviją.

Žodynėlis

ADRIASOLA VEISAGA, DAVIDAS / ADRIAZOLA VEIZAGA DAVID (Darijas). Bolivas. Gimė 1939 m. Orure. Partizaninės veiklos pradžia – Moiseso Gevaros būryje, buvo paskirtas į avangardą. Po susirėmimo Juro tarpeklyje liko gyvas, su Inti vadovaujamu būriu jam pavyko pasitraukti iš partizaninės kovos zonos. Drauge su Inti vadovavo Pasipriešinimo judėjimo armijos reorganizavimui. 1969 m. gruodžio 31 d. La Pase buvo suimtas oficialiosios valdžios policijos.

AKUNJA NUNJESAS, CHUANAS VITALIJO / ACUÑA NÚÑEZ, JUAN VITALIO (Choakinas arba Vilo). Kubietis. Gimė 1925 m. Siera Maestroje. Jis buvo vienas pirmųjų valstiečių, pašauktų į Sukilėlių armiją – į ją įsijungė 1957 m. balandį. Už savo aktyvią veiklą buvo apdovanotas majoro laipsniu. Kubos KP CK narys, į Njakahuasu atvyko 1966 m. lapkričio gale. Vadovavo ariergardo frakcijai. Nepavykus susisiekti su Če, 1967 m. rugpjūčio 3 d. žuvo su visu savo būriu pasaloje ties Rio Grande Puerto Maurisijaus brastoje. Vado de Jeso – šiuo pavadinimu įvykis užfiksuotas istorijoje – yra prie Grandės intako Masikuri.

ALARKONAS RAMIRESAS, DARIELIS / ALARCÓN RAMÍREZ DARIEL (Beninjas). Kubietis. Gimė 1939 m. Mansanijuje. Siera Maestros kovų veteranas, Sukilėlių armija jam suteikė kapitono laipsnį. 1966 m. gruodžio 11 d. atvyko į Njakahuasu ir

buvo paskirtas į avangardo būrį. Dalyvavo susirėmime Juro tarpeklyje. Drauge su Urbano ir Pombo kirto Čilės sieną ir išvyko iš Bolivijos. 1968 m. kovo 6 d. atvyko į Kubą. 1995 m. išleido knygą „Išlikusieji". 1996 m. atsiribojo nuo Kubos revoliucijos.

AKINO KISPE, APOLINARAS / AQUINO QUISPE APOLINAR (Apolinaras, Apolinarijas arba Polas). Gimė 1939 m. La Paso apygardoje, Ingavio provincijoje Viačoje. Filjoci fabriko La Pase Profsąjungų vadovas, BKP veikėjas, į partizanų būrio veiklą įsitraukė 1966 m. gruodžio mėnesį, bet jau prieš tai kelis mėnesius dirbo Njakahuasu sodyboje, kuri priklausė Koko Peredui. 1967 m. rugpjūčio 31 d. pakliuvo į pasalą Vado de Jeso tarpeklyje prie Ikiros upės.

AKINO TUDELA, SERAPINAS / AQUINO TUDELA SERAPIO (Serapijas arba Serafinas). Gimė 1951 m. Viačoje, Apolinaro sūnėnas. Jis, kaip ir jo dėdė, partizaninės veiklos pradžioje dėjosi ūkio darbininku, dėl to Če mėnesio analizėje jį dar laiko ne kovotoju, o tik pabėgėliu. Vėliau jis prisijungė prie ariergardo. 1967 m. liepos 9 d. žuvo, norėdamas bendražygiams pranešti apie kariškių pasirodymą Ikiros upės tarpeklyje.

ARANA KAMPERAS CHAIMĖ / ARANA CAMPERO JAIME (Čapakas arba Liuisas). Bolivas. Gimė 1938 m. spalio 31 d. Tarijoje. Jaunystėje buvo nacionalinio judėjimo aktyvistas. Studijuodamas Kuboje nutarė prisidėti prie partizaninio judėjimo. 1967 m. kovą atvyko į Njakahuasu, buvo paskirtas į pagrindinį būrį. Susirėmimo Juro tarpeklyje metu jam pavyko išsiveržti iš apsupties ir su keliais gyvais kovotojais pasiekti Kachonesus – ten 1967 m. spalio 14 d. buvo nužudytas.

ARANSIVIJA AJALA, VALTERIS / ARANCIBIA AYALA WALTER (Valteris). Bolivas. Gimė 1941 m. sausio 21 d. Potosi apygardos Mačos miestelyje. Buvo vienas iš solidarumo su Kuba judėjimo „Linkolnas–Muriljas–Kastro“ steigėjų. Bolivijos komunistinio jaunimo organizacijos aktyvistas ir Nacionalinio komiteto narys. Į Njakahuasu atvyko sausio 21 d., buvo paskirtas į ariergardo būrį. Žuvo per Vado de Jeso pasalą 1967 m. rugpjūčio 31 d.

BAIGORIA, PAULINAS / BAIGORRIA PAULINO. Maždaug dvidešimties metų amžiaus valstietis, buvo partizanų būrio ryšininkas, vėliau pats prie jo prisijungė. Vykdydamas Če jam patikėtą misiją Komarapoje, buvo suimtas, įkalintas vienutėje ir kankinamas.

BARERA KINTANA, PASTORAS / BARRERA QUINTANA PASTOR (Danielis). Priimtas į Moiseso Gevaros vadovaujamą partizanų būrį. Dezertyravo iki ginkluoto susirėmimo likus kelioms dienoms. Kamiri teismas jam nepateikė jokių kaltinimų.

BARJENTOSAS RENĖ, ORTUNJAS / BARRIENTOS RENÉ ORTUÑO. Gimė 1919 m. Kočabambos priemiestyje Taratoje. Aviacijos karininkas, baigė JAV aviacijos mokyklą. Buvo Bolivijos viceprezidentas. 1964 m. rugpjūtį nuvertęs konstitucinį prezidentą Viktorą Pasą Estensorą valdė kartu su karinių pajėgų vadu Alfrede Ovando Kandija. 1966 m. rugpjūčio mėnesį buvo išrinktas prezidentu. Žuvo 1969 m. balandžio 27 d. Nelaimingo atsitikimo aplinkybės taip niekada ir nepaaiškėjo. Pagarsėjo autoritarinėmis tendencijomis ir dėl ypatingo dėmesio kalnakasybos sektoriui – dėl vadinamojo Kaimo ir kariškių Pakto, ir dėl proamerikietiškų tendencijų.

BECHARAS EKTORAS, RIVERA / BÉJAR HÉCTOR RIVERA. 1963 m. jis buvo svarbiausias Peru nacionalinio išsivadavimo judėjimo vadas. 1966 m. buvo suimtas ir įkalintas Peru San Kintino kalėjime.

BRAVO, DUGLASAS / BRAVO DOUGLAS. Priklausė Venesuelos komunistų partijai, tapo Centrinio komiteto nariu. Organizavo ginkluotą kovą prieš Markoso Pereso Chimeneso diktatūrą. Tapo Venesuelos nacionalinio išsivadavimo Karinių pajėgų vadu. Pasipriešino partijos nuosprendžiui atsisakyti ginkluotos kovos, už tai buvo iš jos pašalintas.

BUNKE BIDER, HAIDĖ TAMARA / BUNKE BIDER, HAYDÉE TAMARA (Tania). Argentinos vokietė. Gimė 1937 m. Argentinoje, tėvai vokiečių kilmės. 1961 m. kaip vertėja išvyko į Kubą. Kaip pogrindžio kovotoja į Boliviją atvyko su misija infiltruotis į aukštų vyriausybės pareigūnų aplinką, jai pavyko pasiekti puikių rezultatų, bet ji buvo priversta likti partizanų būryje, nes, tapusi Debrė ir Bustoso ryšininke, buvo demaskuota. Įsitraukė į ariergardo būrį ir 1967 m. rugpjūčio 31 d. žuvo per Vado de Jeso susirėmimą.

BUSTOSAS, SIRO / BUSTOS CIRO (Maurisijas, Pelajo, Pelado arba Karlosas). Argentinietis, kuriam Če patikėjo išžvalgyti Argentinos šiaurinę dalį ir atsiųsti kovotojų pasisemti patirties partizanų būryje. Drauge su Debrė ir fotografu Endriu Rotu buvo suimtas Mujupampoje. Kamiri miestelyje veikusio karinio tribunolo nuteistas kalėti 30 metų. 1970 m. Chuano Chosė Toreso vyriausybės buvo išlaisvintas.

CHIMENESAS TARDIJO, ANTONIJAS / JIMÉNEZ TARDÍO ANTONIO (Pan Divino arba Pedras). Bolivas. Gimė 1941 m.

gegužės 3 d. Kočabambos priemiestyje Taratoje. Bolivijos komunistinio jaunimo organizacijos narys, iki 1967 m. vasario vadovavo jos Nacionaliniam vykdomajam komitetui, 1966 m. pabaigoje prisijungė prie partizanų, buvo paskirtas į ariergardą. 1967 m. rugpjūčio 9 d. žuvo Injao kalnyne.

CHOSAMI, EDUARDAS / JOZAMI EDUARDO. Buvęs Argentinos komunistų partijos aktyvistas. Žurnalistas ir advokatas.

ČANGAS NAVARO, LEVANO, CHUANAS PABLAS / CHANG NAVARRO LÉVANO, JUAN PABLO (Čino). Perujietis. Peru nacionalinės išsivadavimo armijos vadas. Su Če susitiko 1966 m. gruodžio mėnesį, o 1967 m. kovą grįžo su Eustachiju ir Negro. Įvykiai privertė jį pasilikti partizanų būryje. Dalyvavo susirėmime Juro tarpeklyje. Patvirtinta, kad buvo suimtas gyvas (buvo beveik aklas), nugabentas į Iguerasą ir nužudytas.

ČELMANAS, CHUANAS / GELMAN JUAN. Argentinietis revoliucionierius, Komunistų partijos narys.

ČESUSAS SUARESAS, GAJOLIS / JESÚS SUAREZ GAYOL (Feliksas arba Rubijas). Kubietis. Gimė 1936 m. sostinėje La Havanoje. Aktyviai dalyvavo pogrindinėje veikloje, vėliau įstojo į Sukilėlių armiją, ten užsitarnavo kapitono laipsnį. Revoliucinėje vyriausybėje užėmė aukštas pareigas, Kubos KP CK narys. 1966 m. gruodžio 19 d. atvyko į Njakahuasu ir buvo paskirtas į ariergardą. 1967 m. balandžio 10 d. žuvo per išpuolį Iripityje, tada Bolivijos kariškiai neteko 11 žmonių. Jis buvo pirmasis mūšyje žuvęs partizanas.

ČOKE UGO, SILVA / CHOQUE HUGO SILVA. Bolivas, prisijungė prie Moiseso Gevaros būrio, iš jo 1967 m. liepos mėnesį dezertyravo kartu su Euzebiju. Tikėtina, kad jis atvedė armijos dalinius prie žeminių, kur partizanai slėpė ginklus, medikamentus, įvairią dokumentaciją ir maisto atsargas.

ČOKE ČOKE, SALIUSTICIJUS / CHOQUE CHOQUE SALUSTIO (Salustijus). Bolivas. Partizaninę veiklą pradėjo Moiseso Gevaros būryje, bet 1967 m. kovo mėnesį buvo sulaikytas, Kamiri tribunolo buvo nuteistas ilgus metus kalėti.

DEBRĖ REJESAS ŽIULIS / DEBRAY RÉGIS JULES (Prancūzas, Dantonas, Debrė arba Debrajus). Prancūzas. Kairysis prancūzų intelektualas. Dalyvavo organizuojant partizaninę kovą. 1967 m. kovo mėnesį susitiko su Če, šis jam patikėjo keletą misijų užsienyje. 1967 m. balandžio 20 d. kartu su Bustosu ir Rotu buvo suimtas Mujupampoje ir karinio tribunolo Kamiri miestelyje nuteistas 30 metų kalėti. 1970 m. buvo išlaisvintas Chuano Chosės Toreso vyriausybės.

DE LA KONSEPSJON DE LA PEDRACHA, OKTAVIJUS / DE LA CONCEPCIÓN DE LA PEDRAJA OCTAVIO (Mauras, Morogoras, Muganga, Gydytojas arba Tavito). Kubietis. Gimęs 1935 m. Havanoje. Siera Maestroje kovėsi Antrajame rytų fronte, užsitarnavo leitenanto laipsnį. 1966 m. gruodžio 11 d. į Njakahuasu atvyko kaip gydytojas ir kovotojas. Paskutiniu partizaninės kovos laikotarpiu jo sveikata smarkiai pašlijo. Todėl prieš susirėmimą Juro tarpeklyje Če jam, Eustachijui ir Čapakui patikėjo prižiūrėti Pablitą. Būrys pasiekė Kachonesus Miskės ir Grandės upių santakoje, 1967 m. spalio 14 d. jis ten ir mirė.

DOMINGESAS FLORESAS, ANTONIJAS / DOMÍNGUEZ FLORES ANTONIO. (Leonas arba Antonijas). Kilęs iš valstiečių, BKP narys. Iš pradžių dėjosi ūkio darbininku, vėliau įsitraukė į partizaninę veiklą. 1967 m. rugsėjo 26 d. dezertyravo Iguerase, pasidavė vadžios atstovams ir atskleidė visą jam žinomą informaciją apie partizanų būrio veiklą. Kamiri miestelyje įvykusiame teismo posėdyje jis liudijo prieš Rejesą Debrė ir Siro Bustosą, nepaisant to, jam vis tiek nesuteikė laisvės. Jį išlaisvino 1970 m. Chuano Chosė Toreso vyriausybė.

ERNANDESAS OSORIJO, MANUELIS / HERNANDEZ OSORIO MANUEL (Migelis arba Manuelis). Kubietis. Gimė 1936 m. Granmos provincijoje Santa Ritos kaimelyje. Siera Maestros kovų veteranas, buvo apdovanotas Če vadovaujamos Sukilėlių armijos kapitono laipsniu. Prie partizanų būrio prisijungė 1966 m. lapkričio gale ir, pažeminus Markosą, buvo paskirtas vadovauti ariergardui. 1967 m. rugsėjo 27 d. žuvo Batano tarpeklyje netoli Igueraso.

FERNANDESAS MONTESAS DE OKA, ALBERTAS / FERNANDE MONTES DE OCA ALBERTO (Pačo arba Pačungo). Kubietis. Gimė 1935 m. Santjago de Kubos priemiestyje. Siera Maestros kampanijoje užsitarnavo kapitono laipsnį. Kubos vyriausybėje užėmė įvairius postus, Pramonės ministerijoje vadovavo Kalnakasybos padaliniui. Į La Pasą atvyko 1966 m. rugsėjo 3 d., iš Če gavęs nurodymus skubiai pervesti asmenis į Alto Beni ūkį. Lapkričio 3 d. su Če grįžo į Boliviją ir drauge su Loro, Tuma ir Pombo išvyko į Njakahuasu. Buvo nužudytas spalio 9 d. Juro tarpeklyje.

GALVANAS IDALGAS LIUCIJUS, EDILBERTAS / GALVAN HIDALGO LUCIO EDILBERTO (Eustachijas). Perujietis. Gimė 1937 m. Peru mieste Vankajuje. Peru nacionalinio išsivadavimo judėjimo narys. Į partizanų būrį priimtas 1967 m. kovo mėnesį kartu su Čino ir Negro. Žuvo 1967 m. spalio 14 d. Kachonese, Grandės ir Miskės santakoje.

GEVARA DE LA SERNA, ERNESTAS, ČE / GUEVARA ERNESTO DE LA SERNA, CHE (slapyvardžiai – Če, Mongo, Ramonas, Fernandas). Gimė 1928 m. birželio 14 d. Argentinos mieste Rosarijuje. Baigęs medicinos studijas išvyko į Boliviją. 1953 m. susirengė į antrąją kelionę po Lotynų Ameriką. Dalyvavo Gvatemalos revoliucinio judėjimo procese. Jį užgniaužus, pasitraukė į Meksiką; ten prisijungė prie jachtos „Gramma“ ekspedicijos. 1956 m. gruodžio 2 d. laivas prisišvartavo Kuboje, tai tapo impulsu pradėti partizaninę kovą prieš Fulgensijaus Batistos diktatūrą. Nuo pat susirėmimų Siera Maestroje pradžios išsiskyrė kaip karinis ir politinis vadovas, jam patikėtos atsakingos pareigos Kubos revoliucijos procese. 1965 m., atsisakęs visų savo pareigų ir postų, jis slapta išvyko į Kongą, ten vadovavo kubiečių kariniam kontingentui, rėmusiam kovą prieš kolonializmą. Vėliau, 1966 m. lapkričio mėnesį, persikelia į Boliviją, ten iki 1967 m. spalio 8 d. vadovavo partizaniniam judėjimui. Per susirėmimą Juro tarpeklyje buvo sužeistas ir pateko į nelaisvę. Kitą dieną buvo nužudytas nedidukėje Igueraso mokykloje, Valjegrandės apylinkėse. Po ilgų paieškų jo palaikai buvo surasti ir 1977 m. liepos mėnesį pergabenti į Kubą.

GEVARA RODRIGESAS, MOISESAS / GUEVARA RODRÍGUEZ MOISÉS (Moisesas arba Gevara). Bolivas. Gimė 1939 m. gruodžio 25 d. Katarikagvoje. Dirbo Vananio kalnakasybos įmo-

nėje, 1965 m. atleistas dėl generolo Barjentoso vyriausybės vykdomų represijų, Peru komunistų partijos, vėliau Peru komunistinio išsivadavimo judėjimo aktyvistas, iš šios partijos pasitraukė dėl nesutarimų su vadovu Oskaru Samora Medina Čeliu. Po 1937 m. sausio mėnesį įvykusio pirmojo susitikimo su Če, prisižadėjęs suburti daugiau kovotojų, kovo mėnesį prisijungė prie partizanų būrio. Priklausė pagrindinei kuopai, bet dėl pašlijusios sveikatos buvo perkeltas į Choakino vadovaujamą ariergardą. 1967 m. rugpjūčio 31 d. pakliuvo į pasalą Vado de Jese.

GUTIERESAS ARDAJA, MARIJAS / GUTIÉRREZ ARDAYA MARIO (Chulijas). Bolivas. Gimė 1939 m. gegužės 22 d. Sačo Čere, netoli Trinidado miesto, Beni apygardoje. BKP aktyvistas, studijavo mediciną Kuboje, 1967 m. kovo mėnesį įsitraukė į partizaninę veiklą. 1967 m. rugsėjo 26 d. su Koko ir Migeliu pateko į pasalą Batano tarpeklyje netoli Igueraso.

GUSMAN LARA, LOJOLA / GUZMAN LARA LOYOLA. Bolivė. Bolivijos komunistinio jaunimo VK narė. 1967 m. vasario mėn. buvo nušalinta nuo pareigų. Tų pačių metų sausio mėnesį susitiko su Če, šis jai patikėjo finansinius miesto aparato reikalus. 1967 m. rugsėjo mėnesį pagal Njakahuasu slėptuvėse rastas fotografijas ji buvo sulaikyta, išlaisvinta 1970 m. mainais į vokiečių belaisvius. Diktatoriaus Ugo Banserio valdymo metais vėl įsitraukė į pogrindinę Bolivijos nacionalinės armijos veiklą, už tai 1972 m. drauge su vėliau dingusiu be žinios vyru buvo sulaikyta.

KISPAJA ČOKE, RAULIS / QUISPAYA CHOQUE RAÚL (Raulis). Bolivas. Gimė 1939 m. gruodžio 31 d. Oruro mieste. Bolivijos komunistinio jaunimo organizacijos aktyvistas ir Na-

cionalinio komiteto narys. Partizaninę veiklą pradėjo Moiseso Gevaros būryje, paskirtas į avangardą. 1967 m. liepos 30 d., gelbėdamas Rikardą, žuvo mūšyje prie Rositos upės.

KODOVIJA, VIKTORIJAS / CODOVILA VICTORIO. Argentinietis. Argentinos komunistų partijos pirmasis sekretorius.

KOELJO, KARLOSAS / CARLOS COELLO (Tuma arba Tumainis). Kubietis. Gimė 1940 m. netoli Manzanijo miesto. Nesulaukęs nė septyniolikos, neišsimokslinęs kaimo vaikinas įsitraukė į partizaninį judėjimą Siera Maestroje. Nuo tada tapo ištikimas Če bendražygis, priklausė jo asmeninei palydai. Taip pat dalyvavo mūšiuose Konge, už tai jam suteiktas leitenanto laipsnis. Į Boliviją atvyko 1966 m. liepą ir pirmas nuvykęs į Njakahuasu ten laukė atvykstant Če. Žuvo 1967 m. birželio 26 d. Santa Kruzo apygardos Floridos provincijoje, Pirajuje. „Praradau pastarųjų metų nuoširdų draugą, kurio ištikimybę aplinkybės jau buvo patikrinusios. Jo netektį išgyvenu beveik kaip sūnaus praradimą", – rašė savo dienoraštyje Če.

KONDORI KASILDAS KONČI, VARGASAS / CONDORI CASILDO COCHI VARGAS (Viktoras). Bolivas. Gimė 1941 m. balandžio 9 d. La Paso apskrityje Paka Česo provincijoje, Korokoruose. Su Moiseso grupe įsijungė į partizaninį judėjimą. Priklausė ariergardui, 1967 m. birželio 2 d., kartu su Antoniju Sančesu Diasu (Markosu) žuvo pasalos metu Beja Vistoje.

KOLJE KETO, CHORCHĖ / KOLLE CUETO JORGE (Kolje). Bolivijos komunistų partijos organizacijos sekretorius.

KORONADO KORDOVA, BENCHAMINAS / CORONADO CÓRDOBA BENJAMÍN (Benchaminas). Bolivas. Gimė 1941 m. sausio 30 d. Potosi mieste. BK aktyvistas, į partizaninę kovą įsitraukė 1967 m. sausio 21 d. Paskirtas į avangardą. Dalyvavo žvalgybinėje ekspedicijoje. Tų pačių metų vasario 26 d. nuskendo keldamasis per Rio Grandės upę.

KUBA SANABRIA, SIMEONAS / CUBA SANABRIA SIMEÓN (Vilis). Bolivas. Gimė 1935 m. sausio 5 d. Itapajoje, Kočabambos provincijoje. Darbininkas, Vanunio kalnakasys, Moiseso bendražygis, partizaninę kovą pradėjo 1967 m. kovo mėnesį. Priklausė pagrindiniam būriui. Spalio 8 d. pateko į nelaisvę Juro tarpeklyje, gelbėdamas Če. 1967 m. spalio 9 d., kaip ir Če, buvo sušaudytas Igueraso mokykloje.

LAREDO, HENRIS / LAREDO HENRY. Per susirėmimą žuvęs Bolivijos armijos jaunesnysis leitenantas. Pas jį rastas žmonos laiškas, kuriame ji prašo pargabenti partizano plaukų, – jais papuošianti namų svetainę.

LEČINAS OKENDO, CHUANAS / LECHÍN OQUENDO JUAN. Tuometinis svarbiausias Bolivijos darbininkų centro vadovas.

LEONI, RAULIS / LEONI RAÚL. Tuometinis Venesuelos prezidentas.

LOSANAS, HUGAS / LOZANO HUGO. Bolivas stomatologas, miesto tinklo narys.

MAČINAS EDAS BEČE, GUSTAVAS / MACHÍN HOED DE BECHE GUSTAVO (Alechandras). Kubietis. Gimė 1937 m.

Havanoje. Su revoliucionieriais studentais dalyvavo kovoje prieš Batistą, už tai jam buvo suteiktas *comandante* titulas. Jis buvo Kubos vyriausybės Pramonės viceministras ir aukštas Matancaso provincijos karinis pareigūnas. Į partizanų būrio veiklą įsitraukė 1966 m. lapkričio mėnesį, Če jį paskyrė operatyviniu vadu. Priklausė pagrindiniam būriui, bet dėl sveikatos problemų liko ariergarde. 1967 m. rugpjūčio 31 d. žuvo susirėmime Vado de Jese.

MARTINESAS TAMAJO CHOSĖ, MARIJA / MARTÍNEZ TAMAYO JOSÉ MARÍA (Papi, Rikardas, Činču, Mbili arba Takas). Kubietis. Gimė 1937 m. Majaryje, Olkino provincijoje. Dalyvavo pogrindinio judėjimo veikloje, vėliau prisijungė prie Sukilėlių armijos, antrajame rytų fronte kovojo su Batista. Iškovojus pergalę, buvo apdovanotas seržanto laipsniu, dalyvavo kuriant Vidaus reikalų ministeriją. Karinės pajėgos jam suteikė kapitono laipsnį. Atliko keletą misijų už Kubos ribų, pirmąsyk į Boliviją atvyko 1963 m. liepos mėnesį su BKP derinti klausimų dėl paramos Liaudies partizaninio judėjimo armijai, kuri veikė Argentinos šiaurinėje dalyje, vadovaujama majoro Rikardo Macečio (Antrojo vado). Kongo kovų dalyvis, 1966 m. kovo mėnesį grįžo į La Pasą rengtis Če atvykimui. Priklausė pagrindiniam būriui. 1967 m. liepos 30 d. sunkiai sužeistas mūšyje prie Rositos upės, netrukus mirė ant bendražygių rankų.

MARTINESAS TAMAJO, RENĖ / MARTÍNEZ TAMAYO RENÉ (Arturas). Kubietis. Chosė Marijos brolis, gimė 1941 m. Olkino provincijoje, Majaryje. Siera Maestros kovų dalyvis, po revoliucijos triumfo dirbo Vidaus reikalų ministerijoje ir Sukilėlių armijos Tyrimo departamente. 1966 m. gruodžio mėnesį atvyko į Njakahuasu ir buvo paskirtas į pagrindinį būrį, jam pa-

tikėtos radijo ryšininko pareigos. 1967 m. spalio 8 d. žuvo per susirėmimą prie Juro tarpeklio.

MASETIS RIKARDAS, CHORCHĖ / MASETTI RICARDO JORGE. Argentinietis. Pirmasis Lotynų Amerikos žurnalistas, drauge su kitais susitikęs su Fideliu Kastro ir Če Siera Maestroje. Po revoliucijos pergalės buvo „Prensa Latina" žinių tarnybos steigėjas ir pirmasis vadovas. 1964 m. balandžio 21 d. žuvo susirėmime Argentinoje.

MAJIMURA URTADO, FREDIS / MAYMURA HURTADO FREDDY (Ernestas arba Gydytojas). Bolivas. Gimė 1941 m. spalio 18 d. Trinidado miestelyje Beni apygardoje. BKP narys. Kuboje studijavo mediciną, į partizaninę kovą įsijungė 1966 m. lapkričio gale. Vade de Jeso pasalos metu buvo paimtas į nelaisvę. Atsisakęs bendradarbiauti, 1967 m. rugpjūčio 31 d. priešininkų buvo nužudytas.

MELGARAS, ANTONIJAS / MELGAR ANTONIO. Bolivijos armijos pasiuntinys, žuvo mūšyje.

MENDESAS KORNE, CHULIJAS / MÉNDEZ KORNE JULIO (Njato). Gimė 1937 m. vasario 3 d. Alto Beni apygardos Trinidado miestelyje. BKP narys. Prieš įsitraukdamas į partizanų būrio veiklą buvo atsakingas už Alto Beni sodybą, kurią Če ir Kubos valdžia manė esant tinkama vieta pradėti partizaniniams veiksmams. Buvo atsakingas už tiekimą ir aprūpinimą provizija bei ginklais. Išgyveno per susirėmimą Juro tarpeklyje, sėkmingai prasiveržęs pro kariškių apsuptį, žuvo 1967 m. lapkričio 15 d. per kitą susirėmimą.

MERSI / MERCI. Gvatemalietis. Ryžtingas kovotojas, jo tikras vardas – Karlosas Konradas de Česusas Alvarado Marinas.

MONCHĖ MOLINA, MARIJUAS / MONJE MOLINA MARIO (Stanislavas, Monchė, Marijo arba Negro). Bolivas. Pagal specialybę – mokytojas. Nuo pat jaunų dienų domėjosi politine veikla, ilgainiui tapo Bolivijos komunistų partijos sekretoriumi, šias pareigas ėjo iki pat savo pasitraukimo 1968 m. sausį. 1966 m. gruodžio 31 d. Njakahuasu jis susitiko su Če ir pareiškė, kad kol revoliucija bręsta Bolivijos teritorijoje, pasirinks politinę kovos kryptį, su tuo Če kategoriškai nesutiko. Nuo tada tarp BKP ir partizanų būrio įvyko atotrūkis.

MONTERO, IVANAS / IVAN MONTERO (Renanas arba Ivanas). Kubietis. Vienas iš Bolivijos miestų tinklo ryšininkų. Jo tapatybė nebuvo atskleista veik 30 metų. Jo pareigos – ryšininkas tarp La Paso ir partizanų beveik iki pat partizanų būrio susikūrimo pradžios. Dalyvavo ginkluotoje kovoje Nikaragvoje, 1979–1990 m. dirbo sandinistų vyriausybės saugumo aparate.

MURILJAS DOMINGAS, PEDRAS / DOMINGO MURILLO PEDRO. Bolivijos patriotas, parengęs pirmąją Amerikoje Nepriklausomybės nuo ispanų deklaraciją.

ONGANIA KARLAS, CHUANAS / ONGANÍA CARLOS JUAN. Argentiniečių kariškis, 1966 m. nuvertęs Arturo Ijioso vyriausybę. Po perversmo tapo Argentinos prezidentu.

OTERO, ČIČO / OTERO CHICHO. Vienų namų, kuriuos partizanai rado pakeliui, savininkas.

OVANDO ALFREDAS, KANDIJA / OVANDO ALFREDO CANDIA. 1967 m. vadovavo Bolivijos ginkluotosioms pajėgoms ir aktyviai prisidėjo prie antipartizaninės kampanijos. Tris kartus buvo Respublikos prezidentas; vieną kadenciją – nuvertus Liuisą Adolfą Silesą Salinasą – nuo 1969 m. rugsėjo iki 1970 m. spalio.

PANIAGVA, BENCHAMINAS / PANIAGUA BENJAMÍN. Valstietis iš Bolivijos.

PANTOCHA TAMAJO ORLANDAS / PANTOJA TAMAYO ORLANDO (Antonijas arba Olo). Kubietis. Gimęs 1933 m. Santjago de Kubos mieste, Mafose. Priklausė pogrindiniam Liepos 26-osios judėjimui, vėliau dalyvavo Siera Maestros kovose. Kubos karinėse pajėgose užsitarnavo kapitono laipsnį. 1966 m. gruodžio 19 d. atvyko į Njakahuasu ir buvo paskirtas į pagrindinį būrį. 1967 m. spalio 8 d. žuvo per susirėmimą Juro tarpeklyje.

PEREDO LEIGE, GVIDO / PEREDO LEIGUE GVIDO (Inti). Bolivas. Gimė 1938 m. balandžio 30 d. Kočamamboje. Labai jaunas įstojo į BKP, ilgainiui tapo vienu ryžtingiausių kadrų. Regioninio komiteto La Pase pirmasis sekretorius, 1964 m. išrinktas į II-ąjį nacionalinį kongresą. Kaip ir brolis Koko, jis aktyviai dalyvavo Peru partizaniniame judėjime, prisidėjo prie Argentinos liaudies armijos kūrimo. Njakahuasu išsiskyrė kaip vienas didžiausių politinių veikėjų ir karinių vadų. Po Juro tarpeklyje surengtos pasalos su likusiais gyvais kovotojais pralaužė kariškių apsuptį ir sulaukė paramos iš valstiečių, dėl to liko gyvas. Drauge su Urbano pasiekė Santa Kruzo miestą, vėliau lėktuvu nuskrido į Kočabambą, ten, padedamas uošvio rašytojo Česuso Laros, susisiekė su BKP, tuomet pavyko išgelbėti liku-

sius tris partizanus. Slapstydamasis atkūrė Nacionalinio išsivadavimo armiją. Ketino vėl pasitraukti į kalnus, bet 1969 m. rugsėjo 9 d. represinių jėgų buvo nužudytas.

PLATA RIOSAS, ERNANAS / PLATA RÍOS HERNAN. Vienas iš svarbiausių Bolivijos armijos kariškių (majoras), pakliuvusių į nelaisvę kovo 23 d. surengtoje pasaloje. Teismo procese pateikė melagingus parodymus prieš suimtus partizanus.

REINAGA GORDILJO, ANICETAS / REINAGA GORDILLO ANICETO (Anicetas). Bolivas. Gimė 1940 m. liepos 26 d. Potosi šiaurinėje dalyje, Kolkečakoje. Iki 1967 m. vasario mėnesio vadovavo Nacionaliniam vykdomajam komitetui. Į partizanų būrio veiklą įsitraukė 1966 m. gruodžio mėnesio gale. Paskirtas į avangardo būrį. Žuvo susirėmimo Juro tarpeklyje metu 1967 m. spalio 8 d.

REJESAS RIVERA, SIMONAS / REYES RIVERA SIMÓN (Simonas Rodrigesas). Bolivijos profsąjungų ir komunistų partijos lyderis.

REJESAS RODRIGESAS, ELIZIEJUS / REYES RODRÍGUEZ ELISEO (Rolandas arba kapitonas San Luisas). Gimė 1940 m. San Luiso prieigose, Santjago de Kubos provincijoje. Kapitono laipsnį gavo būdamas vienas iš jauniausių kovotojų Siera Maestroje, ten Če vadovavo kovos veiksmams. Kubos KP CK narys, į Njakahuasu atvyko 1966 m. lapkričio mėn. ir buvo paskirtas į pagrindinį būrį. Če jam suteikė politinio komisaro pareigas. Žuvo 1967 m. balandžio 25 d. El Mesono mūšyje tarp Tikučos gyvenvietės ir Ikiros upės. Tą dieną Če savo dienoraštyje rašė: „Netekome geriausio kario..."

REJESAS SAIJAS, IZRAELIS / REYES ZAYAS ISRAEL (Braulijas). Kubietis. Gimė 1933 m. Siera Maestros kalnuose. Būdamas neraštingas kaimietis įsijungė į kovą Siera Maestroje ir užsitarnavo leitenanto laipsnį. Prisidėjo prie Raulio Kastro apsaugos, buvo oficialus ryšininkas. Prieš atvykdamas į Boliviją 1966 m. lapkričio gale su Če pabuvojo Konge. Priklausė Choakino vadovaujamam ariergardui. Jis buvo pirmasis 1967 m. rugpjūčio 31 d. žuvęs Vado de Jeso pasalos metu.

REKĖ TERANAS, LIUISAS / REQUE TERAN LUIS. Vadovavo ketvirtajam armijos daliniui, apsistojusiam Kamiri 1967 m. gegužę, aktyviai dalyvavo 1967 m. antipartizaninės kampanijos veikloje, ypač ardant strategiškai svarbius partizanų sandėlius.

RĖJA KLAVIJUS, UMBERTAS / RHEA CLAVIJO HUMBERTO. Bolivas gydytojas, rėmęs partizaninį judėjimą.

ROBLESAS, GUSMANAS / ROBLES GUZMAN. Iš Bolivijos kilęs valstietis, armijos sulaikytas perkantis partizanams maisto produktus.

ROCHASAS, ONORATAS / ROJAS HONORATO. Skurdžiai besiverčiantis žemdirbys. Su savo gausia šeimyna gyveno Rio Grandės pakrantėje. Vasario mėnesio ekspedicijos metu susipažino su partizanais. Vėliau, rugpjūčio mėnesio gale, pasijutęs tarp dviejų ugnių, su savo šeima mėgino pabėgti, bet majoras Marijas Vargasas Salinas jį privertė bendradarbiauti su kariškiais ir išduoti partizanus. Choakino būrį jis atvedė tiesiai į Puerto Maurisijaus brastos (Vado de Jeso) pasalą, už tai buvo pagerbtas Man Čego režimo – jam buvo dovanotas žemės sklypas. 1969 m. liepos 14 d. vienas

Nacionalinio išsivadavimo judėjimo dalyvių nušovė jį dviem kulkomis iš pistoleto.

ROKABADO TERASAS, VISENTĖ / ROCABADO TERRAZAS VICENTE (Orlandas). Buvo priimtas į Moiseso Gevaros vadovaujamą partizanų būrį, dezertyravo iki ginkluotų susirėmimų likus vos kelioms dienoms. Tikėtina, kad jis atliko tam tikrą infiltravimosi užduotį, nes anksčiau dirbo žandarmerijoje. Kamiri miestelio teismas jam nepateikė jokių kaltinimų.

ROSALESAS, TOMASAS / ROSALES TOMAS. Bolivas. Kankintas ir pakartas Kamiri kalėjime.

ROTAS DŽORDŽAS, ANDRIU / ROTH GEORGE ANDREW. Anglų kilmės čilietis fotografas. Po partizanų veiksmų zoną keliavo su specialia armijos užduotim, balandžio 19 d. jam pavyko partizanus sutikti, jie paėmė jį į nelaisvę Laguniljaso apylinkėse. 1967 m. balandžio 20 d. kariškių paimtas į nelaisvę drauge su Debrė ir Bustosu. Tik jis vienas išlaisvintas po aštuoniasdešimt dienų. Neatmetama tikimybė, kad jis buvo slaptas CŽV agentas.

RASELAS, BERTRANAS / BERTRAND RUSSEL. Anglų matematikas ir filosofas. Vadovavo Tarptautiniam tribunolui, tyrusiam karo nusikaltimus Vietname.

ROBLESAS, MOISESAS / ROBLES MOISÉS. Iš Bolivijos kilęs septyniolikos metų valstietis, partizanų vedlys.

ROČA URKIETA, HUMBERTAS / ROCHA URQUIETA HUMBERTO. Pulkininkas Roča. Ketvirtojo armijos dalinio, apsistojusio Kamiri miestelyje, vadas.

RYSAS, KRISTIJANAS / REESE CRISTIAN. Vokiečių kilmės bolivas, gyvenęs Laguniljaso apylinkėse.

SALDANJA, RODOLFAS / SALDAÑA RODOLFO (Rodolfas). Bolivas. Gimė 1932 m. Sukrės mieste. Buvęs BKP narys, jis vienas pirmųjų gavo karinį išsilavinimą Kuboje ir buvo vienas iš keturių Marijo Monchės paskirtų asmenų užmegzti ryšiams su kubiečiais. Aktyviai dalyvavo rengiant susitikimą su Če lapkričio 20 d. Njakahuasu. Iš pradžių jam buvo numatyta veikti mieste, bet sausio 26 d. pareiškime Če jam duoda nurodymą per penkiolika dienų prisidėti prie partizanų būrio veiklos. 1968 m. jis buvo įkalintas ir į laisvę išėjo 1970 m. – buvo išmainytas į partizanų belaisvius vokiečius Teopontėje.

SANČESAS DIASAS, ANTONIJAS / SANCHEZ DÍAZ ANTONIO (Markosas arba Pinaresas). Kubietis. Gimė 1927 m. Pinar del Rijo mieste. Kilo iš žemdirbių šeimos, ilgus metus buvo statybos kompanijos darbininkas. Siera Maestros kovose išgarsėjo, tapo *comandante*. Užėmė aukštus postus karinėje vadovybėje, Kubos komunistų partijos Centro komiteto narys. Į Njakahuasu atvyko 1966 m. lapkričio 20 d., ir iš pat pradžių Če jį paskyrė vadovauti avangardui. Gavęs griežtų papeikimų už nusižengimus vėliau buvo paskirtas į ariergardą kaip eilinis karys. Kai Če pagrasino jį pašalinti iš partizanų būrio, šis atšovė: „Jau verčiau mirsiu!“ 1967 m. birželio 2 d. kartu su Choakino vadovaujama grupe vykdydamas aprūpinimo atsargomis misiją pakliuvo į pasalą Beja Vistos zonoje.

SANČESAS VALDIVIJA, RUBENAS / SANCHEZ VALDIVIA RUBÉN. Majoras, Iripiti pasaloje pateko į partizanų nelaisvę. Praėjus keleriems metams prisipažino, kad tai jis įteikė spaudai

vienintelį viešai pagarsintą Nacionalinio išsivadavimo armijos komunikatą Nr. 1. Buvo priverstas emigruoti, ten sustiprino ryšius su kairiosiomis jėgomis. Vėliau prisijungė prie Karinių pajėgų. Pasitraukęs iš aktyvios tarnybos tapo regioninio judėjimo Kočabamboje „Laisvosios Bolivijos judėjimas" pirmininku.

SARTRAS, ŽANAS, POLAS / JEAN PAUL SARTRE. Prancūzų rašytojas ir filosofas, su Če susipažino 1960 m., pirmojo vizito į Kubą metu.

SILESAS SALINASAS, ADOLFAS / SILES SALINAS ADOLFO. Tuometinis Bolivijos viceprezidentas.

SILVA BOGADAS, AUGUSTAS / SILVA BOGADO AUGUSTO. Vienas iš Bolivijos armijos kariškių (kapitonas), sučiuptas kovo 23 d. surengtos pasalos metu.

SIMONAS, PAULIS / SIMÓN PAUL. Pakeliui į Mujupampą sutiktas valstietis. Jis buvo palankiai nusiteikęs partizanų būrio atžvilgiu.

STAMPONI KORINALDESI, LIUISAS, FAUSTINAS / STAMPONI CORINALDESI, LUIS FAUSTINO. Argentinietis revoliucionierius, Socialistų partijos narys.

TAMAJO NUNJESAS, LEONARDO / TAMAYO NÚÑEZ LEONARDO (Urbano). Kubietis. Gimė 1941 m. Bajame. Dalyvavo Siera Maestros kovose, apdovanotas kapitono laipsniu. Į Njakahuasu atvyko 1966 m. lapkričio gale ir buvo paskirtas į pagrindinį būrį. Išgyveno per susirėmimą Juro tarpeklyje, 1968 m. vasario mėnesį drauge su Pombo ir Beninju jam pavyko išvykti iš Bolivijos į Čilę, o tų pačių metų kovo 6 d. jis pasiekė Kubą.

TAPIJA ARUNI, EUZEBIJAS / TAPIA ARUNI EUSEBIO (Euzebijas). Bolivas. *Aymara* tautelės žemdirbys iš Alto Beni, BKP aktyvistas. Prie partizanų būrio drauge su Valteriu ir Benchaminu prisijungė 1967 m. sausio 21 d. Kovo 25 d. drauge su kitais trimis kovotojais, pavadintais „pagirių" grupele, buvo pašalintas iš partizanų būrio, paskui dezertyravo.

VAKA MARČETIS, LORCHIJUS / LORGIO VACA MARCHETTI. Bolivas. Gimė 1934 m. Santa Kruzo de la Sieros mieste. BKP narys, aktyviai dalyvavo profsąjungų veikloje. Partizanine veikla susižavėjo dar studijuodamas Kuboje, į Njakahuasu atvyko 1966 m. gruodį, buvo įtrauktas į ariergardą. 1967 m. kovo 16 d., grįždamas iš žvalgybinės ekspedicijos, nuskendo Rio Grandės upėje. Če savo dienoraštyje užrašė: „Jis buvo laikomas geriausiu iš bolivų ariergardo kovotojų, rimtai žiūrėjo į reikalą, disciplinuotas, kupinas ryžto."

VANKA FRANCISKAS, FLORESAS / HUANCA FRANCISCO FLORES (Pablitas arba Pablas). Bolivas. Tiksli jo gimimo data nežinoma, tik tai, kad gimė 1945 m. Orure arba Lochos kaime. Įtrauktas į Moiseso būrį, paskirtas į avangardą. Jis buvo pats jauniausias iš partizanų. Po įvykių Juro tarpeklyje su išlikusiaisiais pasitraukė prie Rio Grandės ir Miskės upių santakos, ten 1967 m. spalio 14 d. žuvo.

VARGASAS, GRIGORIJUS / GREGORIO VARGAS. Valstietis, partizanų vedlys.

VASKESAS VIANJA, UMBERTAS / VAZQUEZ VIAÑA HUMBERTO (Umbertas). Bolivas. Loro brolis. 1967 m. dalyvavo kuriant partizanų būrio aparatą mieste. Vengdamas persekiojimo

pasitraukė iš šalies ir Kuboje dalyvavo Nacionalinio išsivadavimo judėjimo reorganizacijos pirmajame etape. Laikėsi disidentiškų pozicijų, visiškai nutraukė ryšius su partizanais ir drauge su Ramiru Aliaga Saravija Paryžiuje 1970 m. išleido juos pamėgdžiojantį veikalą „Bolivija: kontinentinės revoliucijos debiutas".

VASKESAS VIANJA, CHORCHĖ / JORGE VAZQUEZ VIAÑA. (Bigotesas, Loro arba Chorchė). Bolivas. Gimė 1939 m. sostinėje La Pase. Aktyviai dalyvavo Bolivijos komunistų partijos (BKP) veikloje, suformavo jos karinį aparatą. Jį siejo artimi ryšiai su Inti Peredo, drauge jiems teko dalyvauti įvairiose akcijose. Su Koko Peredo jiedu pasiskelbė Njakahuasu trobelės šeimininkais. Išsiaiškinęs jo tapatybę Če pakvietė jį prisijungti prie partizanų būrio (apie tai byloja lapkričio 7 d. įrašas „Dienoraštyje"). Vėliau, balandžio 22 d., po įvykių netoli Taperiljaso jis liko vienas Karipotės viloje. Susidūrime su kariškiais buvo sužeistas ir galiausiai 29 d. sučiuptas ir nugabentas į Kamiri ligoninę. Ten apklaustas aukštų karinių pareigūnų ir CŽV agentų. Po mėnesio pranešta apie jo pabėgimą, bet teismo procese drauge su Rejesu, Debrė ir Siro Bustosu jis buvo apkaltintas „maištavimu", nors sklandė gandai, kad jis buvo nužudytas.

VELASKO MONTANJAS, CHULIJAS / VELAZCO MONTAÑO JULIO (Pepė). Bolivas. Partizaninę veiklą pradėjo Moiseso Gevaros būryje. Paskirtas į ariergardo būrį, bet dezertyravo. Kariškių paimtas į nelaisvę, kankintas, 1967 m. gegužės 23 d. sušaudytas.

VIDESAS, MARTINAS / VIDES MARTÍN. Pakeliui Mujupampą sutiktas valstietis. Kaip savo dienoraštyje pažymėjo Če, jis apylinkėje vadinamas „pasiturinčiu".

VIJA DON, REMBERTAS / VILLA DON REMBERTO. Njakahuasu sodybos savininkas, pardavęs ją Robertui Peredo (Koko).

VIJEGAS TAMAJAS, HARIS / VILLEGAS TAMAYO HARRY (Pombo). Kubietis. Gimė Jaroje, Granmos provincijoje. Siera Maestros ir Kongo kovų veteranas. Į Boliviją atvyko 1966 m. liepos mėnesį ir buvo atsakingas už galutinius partizanų būrio formavimo darbus. Su Če, Tuma, Pačo ir Loro tų pačių metų lapkričio 4–6 d. džipais keliavo iš La Paso į Njakahuasu. Priklausė pagrindinei grupei. Po susirėmimo Juro tarpeklyje drauge su Inti, Dariju, Urbano ir Beninju prasiveržę pro apsuptį, susirado prieglobstį pas kaimo gyventojus ir padedamas BKP pirmiausia pasiekė Kočabambą, paskui Orurą, o trys likę gyvi kubiečiai, kirtę Čilės sieną, 1968 m. kovo 6 d. atvyko Kubą.

Ernesto Che Guevara
Partizaninų karas

Brigados generolo Harry Villegas „Pombo“ pratarmė

Iš ispanų kalbos vertė *Aušra Simanavičiūtė*
kitos knygos, 2007

Tai knyga apie partizanų karo strategiją ir taktiką, taip pat praktinis vadovėlis, kuriame galima rasti žinių, kaip kasti prieštankinę tranšėją ar pasidaryti Molotovo kokteilį. Rašydamas šį veikalą Ernestas Če Gevara rėmėsi asmenine patirtimi, sukaupta pergalingame kare prieš Batistos režimą Kuboje 1956–1959 m. Čia aptariami ne tik kasdieniai kovotojo rūpesčiai, partizano psichologija ir motyvacija, bet ir laikysena bendraujant su gyventojais, aplinka, pabrėžiamas ideologinis kovos momentas, pasisakoma už lyčių lygybę partizaniniame judėjime.

„Partizaninis karas“ įdomus ne tik tiems, kurie išdrįsta mesti iššūkį Naujajai Pasaulio Tvarkai, bet ir tiems, kurie pajėgūs kritiškai stebėti ir vertinti įžūlų, grobuonišką ir savim patenkintą *status quo*.

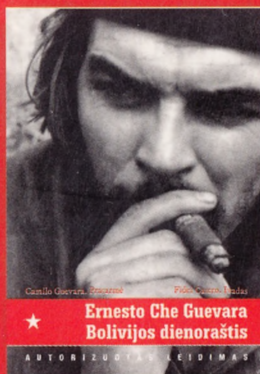
Hasta la Victoria Siempre!

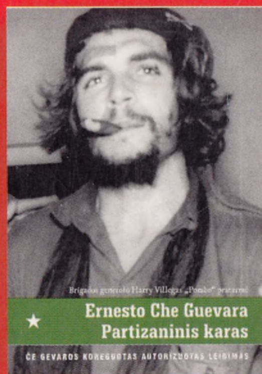
Revoliucionierius Ernestas Če Gevara (1928–1967) – turbūt ryškiausia XX a. ikona. Šiandien jo paveikslas tapo Vakarų popkultūros fetišu, o jis pats – maištaujančio jaunimo stabu.

„Bolivijos dienoraštis“ – dokumentinis beprotiškiausios ir nesėkmingiausios Če Gevaros kampanijos, pasibaigusios jo paties mirtimi, liudijimas, iliustruotas autentiškomis nuotraukomis.

„Dėl nesikeičiančio įpročio – visada pasižymėti pagrindinius kiekvienos dienos veiksmus ir įvykius – turime galimybę disponuoti smulkia, preciziškai tikslia ir neįkainojama tų herojiškų, paskutinių Če gyvenimo metų Bolivijoje informacija“, – knygos įvade rašo Fidelis Kastro.

Leidinį parengė Če Gevaros studijų centras Havanoje ir Australijos leidykla „Ocean Press“. Pagal knygas „Revoliucinio karo Kuboje prisiminimai“ ir „Bolivijos dienoraštis“ Stevenas Sodebergas šiuo metu stato filmus, kuriuose Če Gevaros vaidmenį atliks Benicio del Toro.

Centro de Estudios
CHE GUEVARA

kitos knygos
www.kitosknygos.lt